

Рекомендовано до друку
Вченою радою Інституту післядипломної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка
(протокол № 5 від 04.06.2020 р.)

Рецензенти:

Захар О.Г., заступник директора з науково-педагогічної роботи Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, кандидат педагогічних наук;

Чернікова Л.А., проректор з навчально-методичної роботи, доцент кафедри інформатичної та технологічної освіти Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент, заслужений працівник освіти України.

Дистанційне навчання: виклики, результати та перспективи.
Д48 Порадник. З досвіду роботи освітян міста Києва : навч.-метод. посіб. / Упоряд.: Воротникова І.П., Чайковська Н.В. — К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 456 с.

У посібнику представлено досвід організації та впровадження дистанційного навчання на рівні Департаменту освіти і науки виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації), районних управлінь та методичних центрів, закладів загальної середньої освіти м. Києва. Висвітлено нормативно-правове забезпечення дистанційного навчання та шляхи його подальшого розвитку, подано методичні рекомендації до впровадження дистанційного навчання в дошкільній, середній освіті. Представлено результати соціологічного дослідження вивчення стану дистанційного навчання у місті Київ. Визначено цифрові інструменти для забезпечення дистанційного та змішаного навчання та створення електронних освітніх ресурсів, надано поради учням, вчителям, батькам.

Для вчителів, керівників закладів освіти, учнів, батьків, методистів та обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти.

УДК 37.018.43:004

- © Департамент освіти і науки виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації), 2020
- © Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020
- © Воротникова І.П., Чайковська Н.В., упорядкування, 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	9
Аналіз ситуації	9
РОЗДІЛ 1. НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА З ПИТАНЬ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	13
1.1. Нормативно-правове регулювання дистанційного навчання в умовах карантину	13
1.2. Санітарно-гігієнічні вимоги до організації дистанційного навчання	17
Санітарно-епідеміологічні вимоги відповідно до положень «Концепції діяльності з надання освітньої послуги у сфері загальної середньої освіти»	18
1.3. Пропозиції щодо оновлення нормативно-правової бази з питань дистанційного навчання	24
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ. ПЕРШІ КРОКИ	29
2.1. Роль і взаємодія організаторів дистанційного навчання	29
2.2. Загальні рекомендації до дій адміністрації закладу освіти щодо організації дистанційного навчання	32
Застосування чинного законодавства з організації дистанційного навчання	33
РОЗДІЛ 3. МОДЕЛІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	38
Вибір моделі дистанційного навчання закладом освіти	38
3.1. З досвіду роботи директорів закладів загальної середньої освіти з організації дистанційного навчання	43
Покрокові управлінські дії керівника закладу з організації дистанційного навчання	43
Управління ліцеєм в умовах дистанційного навчання	46

Підготовка закладу освіти до організації дистанційного навчання	52
Керівництво освітнім процесом в умовах дистанційного навчання	57
3 досвіду впровадження та використання дистанційних технологій навчання в ліцеї № 208 м. Києва	61
3 досвіду організації дистанційного навчання в гімназії № 178 м. Києва	66
Досвід організації освітнього процесу в НВК № 240 в умовах карантину	68
Підготовка проведення педагогічної ради під час дистанційного навчання	74
3.2. Інформаційна безпека і дистанційне навчання	75
Рекомендації щодо забезпечення інформаційної безпеки при використанні дистанційної платформи	75
3.3. Інформаційно-освітнє середовище школи	81
Використання інформаційно-освітнього середовища освітнього закладу в умовах дистанційного навчання	81
Роль вебсайту закладу освіти в організації дистанційного навчання	86
3.4. Цифрові інструменти дистанційного навчання	86
Цифрові інструменти для проведення синхронного та асинхронного дистанційного навчання	86
Рекомендації щодо застосування системи HUMAN	100
Використання Google Calendar в освітньому процесі	102
Методичні рекомендації щодо використання Microsoft Teams для організації дистанційного навчання. Розгортання середовища Office 365 Education	106
РОЗДІЛ 4. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	124
4.1. Співпраця учасників освітнього процесу.	
Поради учням, батькам, вчителям	124
Поради вчителю	124, 130
Учням. Учись учитися дистанційно	133
Поради батькам	136
Поради для дорослих або як пережити карантин	140
Психологи — батькам	150
Як допомогти дітям адаптуватися до нових умов навчання	154
Як підтримати дітей під час карантину та онлайн-навчання	157
4.2. Особливості дистанційного навчання дітей з особливими освітніми потребами за нозологіями. Роль ІРЦ	162
Загальні рекомендації	162

Інформаційна підтримка педагогів та батьків щодо організації дистанційної форми навчання дітей з ООП	163
Загальні рекомендації щодо особливостей дистанційного навчання дітей з особливими освітніми потребами	165
Особливості організації дистанційного навчання для учнів з особливими освітніми потребами у СЗОШ «Надія» м. Києва	169
Дошкільна освіта столиці в умовах карантинних обмежень	175
4.4. Особливості організації дистанційного навчання в початкових класах	191
Загальні рекомендації	191
4.5. Організація дистанційного навчання у 5–11-х класах	202
Загальні рекомендації	202
Що врахувати в дистанційному навчанні учнів 5–11 класів	204
Методичні рекомендації організації та проведення дистанційного навчання	206
4.6. Методичні рекомендації організації та проведення дистанційного навчання за предметами	214
УКРАЇНСЬКА МОВА І ЛІТЕРАТУРА	
Методичні рекомендації організації та проведення дистанційного навчання з української мови та літератури	214
ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА	
Методичні рекомендації щодо організації та проведення дистанційного навчання із зарубіжної літератури	221
ІНОЗЕМНІ МОВИ	
Методичні рекомендації організації та проведення дистанційного навчання з англійської мови	224
Методичні рекомендації організації та проведення дистанційного навчання з іспанської мови	233
Методичні рекомендації організації та проведення дистанційного навчання з німецької мови	237
Поради і корисні посилання для вчителів французької мови	241
ІСТОРІЯ	
Методичні рекомендації щодо організації та проведення дистанційного навчання історії	243
ПРАВОЗНАВСТВО	
Методичні рекомендації щодо організації дистанційного навчання з правознавства	251
ГРОМАДЯНСЬКА ОСВІТА	
Методичні рекомендації щодо організації дистанційного навчання з громадянської освіти	256
МАТЕМАТИКА, АЛГЕБРА, ГЕОМЕТРІЯ	

Методичні рекомендації щодо організації та проведення дистанційного навчання з математики: створення відеоуроку	260
Поради від вчителів математики Дарницького району	264
Використання динамічних електронних моделей на онлайн-уроках математики	265
Корисні посилання для дистанційного навчання з математики	267
Використання Teams для організації співпраці онлайн на уроках математики	269
ФІЗИКА Й АСТРОНОМІЯ	
Методичні рекомендації щодо організації та проведення дистанційного навчання фізики та астрономії	272
ХІМІЯ	
Методичні рекомендації з організації дистанційного навчання хімії	281
БІОЛОГІЯ	
Вивчення біології в умовах карантину із застосуванням технологій дистанційного навчання	289
ГЕОГРАФІЯ	
Організація самостійної роботи учнів під час дистанційного навчання з географії	292
ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА	
Методичні рекомендації щодо організації дистанційного навчання з фізичної культури в закладах загальної середньої освіти	298
Рекомендації до уроків із фізичного виховання	304
МИСТЕЦТВО. ОБРАЗОТВОРЧЕ, МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО	
Методичні рекомендації організації та проведення дистанційного навчання з мистецтва, музичного мистецтва і образотворчого мистецтва	308
ІНФОРМАТИКА, ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ	
Методичні рекомендації організації та проведення дистанційного навчання з інформатики та інформаційних технологій	315
ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ, ТЕХНОЛОГІЇ	
Методичні рекомендації організації та проведення дистанційного навчання з трудового навчання (технології)	319
Трудове навчання (технічні види праці)	332
РОЗДІЛ 5. ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИЗАЙН НАВЧАННЯ ОНЛАЙН	347
5.1. Складання розкладу навчальних занять	347
Розклад уроків у початковій школі	348
Онлайн розклад в школі	349

5.2. Самостійна робота та домашні завдання в умовах дистанційного навчання	354
Загальні рекомендації	354
З досвіду роботи вчителів Дарницького району м. Києва	355
З досвіду роботи вчителів Шевченківського району м. Києва	357
5.3. Оцінювання навчальних досягнень учнів в умовах дистанційного навчання	361
5.4. Дистанційна гурткова робота в період карантину	364
З досвіду роботи керівників гуртків гімназії № 48 міста Києва	365
Корисні посилання на інтернет-ресурси за напрямками позашкільної освіти	367
5.5. Робота класного керівника з організації дистанційного навчання	373
Загальні рекомендації	373
Дорожня карта використання платформи Google Classroom для роботи класного керівника	374
З досвіду роботи класних керівників школи I–III ступенів № 249 м. Києва	376
5.6. Робота вихователя групи продовженого дня в умовах дистанційного навчання. Школа повного дня	379
Загальні рекомендації	379
Робота вихователя групи продовженого дня в умовах дистанційного навчання	380
5.7. Школа повного дня в умовах карантину	383
5.8. Роль практичного психолога і соціального педагога в організації дистанційного навчання	387
Рекомендації практичним психологам закладів освіти	395
5.9. Бібліотекар закладу освіти і дистанційне навчання	397
Загальні рекомендації	397
Методичні рекомендації щодо правил користування бібліотекою під час виходу з карантину	399
РОЗДІЛ 6. НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ І РОЛЬ РАЙОННОГО НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО ЦЕНТРУ	403
6.1. Ресурси післядипломної освіти для підготовки вчителя до дистанційного навчання	403
Підготовка вчителів до дистанційного навчання в умовах карантину	404
6.2. Методичний супровід і поширення досвіду з організації дистанційного навчання	412
Загальні рекомендації	413

3 досвіду роботи науково-методичного центру Дарницького району м. Києва	413
3 досвіду роботи науково-методичного центру Оболонського району м. Києва	417
ВИСНОВКИ	420
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	423
Корисні посилання	426
ГЛОСАРІЙ	429
ДОДАТКИ	432
СКЛАД РОБОЧОЇ ГРУПИ З ПИТАНЬ РОЗРОБКИ ТА НАПРАЦЮВАННЯ МЕТОДИК ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	455

ВСТУП

Олена Фіданя,
директор Департаменту освіти
і науки виконавчого органу
Київської міської ради
(Київської міської державної
адміністрації)

Аналіз ситуації

2019—2020 навчальний рік, безумовно, увійде в підручники історії. В надзвичайних умовах жорстких карантинних заходів опинився увесь світ, у тому числі й система освіти. Масове дистанційне навчання в умовах ізоляції стало викликом для всіх: освітян, студентів, дітей, батьків. За вчительською традицією ми робимо аналіз цього уроку. Ми зібрали кращі напрацювання педагогів столиці, набуті в складних умовах. Стресові ситуації часто стають поштовхом до рішучих змін. Велика частина педагогічних колективів у короткі терміни успішно освоїла цифрові ресурси та дистанційні платформи, які до цього не використовувала.

У справі дистанційного навчання справжніми союзниками вчителів стали батьки, які доклали зусиль, щоб у стислі терміни забезпечити дітей потрібними гаджетами, підтримують школярів у цьому незвичному освітньому процесі.

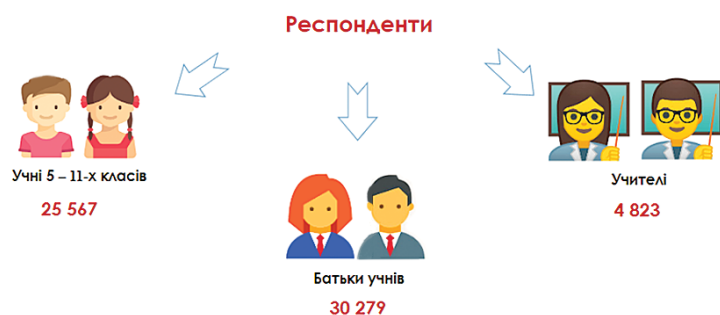
Історія масового дистанційного навчання ще не завершилася. Попереду новий навчальний рік, який ми розпочинаємо в умовах карантинних обмежень. Весь накопичений минулорічний досвід став практичним посібником і зразком в організації дистанційного навчання.

Саме масова дистанційна форма здобуття освіти вперше в історії України (на тривалий період) замінила звичну та зрозумілу суспільству очну форму навчання.

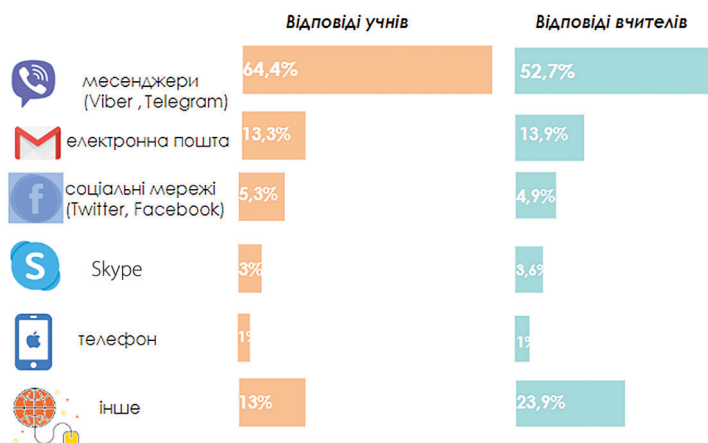
Масова дистанційна форма навчання трансформувалась у взаємодію 300 тисяч учнів та 24 тисяч вчителів.

У перші дні карантину комунальним підприємством «Освітня агенція міста Києва» проведено опитування учнів, педагогів і батьків з метою вивчення стану організації дистанційного навчання.

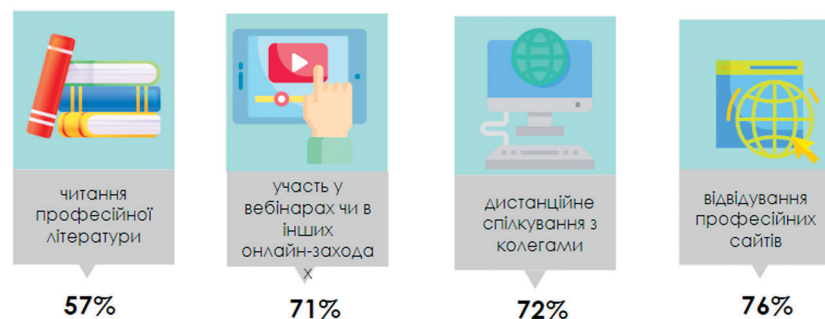

Результати засвідчили наступне.

Учні та вчителі використовують різноманітні інформаційно-комунікаційні технології, найчастіше спілкуються за допомогою соціальних мереж та месенджерів.

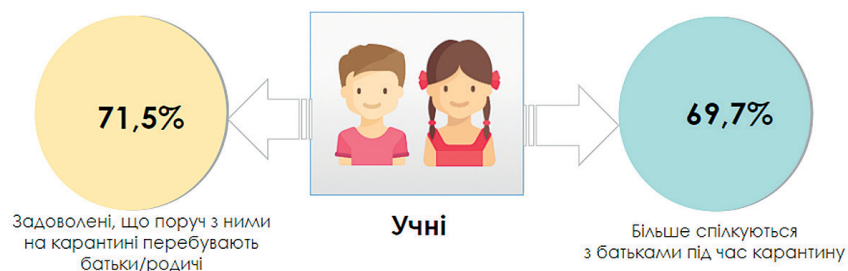
- У вчителів частіше, ніж в учнів, виникають труднощі з дистанційним навчанням. У цілому вчителі витрачають більше часу на підготовку уроків та проведення дистанційних занять у порівнянні з аудиторними заняттями.
- Батьки учнів активно залучені до дистанційного навчання, **94%** з них контролюють виконання домашніх завдань дітьми.
- Відсутність технічного забезпечення є однією із основних проблем навчання на відстані.
- На думку **50%** учителів та **60%** батьків, ефективність дистанційного навчання є нижчою у порівнянні з традиційною формою. Переважна більшість батьків не хоче, щоб їхні діти навчалися дистанційно після закінчення карантину. Учні та вчителі також надають перевагу очній формі навчання.
- Учителі неперервно підвищують кваліфікацію, набувають нових компетентностей. Більша частина педагогів (53,8%) приділяє самоосвіті більше ніж три години кожного дня. Найважливішим вчителі визначили відвідування професійних сайтів (76%), підвищення кваліфікації онлайн (24,8%), створення і проведення онлайн-уроків (20,5%), вивчення цифрових інструментів (18,8%).

- Учасники освітнього процесу зазначають, що дистанційне навчання значно впливає на їхнє повсякденне життя.

Більша частина учнів (53%) відповіла, що на виконання домашніх завдань витрачається більше часу, ніж зазвичай.

- Батьки стали більше спілкуватися з дітьми (73%), допомагати їм у виконанні домашнього завдання (45%).

За результатами дослідження робочою групою, до складу якої увійшли і педагоги-практики, і керівники закладів освіти, і представники районних методичних служб, і науковці, напрацьовані практичні рекомендації — «Порадник» педагогам, учням, батькам, керівникам закладів освіти з досвіду роботи освітян міста Києва.

РОЗДІЛ 1. НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА З ПИТАНЬ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

1.1. Нормативно-правове регулювання дистанційного навчання в умовах карантину

1. Закон України «Про повну загальну середню освіту», стаття 4, стаття 9.

2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)».

3. Положення про дистанційне навчання, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 № 466, зареєстроване в Міністерстві юстиції України 30 квітня 2013 р. за № 703/23235 зі змінами і доповненнями, внесеними наказами МОН України № 660 від 01.06.2013, № 761 від 14.07.2015.

4. Методичні рекомендації щодо встановлення гнучкого режиму робочого часу (ГРРЧ), затверджені наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 04 жовтня 2006 року № 359.

5. Державні санітарні правила і норми влаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу ДСанПіН 5.5.2.008-01.

6. Постанова Кабінету міністрів України від 11.03.2020 № 211 «Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2».

7. Розпорядження виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) від 11.03.2020 № 427 «Про призупинення освітнього процесу в закладах дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної) вищої освіти усіх типів та форм власності».

8. Лист Міністерства освіти і науки України від 29.10.2007 № 1/9-651 «Про обсяг і характер домашніх завдань учнів загальноосвітніх навчальних закладів».

9. Наказ Міністерства освіти і науки України від 05.05.2008 № 371 «Про затвердження критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти».

10. Наказ Міністерства освіти і науки України від 03.06.2008 № 496 «Про затвердження Інструкції з ведення класного журналу учнів 5—11(12)-х класів загальноосвітніх навчальних закладів».

11. Наказ Міністерства освіти і науки України від 21.08.2013 № 1222 «Про затвердження орієнтовних вимог оцінювання навчальних досягнень учнів із базових дисциплін у системі загальної середньої освіти».

12. Лист Міністерства освіти і науки України від 28.01.2014 № 1/9-72 «Про недопущення перевантаження учнів початкових класів надмірним обсягом домашніх завдань».

13. Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.04.2015 № 412 «Про затвердження Інструкції щодо заповнення класного журналу для 1—4-х класів загальноосвітніх навчальних закладів».

14. Наказ Міністерства освіти і науки України від 14.07.2015 № 762 «Про затвердження Порядку переведення учнів (вихованців) закладу загальної середньої освіти до наступного класу».

15. Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.04.2018 № 367 «Про затвердження Порядку зарахування, відрахування та переведення учнів до державних та комунальних закладів освіти для здобуття повної загальної середньої освіти».

16. Наказ Міністерства освіти і науки України від 20.08.2018 № 924 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів першого класу у Новій українській школі».

17. Наказ Міністерства освіти і науки України від 10.07.2019 № 955 «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2016 року № 8».

18. Лист Міністерства освіти і науки України від 14.08.2019 № 1/9-513 «Щодо методичних рекомендацій для 3 класів експериментальних закладів загальної середньої освіти».

19. Наказ Міністерства освіти і науки України від 27.08.2019 № 1154 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів другого класу».

20. Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.03.2020 № 406 «Про організаційні заходи для запобігання поширенню коронавірусу COVID-19».

21. Лист Міністерства освіти і науки України від 17.03.2020 № 02-5/202 «Про умови та оплату праці працівників закладів освіти і науки під час карантину».

22. Лист Міністерства освіти і науки України від 23.03.2020 № 1/9-173 «Щодо організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти під час карантину».

23. Наказ Міністерства освіти і науки України від 30.03.2020 № 463 «Про звільнення від проходження державної підсумкової атестації учнів, які завершують здобуття початкової та базової загальної середньої освіти, у 2019/2020 навчальному році».

24. Лист Міністерства освіти і науки України від 31.03.2020 № 1/9-182 «Щодо організованого завершення 2019/2020 навчального року та зарахування до закладів загальної середньої освіти».

25. Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.04.2020 № 480 «Про внесення змін до Календарного плану підготовки та проведення в 2020 році зовнішнього незалежного оцінювання результатів навчання, здобутих на основі повної загальної середньої освіти».

26. Лист Міністерства освіти і науки України від 16.04.2020 № 1/9-213 «Щодо проведення підсумкового оцінювання та організованого завершення 2019-2020 навчального року».

27. Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.04.2020 № 525 «Про скасування IV етапу Всеукраїнських учнівських олімпіад з навчальних предметів».

28. Лист Міністерства освіти і науки України від 04.05.2020 № 1/9-231 «Щодо можливості зміни для окремих випускників місця проходження зовнішнього незалежного оцінювання у 2020»

29. Наказ Міністерства освіти і науки від 20.05.2020 № 664 «Про внесення змін до Календарного плану підготовки та проведення в 2020 році зовнішнього незалежного оцінювання результатів навчання, здобутих на основі повної загальної середньої освіти».

30. Наказ Департаменту освіти і науки виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) від 11.03.2020 № 56 «Про призупинення освітнього процесу в закладах дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної) вищої освіти усіх типів та форм власності, вищої освіти I—II рівнів акредитації та Київському університеті імені Бориса Грінченка».

31. Наказ Департаменту освіти і науки виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) від 16.03.2020 № 60 «Про посилення обмежувальних заходів щодо попередження розповсюдження коронавірусу COVID-19».

32. Наказ Департаменту освіти і науки виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) від 18.03.2020 № 64 «Про внесення змін до наказу від 05.02.2020 № 21 «Про прийом дітей до 1-х класів закладів загальної середньої освіти міста Києва у 2020 році».

33. Наказ Департаменту освіти і науки виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації)

від 23.03.2020 № 67 «Про внесення змін до наказу від 11.03.2020 № 56 «Про призупинення освітнього процесу в закладах дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної) вищої освіти усіх типів та форм власності, вищої освіти I—II рівнів акредитації та Київському університеті імені Бориса Грінченка».

34. Лист Департаменту освіти і науки виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) від 23.04.2020 № 063-2282 «Щодо завершення 2019—2020 навчального року в закладах освіти міста Києва».

1.2. Санітарно-гігієнічні вимоги до організації дистанційного навчання

За підсумками аналізу освітнім омбудсменом України нормативних документів, які регламентують використання комп'ютерного обладнання та гаджетів у закладах освіти, є висновок (<https://qr.go.page.link/4BNhG>):

- відсутні нормативні документи, які б регулювали безпечне користування технічним обладнанням під час дистанційного навчання;
- багато нормативних документів, які регламентують використання комп'ютерного обладнання та гаджетів у закладах освіти, є застарілими, не відповідають вимогам сучасності.

В умовах запровадження дистанційної та змішаної форми навчання використовуються санітарно-епідеміологічні вимоги, відповідно до положень «Концепції діяльності з надання освітньої послуги у сфері загальної середньої освіти», розроблені на основі положень ДСанПіН 5.5.2.008-01 та перехресних вимог нормативних документів.

НМЦ Дніпровського району міста Києва

Санітарно-епідеміологічні вимоги відповідно до положень «Концепції діяльності з надання освітньої послуги у сфері загальної середньої освіти»

Вимоги до навчального приміщення

Оптимальні умови (рекомендовані) при виборі навчальної кімнати повинні враховувати:

— доступ до навчальної кімнати сонячного світла не менше 2-х годин на день;

— відсутність великих підприємств — джерел шуму в межах суб'єктивного сприймання;

— відсутність в зоні суб'єктивного сприймання потенційних джерел стороннього запаху (сміттєзбірників, підприємств та закладів харчування тощо);

— відсутність протягів;

— доступність провітрювання;

— відсутність сумісного перебування в навчальній кімнаті під час навчального процесу дітей дошкільного та молодшого дошкільного віку (не рекомендовано);

— в кімнаті не допускається наявність джерел біологічного забруднення (грибку, плісняви). Не дозволяється застосування навчальних кімнат для збереження у негерметичній тарі (окрім холодильника) харчової продукції (овочів, фруктів тощо).

Вибір місця для навчання учня в житловому приміщенні повинен проводитись з розрахунку на необхідність розташування робочого столу, місця для сидіння, шафи для навчальних посібників і зберігання шкільного приладдя, персонального комп'ютера, місця для фізичних вправ (обов'язково), також фізкультурно-спортивного інвентаря — «шведської стінки», турніка тощо (рекомендовано).

— Не слід оздоблювати навчальне приміщення великою кількістю елементів декору, обладнувати оргтехнікою, яка не призначена для навчання, а також великою кількістю побутових електроприладів, зайвою відео - та аудіоапаратурою.

Вимоги до обладнання робочого місця

Усі меблі для навчання повинні бути виготовлені з якісних матеріалів і мати позитивний висновок Державної санітарно-епідеміологічної експертизи на відповідність вимогам ДСанПіН (затв. Наказом МОЗ України № 1139 від 29.12.2012 р).

Усі поверхні меблів та обладнання мають бути стійкими до вологого прибирання й дезінфекції.

Меблі (стіл, шафи) повинні бути розподілені на окремі секції (полиці) для розташування необхідного навчального приладдя й розміщені в робочій зоні на ергономічно обумовленій для школяра відстані відповідно до його зросту.

Добір та заміну меблів слід проводити відповідно до зросту дітей:

— відстань від поверхні робочого столу до очей повинна бути більшою за 30 см;

— заборонено використовувати замість стільців лави й табурети;

— висота стільця й стола мають забезпечувати кут нахилу грудної частини тіла дитини відносно поперекової на 145°;

— зручними й довготривалими у застосуванні є меблі-трансформери, висоту яких можна регулювати відповідно до зросту учня;

— для запобігання зайвої втоми, слід обирати меблі зеленого (або пастельних) кольорів.

Відстань від вікна до робочого столу має бути не менше за 0,6—0,7 м.

Для профілактики порушень зору, сонячне світло (або штучні освітлювальні прилади) повинні освітлювати робочу зону з лівого боку (якщо дитина праворука).

Задня стіна відносно робочого місця (стільця) не повинна перешкоджати вільному руху учня. За спиною школяра бажано не монтувати в стіну системи підключення до електромереж (розетки) з розміщенням великої кількості кабелів електроживлення.

Вимоги до роботи з персональним комп'ютером

Навчальні кімнати, призначені для роботи з ПК, повинні мати природне освітлення. На вікнах мають бути жалюзі, які можна регулювати, або штори.

Не допускається пряме попадання на екран відеомонітора прямих та/або відбитих променів природного та штучного освітлення.

Площа на одного учня, який працює за ПК, повинна складати не менше 6,0 м², об'єм — не менше 20 м³.

Стіни, стеля й підлога та обладнання навчальної кімнати повинні мати покриття із матеріалів з матовою фактурою.

Екран відеомонітора персонального комп'ютера рекомендовано розміщувати на відстані 40—80 см від очей користувача.

Конструкція робочого столу має забезпечувати можливість оптимального розташування на робочій поверхні монітора, клавіатури з урахуванням морфофункціональних особливостей організму дитини.

Для ПК повинні застосовуватись столи, що мають дві горизонтальні поверхні: одна — для розміщення клавіатури, друга — для розміщення відеомонітора з діаметром не менше 17 дюймів. Обидві поверхні повинні регулюватись по висоті в межах від 46 до 76 см від підлоги.

Допускається застосовувати типові учнівські столи, що відповідають довжині тіла (зросту) учня. Робочий стілець має

бути підйомно-поворотним, регульованим за висотою, з кутом нахилу сидіння та спинки. Поверхня сидіння має бути плоскою, передній край — заокругленим. Регулювання за кожним із параметрів має здійснюватися незалежно, легко і надійно фіксуватись. Доцільно передбачити можливість зміни кута нахилу поверхні сидіння від 15 уперед і до 5 назад.

З метою профілактики порушень постави та зору, не рекомендується під час навчання використовувати ноутбуки і планшети.

Для збереження постави, під час навчання слід зберігати найменш стомлюючу позу — сидіти глибоко на стільці, рівно тримати корпус і голову, ноги повинні бути зігнуті в тазостегновому й колінному суглобах, ступні опиратися на підлогу (підніжку), передпліччя вільно лежати на столі.

Вимоги до освітлення

Як джерела світла при штучному освітленні повинні застосовуватись переважно люмінесцентні лампи.

Співвідношення яскравості між робочим екраном та близьким оточенням (стіл, зошити, посібники і т. ін.) не повинно перевищувати 5:1, між поверхнями робочого екрану й оточенням (стіл, обладнання) — 10:1.

Коефіцієнт природної освітленості має бути не нижче 1,5%. Рівномірність природного освітлення (відношення мінімального рівня освітлення до максимального) повинна становити не більше 0,3.

Світильники на стелі необхідно розташовувати паралельно лінії зору. Заборонено застосування світильників без розсіювачів та екрануючих решіток.

Вимоги до мікроклімату

Чистота повітря забезпечується: дотриманням площі на одне робоче місце; ефективністю дії системи вентиляції

та організацією раціонального провітрювання приміщень (наскрізне, кутове, однобічне); регулярністю вологого прибирання з використанням мийних засобів.

Щоденно перед початком та після закінчення занять, а також під час перерви необхідно проводити наскрізне провітрювання навчальних кімнат. Тривалість провітрювання навчальних кімнат залежно від температури повітря:

Температура атмосферного повітря, °С	Тривалість одноразового провітрювання приміщень, хв
від +10 до +6	25—35
від +5 до 0	20—30
від 0 до -5	15—25
від -5 до -10	10—15
нижче -10	5—10

Режим роботи з ПК

Безперервна робота з екраном ПК повинна бути не більше:

для учнів 1—5 класів 15—20 хв; для учнів 6—7 класів до 20—25 хв; для учнів 8—9 класів 25—30 хв.

Після безперервної роботи з екраном учні повинні проводити протягом 1,5—2 хв вправи для профілактики зорової втоми та порушень постави, через 45 хв роботи з використанням комп'ютерів — фізичні вправи для профілактики загальної втоми.

Для учнів 10—11 класів дозволяється варіант організації занять, при якому передбачається одна академічна година — в онлайн-режимі занять, друга година — самостійного виконання завдань без ПК.

Заняття містять:

- безперервну роботу з екраном ПК 30—35 хв;
- виконання комплексу вправ для профілактики зорової й статичної втоми — 5 хв;
- продовження роботи з комп'ютером до кінця занять — 15—10 хв.

Гігієнічні вимоги до розкладу уроків

Під час складання розкладу уроків необхідно враховувати динамку розумової працездатності учнів протягом дня та тижня. Найвища активність розумової діяльності у дітей шкільного віку припадає на інтервал з 10-ої до 12-ої години. Цей час характеризується найбільшою ефективністю засвоєння матеріалу при найменших психофізичних затратах організму. Тому в розкладі уроків для учнів середнього й старшого віку предмети, що вимагають значного розумового напруження, мають проводитися на другому, третьому, четвертому уроках.

Розподіл навчального навантаження протягом тижня має бути таким, щоб найбільший його обсяг припадав на вівторок, середу. На ці дні в розклад необхідно виносити предмети, які потребують великого розумового напруження, або ті, які не вимагають значного навантаження, але у більшій кількості, ніж в інші дні тижня.

Комплекс вправ фізкультурних хвилинок

Навчальні заняття потребують проведення на уроках фізкультурних хвилинок (ФХ) для зняття локального стомлення і ФХ загального впливу:

- ФХ для покращення мозкового кровообігу;
- ФХ для зняття стомлення з плечового поясу та рук;
- ФХ для зняття стомлення з тулуба;
- комплекс вправ гімнастики для очей.

*Ірина Воротникова,
завідувач кафедри природничо-
математичної освіти і технологій
ІПО Київського університету
імені Бориса Грінченка*

1.3. Пропозиції щодо оновлення нормативно-правової бази з питань дистанційного навчання

Підтримуємо думку С. Горбачова — освітнього омбудсмена України: «Щоб уникнути або послабити негативний вплив комп'ютерів та гаджетів, необхідно на законодавчому рівні розробити чіткі санітарно-гігієнічні норми та правила користування комп'ютерами та гаджетами, які б допомагали батькам та педагогам правильно організувати час роботи дитини за технічним обладнанням та її робочий простір» (<https://qrgo.page.link/4BNhG>).

На сайті МОН України запропоновано для обговорення проєкт Положення про дистанційну форму здобуття загальної середньої освіти (<https://qrgo.page.link/hUcjV>). Важливо, що Положення 2013 року регламентувало не тільки діяльність закладів загальної середньої освіти, а і професійно-технічної, вищої та післядипломної освіти.

За повідомленням на сайті МОН України, у проєкті передбачається врегулювати реалізацію дистанційного навчання за двома напрямками: 1) за дистанційною формою як окремою формою здобуття освіти; 2) використання технологій дистанційного навчання під час організації здобуття освіти за різними формами (денною, вечірньою, заочною, мережевою, екстернатною, сімейною (домашньою), педагогічним патронажем).

Увага суспільства прикута й до дошкільної освіти. Можливо, в нормативній базі потрібно звернути увагу на те, яким чином підготувати дошкільника до школи, як використовувати цифрові технології під час карантину, які засоби використовувати для співпраці вихователів з учнями дошкільного віку та їхніми батьками.

У тексті проєкту акта враховано особливості дистанційного навчання під час карантину та передбачено умови для реалізації змішаного навчання. Але проєкт не містить роз'яснень щодо оплати праці, наповнюваності класів (груп), штатного розкладу, оскільки ці питання мають регулюватися іншими нормативними актами. На жаль, в інших нормативних актах також не врегульовано години підготовки вчителів до онлайн-навчання, створення сучасних електронних освітніх ресурсів. Навчання традиційне й онлайн також вимагає різних підходів до наповненості класів, зокрема для проведення онлайн-тренінгів, лабораторних робіт, проєктної роботи тощо.

У попередньому Положенні 2013 року під дистанційним навчанням розуміється **індивідуалізований процес** набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій. У новому проєкті «дистанційне навчання — організація освітнього процесу (за дистанційною формою здобуття освіти або шляхом використання технологій дистанційного навчання в різних формах здобуття освіти) в умовах віддаленості один від одного його учасників та їх опосередкованої взаємодії в освітньому середовищі, яке функціонує на базі сучасних освітніх, інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій».

У проєкті в декількох пунктах зазначено, що вчителі «організують дистанційне навчання», але вчителі не тільки орга-

нізують, але і реалізують дистанційне навчання. Організувати дистанційне навчання може, наприклад, Центр дистанційних технологій, який може бути створено у школі відповідно до проєкту Положення (реєструє на платформі, надсилає запрошення на конференції, консультує учасників). Оплата працівників цього Центру, вимоги до кваліфікації також регламентуються іншими нормативними положеннями, але не є цілком зрозумілими. Залишаються поза увагою можливості створення дистанційних курсів і використання їх іншими вчителями, наприклад, тьюторство. Тьютор може не витратити час на створення уроків, а лише надавати консультативну підтримку. Наприклад, три вчителі викладають у паралелі 5-х класів. Чи можуть вони об'єднуватись для проведення бінарних уроків (один вчитель проводить консультацію і є тьютором, а інший організовує проєктну діяльність)?

Можливо, потрібно уточнити, яким чином здійснюється контроль виконання цієї норми.

п.6. «Педагогічні працівники самостійно визначають режим (синхронний або асинхронний) проведення навчальних занять. При цьому не менше 50 відсотків навчального часу, передбаченого освітньою програмою закладу освіти, забезпечується в синхронному режимі».

Як враховуються особливості різних предметів, яким чином зазначається режим роботи? Можливо, це зазначається в розкладі, або журналі, чи створюються рекомендації до виконання освітньої програми. Чи має вчитель, який створив дистанційний курс з власними відеоуроками, практичними роботами, в час своїх занять бути присутнім на платформі 50% часу? Яким чином оцінювати кількість часу, якщо вчителі закладу працюють на дистанційній платформі, де всі активності розписано по часу (інтерактивна відеолекція, завдання, тестування тощо).

Пропозиції щодо уточнення змісту проєкту

Положення про дистанційну форму здобуття загальної середньої освіти

Пункт проєкту Положення	Пропозиції
п. 7. Оцінювання результатів навчання учнів може здійснюватися очно або дистанційно з використанням можливостей інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій, зокрема відеоконференц-зв'язку.	Можливо, потребує уточнення, що оцінювання результатів передбачає використання ІКТ «за умови забезпечення аутентифікації того, хто навчається, або очно».
Облік робочого часу та оплата праці педагогічних працівників, які організовують дистанційне навчання, здійснюється відповідно до законодавства. Організація освітнього процесу під час дистанційного навчання здійснюється у межах робочого часу педагогічних працівників.	Пропонуємо уточнити: педагогічних працівників, які «організують та реалізують дистанційне навчання, здійснюється відповідно до законодавства».
Дистанційне навчання осіб із особливими освітніми потребами здійснюється з урахуванням індивідуальної програми розвитку.	Пропонуємо уточнити: «Дистанційне навчання осіб із особливими освітніми потребами здійснюється відповідно до індивідуальної програми розвитку. Індивідуальна програма розвитку з використанням дистанційних технологій навчання має реалізовувати потреби учнів та можливості ІКТ».

Пункт проєкту Положення	Пропозиції
Для організації дистанційної форми здобуття освіти заклад освіти створює у своєму складі класи (групи) з дистанційною формою здобуття освіти. Наповнюваність класів (груп) визначається відповідно до законодавства.	Наповнюваність класів, груп для організації дистанційного навчання потребує уточнення для різних видів навчальної діяльності, з використанням дистанційних платформ або відкритих ресурсів. Наприклад, для організації співпраці онлайн, проведення тренінгів
Використання технологій дистанційного навчання для вивчення окремих тем з навчальних предметів (інтегрованих курсів), проведення окремих навчальних занять і консультацій, оцінювання результатів навчання учнів може здійснюватися за ініціативою педагогічних працівників (з відповідним узгодженням розкладу навчальних занять).	Не зовсім зрозуміло, що означає «за ініціативою педагогічних працівників». Яким чином враховується готовність учнів до такої «ініціативи». Різні вчителі можуть пропонувати безліч різноманітних цифрових ресурсів і переважувати учнів і себе.
Підвищення кваліфікації шляхом формальної освіти здійснюється за типовою програмою підвищення кваліфікації, затвердженою Міністерством освіти і науки України.	Суб'єкти підвищення кваліфікації можуть розробляти програми підвищення кваліфікації на основі типових програм підвищення кваліфікації, що затверджуються МОН (відповідно до Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників).

РОЗДІЛ 2.

ОРГАНІЗАЦІЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ. ПЕРШІ КРОКИ

2.1. Роль і взаємодія організаторів дистанційного навчання

Із перших днів карантину організатором дистанційного навчання в місті виступив Департамент освіти і науки виконавчого органу Київської міської влади (Київської міської державної адміністрації). В умовах відсутності дієвої сучасної нормативно-правової бази з цього питання ним було видано низку розпорядчих документів (наказів, листів, рекомендацій, інфограм тощо), які спрямовували дії всіх районних управлінь освіти, підпорядкованих закладів освіти, установ і організацій на швидку мобілізацію зусиль щодо якомога швидкого початку дистанційного навчання. Усі документи Департаменту освіти і науки зібрані в цьому збірнику в розділі «Нормативно-правова база».

Розподіл повноваження, сфери діяльності і відповідальності організаторів зумовив ефективність організації дистанційного навчання.

Департамент освіти і науки:

- підготовка і видання розпорядчих документів щодо організації дистанційного навчання;
- надання доручень Київському університету імені Бориса Грінченка щодо підготовки телеуроків, які транслюватимуться по місцевому телебаченню ТРК «Київ»;

- надання доручень районним управлінням освіти щодо створення умов для організації дистанційного навчання;
- надання доручень районним науково-методичним центрам щодо підготовки методичних рекомендацій педагогічним працівникам з організації дистанційного навчання;
- надання доручень Комунальному підприємству «Освітня агенція міста Києва» щодо проведення серії опитувань учнів, учителів і батьків про стан організації дистанційного навчання;
- моніторинг стану організації дистанційного навчання, використання освітніх платформ і сервісів;
- моніторинг стану залучення до навчання дітей, які потребують особливої уваги та дітей з особливими освітніми потребами;
- проведення онлайн-нарад і відеоконференцій з питань організації дистанційного навчання.

Районні управління освіти:

- створення матеріально-технічної бази для організації дистанційного навчання за формулою «Один учитель – один комп'ютер»;
- підключення до швидкісного Інтернету усіх навчальних кабінетів закладів загальної середньої освіти;
- проведення онлайн-нарад і відеоконференцій з директорами закладів освіти;
- моніторинг стану організації дистанційного навчання;
- контроль за організацією дистанційного навчання в закладах загальної середньої освіти;
- своєчасна виплата заробітної плати педагогічним працівникам;
- захист прав учасників освітнього процесу, залучених до дистанційного навчання.

Районні науково-методичні центри:

- підготовка методичних рекомендацій для педагогічних працівників, які здійснюють дистанційне навчання;
- проведення онлайн-семінарів, консультацій і нарад з педагогічними працівниками;
- збір інформації про досвід роботи педагогічних працівників з організації дистанційного навчання та поширення його на офіційних сайтах і в соцмережах;
- забезпечення психологічної підтримки педагогічних працівників.

Адміністрації закладів загальної середньої освіти:

- аналіз готовності педагогічних працівників і учнів до дистанційного навчання;
- складання розкладу навчальних занять, гуртків, груп продовженого дня, корекційно-розвиткових занять тощо;
- затвердження режиму роботи педагогічних працівників в умовах дистанційного навчання;
- забезпечення комп'ютерною технікою педагогічних працівників для проведення дистанційного навчання (у разі потреби);
- проведення онлайн-нарад, семінарів, вебінарів, консультацій, відеоконференцій з педагогічними працівниками і батьками;
- забезпечення психологічної підтримки педагогів та учнів;
- надання методичної і практичної допомоги педагогам, організація наставництва;
- контроль за роботою педагогічних працівників та облік робочого часу;
- поширення досвіду педагогічних працівників;
- забезпечення електронного документообігу, функціонування вебсайту закладу освіти.

Педагогічні працівники:

- вивчення стану забезпеченості і можливостей учнів щодо дистанційного навчання;
- унесення змін до календарно-тематичного планування та ущільнення навчального матеріалу;
- самоосвіта та вивчення технологій дистанційного навчання;
- розробка власних відеоуроків;
- складання індивідуальних планів роботи або інших документів з обліку свого робочого часу;
- ведення документації;
- проведення онлайн-зустрічей з батьками учнів;
- поширення власного досвіду роботи з організації дистанційного навчання у соцмережах, власних блогах і сайтах.

2.2. Загальні рекомендації**до дій адміністрації закладу освіти
щодо організації дистанційного навчання**

- Використовувати нормативно-правову базу з організації дистанційного навчання.
- Провести адміністративні наради з усіма категоріями працівників закладів освіти.
- Надати доручення щодо вивчення стану забезпеченості та наявності умов для дистанційного навчання в учнів закладу освіти.
- Вивчити стан забезпечення та в разі необхідності надати в користування педагогам комп'ютерну техніку закладу.
- Провести моніторинг дистанційних платформ і цифрових сервісів та затвердити ті, які найбільше підходять уч-

- ням і педагогам для дистанційного навчання з урахуванням особливостей освітнього процесу закладу освіти.
- Організувати навчання педагогічного колективу.
  - Провести роботу щодо внесення змін у календарно-тематичне планування учителів з метою інтеграції та ущільнення навчального матеріалу із затвердженням цих змін.
  - Затвердити оновлені розклади уроків і навчальних занять.
  - Забезпечити функціонування і оновлення сайту закладу освіти.
  - Розробити та довести до відома працівників порядок обліку робочого часу та ведення необхідної документації.
  - Сприяти поширенню досвіду роботи педагогів на сайті закладу освіти та інших освітніх інформаційних ресурсах.
  - Розробити заходи щодо забезпечення різних форм зв'язку з батьками, організувати роботу консультаційних пунктів тощо.

*Ніна Чайковська,
директор НМЦ Голосіївського району
м. Києва*

**Застосування чинного законодавства
з організації дистанційного навчання**

З 12 березня 2020 року у закладах освіти міста Києва запроваджено карантин. Наказом Департаменту освіти і науки виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) від 11.03.2020 № 56 «Про призупинення освітнього процесу у закладах дошкільної, загальної серед-

ньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної) освіти усіх типів та форм власності, вищої освіти I–II рівнів акредитації та Київському університеті імені Бориса Грінченка» було передбачено організувати навчання учнів закладів загальної середньої освіти, забезпечивши використання різних форм дистанційного навчання з урахуванням можливостей електронних освітніх ресурсів, а також провести роз'яснювальну роботу серед учасників освітнього процесу (учнів, учителів, батьків), надати відповідну інформацію та оприлюднити її на сайтах закладів освіти.

З перших днів організації освітнього процесу в нових умовах з використанням елементів дистанційного навчання педагогічним колективам необхідно ретельно вивчити чинну на сьогодні нормативно-правову базу з цього питання, щоб запобігти випадкам порушення прав учасників освітнього процесу та санітарно-гігієнічних норм.

У Законі України «Про повну загальну середню освіту» стаття 4 «Рівні, строки та форми здобуття повної загальної середньої освіти» визначає, що поряд із іншими формами навчання освіта може здобуватися дистанційно. Це і є правовою підставою для організації дистанційного навчання. Основним документом у цьому плані є Положення про дистанційне навчання, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 № 466, зареєстроване в Міністерстві юстиції України 30 квітня 2013 р. за № 703/23235 зі змінами й доповненнями, внесеними наказами МОН України № 660 від 01.06.2013, № 761 від 14.07.2015 (далі — Положення). Необхідно обов'язково враховувати, що Положення не передбачає одночасного проведення навчальних занять з усім класом і поширюється на окремих учнів з особливими освітніми потребами, обдарованих або тих, що проживають за межами міста. У розділі I зазначено, що під дистанційним навчанням розуміється індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за

опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі.

Керуючись положеннями статті 9 Закону України «Про повну загальну середню освіту» щодо забезпечення викладання навчальних предметів способами, що є найбільш прийнятними для осіб відповідного віку з урахуванням потреб учнів з особливими освітніми потребами, використовуючи розвиваючі засоби і методи навчання, адміністрація закладу освіти разом з учителями здійснює пошук усіх наявних інформаційних ресурсів, які забезпечують можливість дистанційного навчання індивідуально, групою учнів або цілим класом. Після цього класним керівникам, в етичній і коректній формі, шляхом індивідуальної бесіди з батьками учнів, надається доручення зібрати інформацію про технічну спроможність, атмосферу в сім'ї, отримати згоду батьків навчатися дистанційно. Одночасно адміністрація закладу освіти вивчає технічні можливості вчителів щодо здійснення такого навчання з дому. В окремих випадках вчителям може надаватися можливість тимчасово користуватися шкільною технікою, допомога щодо підключення до інтернет.

Наступним важливим етапом в організації дистанційного навчання є навчання педагогічного колективу використання найефективніших технологій такого навчання, особливо тих педагогів, які забезпечують групові форми навчання, тобто синхронний режим — взаємодію між суб'єктами дистанційного навчання, під час якої всі учасники одночасно перебувають у вебсередовищі дистанційного навчання (чат, аудіо-, відеоконференції, соціальні мережі тощо). Положенням передбачено і асинхронний режим — взаємодію між суб'єктами дистанційного навчання, під час якої учасники взаємодіють між собою із затримкою у часі, застосовуючи при цьому електронну пошту, форум, соціальні мережі тощо. Такі форми можуть застосовуватися вчителями на перших етапах карантину, допоки учасники освітнього процесу (суб'єкти дистанційного навчання)

підготуються до запровадження синхронного навчання, підберуть ефективні технології і ресурси, узгодять всі питання з батьками учнів та завершать своє навчання.

Після такого підготовчого етапу, який може тривати не більше 3–5 днів, адміністрація закладів освіти згідно з рекомендаціями, зазначеними в інструктивно-методичному листі МОН України від 23.03.2020 № 173 «Щодо організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти під час карантину» складає максимально наблизений до звичайного розклад навчальних занять, які проводяться в синхронному режимі із зазначенням освітніх ресурсів і платформ. Паралельно може бути складений розклад асинхронних навчальних занять, які здебільшого використовуються у початкових класах та з тими учнями, що не мають технічних умов для інших форм навчання. Обов'язково ці розклади доводяться до відома всіх учасників освітнього процесу та оприлюднюються на сайті закладу освіти.

На основі затверджених розкладів навчальних занять кожен учитель щоденно складає індивідуальний план роботи або веде облік своєї щоденної роботи в інший спосіб, затверджений адміністрацією закладу освіти, що буде підставою для його обчислення й оплати праці. Така норма передбачена Методичними рекомендаціями щодо встановлення гнучкого режиму робочого часу (ГРРЧ), затвердженими наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 04 жовтня 2006 року № 359, (пункт 2 наказу МОН України від 16.03.2020 № 406 «Про організаційні заходи щодо запобігання поширенню коронавірусу COVID-19»). Зокрема, ось деякі витяги із зазначених методичних рекомендацій.

- Пункт 2.3: «Запровадженню ГРРЧ передують роз'яснювальна робота, розв'язання організаційно-технічних та економічних питань, відповідна підготовка персоналу та керівників до прийняття такого режиму роботи, розробка системи контролю та обліку робочого часу кожного пра-

цівника, застосування відповідних технічних засобів, а також узгодження інших питань між роботодавцем та працівниками».

- Пункт 2.8: «Переведення працівників на ГРРЧ здійснюється за їх згодою і оформлюється відповідним наказом (розпорядженням) роботодавця із зазначенням конкретних термінів і умов його застосування».
- Пункт 2.9: «Порядок та умови застосування ГРРЧ обов'язково мають бути визначені у правилах внутрішнього трудового розпорядку підприємства».
- Пункт 3.5: «Обов'язковою умовою застосування ГРРЧ є забезпечення обліку відпрацьованого робочого часу та контролю за трудовою дисципліною працюючих в цьому режимі».

В умовах тривалого карантину разом з дистанційним навчанням, яке реалізують учителі, відбувається трансляція уроків по телебаченню. Розклад таких уроків має бути доведений до відома кожного учня, оприлюднений на сайті закладу освіти. Учитель має обов'язково визначитися, чи буде він використовувати телеуроки у своїй системі роботи з учнями, та враховувати час, витрачений учнями на перегляд таких уроків.

Важливою умовою якісної та ефективної організації дистанційного навчання є поширення досвіду роботи педагогів у засобах масової інформації. Це можуть бути відеоролики, презентації, фоторепортажі, публікації і статті, які розміщуються на офіційних сайтах закладів та установ освіти, в соцмережах. У важких психологічних умовах тривалого карантину це створює позитивний настрій та підбадьорює учасників освітнього процесу, сприяє підвищенню кваліфікації педагогічних працівників, накопиченню ними теоретичного і практичного матеріалу для власних методичних розробок, розвиває інформаційно-комунікаційну компетентність, одну із ключових компетентностей Нової української школи.

РОЗДІЛ 3. МОДЕЛІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

*Ірина Воротникова,
завідувач кафедри природничо-
математичної освіти і технологій
ІПО Київського університету
імені Бориса Грінченка*

Вибір моделі дистанційного навчання закладом освіти

Перенесення методів і форм традиційного навчання без використання цифрових інструментів: онлайн-консультацій, пояснення нового матеріалу, автоматизованого контролю знань, інтерактивних вправ та співпраці онлайн може призвести до збільшення самостійної роботи учнів з паперовими підручниками, незрозуміння ними навчального матеріалу, збільшення навантаження.

Іншою загрозою може стати перенесення методів і форм традиційного навчання на навчання онлайн з використанням 45-хвилинних лекцій вчителів без практичної роботи учнів, що може призвести до перенавантаження і вчителів, і учнів, які після лекцій мають опанувати весь навчальний матеріал, вирішуючи практичні задачі самостійно. У таких умовах виникає потреба у великій кількості додаткових індивідуальних консультацій, додатковому часі на перевірку робіт.

Вимоги до учасників освітнього процесу у традиційному і дистанційному навчанні

	Учні	Батьки	Вчителі
Традиційне навчання	Здебільшого репродуктивне, колективне навчання. Немає вибору маршруту навчання, його термінів, часу	Контроль досягнень (оцінки), допомога у виконанні домашніх завдань	Використання підручників, методичних рекомендацій. Здебільшого традиційні методики навчання
Дистанційне навчання	Навчання у зручному темпі у зручний час; самостійність, мотивація, відповідальність, цифрова компетентність, критичне мислення	Збільшення контролю навчання дітей. Забезпечення доступності навчальних ресурсів. Розвиток цифрової компетентності	Створення, експертиза освітніх електронних ресурсів (дистанційних курсів, тестів, презентацій тощо). Тьюторство онлайн. Фасилітація (підтримка) онлайн. Прозорість оцінювання. Вибір цифрових інструментів для організації співпраці учнів, практичної, проектної роботи. Розвиток цифрової компетентності

Вибір моделі дистанційного навчання цілком залежить від навчального закладу, а саме: цифрової компетентності учасників освітнього процесу, наявності дієвого інформаційно-освітнього середовища, яке не тільки забезпечує поширення інформації (сайт школи), але й взаємодію учнів та вчителів онлайн, в тому числі з проведенням онлайн-уроків на відстані (наприклад, дистанційна платформа); наявності посилань на якісні цифрові навчально-методичні ресурси та медіатеку власних розробок.

Для забезпечення дистанційного навчання учнів навчальний заклад може створювати або власні електронні освітні ресурси, або використовувати ті, що пройшли перевірку у цьому навчальному закладі (доступність, якість і відповідність змісту тощо).

При виборі цифрових інструментів та засобів навчальний заклад враховує рівень цифрової компетентності учасників освітнього процесу та рівень апаратного та програмного їх забезпечення.

Отримання навчальних матеріалів, спілкування між суб'єктами дистанційного навчання під час навчальних занять, що проводяться дистанційно, забезпечується передачею відео-, аудіо-, графічної та текстової інформації у синхронному або асинхронному режимі.

Згідно з Положенням про дистанційне навчання навчальний час враховує час передачі відео-, аудіо-, графічної та текстової інформації асинхронно. Врахування лише синхронної взаємодії в дистанційному навчанні (лекції вчителя) може призвести до перенавантаження вчителів і учнів.

Характеристики	1 варіант	2 варіант	3 варіант
Платформа для дистанційного навчання	Одна для всієї школи (G Suite, Office 365, Edmodo, Moodle тощо)	Перелік ресурсів, які використовуються в закладі (наприклад, Zoom, Google Forms, Моя школа)	Кожен учитель використовує цифрові ресурси на свій розсуд
Наявність адміністратора, цифрових ресурсів	Адміністратор відповідає за реєстрацію учнів і вчителів, консулює	Кожен учасник володіє запропонованими цифровими інструментами, у разі проблем консулюють одне одного	Вчитель сам створює для учнів інструкції для роботи з цифровими інструментами і сам їх консулює

Характеристики	1 варіант	2 варіант	3 варіант
Досвід використання цифрових технологій	Усі вчителі мали досвід використання цифрових інструментів для оцінювання, створення мультимедійних матеріалів тощо	Лише група вчителів є впевненими користувачами, які здатні за інструкцією почати працювати з незнайомими цифровими інструментами	Досвіду використання ІКТ у вчителів недостатньо, щоб проводити дистанційне навчання
Організація робочого місця вчителя	Наявні гаджети вдома, швидкісний Інтернет	У родині не всім вистачає гаджетів, збої в роботі Інтернет-мережі	Учитель може працювати дистанційно лише зі школи або телефону
Готовність учнів до дистанційного навчання	Високий рівень мотивації до навчання, наявність гаджетів, цифрова компетентність	Відсутні навички самостійної роботи з е-підручниками, недостатньо мотивації	Не мають досвіду навчання онлайн, потребують консультацій учителів та батьків
Вибір форми взаємодії	Заняття проводяться з урахуванням санітарних норм: частина синхронно, частина асинхронно	Більшість занять проводиться синхронно. Велика кількість вебінарів	Більшість занять проводиться асинхронно, без роз'яснення нових тем, консультацій

У методичних рекомендаціях до проведення уроків необхідно зазначити час та режим проведення уроку, враховуючи санітарні норми використання комп'ютерної техніки для різних вікових груп учнів та тип уроку (нова тема, засвоєння знань (практична робота, лабораторна робота), перевірка знань, узагальнення). Наприклад:

Математика (9.00–9.45)

Час	Приклад 1	Приклад 2
9.00–9.20	Вебінар (синхронний режим)	Перегляд навчального відео, відеозапису пояснення теми, презентації, виконання завдань (асинхронний режим)
9.20–9.45	Практична робота для всіх (спільні документи або зошити) та індивідуальні консультації вчителя в месенджері, за допомогою телефону (асинхронний режим)	Онлайн-консультація вчителя (синхронний режим)

Синхронний режим — взаємодія між суб'єктами дистанційного навчання, під час якої всі учасники одночасно перебувають у вебсередовищі дистанційного навчання (чат, аудіо-, відеоконференції, соціальні мережі тощо).

Наприклад, середовища для проведення відеоконференцій, вебінарів: Zoom, BigBlueButton, Webex, Google Meet, Skype. Середовища для контролю й оцінювання знань, підготовки до ЗНО: Classtime, хмарні сервіси (Office 365, G Suite).

Асинхронний режим — взаємодія між суб'єктами дистанційного навчання, під час якої учасники взаємодіють між собою із затримкою у часі, застосовуючи при цьому електронну пошту, форум, соціальні мережі тощо (месенджери: Telegram, Facebook Messenger, Viber; соціальні мережі: Google+, Instagram, Facebook; середовища для оцінювання знань, підготовки до ЗНО: Classtime, Google Forms, Testorium, <https://zno.osvita.ua/>, <https://besmart.study>; електронні бібліотеки, уроки: Віртуальна школа «Ранок», Mozaik Education, «Розумники», «Нова школа», «На урок»; електронний щоденник <https://atoms.com.ua> тощо.

3.1.3 досвіду роботи директорів закладів загальної середньої освіти з організації дистанційного навчання

Юрій Кіньков,
директор НВК № 141 ОРТ м. Києва

Покрокові управлінські дії керівника закладу з організації дистанційного навчання

Крок 1

Проведення адміністративної наради у режимі онлайн (платформи: Zoom, Skype, Webex. Альтернатива — обговорення у Viber, Facebook Messenger). Доручення — кожний заступник директора спільно з головами предметно-методичних комісій тестують платформи.

Крок 2

Аналіз проведених досліджень та пропозиція використати в якості основних 1–2 ресурси для закладу (головний критерій — зручність у використанні, безкоштовність, можливість установлення зв'язку).

Результат — проведення засідання педагогічної ради, прийняття відповідних рішень щодо впровадження онлайн-освіти з елементами дистанційної, вибір платформи для закладу, напрацювання рекомендацій щодо розкладу.

Крок 3

Наказ закладу освіти.

Крок 4

Проведення онлайн-консультацій із вчителями-предметниками адміністрацією, вчителями інформатики та інформаційних технологій, колег, які вже мали досвід використання таких цифрових ресурсів.

За наявності можливості та відповідної необхідності — забезпечення педагогів гаджетами.

Крок 5

Реєстрація закладу на освітній платформі (Microsoft або Google), у тому числі: створення класів з учнями, реєстрація вчителів, створення облікових записів, отримання логінів і паролів (ДУЖЕ ВАЖЛИВО, щоб це зробив заступник директора, або вчитель інформатики — цей крок унеможливить певний стрес і плутанину серед УСІХ учасників освітнього процесу!)

Крок 6

Ознайомлення усіх учасників освітнього процесу з планами закладу, надсилання облікових записів усім учасникам освітнього процесу (це можна зробити за допомогою Viber, Messenger).

Крок 7

Уточнення розкладу. Це можна робити, не створюючи новий розклад, як варіант — зменшити тривалість уроків, перенести початок занять на 10:00.

ПРИНЦИПОВО: навантаження вчителів повинно повністю відповідати тарифікації. Час, який вивільняється при цьому шляхом зменшення тривалості уроків, можна використовувати для проведення індивідуальних консультацій із учнями.

ВАЖЛИВО: зазначити у розкладі уроки з синхронним та асинхронним навчанням, ураховуючи санітарні норми та години самопідготовки учнів для уникнення їхнього перенавантаження.

Крок 8

Розміщення розкладу на вебсайті закладу освіти та (ОБОВ'ЯЗКОВО!) на Google Диску з наданням до нього доступу всім учасникам освітнього процесу

Крок 9

Формування та наповнення освітнього контенту вчителями на обраній платформі протягом освітнього процесу.

Крок 10

Завантаження повідомлення для учнів (бажано, хоча б за день) і початок роботи.

ЩО СЛІД ПАМ'ЯТАТИ

- Вимушена освіта в онлайн-режимі під час карантину — це не дистанційна освіта в класичному її розумінні. Це — наша спільна допомога наймолодшим учасникам освітнього процесу впоратись із тягарем, який на них несподівано «впав».
- Увесь матеріал, який опановується на відстані, необхідно закріпити «очно» після зняття карантинних обмежень.
- Вимушена онлайн-освіта — необмежений простір для творчості та академічної свободи вчителя.
- Успіхів можна досягти лише у тісній співпраці з батьками учнів (чи особами, що їх замінюють).
- Головне пам'ятати: наша задача — не оцінити учнів. Ми повинні допомогти їм навчитися вчитися самостійно.

*Юрій Шукевич,
директор Фінансового ліцею м. Києва*

Управління ліцеєм в умовах дистанційного навчання

Вимушене дистанційне навчання поставило вчителів і батьків перед непростими викликами: як організувати навчання дітей в умовах карантину, коли вчитель не може бути поруч? І як зрозуміти, чи вивчила щось дитина, коли традиційні способи оцінювання недоступні?

Процес організації дистанційного навчання у Фінансовому ліцеї не захопив адміністрацію, учителів і учнів зненацька. У квітні 2018 року керівництвом Фінансового ліцею було прийнято рішення впроваджувати технології G Suite for Education в освітній процес. Задля цього був розроблений навчальний курс, який включав вісім практичних занять і вісім домашніх завдань. Даний курс мав на меті навчити його учасників працювати з електронною поштою (Gmail), користуватися сховищем даних (Google Drive), створювати документи (Google Docs), форми для заповнення (Google Forms), відкривати доступ до файлів іншим користувачам і створювати власний навчальний курс (Google Classroom). Усього даний курс засвоїло 25 учителів ліцею.

На початку 2018/2019 навчального року була розпочата інтеграція технології Google Classroom у освітній процес ліцею. Усі учні ліцею (з 5 по 11 класи) отримали у своє користування акаунти корпоративної пошти ліцею й установили на них індивідуальні паролі. Щорічно на початку I семестру нові учні 5-х класів теж отримують акаунти корпоративної пошти, вчать-ся приєднуватися до створених учителями навчальних курсів, отримувати й здавати завдання. Це стосується й нових учителів, які починають працювати в ліцеї (сьогодні всі вчителі ліцею працюють на платформі Google Classroom).

Тому, починаючи з 13 березня 2020 року, учителі ліцею почали працювати дистанційно на платформі Google Classroom, яка стала основною платформою дистанційного навчання. Чому? Google Classroom доступний скрізь, де є інтернет. У Classroom можна зайти на комп'ютері в будь-якому браузері, а також з мобільних пристроїв на базі Android і Apple iOS. Google Classroom можуть використовувати учні й вчителі з проблемами зору — для них передбачені програми читання з екрана. Наприклад, для пристроїв iOS створений VoiceOver, а для Android — TalkBack.

Google особливо уважно ставиться до безпеки інформаційного простору: в Classroom немає реклами, а всі розміщені матеріали не можуть бути використані в комерційних цілях.

У перші дні карантину класні керівники почали домовлятися з учнями та їх батьками про режим дистанційної роботи. Адже у дітей карантин асоціюється з канікулами.

Дистанційні уроки були з самого початку організовані згідно з розкладом уроків на II семестр 2019/2020 навчального року. Учні, вчителі й батьки повинні були чітко дотримуватися розкладу. Це організовує учасників освітнього процесу, дає змогу пам'ятати про терміни роботи вчителів і учнів, контролювати роботу вчителів і не вимагати додаткових звітів щодо організаційно-педагогічної роботи вчителів у період карантину.

Додатково значна частина вчителів використовує Zoom-конференції для проведення відеуроків.

Учні щоденно долучаються до відеоуроків учителів за звичним розкладом. Є час початку кожного з уроків. Наприклад, українська література є в понеділок та п'ятницю. Домовляємося в один із цих днів провести 15–20-хвилинну спільну зустріч. Решта занять відбувається в асинхронному онлайн-режимі — учні, одержавши вказівки, виконують завдання. У результаті, з одного боку, дотримуємося більш-менш звичного для учнів розкладу, а з іншого — не перевантажуємо їх онлайн-присутністю.

Організаційні питання, управління ліцеєм

За місяць карантину адміністрацією ліцею у режимі Zoom-конференції було організовано педагогічну раду, атестаційну комісію, комісію з академічної доброчесності, засідання батьківського активу класів, 3 наради директора з учителями та класними керівниками. На сайті ліцею додатково створили блоги директора та практичного психолога.

Продовжується робота тендерного комітету ліцею для забезпечення закупівель, передбачених річним планом.

Як керувати класом у Google Class

Клас має чотири основні кнопки/вкладки, вони ж підрозділи, завдяки яким відбувається керування навчанням — потік, завдання, люди й оцінки.

Вкладка «Потік» фактично є аналогом стрічки з соцмереж. Тут можна: писати повідомлення, надавати відео, посилання і світлини, ставити завдання.

Учні можуть коментувати матеріали чи просто спілкуватися один з одним. Саме тут відбувається основна комунікація вчителя із класом.

Вкладка «Завдання» є своєрідним щоденником, або ж дошкою, де вчитель залишає завдання, які мають виконати учні. Тут можна зберігати заздалегідь підготовлені завдання, які поширюються в одному або декількох класах через приватний кабінет. Учні отримують завдання й бачать встановлений термін виконання, а виконавши — натискають кнопку «Здати», після чого завдання опиняється в учителя, який може виставити оцінку й відправити перевірену роботу учневі. Украй зручно й те, що ви можете прослідкувати, чи дивився учень завдання, чи навіть не відкривав надіслану йому вкладку.

У вкладці «Люди» можна побачити всіх присутніх онлайн — учителів і учнів. Саме тут можна знайти конкретну особу й надіслати їй персональне повідомлення. Учні заповнюють свій

профіль, вписавши ім'я й розмістивши власне фото — так простіше орієнтуватися.

У вкладці «Оцінка» — електронний щоденник учня.

Використовуємо Google Classroom, аби відтворити звичайний шкільний клас у режимі онлайн. У вкладці «Потік» учні лишають фото етапів роботи з власних зошитів, записують відео й діляться посиланнями.

Завдяки додатку:

- учитель надсилає матеріали всім учням одразу, дистанційно;
- збирає роботи онлайн;
- бачить статистику виконання;
- планує час розсилки завдань;
- налагоджує невидиме для інших учнів індивідуальне спілкування з більш сором'язливими учнями тощо.

Додаток є безкоштовним, також він захищений від втрати інформації (всі дані копіюються на Google Диск) і проникнення сторонніх осіб. А ще він неймовірно простий і зручний, завдяки чому і здобув всесвітню популярність.

Як організоване дистанційне навчання

Google Classroom дозволяє зробити процес навчання багатостороннім. Найпростіший варіант розподілу ролей: учитель — учень. Перший розміщує матеріали, прикріплює файли, створює завдання, решта знайомляться з інформацією, виконують завдання і отримують оцінки.

За потреби на кожному етапі додаються коментарі, наприклад, коли завдання потрібно повернути, попросивши доповнити або виправити щось.

Кожен учитель ліцею знає про формат і вимоги до дистанційного уроку, які прописуються в наказі по ліцею. Але до кожного доданого уроку застосовують такі дії:

— створюють текстовий опис;

- додають прикріплення (файли, посилання, відео з YouTube);
- встановлюють термін здачі (обов'язково);
- зазначають шкалу оцінювання;
- персоналізують (відкривають доступ усім чи лише окремим учням);
- повідомляють, у якій формі потрібно здати домашнє завдання (це залежить від формату завдання).

Класні керівники разом з батьками намагаються слідкувати за тим, щоб учні не просиджували за комп'ютером зранку до вечора. Учитель повинен починати наступний урок лише після перерви (відповідно до режиму занять Фінансового ліцею). Під час великих перерв учням пропонується комплекс карантинних руханок.

Вимоги до тестів

- Тести за змістом дистанційного курсу повинні бути двох типів: для здійснення самоконтролю за якістю отриманих знань та контрольні тести, що визначатимуть рівень навчальних досягнень учня з курсу, який вивчався.
- Обов'язковою умовою при розробці тестів є наявність шкали оцінювання навчальних досягнень учня з теми дистанційного курсу.

Контроль за роботою на платформі Classroom

Робота на платформі Classroom дозволяє адміністрації й класним керівникам відстежувати час роботи учня на сайті ліцею і хід просування його за навчальним матеріалом. Щотижня оновлюється звіт за кожним класом щодо рівня навчальних досягнень учнів, здійснюється моніторинг успішності учнів, які викликають занепокоєння (відсутність зданих робіт, оцінок, наявність низьких балів тощо). Адміністрація

й класні керівники намагаються своєчасно повідомляти батьків про стан справ. Контроль здійснюється і за роботою вчителів. Щоденно о 12 годині дня заступник директора здійснює перевірку уроків на платформі згідно з розкладом. Якщо виникають питання з боку учнів або батьків щодо змісту уроку, то перевіряється й матеріал уроку, крім того перевіряється оцінювання вчителями учнів.

Проблеми в організації дистанційного навчання

Звичайно, є певні проблеми в організації дистанційного навчання.

По-перше, стрімке запровадження дистанційного навчання порушує проблему зростання академічної недобросовісності. Педагогічний колектив ліцею відчуває сплеск нечесних дій учнів (обман, списування, підказки з боку батьків), проте розуміє, що всі опинилися в новій, незвичній, дуже незатишній ситуації, тому намагається зберегти спокій і допомогти кожному знизити рівень тривожності.

По-друге, на жаль, не всі вчителі були підготовлені до дистанційного навчання технічно. Є проблеми із забезпеченням гаджетами вчителів, доступом до мережі Інтернет, іноді з відключенням світла тощо. Адміністрація ліцею швидко прийняла рішення і передала на тимчасове користування вчителям ноутбуки.

По-третє, не всі учні мають персональний комп'ютер, сучасний гаджет для роботи на платформі дистанційного навчання. Це призводить до того, що такий учень не може своєчасно виконувати завдання й надсилати вчителю. Певна частина учнів у період карантину проживає за межами Києва, де не завжди є доступ до мережі Інтернет.

Крім того, доводиться приймати рішення щодо оцінювання учнів, які несвоєчасно виконують домашні завдання.

Звичайно, ми переконані, що спільними зусиллями в умовах обмеження освітнього процесу наші учні здобудуть освіту і просимо батьків забезпечити дітей всіма необхідними ресурсами для реалізації дистанційного навчального процесу й бути в комунікації з адміністрацією й зі своїми класними керівниками для координації дій (групи у Viber, телефонний режим, режим онлайн-конференцій тощо).

*Катерина Спітковська,
директор гімназії «Введенська»
№ 107 м. Києва*

Підготовка закладу освіти до організації дистанційного навчання

Пандемія стала викликом для всієї планети, спричинивши кризу в різних сферах життєдіяльності людей. Будь-яка криза — це випробування для людей та цілих систем. Не стала винятком і система освіти. Не кожен може легко справлятися з викликами, не кожному під силу адаптуватися до змін. Проте слід розглядати будь-яку кризу не тільки як випробування, а і як можливість. Для кожного закладу і для системи освіти в цілому цей виклик став випробуванням, але і дав можливість зрозуміти, що вкрай необхідними стали пошук нових форм організації освітнього процесу, методик, каналів комунікації, необхідність опанування нових знань. Той, хто намагатиметься зачепитися за стару систему, не адаптується до нових викликів, не опанує нові знання, буде не в змозі задовольнити очікування замовників освітніх послуг, не зможе підготувати здобувачів освіти до сучасної реальності, а значить — випаде із системи. Дуже важливою якістю, якою мають володіти люди вже сьогодні,

ні, з огляду на стрімкий розвиток світових процесів та систем, є професійна гнучкість. Цим важливим умінням мають володіти освітяни, адже вони власним прикладом готують здобувачів освіти до сучасного світу, який вимагає бути гнучким та мобільним.

Прогресивний заклад має бути готовим до нових викликів, намагаючись не просто адаптуватися до них, а розвинути, йти в ногу з часом та відповідати очікуванням всіх учасників освітнього процесу та запитам суспільства.

У час, коли весь світ опинився перед викликом загальнопланетної пандемії, особливо гостро постало питання перед керівниками закладів освіти пошуку нових форм організації роботи, аби зберегти освітній процес, організувавши його дистанційно. Ситуація ускладнилася тим, що досвіду загальної дистанційної освіти заклади не мали, тож довелося швидко змінювати підходи до організації освітнього процесу з урахуванням запитів усіх його учасників.

Можна виділити 7 складових успішного впровадження дистанційного навчання: зрозумілий план дій, спільна стратегія, чіткі правила, тайм-менеджмент, професійна гнучкість, наставництво, комунікація.

Дорожня карта, за якою мають рухатися всі учасники освітнього процесу, має бути чіткою, доступною всім і, головне, зрозумілою. Для цього план, за яким працюватиме заклад освіти, має враховувати інтереси та запити всіх учасників освітнього процесу, проте задає напрямок руху, звісно, керівник. Саме керівник має ініціювати створення робочої групи щодо оцінки всіх наявних ресурсів, обміну думками та пропозиціями від всіх учасників освітнього процесу. План залежить від мети, яку заклад перед собою ставить. Метою дистанційного навчання є організація ефективного та якісного освітнього процесу зі збереженням максимально комфортної психологічної атмосфери в усіх учасників освітнього процесу. Тож, оцінивши ресурси, які можуть забезпечити якість надання знань,

формування умінь, навичок та зворотний зв'язок, створюємо план дій.

Діяти слід організовано і злагоджено. Звичайно, кожен учитель має академічну свободу. Це чудова можливість проявити себе, втілити найкращі методики та надати якісні освітні послуги з предмета. Проте слід зазначити, що не варто вчителю обирати лиш йому зручну платформу, не враховуючи запитів колег та учнів. Навпаки, слід порадитись та обрати єдиний засіб для проведення онлайн-конференцій, спільну платформу для виконання завдань, спільні канали для висвітлення тем і зворотного зв'язку, де здобувачам освіти буде легко знайти весь матеріал з кожного предмета. Отже, спільна стратегія — це набір інструментів для реалізації конкретного плану.

Зрозуміло, що велика кількість здобувачів освіти, їх батьків та вчителів ускладнює процес синхронізації освітнього процесу, проте слід зазначити, що чіткі правила та їх дотримання є запорукою найбільш ефективної організації освітнього процесу.

Що ж це за правила?

- Єдиний розклад «дзвінків» обумовлює чітку, а головне, синхронну роботу всіх учасників освітнього процесу.
- Розклад уроків збережений, але адаптований до ситуації, адже слід враховувати, що онлайн-конференції не можуть тривати як звичайний урок через небезпеку негативного впливу гаджетів на здобувачів освіти та вчителів. Разом з тим, розклад уроків сигналізує учням, що навіть за відсутності онлайн-конференцій робота, запланована вчителем та надана через канал комунікації, має відбуватися в чітко зазначений час. Це полегшує розподіл часу, відведеного на роботу та відпочинок, та убезпечує від ненормованого робочого чи навчального дня.
- Вся інформація щодо дистанційного навчання — на сайті. Чудова нагода підняти кількість переглядів сайту вашого закладу освіти, зробивши його популярним. Це може

бути комірка «Дистанційна освіта», в якій постійно оновлюватиметься вся необхідна інформація щодо організації дистанційного навчання у закладі освіти (<http://www.wedenska107.com/421289349>).

- Правила спілкування у класних, батьківських, вчительських групах. Дуже часто виникають конфлікти у групах через недотримання правил етики спілкування або недотримання часових меж спілкування. Прості правила, які обговорено з усіма учасниками комунікаційних груп, дадуть змогу прибрати негативну тональність під час спілкування.
- Визначити день обміну думок. Будь-який день тижня (не вихідний) може стати днем комунікації та обміну думок, збору зауважень та пропозицій. Всі учасники освітнього процесу мають знати, що такий день є, що саме в цей день (за необхідності і частіше) вони можуть звернутися до адміністрації та отримати відповіді на всі питання.
- Моніторинг залучення до дистанційного навчання і здобувачів освіти, і вчителів, що дає змогу розуміти, хто з учнів дійсно не має доступу до дистанційного навчання, а хто не має бажання. Постійний моніторинг дає змогу адміністрації вчасно реагувати на такі випадки, проводити бесіди з батьками таких учнів, надавати вчасну підтримку та супровід. Залучення вчителів так само потребує моніторингу, аби розуміти, хто з них успішно реалізує доступ до дистанційного навчання, а хто не має можливості і за яких причин. Заклад теж не має залишатися осторонь проблем таких вчителів, адже без допомоги вони так і не зможуть реалізувати право здобувачів освіти на отримання якісних освітніх послуг і своє право на професійний розвиток.

Великою проблемою для всіх учасників освітнього процесу стало дотримання чітких часових меж між роботою та відпочинком. Невміння багатьох розподіляти час призводить до негативних емоційних сплесків і навіть конфліктів. Прості

правила дотримання вимог, встановлених закладом освіти, допоможуть організувати час і перерозподіляти його таким чином, аби не працювати понаднормово. Наприклад, 3 урок п'ятниці за розкладом — українська мова. Саме в цей час на сайті в комірці «Дистанційна освіта» через посилання на Google Диск учні знайдуть підбірку посилань на ресурси, де зможуть опанувати тему уроку та домашнє завдання, яке мають виконати до наступного уроку за розкладом. Для вчителів важливо такі підбірки формувати напередодні уроку, а для учнів важливо вчасно з ними працювати.

На початку масового дистанційного навчання заклади освіти зіштовхнулися з тим, що більшість здобувачів освіти сприймає карантин як канікули. Над зруйнування цього міфу слід працювати всім, адже спільна, злагоджена робота всіх учасників освітнього процесу веде до бажаного результату та до успіху.

Учителям зі значним стажем роботи важко швидко прийняти нові виклики та адаптуватись до сучасних форм роботи в дистанційному режимі через брак знань, страх не впоратися, невміння користуватися технічними засобами на належному рівні. Тож в таких умовах можна впроваджувати «наставництво навпаки», коли молоді вчителі стають наставниками для більш досвідчених.

Слід зазначити, що результат від такого наставництва перевершив всі очікування: вчителі, які боялися працювати з новими для них платформами та програмами, завдяки підтримці молодих колег, змогли впоратись з поставленим викликом. Часто саме молоді вчителі організовували онлайн-конференції, приєднуючи своїх досвідчених колег до уроків, чим забезпечили підтримку і супровід. З часом весь колектив продемонстрував вміння користуватися всім необхідним інструментарієм для здійснення ефективного дистанційного навчання.

Якби слід було обирати найефективніший інструмент, яким має вміло користуватись керівник закладу освіти, не вагаю-

чись можна було б обрати комунікацію. Саме вміла, ефективна комунікація та вчасна її організація стане запорукою реалізації будь-якого з наведених вище складових успішного впровадження дистанційного навчання. Комунікація — це процес обміну інформацією, ідеями, думками. Керівнику закладу освіти слід розуміти, що саме ефективна комунікація стає запорукою досягнення поставленої мети, способом узгодження дій, забезпечує злагоджену роботу всіх учасників освітнього процесу, дає можливість отримати об'єктивну оцінку діяльності закладу загальної середньої освіти. Застосування всіх можливих і доступних каналів комунікації забезпечує максимальне охоплення учасників освітнього процесу та ефективно залучає їх в сам процес. Інтерв'ю, анкетування Google Forms, група та сторінка у соціальних мережах, відеозвернення, месенджери, електронна пошта, сайт, YouTube-канал — все це можна і варто використовувати для ефективного обміну думками та надання інформації. Варто зазначити, що тон комунікації має задавати керівник закладу.

Наталія Гуменюк,

*директор спеціалізованої школи I–III ступенів
№ 250 з поглибленим вивченням математики
м. Києва*

Керівництво освітнім процесом в умовах дистанційного навчання

Сьогодні створює виклики, для подолання яких немає відпрацьованого «рецепту». Але я б назвала основні чинники, які допомагають досягти успіху: віра в колектив, миттєве прийняття рішення, розподіл завдань, тісна взаємодія, взаємо-

навчання — далеко неповний перелік, відпрацьований за роки керівництва.

Ніхто не очікував появи такого довготривалого карантину, система освіти не мала спеціально розробленого технічного інструменту, який би забезпечив комфортне проведення дистанційного навчання. Ми усвідомили, для того щоб заклад працював як злагоджений механізм, необхідно постійно навчатися, перебувати у пошуку і не боятися запроваджувати інновації. Для реалізації дистанційного навчання ми вже мали ефективні інструменти: сайт закладу, електронний облік відвідування та оцінювання, неперервне навчання педагогічного колективу, спільні групи для спілкування у месенджері всіх учасників освітнього процесу, постійний аналіз результативності за допомогою дистанційних опитувань, моніторингових досліджень.

Керівництво освітнім процесом в умовах дистанційного навчання відобразити можна так:

- виклик — дистанційне навчання;
- визначення цілей;
- планування та організація роботи;
- чіткий розподіл завдань;
- пошук додаткових ресурсів;
- навчання колективу;
- впровадження;
- аналіз;
- коригування;
- прийняття управлінських рішень.

Надзвичайно важливим став етап формування цілей та завдань, планування спільної системи роботи. Для цього було організовано творчі групи педагогів, які запропонували (із власного досвіду) оптимальні ефективні ресурси для проведення дистанційного навчання за специфікою предметів: сервіси Google (Google Docs, Google Sheets, Google Class, Google Forms); месенджери: Viber, Telegram; додатки для онлайн-трансляцій:

Zoom, Webex, Meet; платформи для оцінювання: Atoms Hub, ClassDojo.

Наступним кроком є організація навчання педагогічних працівників для формування необхідних компетентностей: теоретичні знання, практичні навички, систематизація матеріалу для висвітлення на сайті. Необхідно зазначити, що для роботи із сайтом закладу було створено групу модераторів, в обов'язки яких входило консультування педагогів, розміщення матеріалів, технічна допомога та підтримка.

Для більш комфортного використання сервісів Google та розширення їх можливостей було прийнято рішення про підключення закладу до безкоштовних ресурсів G Suite for Education. У цьому пакеті реалізовано підвищений захист персональних даних учасників, синхронізація різних додатків, що пришвидшує та автоматизує багато освітніх процесів, а також надається доступ до необмежених відеотрансляцій. Використання єдиної платформи спростило взаємодію між педагогами, забезпечило проведення засідань педагогічних рад, методичних об'єднань, нарад.

Важливою складовою реалізації дистанційного навчання була соціально-психологічна служба закладу, адже своєчасна організація роботи цього структурного підрозділу в режимі онлайн стала запорукою зменшення напруги серед учасників освітнього процесу під час нестандартних умов життя. На сайті закладу на платформі дистанційного навчання в рубриці «Звернутися до соціально-психологічної служби закладу» розміщено координати практичного психолога, соціального педагога школи; оприлюднено матеріал для всіх учасників освітнього процесу: посилання на відеоматеріали, комплекс вправ для вчителів проти стресу, безпека життєдіяльності, поради, ігри для розвитку дитини тощо.

Новинкою під час дистанційного навчання у закладі стало використання Google Calendar. Чіткий розклад навчання, контроль за навантаженням та кількістю завдань для учнів — такі

можливості відкриває перед освітянами цей додаток. У ньому можна запланувати відеозустрічі, дати навчальний матеріал з предмета на певний період, додати посилання на інші сервіси, синхронізувати завдання з Google Class. Користувачі: учні, вчителі та батьки, які додані як представники дітей до Google Class, — мають можливість увімкнути автоматичне сповіщення про події або завдання, які допомагають слідкувати за термінами виконання завдань та часом проведення уроків. За допомогою HTML-коду календарі оприлюднені на вебсторінках дистанційного навчання класів.

Успіх справи, звичайно, залежить від колективу: адже сумлінне ставлення до своїх обов'язків кожного педагога, бажання вдосконалюватись — дуже важливий фактор. Але такий «складний механізм», як освітній процес, на мою думку, буде дієвий і успішний за умови спільної відповідальності та розумного контролю керівництва. Хочу зазначити, що дуже важливим для аналізу результативності є анкетування батьків. Під час карантину ми проводили його двічі, це дало нам можливість зрозуміти, як рухатись далі, що необхідно вдосконалити, над чим працювати, які управлінські рішення прийняти для того, щоб освітній процес був комфортним максимально для кожного. Аналіз анкетування батьків закладу засвідчив простоту та зручність створеної нами системи організації дистанційного навчання. Ми переконалися, що якісне планування освітнього процесу в закладі є основою для дистанційного навчання.

*Михайло Чемерис,
директор ліцею № 208 м. Києва,
заслужений працівник освіти України*

З досвіду впровадження та використання дистанційних технологій навчання в ліцеї № 208 м. Києва

Запровадження дистанційного навчання стало серйозним та несподіваним викликом для всіх шкіл України, наш ліцей не стояв осторонь. Безумовно, технології такого навчання вже тривалий час частково були задіяні в нашому освітньому процесі — коли треба було проконсультувати відсутнього тривалий час на уроках учня або провести тренувальне тестування за пройденою перед контрольною роботою темою. Складність завдання полягала в тому, що вперше слід було охопити дистанційним навчанням усіх здобувачів освіти з усіх предметів, та ще й на досить тривалий час. Звісно, нам було відоме Положення про дистанційне навчання, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 № 466, яке передбачає таку форму організації освітнього процесу, в тому числі, і під час карантину. А ось конкретних практичних порад впровадження такого навчання, чітких вимог щодо його реалізації в закладі загальної середньої освіти вказане Положення не містить. Тому треба було починати, як кажуть, з нуля. Які питання слід було розглянути та вирішити?

1. **Матеріально-технічне забезпечення.** Досить важко уявити київську родину, яка не має вдома персонального комп'ютера, підключеного до мережі Інтернет. Не виняток — і родини вчителів ліцею. Але не забуваймо, що майже завжди цей комп'ютер — один, а в родині є діти, які навчаються дистанційно, і дорослі, які під час карантину дистанційно працюють. Тут і починається справжня боротьба за місце біля клаві-

атури. Завдяки участі ліцею в регіональному експерименті по впровадженню е-навчання три роки тому нам були надані нетбуки HP. Усі вчителі, які мали проблеми з наявністю домашніх комп'ютерів, отримали цю портативну техніку. Ми могли забезпечити ними й учнів, які б цього потребували, але подібних прохань із їхнього боку не надходило. Існує не так багато навчальних дисциплін, які можна донести до учнів без використання елементарної шкільної дошки. Що стає альтернативою цієї дошки під час дистанційного навчання? Здавалося б, вибір невеликий, але вчителі виявили винахідливість, кмітливість і тут. Один із моїх колег змайстрував удома пластикову дошку, а крейду йому замінив маркер. Сфокусувавши один раз камеру ноутбука на свій винахід, він майже не відходив від нього до кінця навчального року. У ліцеї були дві документ-камери, і вони дістались учителям математики (через їхнє найбільше навантаження). У цьому випадку дошкою став аркуш паперу, крейдою — ручка. Дехто придбав собі документ-камеру сам. Скажете, дороге задоволення? Для смартфона її можна знайти і за 400 грн, результат — той самий. У чому недоліки цих варіантів? На таких «дошках» пише тільки вчитель. Особисто мені найбільше подобається графічний планшет. Замість крейди — стилус, та ще й здійснилася мрія кожного вчителя математики — дошка «без меж», а саме — онлайн-дошка. До того ж усі записи можна зберегти в електронному вигляді, легко їх виправити, використати шаблони готових геометричних фігур та різні кольори, і найголовніше — на цій дошці може разом із вами писати й учень. Правда, у нього теж мусить бути графічний планшет. І не забудьте надати йому доступ до вашої дошки. Якщо врахувати, що графічний планшет в чотири рази дешевший за документ-камеру для ПК, додаючи вказані вище переваги, здається, — це найкращий варіант. Не вмієте писати стилусом? Це та сама ручка — за 15 хвилин звикнете.

2. Яку платформу для проведення онлайн-уроків використати? Hangouts Meet чи Zoom? Насправді, вони дуже схо-

жі, і педагоги ліцею зробили цей вибір самостійно. У ліцеї два роки тому було розгорнуто середовище від компанії Google G Suite for Education. Деякі вчителі за ці два роки спробували використовувати змішане навчання на своїх уроках. Як учитель я користуюся Zoom — надійна та проста у використанні платформа. Як передати учням код-запрошення на конференцію? Хтось викладав посилання на сайті закладу і мав проблеми з «непрошеними гостями». Так і онлайн-урок можна зірвати. У нас уже давно створені вайбер-спільноти учнів по класах, там ми і розміщували запрошення. А якщо все ж таки хтось із сторонніх вирішив порозважатися? Видалити з конференції набагато простіше, ніж із класу. Не забудьте ввімкнути запис вашого уроку. Розмістивши його у вайбер-спільноті, Google Діску (або іншому ресурсі, доступному для всіх учнів класу), ви дасте можливість «повторно» побувати на ньому учням, яким навчальний матеріал дається важко, або тим, хто не зміг відвідати урок за розкладом. Багато вчителів обрали платформу G Suite, учнів ліцею також було зареєстровано на цій платформі. Активне використання додатків на цій платформі (Classroom, Hangouts Meet, Jamboard, Gmail) додатково дало можливість батькам учнів бачити результати успішності їхніх дітей та контролювати домашні завдання.

3. Правила поведінки на онлайн-уроці. Учень не хоче демонструвати всім учасникам конференції свою неприбрану кімнату або тільки прокинувся, незачесаний та в піжамі? Відео може не вмикати. Але педагог не вчить котиків та мультяшних кіногероїв. На аватарці — фото учня, нік — його прізвище та ім'я. Коли вчитель пояснює, мікрофон учня вимкнений. Почнеться обговорення — і вчитель запропонує ввімкнути мікрофони. Хочеш відповісти — піднеси руку. Трохи не так, як під час уроку, але ви мене розумієте. З'явилися й прості правила для батьків наших учнів. Багато з них були присутніми на онлайн-уроках (на відміну від звичайних — погоджувати це з керівником закладу не треба). Учителі ліцею були не проти,

а потім приємною несподіванкою стали щирі слова подяки на адресу моїх колег від цих самих батьків, які долучилися до Світу Знань завдяки майстерності й професіоналізму педагогів. А ось стояти біля дитини та сварити його за допущені помилки, допомагати під час виконання зрізів знань чи вступати в діалог із учителем під час уроку — неприпустимо. Але такі випадки в нас, на щастя, були поодинокі.

4. **Розклад занять.** Знаю заклади, де розклад дистанційних занять фактично співпадав із звичайним. Важко уявити, як, працюючи в такому жорсткому режимі, учні та вчителі щоденно проводили за монітором по 6–7 годин. Ми пішли іншим шляхом. Розклад створювали самі вчителі, маючи спільний доступ до Google Sheets, після чого цей розклад ставав доступним для широкого загалу на сайті ліцею. У першій половині дня були уроки для всього класу, але тільки в тій кількості, яка б дозволила своєчасно виконати навчальну програму. Залишок навантаження вчителя припадав на другу половину дня — коли учні могли звернутися за індивідуальною консультацією. І тут уже сам учень запрошував учителя на зустріч у Skype або Zoom чи використовував більш прості засоби комунікації — мобільні додатки чи електронну пошту. Це дало можливість зменшити зорове навантаження учнів і вчителів, дозволило приділити більшу увагу дітям, які й під час звичайних уроків соромляться задавати питання, тим, кому важко опанувати матеріал самостійно. У вільний між консультаціями час вчителі перевіряли надіслані ним через Інтернет домашні завдання та готувалися до наступних уроків. Слід зазначити, що підготовка до онлайн-уроків займає набагато більше часу, ніж до звичайних, — адже навчальний матеріал повинен бути виключно в цифровому вигляді. Цей матеріал слід підібрати, при потребі відцифрувати та яскраво презентувати. Використання шкільного підручника у PDF-форматі дуже швидко відіб'є інтерес у учня до онлайн-навчання.

5. **Зрізи знань.** Вони можуть бути і традиційні, але тоді при написанні контрольної чи самостійної роботи відео повинно працювати в усіх, щоб вчитель мав можливість спостерігати за кожним учнем так само, як і на уроці. Після закінчення перевіркової роботи, у стислий час учень повинен надіслати вчителю розв'язки задач, зазвичай у вигляді фото. Але набагато цікавіше й ефективніше використовувати спеціальні платформи для проведення тестувань (Classtime, На Урок, Kahoot, Google Forms). Як учитель я обрав Classtime. Використавши кілька разів готові тести з бібліотеки, почав створювати їх сам. Це не набагато довше, ніж готувати завдання на папері. Але головне — час економиться на перевірці, а кожен учень одразу отримує свій результат. Після завершення сесії ви можете надіслати на спільний ресурс учнів аналіз їхніх робіт та правильні відповіді, не розголошуючи оцінки, здобуті кожним. Для об'єктивності я вимикав функцію показу правильної відповіді після кожного питання, самі питання надавались учням у довільному порядку.

6. **Домашні завдання.** Вони повинні бути творчими та нестандартними, як і самі онлайн-уроки. І бажано не використовувати при їх виконанні комп'ютер — так само з метою зменшення часу знаходження перед монітором.

7. **Додаткові можливості.** Бібліотека закладу також перейшла на онлайн-режим роботи, її завідувачка через сайт ліцею допомагала учням підібрати потрібний матеріал із наявного контенту. Практичний психолог ліцею проводила індивідуальні консультації учнів та їхніх батьків у Skype. Нам вдалося зберегти і роботу гуртків ліцею, в тому числі й деяких спортивних. І навіть життя класних колективів не завмерло — діти залюбки зустрічалися на класних годинах. Традиційний шаховий турнір цього року відбувся в онлайн-форматі, учасники танцювального гуртка самостійно вивчали нові рухи за надісланими відеозаписами, а потім демонстрували тренеру набуті знання в Zoom.

Очевидно, що тимчасове припинення освітнього процесу було, на жаль, не останнім. Але зараз вчителі ліцею набули

безцінний досвід використання технологій дистанційного навчання і за потреби зможуть повернутися до цієї форми роботи, вдосконалюючи набуте і стверджуючи, що до викликів нового життя освітяни готові. Дещо з напрацювань знайде своє застосування і під час традиційних уроків. Кожен із учителів, самостійно опановуючи ці нові для себе технології, не забував ділитися напрацюваннями зі своїми колегами у створеній для вчителів вайбер-спільноті. Учителі інформатики та батьки учнів, робота яких пов'язана з ІКТ, допомагали вчителям своїми консультаціями. Водночас, якою б досконалою не була організація дистанційного навчання, воно ніколи не зможе за своєю ефективністю замінити звичайну, традиційну школу. Жодна платформа не може об'єднати своїми емоціями, почуттями та духом навчання так, як це робить приміщення класної кімнати — з учителем біля дошки із традиційною крейдою в руці.

*Людмила Красюк,
директор гімназії № 178 м. Києва*

З досвіду організації дистанційного навчання в гімназії № 178 м. Києва

У гімназії № 178 міста Києва дистанційне навчання розпочалося з першого дня карантину. Протягом першого тижня створено власний сервер гімназії з використанням матеріально-технічної бази закладу на платформі онлайн-спілкування Discord із захищеним доступом.

Швидко організовано проходження вчителями онлайн-курсів («Дія. Цифрова освіта», «Всеосвіта») та проведено семінар-практикум для вчителів з організації дистанційного нав-

чання з використанням комплексної системи аудіовідеозв'язку Discord. Основною платформою дистанційного навчання учнів гімназії обрано комплексну систему аудіовідеозв'язку Discord, але вчителі мали можливість обирати й інші цифрові інструменти. Зареєстровані та підключені до цієї системи всі учні 5–11-х класів та вчителі закладу. Кожному класу окремо (з урахуванням поділу на групи), паралелям класів надано голосові канали для проведення уроків, визначення та пояснення домашніх завдань, проведення особистих бесід, групових обговорень та консультацій. Завдяки платформі вчителі проводили заняття з демонстрацією екрану в режимі реального часу, при необхідності мали можливість робити важливі повідомлення одночасно всім учням класу або паралелям класів.

Вчителі закладу з початку карантину використовують всі пристрої та інструменти, за допомогою яких організовуються учнівські групи в соціальних мережах, мобільних додатках, а саме: соціальні мережі Google+, Instagram, Facebook; месенджери (Skype, Viber, Telegram, WhatsApp); середовище для проведення уроків Zoom; середовища для контролю і оцінювання знань, підготовки до ЗНО — Classroom, <https://zno.osvita.ua/>, <https://besmart.study/> тощо.

Матеріали надсилаються електронною поштою, розміщуються на Google Диску, зокрема відеоуроки або гіперпосилання на них.

Заняття, як правило, проводяться в синхронному онлайн-режимі за розкладом, який складено максимально наближено до затвердженого на 2019/2020 навчальний рік. Усі учні мають доступ до електронних ресурсів. Тривалість уроку — не більше 45 хвилин. Перевірка та оцінювання навчальних досягнень учнів здійснюється як у синхронному, так й асинхронному режимі із застосуванням індивідуального підходу.

Учням надсилаються завдання різних типів, у тому числі нестандартні, творчі. Тестування, письмові роботи, усні форми контролю та оцінювання проводяться на платформах Discord,

Googleclassroom, «На урок», за допомогою відеоінструментів Zoom, Skype, месенджерів (Viber, Facebook, WhatsApp тощо), у закритих групах Facebook результати оцінювання навчальних досягнень повідомляються учням в індивідуальному порядку.

Трансляція відеоуроків на телебаченні — гарна допомога. Проте ці уроки не завжди збігаються з календарним плануванням. Учителі рекомендують переглядати учням відеоуроки в асинхронному режимі на YouTube-каналі МОН. Процес дистанційного навчання в гімназії постійно удосконалюється, педагогічний колектив працює над проблемою оптимізації дистанційного навчання в умовах карантину.

*Валентина Уманець,
вчитель інформатики НВК № 240
«Соціум» м. Києва, сертифікований
тренер Microsoft*

Досвід організації освітнього процесу в НВК № 240 в умовах карантину

Введення карантину і потреба організації навчального процесу дистанційно стало поштовхом до масового освоєння і використання учителями різних предметів сервісу Microsoft Teams.

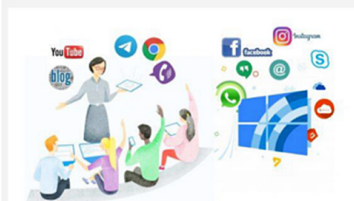
На першому етапі вчителі намагались самостійно обрати той ресурс, за допомогою якого можна було налагодити комунікацію, зворотний зв'язок з учнями і забезпечити навчальний процес. Звичайно, це викликало певні незручності, як для учителів, так і для учнів. Важко було зорієнтуватись, де завдання, де навчальні матеріали, куди відправляти виконане завдання.

Особисті облікові записи учнів не давали можливості вчителю одразу ідентифікувати учня, оскільки учні при створенні особистих облікових записів придумували собі «псевдоніми». Це викликало певний хаос для всіх учасників дистанційного освітнього процесу. Безумовною перевагою стало те, що школа вже мала розгорнуте хмарне середовище Office 365, яке надає доступ до цілого ряду додатків під єдиним персональним обліковим записом на будь-якому пристрої і гарантує безпеку дітей в Інтернеті, що є одним із важливих питань взагалі при роботі в мережі. Доступ маємо через браузер, додаток для ПК, або через мобільний додаток. Оскільки більшість вчителів і учнів вже мала корпоративні облікові записи, було прийнято рішення максимально використовувати Office 365 для раціонального і продуктивного дистанційного освітнього процесу. Після першого тижня навчання на карантині учні, за допомогою опитування, визначили MS Teams найзручнішим ресурсом, яким би вони хотіли користуватись. Звичайно, виникали певні технічні труднощі. У кожного свій пристрій, і є певні відмінності, особливості в залежності від версії операційної системи.

Було запропоновано ознайомитись з навігацією додатка, скориставшись інструкцією Teams for Education. Надзвичайно важливим є те, що один додаток MS Teams об'єднує можливість реалізації всіх варіантів співпраці, яка необхідна в умовах навчання дистанційно. Огляд досвіду впровадження можна переглянути за посиланням <https://youtu.be/5FbMV3itjWY> та презентовано на всеукраїнському заході «Марафон 365».

Розглянемо декілька основних можливостей команди клашу MS Teams. Особистий ЧАТ забезпечує можливість індивідуальних консультацій і спілкування з будь-яким вчителем і учнем. До того ж, не потрібно запитувати адресу. Достатньо набрати прізвище українською мовою і з контактів всієї школи одразу пропонуються варіанти можливих контактів. Чат дає можливість переписуватись, здійснювати дзвінок, в тому числі й відеодзвінок.

Завдання та умови для оптимального налагодження дистанційного навчання

- ✓ Безпека дітей в інтернеті
- ✓ Онлайн версія офісних програм
- ✓ Безкоштовні мобільні додатки не залежно від ОС пристрою
- ✓ Безкоштовно для освітніх закладів
- ✓ Хмарне сховище 1ТБ

КОМАНДИ — розділ, в якому є можливість створювати команди-класи. Цей тип команд має свої додаткові інструменти (Посилання 1), власне призначені саме для організації освітнього процесу. З досвіду найоптимальнішим для нас виявився варіант створення предметної команди кожним вчителем для кожного класу. Називали команди в форматі «клас/предмет/навчальний рік» Наприклад, «6Б Математика 2019–2020».

Посилання 1

Вчителі самостійно створювали предметні команди, користуючись можливістю додавати кілька вчителів з роллю «власник». Учні приєднуються до команди як «учасники». Це зумовлено різними можливостями і рівнями доступу учасників команди. Так «власник» (вчитель) може додавати, редагувати, видаляти різні об'єкти, змінювати налаштування команди, додавати канали, створювати завдання, бачити стан їх виконання всіма учасниками тощо. «Учасник» (учень) має певні обмеження. Має доступ лише на перегляд розділів, де вчитель розміщує навчальні матеріали, не бачить завдання всіх учнів, може відслідковувати їх статус, термін виконання завдання, стан перевірки роботи і виставлення оцінки, коментарі вчителя. І разом з тим, є можливість співпрацювати з іншими учнями в спеціально для цього призначених розділах.

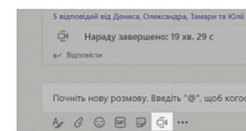
Оскільки у нас з 8-го класу мультипрофільне навчання, то зручно було формувати і профільні предметні групи з учнів всієї паралелі. Для вчителів була створена покрокова інструкція зі створення предметних груп.

При створенні команди-класу автоматично створюється **ЗАГАЛЬНИЙ КАНАЛ**, який містить **ДОПИСИ**, де розміщується спільний командний чат зі стрічкою новин. У дописах є можливість призначити миттєву нараду, онлайн-урок, або запланувати її на певний час, автоматично подія відображається в календарі.

Microsoft Teams для навчальних закладів

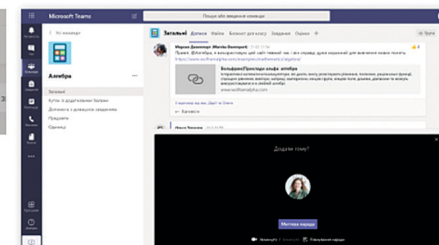

Планування наради з командою або класом
Посадиште зазначити зустріч із співробітниками або тренери за допомогою онлайн-форми наради

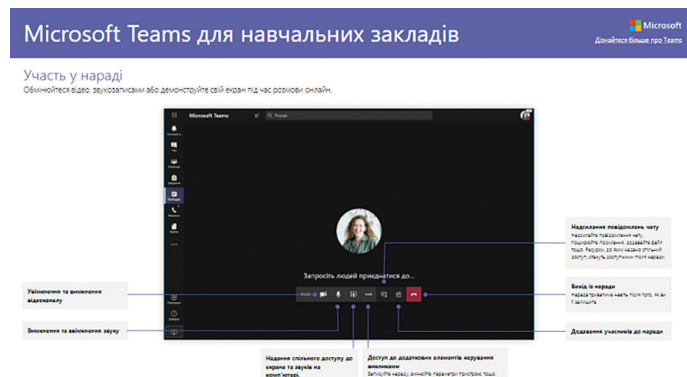

Натисніть існуючу «Миттєва нарада» у якій поділені щоб розпочати миттєву нараду на канал. Якщо виберіть «Варіанти» - нарада буде додано до розпису. Якщо ви хочете розпочати миттєву нараду, натисніть на кнопку «Нарада» виконайте інструкції на попередній сторінці та виберіть «Календар» - Нова нарада

Ви можете заросити користувачів до наради або попередити їх дописом в каналі.

Натисніть існуючу «Миттєва нарада» щоб відразу почати нараду або «Запланувати нараду» щоб запланувати нараду на майбутнє. Якщо ви запланувати в на майбутнє запланована нарада з'явиться в календарі користувачів.

Вкладка **ФАЙЛИ** призначена для розміщення і зберігання спільних фалів команди. До того ж, автоматично створюється папка **НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ**, файли, які учням доступні лише для перегляду.

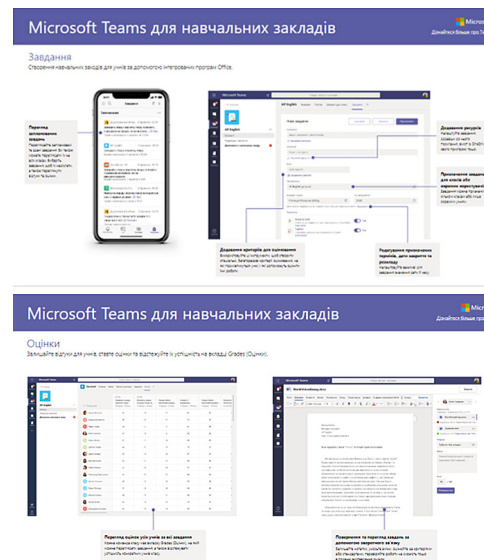
Вкладка **БЛОКНОТ ДЛЯ КЛАСУ** є надзвичайно потужним додатком для організації освітнього процесу.

Записна книжка для занять — це електронний курс. В книжці можна зберігати тексти, зображення, рукописні замітки, вкладені файли, посилання, голосові повідомлення, відеоматеріали та багато іншого.

OneNote Classroom — один блокнот для кожного класу, в якому кожен учень має особистий віртуальний кабінет та можливість співпрацювати з однокласниками та розвивати навички співпраці, так необхідні у сучасному світі.

У розділі **ЗАВДАННЯ** і **ОЦІНКИ** вчителі можуть створювати завдання різного типу. Учні виконують та здають свої завдання, не виходячи з програми. Для зворотного зв'язку та контролю успішності учнів вчителі користуються вкладкою «Оцінки». Учні бачать свою успішність.

У вкладці «Завдання» вчитель бачить раніше видані, опубліковані, заплановані завдання. Учень бачить призначені, здані, перевірені, оцінені й повернуті завдання, статус роботи змінюється автоматично.

Для учнів були створені покрокові інструкції завантаження і активації додатка *MS Teams* через корпоративні акаунти.

Учні легше і швидше адаптувались до нового формату навчання. Пишаюсь своїми колегами, які відкинули свої страхи і почали освоювати і одразу використовувати MS Teams. Приємно, що навіть вчителі пенсійного віку повільно, але впевнено почали використовувати можливості додатка. Компанія Microsoft постійно відслідковує запити користувачів, аналізує та оновлює свої додатки. Вже до кінця літа очікується більше 20-ти оновлень, які комфортніше використовувати для звичайного класно-урочного, змішаного й дистанційного навчання. Є можливість кожному вчителю зареєструвавшись платформі Навчального центру Microsoft (<https://education.microsoft.com/en-us>) і проходити різні курси, накопичувати бали і отримувати бейжі та сертифікати.

*Олена Глушаниця,
директор НМЦ Оболонського району
м. Києва*

Підготовка проведення педагогічної ради під час дистанційного навчання

У період карантину освітній процес перейшов на новий формат. Насамперед педагогічний колектив працює над створенням робочої системи дистанційної освіти на період карантину, щоб забезпечити ефективне функціонування школи. Педагогічні працівники, крім проведення уроків, мають інші види педагогічного навантаження. Час карантину можна використувати для удосконалення методичного забезпечення освітнього процесу, самоосвіти, підвищення професійного рівня тощо.

Однією з найважливіших форм методичної роботи з кадрами в школі є педагогічна рада. Саме вона визначає основні напрямки діяльності школи, допомагає керувати усім педагогічним процесом.

Педагогічна рада — колективний орган управління школою, і головна мета її роботи полягає в тому, щоб розв'язувати освітні проблеми, удосконалювати освітній процес й підвищувати професійну майстерність педагогів.

В ситуації, яка склалася, змінюються форми проведення педагогічної ради. Як же можна провести педагогічну раду, якщо її члени знаходяться на відстані? Для підтримки спілкування з педагогічними працівниками, підготовки до засідання педагогічних рад можна застосовувати будь-які наявні пристрої та інструменти.

Основні етапи підготовки до проведення педагогічної ради додаються (*Додаток 1*).

3.2. Інформаційна безпека й дистанційне навчання

НМЦ Деснянського району міста Києва

Рекомендації щодо забезпечення інформаційної безпеки при використанні дистанційної платформи

Одним із стратегічних напрямів реформування освітньої системи України є активне використання інформаційних та комунікаційних технологій.

Для організації та впровадження дистанційного навчання необхідно здійснити вибір платформи навчання. Вибір платформ дистанційного навчання є дуже важливим кроком.

Що таке платформа дистанційного навчання? Платформа дистанційного навчання — це програмне забезпечення для підтримки дистанційного навчання, метою якого є створення та управління педагогічним змістом, індивідуалізоване навчання та телетьюторат. Воно включає засоби, необхідні для трьох основних користувачів — вчителя, учня, адміністратора.

Тобто платформа дистанційного навчання — це центральний елемент, навколо якого збираються учасники дистанційної освіти.

У цій системі, вчитель створює загальний курс навчання, використовуючи мультимедійні педагогічні ресурси, індивідуалізує його до потреб та здібностей кожного учня та здійснює підтримку їх діяльності. Учень вивчає в мережі або завантажує педагогічний зміст, що йому рекомендований, організовує свою

роботу, виконує вправи, він може бачити еволюцію своєї діяльності на інтерфейсі комп'ютера, виконувати завдання для самооцінки та передавати виконані завдання на перевірку педагогу. Вчителі та учні спілкуються індивідуально або в групі, пропонують теми для обговорення й співпрацюють при вивченні або створенні загальних документів.

Адміністратор забезпечує й підтримує обслуговування системи, управляє доступами та правами педагогів і учнів, створює зв'язки із зовнішніми інформаційними системами (адміністративними документами, каталогами, педагогічними ресурсами тощо). Тобто адміністратор платформи має специфічну роль, яка відрізняється від ролі адміністратора установи.

*Рекомендації для керівників закладів освіти
щодо створення платформи для дистанційного
навчання та особливості її функціонування*

1. Завданням керівника навчального закладу є організація інформаційного простору для забезпечення ефективності та безперервності навчального процесу. Дистанційна платформа має містити всі необхідні засоби для зв'язку, обробки, опрацювання та оцінювання навчальних досягнень учнів. Структура платформи має узгоджуватись між керівником закладу і системним адміністратором, який відповідає за її функціонування. Платформа водночас має бути доступною і захищеною.

2. Для організації дистанційного навчання потрібно створити платформу для двостороннього зв'язку між учасниками освітнього процесу (через офіційний сайт закладу освіти)

3. Для ідентифікації користувачів потрібно створити єдину базу облікових записів, за допомогою яких усі учасники навчального процесу будуть авторизовані під час навчання.

4. Доступ до дистанційної платформи навчального закладу повинні мати тільки безпосередні учасники навчального

процесу даного закладу освіти, але з різними рівнями доступу. Найвищий рівень повинні мати адміністратор платформи для можливості керування нею та керівник закладу освіти для можливості контролю навчального процесу. Вчитель повинен мати доступ з можливістю додавати матеріали та оцінювати виконані завдання. Доступ для учня повинен давати можливість опрацьовувати доданий вчителем матеріал та відправляти матеріали для оцінювання. Платформа має бути захищеною від сторонніх осіб, які можуть завадити освітньому процесу, сприяти витоку персональних даних.

5. Кожен вчитель та учень повинен мати обліковий запис, за допомогою якого здійснюється авторизація на платформі. База даних облікових записів учасників дистанційного навчання повинна бути обов'язковою для їх ідентифікації. Водночас вона має бути захищеною, щоб унеможливити витік персональних даних. Кожен учасник повинен мати свій «особистий кабінет», до якого має доступ тільки він.

6. Необхідно забезпечити дотримання вимог чинного законодавства щодо нерозголошення персональних даних учасників освітнього процесу.

*Рекомендації для вчителів
щодо безпеки використання платформи
для дистанційного навчання*

1. Для унеможливлення несанкціонованих входів під час онлайн-конференцій користувачів, які не є членами групи, необхідно надавати посилання-запрошення тільки в закриті групи спілкування.

2. Для приєднання учасників відеоконференцій, проведення різних типів опитування та тестування рекомендується відправляти посилання на заходи на електронну пошту.

3. Під час онлайн-спілкування адміністратор (вчитель) повинен користуватись інструментом, що дає можливість керува-

ти приладами учасників зустрічі: мікрофонами, трансляванням екранів та, за потребою, вилучати учасників конференції.

*Рекомендації для учнів
щодо безпеки використання платформи
для дистанційного навчання*

1. Ніколи не давати приватної інформації про себе без дозволу батьків.
2. Нікому не давати свій пароль, за виключенням дорослих вашої родини.
3. Завжди бути ввічливими у електронному листуванні.

*Рекомендації для батьків
щодо безпеки використання платформи
для дистанційного навчання*

1. Допомогати своїм дітям при реєстрації в Інтернет-сервісах.
2. Контролювати поведінку своїх дітей у соціальних мережах.
3. Дотримуватися правил інформаційної безпеки, зокрема кібербезпеки.

Юрій Кіньков,
директор НВК № 141 ОРТ
Дніпровського району м. Києва

*Рекомендації щодо кібербезпеки
при впровадженні дистанційного навчання*

1. Закладу освіти варто скористатися одним з онлайн-сервісів, який дозволить створити внутрішнє середовище навчального закладу з використанням таких платформ, як Google G Suite, Microsoft Office 365 тощо. Такі платформи дозволяють створити персоналізовані акаунти для вчителів та учнів і використовувати безпечні освітні сервіси цих компаній.

2. Для проведення онлайн-конференцій варто використовувати рішення від компаній, які зарекомендували себе як надійні на сучасному IT-ринку відеоконференцій. Такими платформами можуть бути рішення від компанії Cisco — Webex, Microsoft — Teams, Skype, Google — Hangouts. Варто з обережністю поставитися до платформи Zoom, яка набула широкого поширення серед вчителів, які проводять онлайн-уроки. Дана платформа є слабозахищеною, і деякі країни вже заборонили її використання в державному секторі, в тому числі і в освіті. Наприклад, Сінгапур, Сполучені Штати Америки, Тайвань, Німеччина.

3. При реєстрації на різних онлайн-ресурсах учасникам дистанційного навчання варто вводити мінімальну кількість персональних даних, або вказувати недостовірні дані. Для цього не завадить створити окрему електронну скриньку, яку можна використовувати при реєстрації.

4. Якщо в сім'ї використовується один комп'ютер різними членами сім'ї, варто створити окремий обліковий запис для кожного з них. Причому учням варто створити обліковий запис з обмеженими правами.

5. Слід обережно використовувати онлайн-тести та опитування, якщо вони пропонуються на різних відкритих онлайн-ресурсах.

6. Не варто використовувати ресурси, які не підтримують шифрування даних, наприклад, через протокол https.

7. Вчителям треба надати рекомендації учням щодо спілкування між собою через Інтернет. Учням варто використовувати такі самі ресурси, які використовуються навчальним закладом для проведення дистанційного навчання. Поширення спілкування через мережу Інтернет надає можливість зловмисникам видати себе за іншу особу. Тому варто обережно відкривати повідомлення від невідомих адресатів, переходити за посиланнями, які знаходяться в таких листах, або відкривати вкладені файли до листа.

8. Ніколи і нікому не повідомляти паролі від ресурсів, де користувачі мають облікові записи. Якщо можна, не вказувати дійсний номер мобільного телефону при реєстрації.

3.3. Інформаційно-освітнє середовище школи

*Ірина Воротникова,
завідувач кафедри природничо-
математичної освіти і технологій
ІПО Київського університету
імені Бориса Грінченка*

Використання інформаційно-освітнього середовища освітнього закладу в умовах дистанційного навчання

Стаття 30 Закону України «Про освіту» регламентує: «заклади освіти, що мають ліцензію на провадження освітньої діяльності, зобов'язані забезпечувати на своїх вебсайтах (у разі їх відсутності — на вебсайтах своїх засновників) відкритий доступ до інформації та документів».

До переліку документів, зазначених в статті, зокрема, належать освітні програми, що реалізуються в закладі освіти, та перелік освітніх компонентів, що передбачені відповідною освітньою програмою; правила поведінки здобувача освіти в закладі освіти; план заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькування) в закладі освіти тощо.

В методичних рекомендаціях щодо організації роботи сайту закладу освіти (із фокусом на повагу прав людини в онлайн-новому просторі), підготовленому ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» та Громадською організацією «Центр кращого Інтернету» <https://qr.go.page.link/WeCdv>, визначено, що з огляду на практику закладів освіти України мета сайту — формування інформаційно-освітнього середовища закладу освіти.

Завданнями сайту є:

- презентація закладу освіти в мережі Інтернет;
- інформування про особливості закладу, освітні стандарти, навчальні програми та плани, запроваджені в освітньому процесі, загальні відомості про педагогічний колектив, історію, досягнення тощо;
- забезпечення відкритості діяльності закладу освіти та висвітлення його діяльності в мережі Інтернет;
- інформаційно-освітнє забезпечення діяльності учасників та учасниць освітнього процесу, зокрема доступу до необхідних інформаційних та освітніх ресурсів, дистанційної форми здобуття освіти тощо;
- взаємодія всіх учасників та учасниць освітнього процесу: адміністрації, педагогічного колективу, здобувачів освіти, їхніх батьків (осіб, які їх замінюють), соціальних партнерів закладу;
- створення умов для мережевої взаємодії з іншими установами, спрямованої на розв'язання актуальних питань організації освітнього процесу, надання можливості відвідувачам сайту поставити питання й отримати на них відповіді тощо;
- стимулювання творчої активності педагогічних, науково-педагогічних працівників та працівниць і здобувачів та здобувачок освіти;
- обмін педагогічним досвідом;
- висвітлення досягнень закладу освіти, результатів участі педагогічного колективу та/або здобувачів та здобувачок освіти в інноваційній, дослідно-експериментальній діяльності;
- розвиток інтересу здобувачів і здобувачок освіти до дослідницької та інноваційної діяльності, зокрема із застосуванням інформаційних технологій.

Для організації інформаційно-освітнього середовища закладу може бути створено портал, який крім сайту доповнюється

професійними онлайн-спільнотами, мережами взаємодії учасників освітнього процесу, дистанційними платформами навчання тощо.

Визначимо загальні задачі інформаційно-освітнього середовища закладу освіти в умовах дистанційного навчання:

- використання сайту навчального закладу для інформування щодо організації дистанційного освітнього процесу (нормативно-правова база щодо академічної доброчесності, рішення педради, розклад уроків, методичні рекомендації, інструкції щодо роботи з цифровими інструментами, графіки консультацій тощо);
- навчально-методичний супровід дистанційного навчання (доступ до освітніх ресурсів, посилання на навчально-методичні комплекси, відеоуроки, цифрові бібліотеки, медіатеку закладу, дистанційні курси, рекомендації до виконання домашніх завдань, критерії оцінювання тощо);
- створення середовища спілкування між учасниками освітнього процесу (вчителі — батьки, вчителі — учні, професійні мережі вчителів, адміністрація — вчителі — учні — батьки тощо);
- забезпечення електронного документообігу;
- ведення блогів консультацій між учасниками освітнього процесу (наприклад, надання психологічної підтримки, методичних рекомендацій використання цифрових інструментів тощо);
- збереження результатів співпраці учнів (е-портфоліо, проекти, кейси, результати групової роботи);
- організація моніторингу і контролю дистанційного навчання (анкетування учнів, батьків);
- створення е-середовища обміну досвідом, навчання і професійного розвитку вчителів;
- індивідуалізація освітнього процесу (учні з особливими потребами, обдаровані учні тощо).

*Марина Комракова,
директор спеціалізованої школи I–III ступенів
з поглибленим вивченням іноземних мов
№ 220 м. Києва*

Роль вебсайту закладу освіти в організації дистанційного навчання

Вебсайт закладу освіти є обов'язковою умовою його успішної діяльності в умовах дистанційного навчання. Сайт школи виконує завдання налагодження первинної комунікації між учнями, батьками та вчителями, оперативного інформування щодо особливостей функціонування закладу в умовах карантину.

За допомогою сайту адміністрація школи має можливість забезпечити організацію дистанційного навчання, узгодити правила та розклад взаємодій усіх учасників освітнього процесу для виконання освітніх програм закладу. Вчителі, учні та батьки замість звичних форм очної освіти отримують новий інструментарій для забезпечення неперервного навчання, організації всебічного розвитку та відпочинку дитини.

На сайті школи потрібно створити окремий розділ «Дистанційне навчання», у якому, на розсуд адміністрації та вчителів, з урахуванням побажань батьків учнів, може розміщуватися наступна інформація:

- нормативно-правова база щодо організації дистанційного навчання;
- розклад навчальних занять (консультацій);
- онлайн-уроки;
- посилання на освітні ресурси в Інтернеті;
- поради практичного психолога;
- самоосвіта вчителів;

- інформаційна безпека в Інтернеті;
- фізкультхвилинки та вправи для дозвілля;
- творчість учнів під час карантину.

У період карантину учні кожного класу комунікують лише з учителями в межах створених навчальних груп онлайн. Не відвідуючи школу, діти позбавлені спілкування наживо зі своїми однокласниками, вони втрачають навички колективних дій, командної роботи, змагання, дисципліни, відчують нестачу позитивних емоцій від втрачених дружніх взаємозв'язків. У таких умовах шкільний сайт покликаний підкреслювати спільність інтересів, підтримувати відчуття єдності та приналежності усіх до однієї шкільної родини.

З цією метою на сайті корисно розміщувати окрім інформації, що безпосередньо стосується організації дистанційного навчання, пізнавальні статті та цікавинки, матеріали про методи самоосвіти, самоорганізації, заохочення дітей, консультації з проблем спілкування у сім'ї, створювати творчі спільноти за інтересами, шкільні онлайн-змагання, висвітлювати результати проектної роботи учнів, розміщувати авторські фото та інші матеріали, що стосуються дитячого дозвілля.

3.4. Цифрові інструменти дистанційного навчання

*Ірина Воротникова,
завідувач кафедри природничо-
математичної освіти і технологій
ІПО Київського університету
імені Бориса Грінченка*

Цифрові інструменти для проведення синхронного та асинхронного дистанційного навчання

Педагогічна рада навчального закладу відповідно до Положення про дистанційне навчання має прийняти рішення про використання тих чи інших цифрових інструментів для проведення дистанційного навчання.

Для визначення цифрових інструментів бажано:

- організувати широке обговорення на педагогічній раді мети, основних напрямів впровадження дистанційних технологій у школі, ролі кожного учасника освітнього процесу для його реалізації;
- проаналізувати наявність апаратного та програмного забезпечення для визначення стратегії їх використання в дистанційному навчанні, провести анкетування учасників освітнього процесу;
- призначити відповідальних за адміністрування дистанційної платформи або консультування і навчання вчителів роботи з ІКТ;
- вибрати навчально-методичну раду для експертизи дистанційних ресурсів і контенту інформаційно-освітнього середовища школи та надання пропозицій щодо використання цифрових ресурсів для дистанційного навчання;

- провести навчання вчителів школи щодо ІКТ та дистанційних технологій навчання, можливо, проектування і створення дистанційних курсів навчання;
- затвердити план заходів щодо впровадження дистанційних технологій навчання у навчальному закладі;
- розмістити на сайті навчального закладу план заходів щодо впровадження дистанційних технологій навчання у навчальному закладі та / або надіслати е-поштою учасникам освітнього процесу.

У плані відповідно до потреби навчального закладу можна зазначити:

Інформування	<ul style="list-style-type: none"> • місце розміщення новин і оголошень з питань дистанційного навчання (сайт школи, блоги вчителів, е-пошта тощо); • інформація про вчителів: ПІБ, телефон, електронна пошта (посилання на профілі у онлайн-середовищах); • розклад уроків
Методи дистанційного навчання	<ul style="list-style-type: none"> • концепція запровадження синхронного, асинхронного дистанційного навчання; • опис запровадження групової роботи або виконання проекту (проектів) онлайн
Передумови навчання: цифрові навички, системні вимоги, ресурси	<ul style="list-style-type: none"> • вимоги стосовно цифрових навичок учнів, які будуть потрібні для того, щоб розглядати вміст і виконувати завдання; • інформація про адресу вебвузла, де розміщено сайт дистанційного навчання; • інформація про використання комунікаційних ресурсів, навчальні матеріали та програмне забезпечення (перелік цифрових інструментів з гіперпосиланнями на відеоролики чи інструкції з користування ними)

Передача завдань на перевірку та політика оцінювання	<ul style="list-style-type: none"> • спосіб отримання виконаних учнівських завдань; • графік онлайн-консультацій вчителів для різних класів; • терміни оцінювання робіт (за потребою); • спосіб отримання учнями оцінок і коментарів вчителя; • політика оцінювання: невиконані й запізнілі завдання; • можливі засоби подолання технічних труднощів
Учнівська поведінка, присутність	<ul style="list-style-type: none"> • опис очікувань щодо поведінки учнів в онлайн-класі; • дії в разі відсутності на уроці з поважних причин

Перелік вебресурсів навчальних дисциплін, необхідних для забезпечення дистанційного навчання, визначається навчальним закладом залежно від профілю навчальної дисципліни.

Відповідно до п. 5.1. Положення про дистанційне навчання науково-методичне забезпечення дистанційного навчання включає:

- методичні (теоретичні та практичні) рекомендації щодо розроблення та використання педагогічно-психологічних та інформаційно-комунікаційних технологій дистанційного навчання;
- критерії, засоби і системи контролю якості дистанційного навчання;
- змістовне, дидактичне та методичне наповнення веб-ресурсів (дистанційних курсів) навчального плану / навчальної програми підготовки.

Практичне заняття, яке передбачає виконання практичних (контрольних) робіт, відбувається дистанційно в асинхронному режимі. Окремі практичні завдання можуть виконуватись

у синхронному режимі, що визначається робочою програмою навчальної дисципліни.

Складові частини типового дистанційного уроку, запровадженого за допомогою будь-якої платформи дистанційного навчання або відкритих ресурсів:

Вступна частина уроку

Інформаційно-комунікативний блок: електронна дошка об'яв, блоки онлайн- (чат) та офлайн- (форум) спілкування із учнями; назва уроку, мета вивчення, зміст уроку, інші відомості, необхідні для опрацювання уроку у дистанційному форматі.

Змістова частина уроку

- Вебінар, короткий конспект уроку з ілюстраціями та/або фрагментами з підручника, що доступні для ознайомлення (на платформі, сайті школи, блозі вчителя); відеолекції, мультимедійні матеріали (аудіо- та відеозаписи), презентації; посилання на інтерактивні вправи (наприклад, learningapps.org).
- Завдання до самостійних робіт, як правило, у вигляді «відповідь одним файлом»; застосування даного формату виконання самостійних робіт забезпечує зберігання їх у файловому архіві платформи або на пошті вчителя, можливість оцінювати та коментувати виконану самостійну роботу вчителем, застосовувати переваги електронного журналу.

Блок оцінювання знань (за необхідності)

Самооцінювання, пірінгове оцінювання (учні оцінюють один одного), тестові завдання з закритою відповіддю (автоматична перевірка), тестові завдання у відкритій формі (перевіряє вчитель). Тестові завдання пропонується виконати за певний проміжок часу з обмеженою кількістю спроб виконання, правильні відповіді можуть бути доступні учню після відправлення тесту на оцінку.

Відповідно до вибору цифрових ресурсів та моделі дистанційного навчання школа може обрати відкриті ресурси або інституційні (дистанційні платформи) або використовувати і ті, й інші одночасно.

Використання відкритих ресурсів

<i>Переваги</i>	<i>Недоліки</i>
<i>Простота у використанні.</i> Більшість учнів вже знайома з цими технологіями, вчителі можуть їх налаштувати самостійно	<i>Інтеграція.</i> Відкриті середовища часто не інтегровані з іншими середовищами (вхід, збереження результатів), потребують реєстрації
<i>Вартість.</i> Більшість відкритих технологій може використовуватись безкоштовно — взагалі або на початковому рівні застосування	<i>Приховані витрати.</i> Обмежені можливості зберігання даних або обмежена швидкість завантаження у безкоштовних версіях, кількість учасників тощо. Можлива зміна політики надання послуг
<i>Включення зовнішніх (сторонніх) учасників.</i> Учителі можуть запрошувати зовнішніх лекторів, експертів, науковців та відвідувачів взяти участь у навчальному процесі	<i>Функціональність.</i> Середовища реалізують лише одну складову освітнього процесу, наприклад, ведення журналу, тестування. Для організації дистанційного навчання є потреба запроваджувати велику кількість різних відкритих ресурсів
<i>Співпраця.</i> Можливість обмінюватися інформацією і співпрацювати з іншими навчальними установами, вчителями. Використовувати розробки інших	<i>Незахищена приватність.</i> Вчителі відповідають за налаштування приватності й доступу. Записи стосовно діяльності учнів реєструються в системі, яка є зовнішньою по відношенню до навчальної установи. Авторське право
<i>Параметри конфіденційності.</i> Певний рівень аутентифікації користувачів	

Використання інституційних ресурсів, дистанційних платформ

<i>Переваги</i>	<i>Недоліки</i>
<i>Централізація.</i> Доступ до всіх компонентів дистанційного навчання, ресурси архівуються на інституційних захищених серверах. Контроль ресурсів та користувачів	<i>Рівень цифрової компетентності вчителів і учнів.</i> Часто є потреба у навчанні. Не всі вчителі готові створювати дистанційні курси. Виникає потреба в консультантах
<i>Аутентифікація.</i> Доступ надається лише учасникам освітнього процесу певного навчального закладу, що забезпечує безпеку, приватне і контрольоване дистанційне навчання	<i>Налаштування.</i> Наявність адміністратора. Реєстрація закладу, налаштування дистанційної платформи. Додаткове навантаження на людину, яка займається адмініструванням, реєстрацією учасників
<i>Статистика і звітність.</i> Статистичний аналіз навчальної активності, діяльності, інтеграція з журналом успішності учнів	<i>Складність.</i> Великі системи не завжди можуть забезпечити простоту здійснення деяких видів навчальної діяльності. Наприклад, створення тестів, налаштування оцінювання
<i>Безпечне архівування та збереження авторського права.</i> Зберігання даних протягом декількох років, в тому числі про учнів і вчителів	<i>Вартість.</i> Можливі витрати на використання домену, аутсорсинг

Розглянемо ті цифрові інструменти, які найчастіше використовують вчителі. Більше про цифрові інструменти ви можете дізнатись на сайті vo.ipro.ubg.edu.ua у розділах «Корисні посилання» та «Тренінги».

Використання дистанційних платформ

Використання дистанційних платформ та віртуальних класів (Moodle, MoodleCloud, Edmodo, EDX, Office 365, Google Class, ClassDoJo, «Мій клас», Human тощо) дає можливість використати системи управління навчанням (LMS) та системи управління контентом (CMS) і автоматизувати дистанційне навчання, не лише групувати учнів, а й координувати, спостерігати й оцінювати результати їх навчальної діяльності. Запровадження вже розроблених масових відкритих онлайн-курсів (МООС: Прометеус, EdEra, Uearn) та використання середовищ і додатків для співпраці й оцінювання («Єдина школа», e-schools.info).

Для того щоб створити власні інституційні ресурси, навчальний заклад повинен мати власний домен та оплачувати хостинг, а потім розгорнути певну дистанційну платформу (наприклад, Moodle) або зареєструватись на платформах, які надають свої сервіси для освіти (наприклад, Office 365, Google G Suite for Education). Заклади, які не готові до цього, використовують відкриті ресурси (наприклад, Edmodo).

Освітній омбудсмен України повідомив, що державні й комунальні заклади освіти матимуть повний і безкоштовний доступ до освітніх сервісів Google G Suite for Education. Домен, який можна отримати БЕЗКОШТОВНО, назавжди і за спрощеною процедурою, став доступним для будь-якого державного або комунального закладу освіти, за виключенням дошкільних. Ця можливість стала реальною завдяки двом компаніям: Google, яка надає доступ до сервісів G Suite for Education, та HOSTiQ.ua, яка буде надавати домен. Детальний опис процедури отримання домену та реєстрації на платформі G Suite for Education можна прочитати за посиланням <https://hostiq.ua/ukr/g-suite-for-education/>. Більш докладно про використання сервісів Google для закладів освіти можна прочитати ось тут: <https://teachfromhome.google/intl/uk/>.

Доступ до Office 365 Education також для освітніх закладів надається безкоштовно (<https://www.microsoft.com/uk-ua/education/products/office>).

Вебінари і відеоконференції

Для проведення онлайн-уроку вчителі часто використовують вебінари та відеоконференції. Перевагами використання вебінарів є: можливість віддаленого проведення занять, можливість запису лекцій, семінарів, практичних занять, необмежена кількість слухачів, можливість використання додаткових матеріалів.

Основними функціями вебінарів є: демонстрація презентації, перегляд відео, групове спілкування (за наявності мікрофонів у учасників), онлайн-дошки або білі дошки (whiteboard). Це спільний простір для коментарів, малюнків всіх учасників, текстовий чат (спільний та для особистих повідомлень), віддалений доступ, дозволяє показати екран того, хто виступає; опитування та голосування для організації зворотного зв'язку з аудиторією.

Для проведення відеодзвінків і вебінарів можна використати велику кількість безкоштовних і платних інструментів. Розглянемо ті з них, які найчастіше використовуються освітянами: BigBlueButton (<https://bigbluebutton.org/>), Zoom (<https://zoom.us/postattendee?id=6>), Hangouts (<https://hangouts.google.com/>), YouTube (<https://studio.youtube.com/>), Skype для бізнесу (<https://www.skype.com/ru/business/>).

Meet Google (<https://meet.google.com>), який включено в пакет G Suite for Education, є потужним інструментом, що стрімко розвивається і отримав велику кількість прихильників серед вчителів. Серед його можливостей є: приймати або забороняти вступ на зустріч, а також відключати або видаляти учасників, якщо потрібно, не дозволяє анонімним користувачам (тобто без облікового запису Google) приєднуватися до зустрічей.

Політика надання послуг проведення вебінарів власниками постійно змінюється, тому перед використанням необхідно уважно прочитати умови використання цифрових інструментів.

Порівняння IT-інструментів для проведення вебінарів

Назва IT-інструменту	Облікові записи для учасників	Можливість запису	Спільна онлайн-дошка	Опитування, голосування	Модерація активності учасників (надання прав)	Групове спілкування
BigBlueButton	+	+	+	+	+	+
Zoom	за бажанням	+	+	+	+	+
Hangouts	+	+	-	-	+	+
YouTube	за бажанням	+	-	-	+	+
Skype для бізнесу	+	+	-	-	+	+

BigBlueButton та Zoom забезпечують обмін аудіо, відео, слайдами, чатом та екраном у режимі реального часу та дозволяють створити запис вебінару для подальшого перегляду. Учні беруть участь у опитуваннях та можуть працювати на спільній онлайн-дошці.

Перевагами BigBlueButton є безкоштовність та відсутність потреби його інсталяції на пристрої учасників, можливість налаштування україномовного інтерфейсу. Запис вебінару зберігається в обліковому записі того, хто ініціював його, та доступний до перегляду за наявності дозволу автора. Для роботи з різними учнями можна використати різні кімнати з одним і тим самим доступом в різний час.

В безкоштовній версії Zoom педагог може використати 40 хвилин для 100 учасників на проведення вебінару, але кількість таких сесій необмежена. Перевагою є можливість приєднатись до вебінару без додаткової реєстрації. За бажанням вчитель може інсталювати програму Zoom на пристрій і планувати та організувати вебінари з встановленого додатка. Перевагою є і те, що всі онлайн-зустрічі можна запланувати заздалегідь, а запис завантажити на комп'ютер.

Сервіс Google Hangouts — для миттєвого обміну повідомленнями, безкоштовними відео- та аудіодзвінками використовується тими навчальними закладами, які активно запроваджують сервіси Google для дистанційного або змішаного навчання. Всі учасники повинні мати облікові записи Google для приєднання до відеоконференції. Кількість учасників обмежена. На період карантину Google зняв попередні обмеження і запропонував освітнім закладам долучати до відеоконференцій до 250 учасників. При наявності облікового запису Google можна скористатись трансляцією YouTube (<https://qr.go.page.link/sgZtu>) та запланувати прямий ефір для обмеженої аудиторії або для загалу.

Вчителі, які звикли використовувати для організації відеодзвінків Skype або Viber, не мають можливості зберегти цю подію у вигляді відеофайлу. Лише Skype для бізнесу, який входить в пакет Office 365, має додаткові функції щодо організації відеотрансляцій та їх запису.

Цифрові інструменти для створення інтерактивного контенту

Онлайн-дошка Padlet (<https://padlet.com>) — віртуальна онлайн-дошка, на якій можна розмістити текстовий, графічний і мультимедійний контент (відео, аудіо, інші дошки). У налаштуваннях можна встановити рівень доступу до ресурсу (читання, редагування, модерація) за посиланням або

QR-кодом та реакції користувачів (наприклад, оцінювання в балах, схвалення).

Онлайн-дошка (<https://jamboard.google.com/>) — спільно-онлайн дошка для проведення обговорення (створення наліпок, додавання зображень, малювання) для запрошених користувачів.

Інтерактивні презентації Mentimeter (<https://www.mentimeter.com>) — умовно безкоштовний, англomовний ресурс з інтуїтивно зрозумілим інтерфейсом. В безкоштовній версії ви можете використати 3 інтерактивні слайди для проведення опитування учасників (наприклад, оцінювання, ранжування, вікторина). Зворотний зв'язок з учнями у вигляді підсумкових діаграм, хмари тегів тощо. Підходить для організації рефлексії, мозкового штурму тощо. Доступ учням надається за посиланням [menti.com](https://www.menti.com) з зазначенням коду презентації. Результати опитувань можна зберігати в окремих PDF-файлах, додавати для різних класів (сесій) або оновлювати для нових учасників.

LearningApps (<http://LearningApps.org>) — безкоштовний сервіс для створення інтерактивних мультимедійних дидактичних вправ різними мовами. Режим перегляду вправ містить бібліотеку, яка відсортована за темами та предметами і доступна для використання за посиланням або QR-кодом з будь-якого гаджета, підключеного до Інтернету, але з можливістю завантаження та роботи з завданням офлайн. Режим створення вправи дозволяє редагувати вже наявні блоки та конструювати власні на основі 19 («знайди пару», «кросворд», «вікторина», «перший мільйон», «вільна текстова відповідь», «аудіо- і відеоконтент» тощо). При створеному акаунті ви отримуєте можливість робити закладки та зберігати власні вправи, а також бачити статистику проходження вправ учнями, які також приєдналися до системи).

Wizer (<https://app.wizer.me/>) — сервіс для створення інтерактивних зошитів. Кожен зошит може містити аркуші із завданнями різних типів: відкриті запитання, мно-

жинний вибір відповіді, порівняння, встановлення відповідності, упорядкування, додавання коментарів до зображення, таблиці, аудіозапис фрагменту, додавання відео, частин з інших сервісів, заповнення пропусків в тексті, наприклад, модулів LearningApps.

ThingLink (<https://www.thinglink.com/>) — сервіс для створення мультимедійних інтерактивних плакатів. При наведенні на маркери, які додаються на вибране вами зображення, з'являється будь-який запропонований вами мультимедійний контент (відео, аудіо, сторінка сайту тощо).

Pinterest (<https://www.pinterest.com>) — сервіс для доступу до бібліотек е-ресурсів, тестів та створення власних сховищ ресурсів за закладками.

Playposit (<https://go.playposit.com/>) — сервіс для створення інтерактивного відео. Для створення інтерактивного відео ви можете додати відео (власний запис, бібліотеки YouTube, Vimeo) та інтерактивні елементи (тест з однією або декількома відповідями, пауза, обговорення тощо), а також запропонувати режим перегляду (наприклад, можливість переглядати лише після відповіді).

Більш детально ви можете ознайомитись з цими інструментами в моєму дистанційному модулі «Створення інтерактивних електронних ресурсів» (<https://qrگو.page.link/2GZ8A>).

Цифрові інструменти для моніторингу у вигляді вікторин, ігор та тестування

Більшість відкритих ресурсів для тестування (Testorium, <https://zno.osvita.ua/>, <https://besmart.study>, сайт «На урок») надають можливість скористатись редактором для створення тесту або використати бібліотеку ресурсів, але унеможливають обмеження часу виконання тесту. Таким чином, тестування може відбуватись з використанням додаткових матеріалів і буде навчальним, а не контролюючим. Середовища

для створення тестів Classtime, Google Forms надають можливість контролювати час виконання завдання.

Google Form (https://www.google.com/intl/ru_ua/forms/about/) — сервіс для створення анкет та тестів. Автоматизована перевірка результатів з можливістю експортувати в таблиці. Можливість закривати доступ до надсилання повторних відповідей тощо.

Testorium (<https://www.testorium.net/ua/>) — безкоштовний сервіс для створення тестів та проведення тестування, після реєстрації надається можливість використовувати бібліотеку тестів та створювати власні опитування. Учні можуть отримати результати та порівняти їх з результатами інших учасників, потренуватись у проходженні тестів ЗНО попередніх років.

Online Test Pad (<http://onlinetestpad.com/ua>) — безкоштовний сервіс для створення онлайн-тестів. Є можливість вставити картинку в запитання, математичні формули тощо

Quizizz (<https://quizizz.com>) — англomовний сервіс для створення тестів. Тестування відбувається у формі змагання (гра). Можна додавати різноманітні «меми» для підтримки учня. Турнірна таблиця сприяє зацікавленості учня в проходженні тесту та отриманні перемоги не тільки за правильність виконання, але й за швидкість.

Kahoot (<https://kahoot.com>) — умовно-безкоштовний англomовний сервіс для проведення вікторин, опитування, дискусій, дидактичних ігор і тестів, опитувальників. Ресурс дозволяє учням взяти участь в онлайн-змаганнях. Учні приєднуються за кодом на сайті <https://kahoot.it/>.

QuizWhizzer (<https://quizwhizzer.com/>) — англomовний сервіс для створення дидактичних ігор в режимі реального часу. На ігровій дошці подаються різні види запитань (з однією або декількома правильними відповідями, короткою відповіддю, відкритою відповіддю тощо).

Classtime (<https://www.classtime.com/uk/>) — україномовний умовно-безкоштовний сервіс для тестування з питаннями 9 різних видів (в тому числі з відкритою відповіддю), команд-

ні ігри та можливість отримати статистику роботи всього класу та стежити за прогресом кожного учня. Бібліотека дозволить сформувати власні тести на основі використання тестів ЗНО різних років за різними предметами. Учні долучаються до тестування за кодовим словом.

Конструктор тестів. Всеосвіта (<https://vseosvita.ua/test>) — має три режими тестування: активний, запланований та керований. В активному можна відразу проходити тестування (самостійні або контрольні роботи). У запланованому режимі можна запланувати час для початку роботи з тестом. У керованому режимі вчитель визначає тривалість тестування. В усіх режимах можна спостерігати за проходженням учнями тесту онлайн. Перевагою також є велика бібліотека тестів, створених колегами. Ці тести можна використовувати для своїх учнів як повністю, так і частково, додавши свої запитання.

Більш детально ви можете ознайомитись з цими інструментами в моєму дистанційному модулі «Контроль і оцінювання навчальної діяльності учнів в умовах дистанційного навчання» (<https://qrgo.page.link/QaxMp>).

Олег Горбач,
заступник директора,
учитель інформатики спеціалізованої
школи № 3 м. Києва

Рекомендації щодо застосування системи HUMAN

HUMAN (<https://lms.ev.systems/>) — система управління навчанням (LMS) та системи управління контентом (CMS), яка дозволяє автоматизувати дистанційне навчання. Розробка КМДА, яка активно розвивається та впроваджується у м. Києві.

Можливості системи:

- розклад навчального закладу;
- журнал з оцінками;
- навчальні плани за предметами, які можна внести 1 раз, а потім дублювати;
- навчальні матеріали по кожному предмету із можливістю обрання виду роботи (практична, лабораторна, самостійна, контрольна тощо);
- текстовий чат (індивідуальний — з кожним учнем або загальний — з класом);
- звітність закладу освіти, накази директора закладу, розділ аналітика для заступника директора із доступом до всіх оцінок по всім предметам для вчителів та учнів.

Для проведення відеоконференцій, вебінарів пропонуємо використовувати Discord (<https://discordapp.com/>).

Основні переваги:

- більшість учнів вже знайома з Discord та зареєстрована у ньому;
- безкоштовно, основний функціонал;
- є 3 версії програми: для комп'ютера, смартфона та онлайн-версія без встановлення, з доступом з веббраузера;

- можливість підключення великої кількості учасників;
- аутентифікація за електронною поштою та номером мобільного телефону;
- створення текстових та аудіо/відеоканалів для кожного класу в одному місці;
- підключення до текстового та аудіо/відеоканалу одним натисканням, без введення посилань та кодів підключення;
- гнучкі налаштування доступу до аудіо- та відеоканалів, створення закритих каналів.

Назва ІТ-інструменту	Облікові записи для учасників	Можливість запису	Спільна онлайн-дошка	Опитування, голосування	Модерація активності учасників (надання прав)	Групове спілкування
Discord	(створюють самостійно)	+	-	+	+	+

Одночасне використання і системи управління навчанням, і середовища для проведення відеоконференцій дозволяє налагодити дистанційне навчання у синхронному та асинхронному режимі та зробити дистанційне навчання гнучким, що буде задовольняти потреби всіх учасників освітнього процесу.

*Гуменюк Н.Д.,
директор;
Сизоненко Л.М., Кузьменко Л.А.,
Павленко О.С.,
заступники директора
спеціалізованої школи I-III ступенів № 250
з поглибленим вивченням математики
Деснянського району м. Києва*

Використання Google Calendar в освітньому процесі

Учителі нашого закладу активно користуються безкоштовними ресурсами та сервісами Google, саме серед них значна частина, яка призначена для освіти. Комфортним стає використання додатків, якщо школа підключена до спільної системи. Наш заклад отримав дозвіл на використання пакету безкоштовних ресурсів та сервісів G Suite for Education. У цьому пакеті різні ресурси автоматично синхронізуються, що робить його використання комфортним і практичним.

Чіткий розклад навчання, контроль за навантаженням та кількістю завдань для учнів — такі можливості відкриває перед освітянами Google Calendar. У ньому можна запланувати відеозустрічі з будь-якого ресурсу, дати навчальний матеріал з предметів на певний день або період, додати посилання на інші сервіси, синхронізувати завдання з Google Classroom.

Наводимо переваги практичного застосування Google Calendar.

Інтуїтивний інтерфейс. Класний керівник у своєму додатку створює окремий календар для класу, в який вносить події — уроки або організаційні завдання (рис. 1).

Це все створити достатньо просто, потрібно поставити курсор миші на конкретний день, додати назву події, визначити час її тривалості та вказати період повторення (урок запланувати на кожен тиждень) і урізноманітнити кольором.

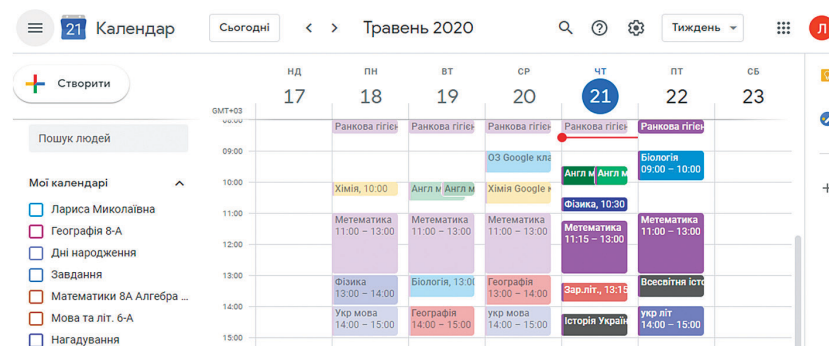

Рис. 1. Google Calendar

Систематизація завдань. У кожній події є можливість розміщення завдання з посиланнями на навчальні матеріали (рис. 2).

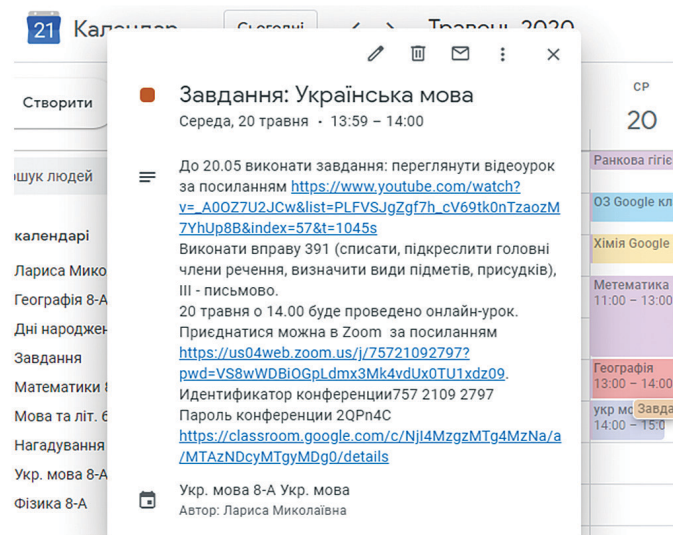

Рис. 2. Завдання в Google calendar

При використанні Google Classroom завдання вчителя автоматично з'являються у спільному Google Calendar (рис. 3).

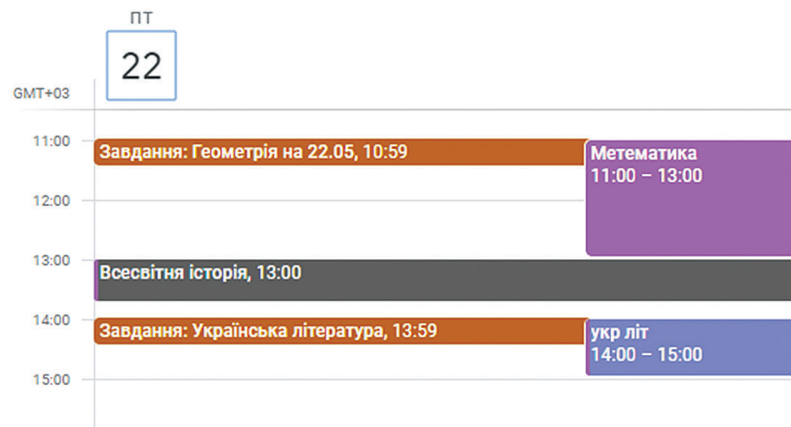

Рис. 3. Спільний Google Calendar

Контроль за навантаженням. Класний керівник або представник адміністрації, які мають доступ до всіх календарів Google Classroom, можуть стежити за обсягом завдань на кожен день та відстежувати проведення різних видів контролю і не допустити перевантаження учнів.

Автоматичні сповіщення. Користувачі — учні, вчителі та батьки, які додані як законні представники дітей до Google Classroom — можуть увімкнути автоматичне сповіщення про події або завдання, які допомагають слідкувати за термінами виконання завдань та часом проведення уроків (рис. 4).

Сповіщення про події

Отримуйте сповіщення про події в цьому календарі.
Якщо погодитися на ці сповіщення, власники календаря можуть дізнатися про це

Рис. 4. Отримання сповіщень у Google Calendar

Оприлюднення на сайті. За допомогою HTML-коду можна вставити календар на вебсторінку дистанційного навчання класу (рис. 5).

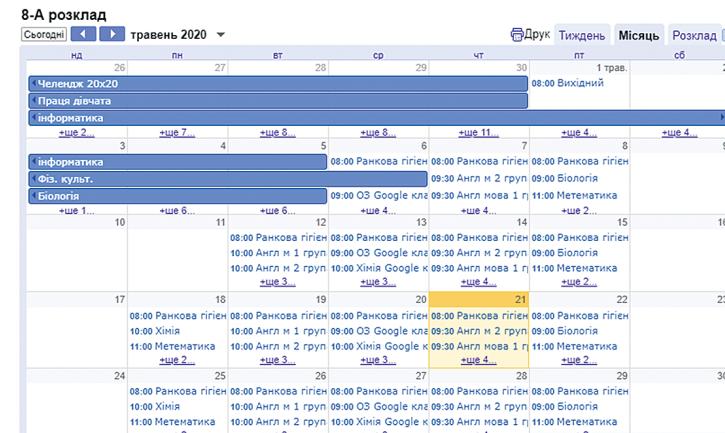

Рис. 5. Розміщення Google Calendar на сайті

Розподіл обов'язків. Класний керівник може залучити учнів до редагування календаря, що полегшить роботу з його наповнення (рис. 6).

Спільне використання з певними особами

	908949e9@classroom.google.com	Вносити зміни й керувати спільним до...	>
	93833592@classroom.google.com	Переглядати всі деталі події	>
	l.syzonenko@s250.site	Переглядати всі деталі події	>
	sh250k@gmail.com	Вносити зміни й керувати спільним до...	>
+ Додати людей			

Рис. 6. Надання доступу в Google Calendar

Аналіз анкетування батьків закладу засвідчив простоту та зручність використання такої системи організації розкладу та завдань. Ми переконалися, що якісне планування освітнього процесу в закладі є основою для дистанційного навчання.

Валентина Уманець,
вчитель інформатики НВК № 240
«Соціум»;
Наталія Мірошниченко,
вчитель математики НВК № 240
«Соціум»

Методичні рекомендації щодо використання Microsoft Teams для організації дистанційного навчання. Розгортання середовища Office 365 Education

Для того щоб повноцінно використовувати Microsoft Teams та додаткові інструменти для навчання, учні, студенти й педагоги відповідних освітніх установ можуть безкоштовно зареєструватися в Office 365 Education, що до того ж включає Word, Excel, PowerPoint, OneNote, Class Notebook, Forms та багато іншого <https://qrgo.page.link/Ua38A>. За посиланням можна зареєструвати заклад безкоштовно і отримати доступ до довідкових матеріалів використання Office 365: <https://qrgo.page.link/BojXA>, <https://qrgo.page.link/9PYMN>, <https://qrgo.page.link/RKGbs>.

Короткий посібник користувача «MS Teams для освіти» містить огляд середовища. Представлені основні можливості і схематичні інструкції <https://qrgo.page.link/ejLY3>.

Огляд програм та служб Office 365 A1

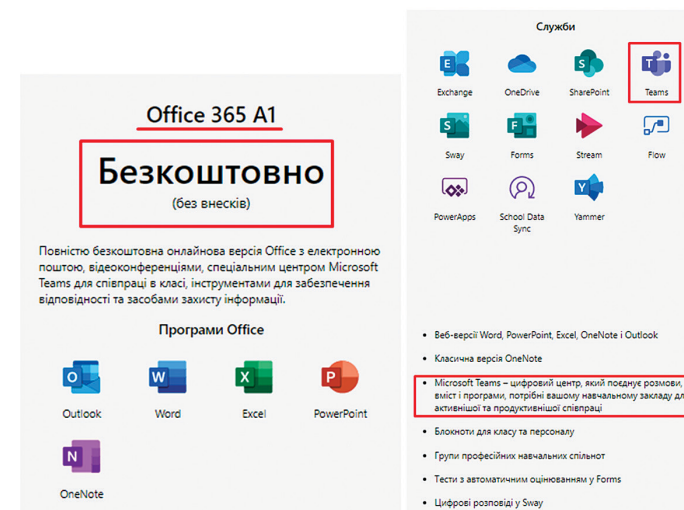

Рис. 1. Програми та служби Office 365 A1

Зареєструвавшись навчальний заклад отримує розгорнуте БЕЗКОШТОВНЕ корпоративне середовище з підпискою Office365 A1 (рис.1), що забезпечує закладу можливість організувати навчальний процес в безпечному середовищі як для вчителів, так і для учнів (рис. 2).

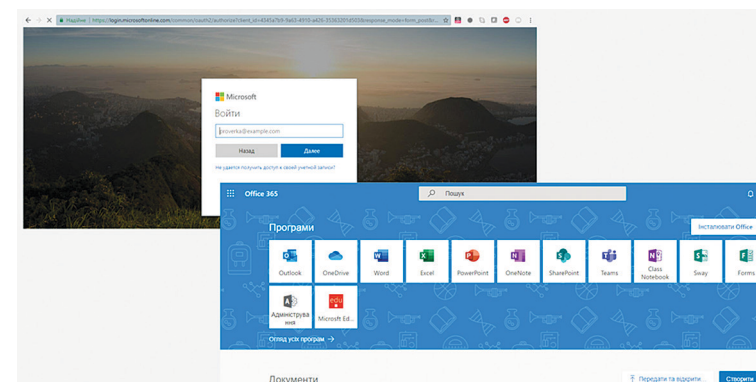

Рис. 2. Середовище Office 365

За допомогою корпоративних акаунтів учасники освітнього процесу можуть співпрацювати. Крім того є можливість залучати наявні особисті пристрої учнів (планшети, смартфони тощо). Середовище надає доступ до онлайн-версій основних офісних програм (Word, Excel, PowerPoint), корпоративної пошти (Outlook), інструментів співпраці (OneNote, ClassNotebook), перевірки знань (Forms) та віртуального сховища (OneDrive) розміром 1ТБ.

Що таке Microsoft Teams for Education?

Microsoft Teams — це цифровий центр, який об'єднує розмови, вміст та додатки в одному місці. Педагоги можуть створювати аудиторії для спільної роботи, об'єднуватись в професійних навчальних спільнотах та спілкуватися з працівниками школи — все з єдиного доступу в Office 365 Education.

З додатком Microsoft Teams можна працювати, використовуючи онлайн-версію, версію для ПК та версії для мобільних пристроїв з різними операційними системами (рис. 3).

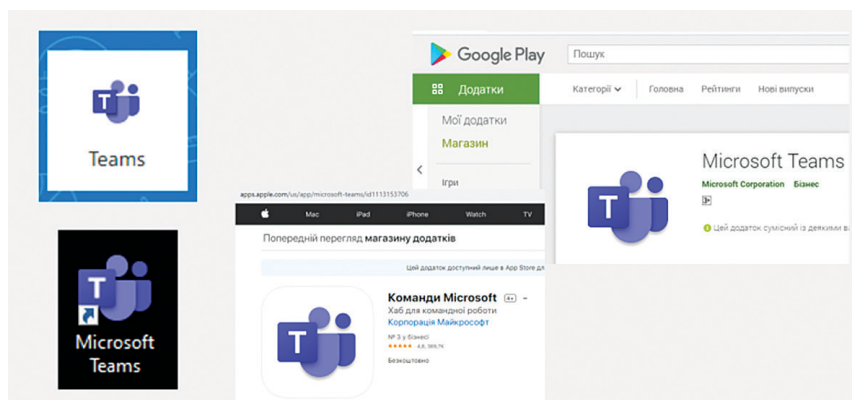

Рис. 3. MS Teams для командної роботи

Розглянемо навігацію вікна середовища для організації роботи команди Microsoft Teams

«Активність» допомагає миттєво бачити важливі повідомлення та опубліковані завдання, реакцію інших користувачів на твою публікацію, опубліковану оцінку після перевірки завдання (рис. 4).

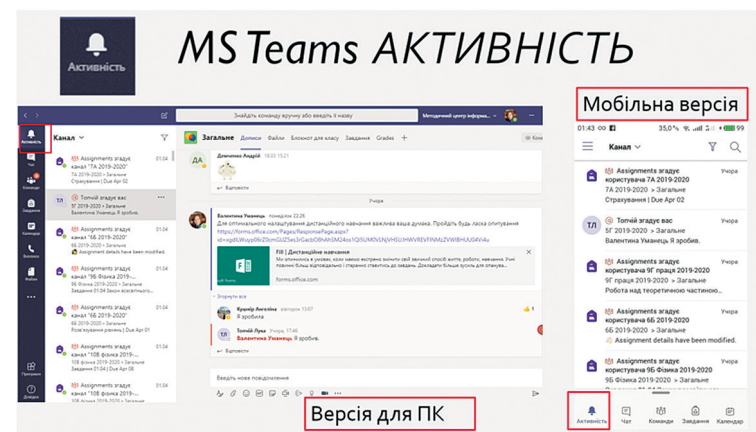

Рис. 4. «Активність» у MS Teams

«Чат». Можливість спілкуватись один з одним, використовуючи текстові повідомлення, можливість прикріпляти файли різного типу, здійснювати голосові або відеовиклики. Вирішення індивідуальних питань. Зручно використовувати для індивідуальних консультацій учнів (рис. 5)

Для створення команди класу потрібно скористатись кнопкою ПРИЄДНАТИСЯ або СТВОРИТИ КОМАНДУ і обрати тип команди КЛАС (рис. 6)

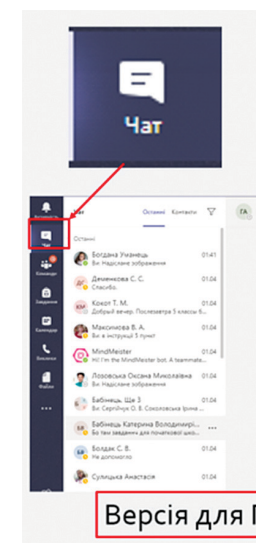

Рис. 5. Чат у MS Teams

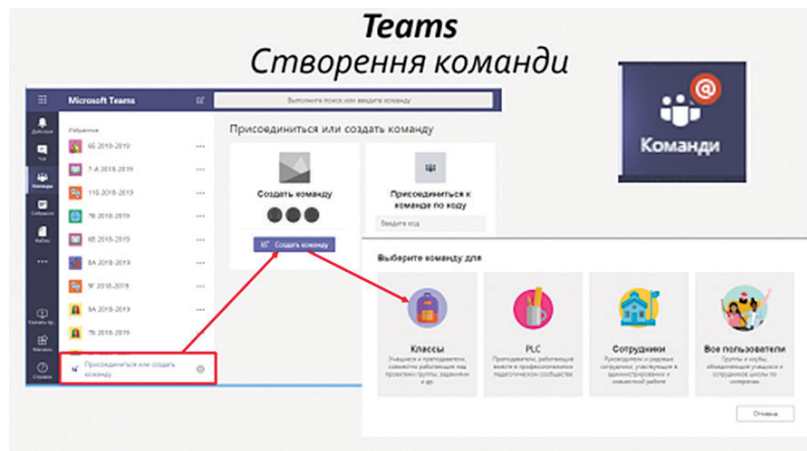

Рис. 6. Створення команди

Назвіть команду, вказавши клас, предмет і навчальний рік. В описі можна вказати ПІБ вчителя або класного керівника (рис 7).

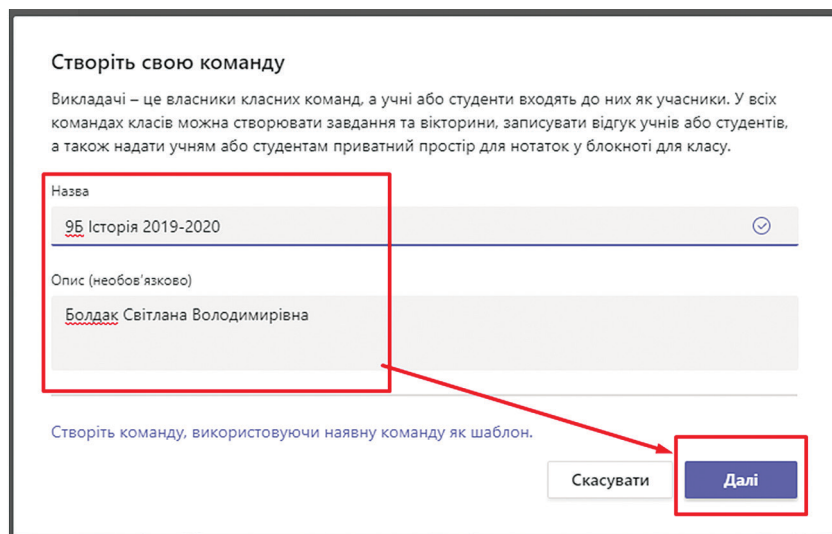

Рис. 7. Створення власної команди у MS Teams

Зареєструйте учнів класу, вказуючи їх прізвища або корпоративні електронні адреси. Потім натисніть кнопку ДОДАТИ (рис. 8.)

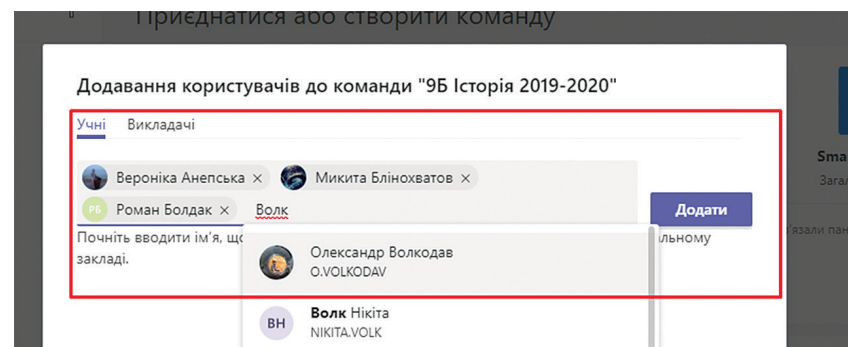

Рис. 8. Додавання користувачів до команди

Команду можна створити за ШАБЛОНОМ (рис. 9)

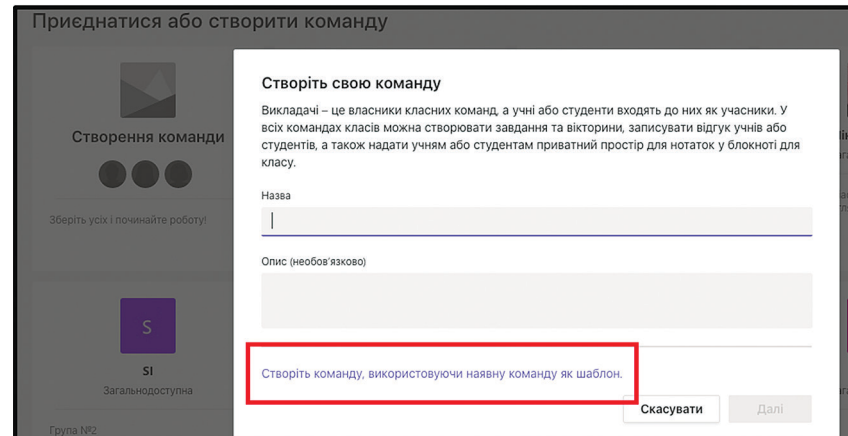

Рис. 9. Шаблон створення команди

Оберіть команду, шаблон якої будете використовувати (рис. 10, 11)

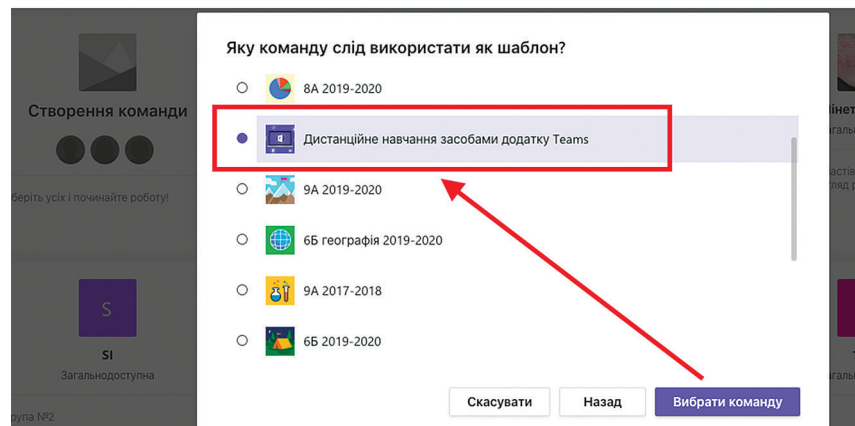

Рис. 10. Вибір шаблону створення команди

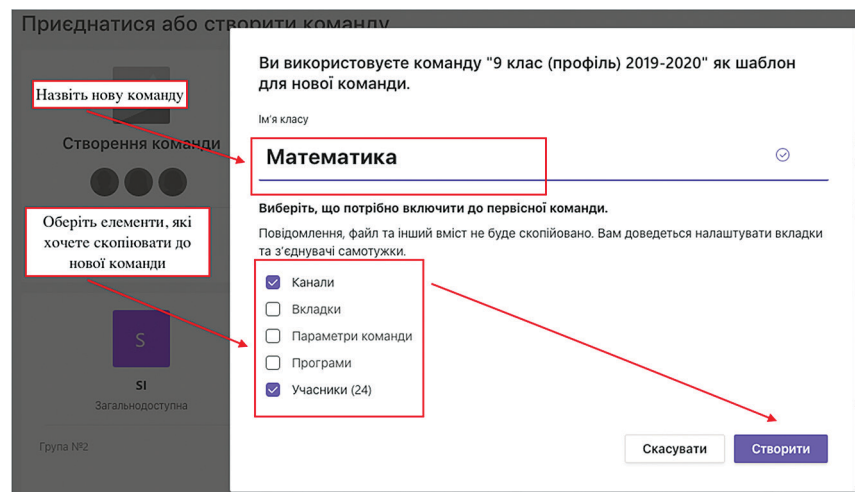

Рис. 11. Шаблон створення команди

У результаті учень може отримати доступ до всіх предметних команд класу. В одному середовищі він має доступ до усіх навчальних матеріалів, отримує завдання, зворотний зв'язок з вчителем, оцінку, можливість не виходячи з середовища при-

єднатись до онлайн-уроку, проконсультуватись у вчителя в режимі реального часу.

Вчитель отримує предметні команди класів (рис. 12, 13), в яких викладає, можливість в одному додатку розміщувати навчальні матеріали, створювати завдання різного типу, в тому числі тестів з автоматичною перевіркою за допомогою Microsoft Forms.

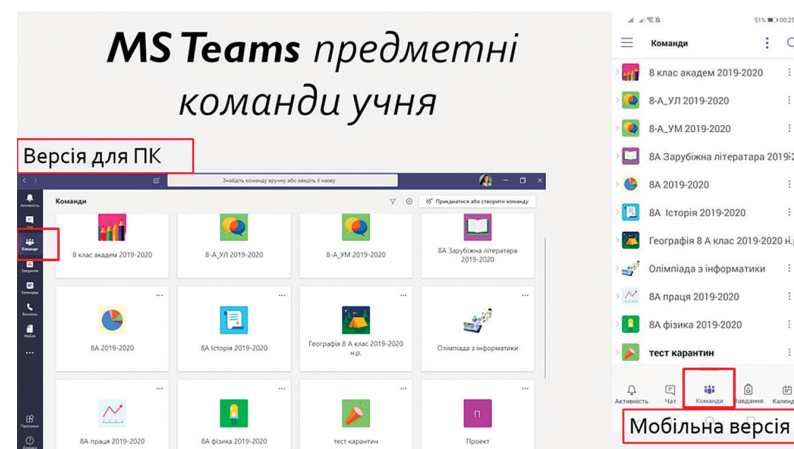

Рис. 12. Предметні команди

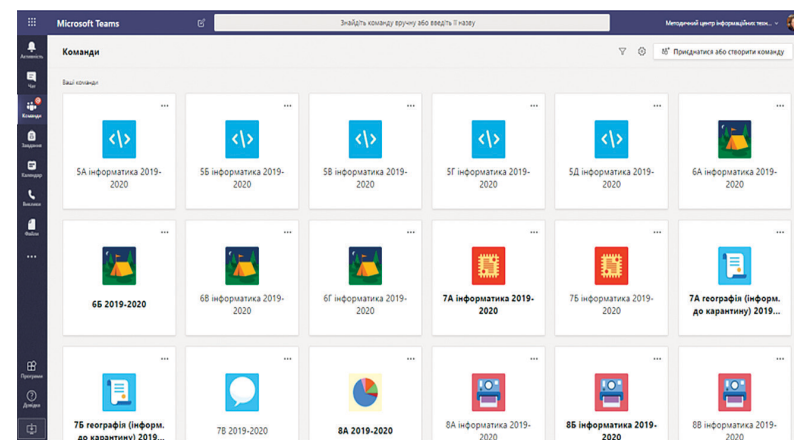

Рис. 13. Персональне середовище вчителя

Команда класу і її спеціальні можливості, адаптовані для викладання та навчання

В основі програми Microsoft Teams є командні КАНАЛИ — саме там відбувається більшість дій. Кожна команда починає роботу з використання ЗАГАЛЬНОГО каналу, який дозволяє організувати спілкування а потім в налаштуваннях за потребою додаються нові канали для виконання завдань, керуванням сповіщеннями та іншими параметрами.

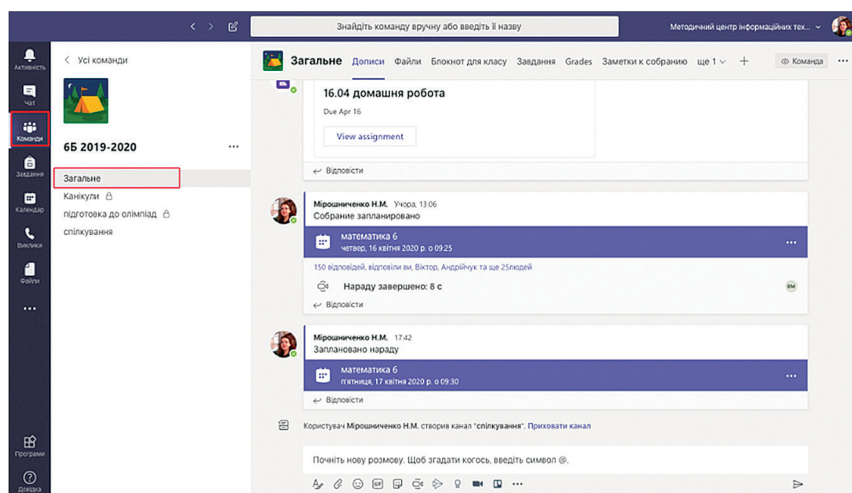

Рис. 14. Налаштування каналів

При потребі є можливість відформатувати своє повідомлення та перетворити його на оголошення, опублікувати в декількох командах, обмежити коло учасників, які можуть відповідати на нього, тощо. Крім повідомлень можна надавати доступ до файлів для спільного користування. Додані у загальному чаті ДОПИСИ файли автоматично зберігаються, і надалі їх можна знайти у вкладці ФАЙЛИ (рис. 15).

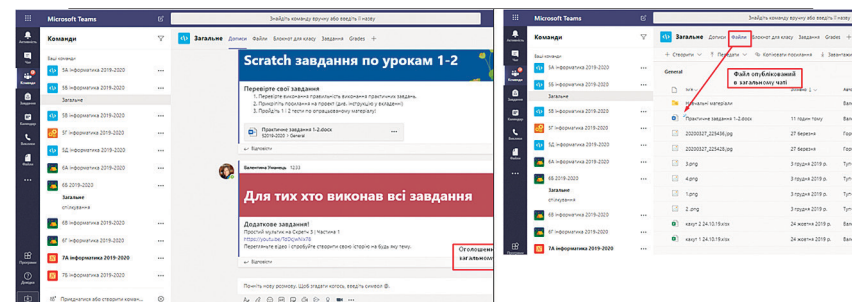

Рис. 15. Повідомлення (ДОПИСИ) та збереження файлів (ФАЙЛИ)

Для роботи над різноманітними проектами, що не потребують участі всіх учасників групи, можна створювати нові канали. Щоб створити додатковий канал, потрібно зайти у налаштування команди (рис. 16).

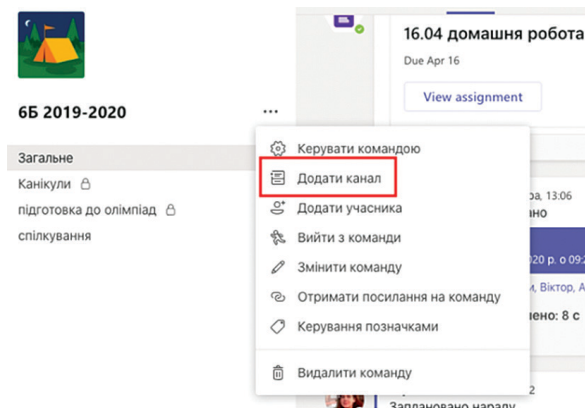

Рис. 16. Створення додаткового каналу

Канали можуть бути стандартними та приватними. Якщо канал використовується дуже рідко або зовсім не використовується, його можна видалити. У такому випадку розмови будуть видалені, але документи, що надсилаються в межах каналу, будуть збережені на SharePoint.

Створення наради для класу. Миттєва нарада.

Планування наради

Використання Microsoft Teams дає можливість спілкування у режимі реального часу. Вчитель має можливість створювати конференції. Проведіть миттєву нараду або заплануйте конференцію на обраний день і час. Для цього потрібно зайти у календар та натиснути кнопку СТВОРИТИ НАРАДУ (рис. 17).

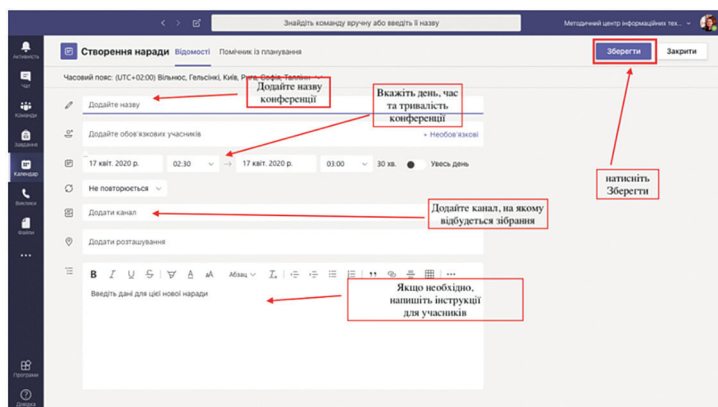

Рис. 17. Створення наради

Завдання. Створення. Типи завдань. Планування

Завдання та оцінки. В цьому розділі вчителі (викладачі) можуть створювати завдання різного типу. Учні (студенти) виконують та здають свої завдання, не виходячи з програми. Для надання зворотного зв'язку та контролю успішності учнів (студентів) вчителі (викладачі) користуються вкладкою «Оцінки». Учні (студенти) також бачать свою успішність.

У вкладці «Завдання» вчитель бачить раніше видані, опубліковані, заплановані завдання. Учень бачить призначені, здані, перевірені оцінені і повернуті завдання. До того ж, статус роботи змінюється автоматично (рис. 18).

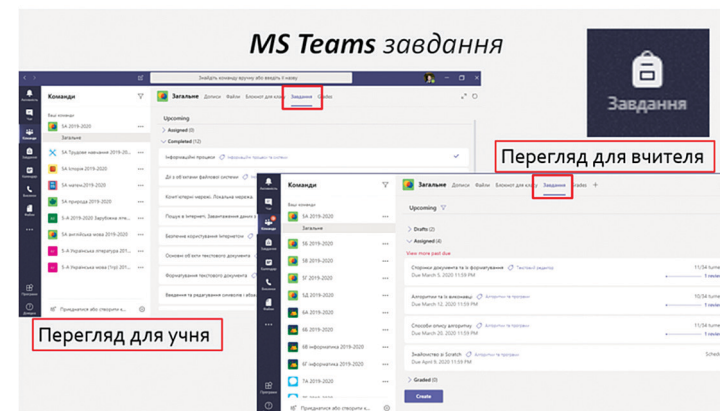

Рис. 18. Створення завдання

Завдання створюємо за допомогою інтегрованих додатків Office. У свої завдання можна додавати контент із OneDrive, зі свого пристрою, посилань тощо. Можна роздавати однако-ве завдання у кількох класах або підготувати індивідуальне завдання для окремого учня. Завдання можуть бути НОВИМИ, НА ОСНОВІ вже існуючих та ТЕСТ (рис. 19).

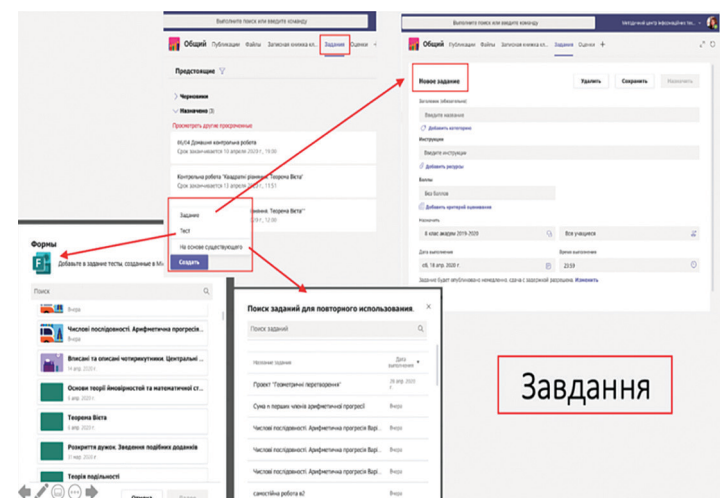

Рис. 19. Створення тесту в завданні

ТЕСТИ можна створювати безпосередньо в Microsoft Teams. Але зручніше користуватись Microsoft Forms з можливістю автоматичної перевірки (рис. 20).

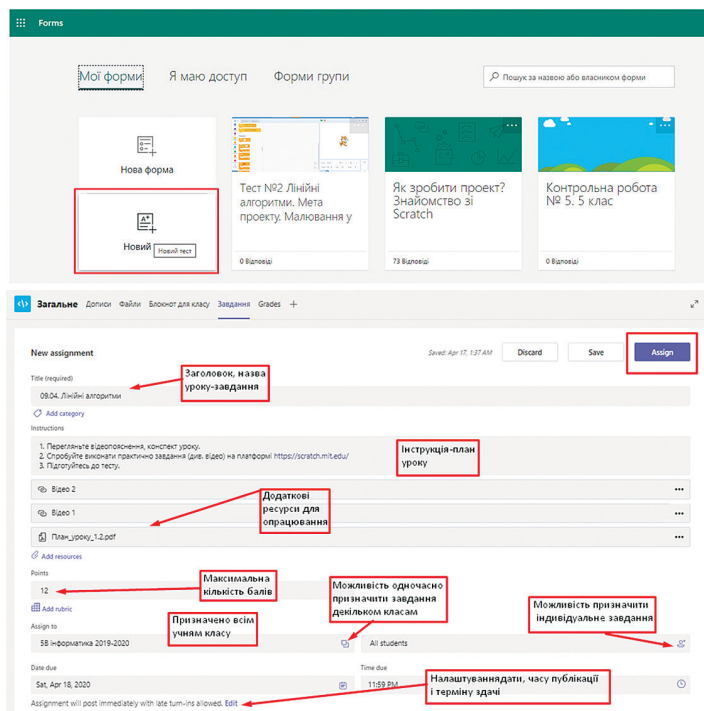

Рис. 20. Створення тестів

Налаштування дати, часу публікації, терміну здачі завдання

При публікації завдання вчитель має можливість встановити термін здачі роботи. Роботу дозволяється приймати із запізненням або за строго вказаним інтервалом (використовується для самостійних, перевірочних робіт, диктантів тощо). Існує можливість запланувати час публікації завдання, тоді завдання з'являється в учнів у час, зазначений вчителем. Не забувайте врахувати час на завантаження роботи учня (рис. 21)

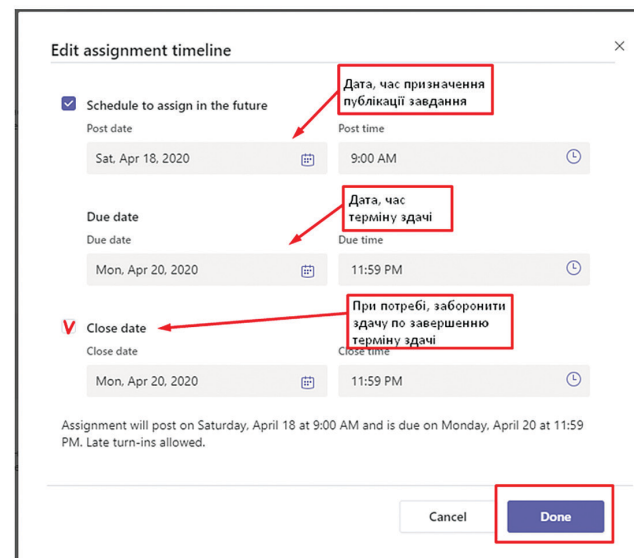

Рис. 21. Розклад проведення тестування

При публікації завдання вчитель має можливість описати критерії, за якими робота оцінюється. Для цього потрібно додати файл із готовими критеріями або створити нові (рис. 22).

Рис. 22. Опис критеріїв перевірки робіт

На вкладці «Оцінки» можна залишити зворотний зв'язок, виставити оцінки та відстежувати успішність учнів (рис. 23).

The image shows three screenshots of the MS Teams 'Grades' interface. The top screenshot shows a list of assignments with a 'Grades' tab selected. The middle screenshot shows a grid of student scores for various assignments, with a 'View student work' button highlighted. The bottom screenshot shows a student's work on a document with a 'Feedback' section where a teacher can leave comments and grades.

MS Teams оцінки Grades

Перегляд для вчителя

Перегляд для учня

Переглянути роботу учня

Відкрити роботу учня

Написати коментар

Оцінити і повернути

Рис. 23. Оцінювання робіт. Перегляд оцінки

Завдання можна створювати, використовуючи можливості блокноту для класу (Class Notebook), який вбудовується автоматично при створенні команди класу. Для цього можна створити урок, індивідуальне завдання, самостійну роботу тощо у блокноті OneNote. І, створюючи завдання для учнів, використати посилання на вказаний ресурс (рис. 24).

The image shows two screenshots of the Class Notebook interface. The top screenshot shows the 'New assignment' dialog box with 'Class Notebook' selected as the resource. The bottom screenshot shows a video lesson titled '16.03 частина 2. Квадратні рівняння, із парним другим коефіцієнтом' with a list of problems.

Class Notebook

16.03 частина 2. Квадратні рівняння, із парним другим...

06.04 Домашня контрольна робота

Узагальнення знань!

30 березня Теорема Вієта

16.03 Розв'язуємо рівняння

Квадратні рівняння

Квадратні рівняння

Самостійна робота на уроці (на наліпку)

2.03 Домашнє завдання

Ресурси

10.02 Перетворення виразів, що містять квадратний к...

16.03 частина 2. Квадратні рівняння, із парним другим коефіцієнтом

Відкрити в програмі

Учні можуть переглядати урок та виконувати завдання в Teams

або

Office 365 Видео

Відео до уроку

1. Розв'яжіть рівняння

5) $x^2 + 6x - 2 = 0$;

6) $3x^2 - 4x - 5 = 0$;

7) $25x^2 + 60x + 36 = 0$;

Рис. 24. Створення завдань у Class Notebook

Виконавши завдання, учні завантажують результати на відповідну сторінку блокноту (це можна зробити в Teams або безпосередньо у OneNote) (рис. 25)

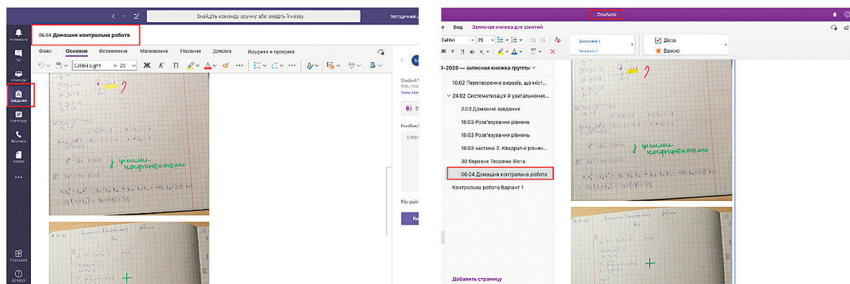

Рис.25. Завантаження домашніх завдань

Учні одержують сповіщення про нове завдання і мають можливість його переглянути або в Teams, або у блокноті (рис. 25)

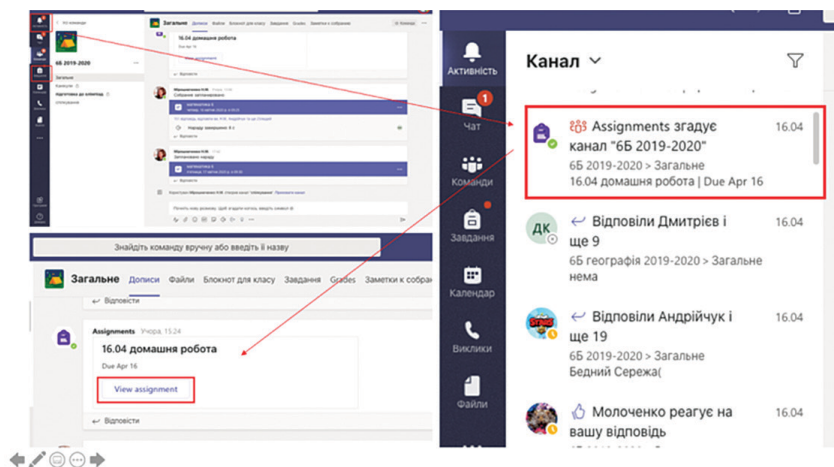

Рис. 26. Перегляд завдань

У вкладці **ОЦІНКИ** учень може відслідковувати стан кожного завдання: **ПРИЗНАЧЕНО**, **ЗДАНО**, **ПОВЕРНУТО** (рис. 27).

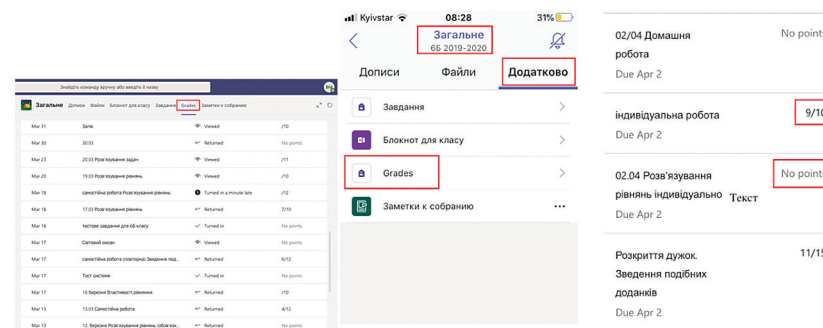

Рис. 27. Перегляд оцінок

Для отримання додаткової інформації можна скористатись довідкою у Teams, або знайти практичні поради щодо методики викладання в Teams за посиланнями:

- <https://qrgo.page.link/Y81aw>,
- <https://qrgo.page.link/7ZrrF>, <https://qrgo.page.link/vGBdo>),
- <https://go.microsoft.com/fwlink/?linkid=2008317>,
- <https://aka.ms/AA7py30>

За технічною підтримкою з питань розгортання середовища для навчального закладу можна звернутись до Представництва Майкрософт-Україна (edu-ua@microsoft.com, <https://www.facebook.com/mseduua>)

Індивідуальні консультації використання середовища, налагодження навчальної діяльності ресурсами Office365 (Microsoft Teams) отримати у експертів Microsoft (v.umanec@obolon365.net, n.miroshnychenko@obolon365.net).

РОЗДІЛ 4. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

4.1. Співпраця учасників освітнього процесу. Поради учням, батькам, вчителям

НМЦ Дарницького району м. Києва

Поради вчителю

Організація освітнього процесу потребує від учителя володіння широким спектром сучасних технологій та засобів, а особливо в карантинний період. Під час навчання у дистанційному режимі активна роль учителя не зменшується, оскільки саме він має пропонувати матеріал для опанування, сервіси, які будуть використовуватись, забезпечувати контроль та зворотний зв'язок, ухвалювати рішення щодо коригування плану для покращення освітнього процесу.

З метою виконання навчальних програм необхідно здійснювати пошук і дослідження освітніх сайтів, методичних кейсів НМЦ, брати участь у вебінарах та обирати оптимальні освітні онлайн-ресурси.

При виборі ефективних форм і методів освітніх комунікацій для формування ключових компетентностей слід:

- відповідно до освітньої програми закладу визначати відсоткове відношення навчальних годин предметів кожної освітньої галузі для кожної паралелі окремо;
- скласти розклад уроків з розрахунку цього відсоткового відношення для кожної паралелі;
- зробити корективи до календарно-тематичного планування уроків;
- передбачити можливість об'єднання навчальних тем та скорочення кількості годин, відведених на програмовий матеріал;
- враховуючи специфіку окремих тем, визначити найважливіші;
- ознайомлюватись і тестувати різні сервіси для створення завдань та перевірки навчальних досягнень здобувачів освіти;
- на самостійне опрацювання виносити завдання, що не потребують докладних пояснень учителя;
- до кожної форми, виду роботи формулювати мету та завдання, які забезпечують формування вмінь та навичок;
- обов'язково надавати рекомендації учням щодо послідовності виконання завдань, термінів виконання, критеріїв оцінювання;

Дистанційне навчання не може обмежуватися лише наданням учням завдань та перевіркою їх виконання. Обов'язково:

- має бути чіткий інструктаж, консультація вчителя та зворотний зв'язок;
- завдання мають бути дібрані таким чином, щоб якась їх частина була спрямована на глибше усвідомлення теорії, а якась — на контроль знань, умінь і навичок;
- завдання під час дистанційного навчання мають бути легші за ті, які даються в офлайн.

Під час дистанційної роботи потрібно обирати такі підходи, форми, які:

- сприятимуть індивідуалізації освітнього процесу;
- підвищуватимуть навчальну самостійність у виконанні робіт і мотивуватимуть учнів.

Щоб навчання було цікавим, навчальний матеріал потрібно чітко структурувати (доцільно використовувати таблиці, діаграми, ілюстрації, відео до теоретичних викладок тощо), практикувати творчі завдання (створення рекламних роликів, тематичних сторінок, колажів, презентацій, пазлів, ментальних карт, коміксів, летбуків тощо).

Практичні та лабораторні роботи, які потребують для проведення відповідних умов, замінити відеофрагментами віртуальних лабораторій. Дослідження, які можна проводити у форматі домашнього експерименту, супроводити інструкціями щодо безпеки життєдіяльності під час виконання.

Коментувати результати роботи учнів: що виконано добре, над чим треба попрацювати, на що звернути увагу. Намагатися в коментарях більше підтримувати, аніж критикувати. Відповідати та реагувати на кожне повідомлення учнів, обов'язково коментуючи: «Молодець!», «Так тримати!», «Супер!» тощо.

Розраховувати на те, що дитина над уроком має проводити не більше часу, ніж вона проводила б у школі. Тобто, є час уроку — 45 хвилин, і є час домашнього завдання. Не перевантажувати дитину матеріалом.

Обсяг домашніх онлайн-завдань не має перевищувати загальноприйнятих норм для різних вікових груп, а під час роботи в дистанційному режимі має бути зменшений до 30–70 % офлайн-завдань (для учнів 1–2 класів домашні завдання не рекомендуються).

В онлайн-заняттях у дистанційному режимі загалом можна регулювати навантаження і вибудовувати гнучкий графік. Тож навчальні години можуть тривати трохи більше або менше, залежно від віку дитини та її індивідуального темпу.

Часові межі онлайн-уроків можна варіювати відповідно до предмета та кожної вікової категорії:

- для учнів 1–2 класів — 10–15 хв;
- для учнів 3–4 класів — 15–20 хв;
- для учнів 5–6 класів — 25–30 хв;
- для учнів 7–8 класів — 30–35 хв;
- для учнів 9–11 класів — 35–40 хв.

Безперервна робота з екраном ПК має бути:

- для учнів 1–4 класів — до 10–15 хв;
- для учнів 5–6 класів — до 15 хв;
- для учнів 7–9 класів — до 20 хв;
- для учнів 10–11 класів на 1-й годині занять — до 25 хвилин, на 2-й годині занять — 20 хв.

Бажано також щодня дотримуватися однакових часових рамок, наприклад, навчання з 09:00 до 12:00 вранці й з 14:00 до 16:00 ввечері. Це допоможе дитині організуватися та продовжувати лягати спати, прокидатися, харчуватися і відпочивати в один і той самий час. На ефективність навчання дуже впливає робоче місце. Тож, щоб зосередитися на виконанні завдань, потрібно забезпечити для цього комфортні умови. Для проходження онлайн-програм має бути можливість працювати з комп'ютером чи ноутбуком, а також стабільне з'єднання з Інтернетом. Крім того, учень повинен мати робоче місце, де має бути все, що може знадобитися протягом типового шкільного дня (ручки, олівці, зошити, калькулятор тощо). Важливо, щоб були створені необхідні умови для роботи в онлайн-режимі, а також пам'ятати про інформаційну безпеку (встановити антивірусну програму, програми, що блокують небажаний вміст на сайтах тощо). Щоб не вибиватися з графіка, можна стежити за часом, поставивши на робочому столі годинник.

Середовище, що не відволікає увагу, дозволить школярам навчатися ефективно та допоможе почуватися більш спокійно. Тож, під час виконання завдань слід намагатися забезпечити відсутність сторонніх шумів — вимкнути сповіщення мобільного телефону та телевізор. Важливо робити короточасні перерви для виконання зорової гімнастики, випивати склянку

води тощо. Влаштовувати перерви, щоб розім'яти руки та ноги, а також уникнути перенапруження очей, працюючи за монітором.

Навчання невеликими блоками дозволяє мозку краще зрозуміти та зберегти інформацію. Потрібно дотримуватися правила «20–20»: кожні 20 хвилин дивитися в далечінь упродовж 20 секунд. Можна додати ще одну 20-ти секундну вправу — нехай дитина знайде за вікном 20 дерев/пташок/машин. Встановіть таймер для нагадування, як часто їй варто дивитися в далечінь. Чергуйте читання електронної книги з друкованою. Після онлайн-уроку чи перегляду відеоуроку варто дивитися у вікно впродовж 20 секунд. Відрегулюйте яскравість та контрастність екрану до комфортного рівня. Заохочуйте дитину сидіти з прямою спиною. Неправильна постава може сприяти напрузі м'язів шиї та очей і викликати головний біль. Введіть правило тримати цифрові носії на відстані від 45 до 60 сантиметрів від очей. Нагадуйте дітям про необхідність моргати перед екраном.

Об'єктивно оцінити знання учнів під час освітнього процесу в дистанційному режимі складно. Доречно запровадити таблиці активності учнів (хто з учнів виходить на зв'язок, кількість виконаних завдань з певного предмета, певного дня, якість їх виконання). Для оцінювання учнів можна зробити *Excel*-таблицю. Ставити плюсики, якщо дитина виконала домашнє завдання. Під час дистанційного навчання важливо отримувати фото виконаної роботи, бо треба розуміти хід виконання, правильність поняття. Якщо дитина виконує завдання неправильно, вона так і засвоїть матеріал. Тому можна в роботах закреслювати-підкреслювати, писати, якщо неправильно, щоб скоригувати. Батьки повинні мінімально брати в цьому участь, але повинні мати змогу бачити весь процес, коментарі й оцінювати прогрес своєї дитини (якість навчання).

Перш ніж обрати зручний формат оцінювання, необхідно провести опитування серед батьків та учнів. Запорукою успіху є «трикутник партнерства»: діти, вчителі, батьки. Без участі

всіх трьох сторін навчальний процес вдома не налагодиш. Тому необхідно намагатися правильно організувати робочий день учня, щоб повернення з карантину до школи відбулося максимально комфортно.

Важливою складовою роботи вчителя в період режиму дистанційного навчання є самоосвіта: пошук і дослідження освітніх сайтів, методичних кейсів НМЦ, участь у вебінарах, опрацювання фахової та науково-методичної літератури, онлайн-обмін інформацією і досвідом з колегами інших закладів освіти.

Не дивлячись на те, що кожен заклад освіти визначає форми організації освітнього процесу самостійно, для організації здобуття загальної середньої освіти за дистанційною формою необхідно створити єдиний міський вебресурс, платформу, де передбачено наступне:

- дистанційні курси з навчальних дисциплін / система оцінювання та контролю рівня навчальних досягнень / електронний класний журнал;
- взаємодія учасників освітнього процесу (вчитель–учень–батьки);
- можливості синхронного та асинхронного режимів роботи;
- науково-методична підтримка;
- системотехнічне забезпечення.

*НМЦ Шевченківського району
міста Києва*

Поради учителю

1. Внести корективи до календарно-тематичного планування кожним вчителем:

- визначити, які години можливо перенести на новий навчальний рік (години повторення, резервного часу);
- з метою запобігання перевантаженню максимально ущільнити навчальний матеріал з усіх предметів, здійснити інтегрування навчальних тем та уроків (кейс-уроки допоможуть об'єднати декілька предметів і відповідно мінімізувати домашні завдання);
- визначити основні види перевірок та продумати можливість їх проведення в умовах дистанційного навчання (фотозвіт, відео, голосові диктанти, ілюстрації до прочитаного, блок-схеми тощо).

Учитель на дистанційному навчанні дає домашні завдання відповідно до календарно-тематичного планування:

- переглянути навчальне відео;
- опрацювати (створити) опорний конспект;
- розв'язати інтерактивні вправи;
- опрацювати параграф підручника;
- розв'язати вправи, виконати тести.

Якщо перевірозна робота в Google Classroom, тести (з використанням Google Forms), онлайн-тести, тоді вчитель має зворотний зв'язок та має можливість оцінювати роботи учнів.

Учитель обов'язково:

- надає консультативну індивідуальну допомогу школярам через Skype, Viber, WhatsApp;
- розміщує в інтернет (Google Диск) мультимедійні матеріали — презентації, відеоролики, які сприятимуть засвоєнню навчального матеріалу;

Завдання, які пропонуються учням, мають обов'язково враховувати вікові можливості школярів. Обсяг матеріалу, який вчитель задає дистанційно, повинен відповідати обсягу уроку, в деяких випадках навіть менше, а для виконання додаткового завдання краще заохочувати учнів. Важливо, не втрачати міру з обсягами завдань. Обов'язково повинні бути тренувальні вправи, або зразки виконання завдання, наприклад: відео, яке можна взяти з YouTube або записати самостійно. Обов'язково надавати можливість учням мати зворотний зв'язок, можливість ставити питання (електронна пошта, Viber, чат, Skype, телефон, відеозв'язок за допомогою інших засобів).

Домашнє завдання можна давати учням на початку тижня на весь тиждень блоками (темам), щоб учні мали можливість розраховувати і планувати свій час на виконання робіт з інших предметів, з обов'язковим зазначенням терміну здачі виконаної роботи.

Щоб не було перевантаження учнів, повинен бути постійний зв'язок між вчителями, які працюють в кожному конкретному класі, щоб, наприклад, тестування з різних предметів або інше не збігалися за часом.

Домашнє завдання обов'язково має бути диференційованим за рівнями складності та містити творчі (дослідницькі) завдання, які діти можуть виконувати за бажанням.

Домашнє завдання має бути посильним і відповідним до вікових особливостей учнів. Не перенавантажуйте дітей. Задане вчителем завдання обов'язково має бути перевірено, помилки мають бути вказані з наданням рекомендацій та роз'яснень.

Для організації зворотного зв'язку з батьками (щоб вони бачили, як просувається їх дитина у навчанні) доречно використовувати інтерактивні вправи LearningApps.org та онлайн-тести «На урок» (одразу виставляється оцінка в балах (відсотках), визначаються помилки).

Для ефективного дистанційного виконання домашніх завдань рекомендовано дотримуватись певних правил:

1. Використовувати однаковий підхід, засоби та платформи для комунікації. Платформа має бути зручною як для вчителя, так і для учня.

2. Педагоги повинні прийняти спільні правила взаємодії (в межах кожного класу) — це суттєво спростить як життя учнів, так і особисту роботу кожного вчителя.

3. Використовувати спілкування, споглядання та слухання. Має бути вихід у прямі ефіри для інструктажів, аналізу завдань та дискусії з учнями хоча б раз на 2–3 дні.

4. Використовувати єдину систему оцінювання.

5. Дистанційні домашні завдання повинні оцінюватись. Команда педагогів має створити єдину та прозору систему дистанційного оцінювання. Більш того, уся система має бути чітко пояснена школярам.

6. Використовувати гейміфікацію завдань.

7. Виконання домашніх завдань у формі гри зробить їх цікавими та необтяжливими. Чим більше ігрових елементів та квестів буде у ваших матеріалах, тим більше шансів, що учні не просто виконають домашнє завдання, а й активно долучаться до більш глибокого вивчення теми. Наприклад, якщо в рамках уроку географії вам потрібно вивчити певну країну, дайте дітям завдання спланувати подорож до неї й підготувати онлайн-план свого перебування та відвідин різних цікавих місць.

8. Використовувати систему «питання–відповідь».

9. Одразу домовтеся з учнями, коли й куди вони можуть надсилати вам запитання. Інакше ви ризикуєте цілий день просидіти в обіймах комп'ютера чи телефона. Якщо якесь питання від учнів часто повторюється, то варто переформатувати завдання, яке ви поставили, або створити файл з відповідями на часті запитання.

Олена Скорик,

*методист РНМЦ управління освіти
Голосіївської районної в місті Києві
державної адміністрації, голова правління
ГО «Київська тьюторська асоціація»;*

Валентин Пиж,

*учитель ЗЗСО № 120 Дніпровського району,
член правління ГО «Київська тьюторська
асоціація»;*

Тетяна Зима,

учитель ЗЗСО «Школа екстернів»

Учням. Учись учитися дистанційно

У звичному налагодженому процесі навчання — вимушена зупинка: карантин тривалістю в кілька місяців. Учні перестали ходити до школи, учителі перестали проводити регулярні уроки у класах, втратили безпосередній контакт з учнями. Але освітній процес шкільної освіти припинити неможливо. У вчителів і освітніх керівників, учнів, їх батьків з'явилися нові виклики та обов'язки. Дистанційне навчання для кожного, хто навчається в теперішніх умовах, — унікальна можливість набуття нового освітнього досвіду, засіб розвитку самостійності та відповідальності за процес і результат своєї освіти, виклик для амбітних і креативних, підтримка для розгублених і дезорієнтованих.

Якщо проаналізувати перебіг масового дистанційного навчання в умовах вимушеної самоізоляції, то багато висвітлюється того, що індивідуалізує й оптимізує освітній процес, а головне — поставило учня в центр цього процесу. Ми виділили основні ознаки дистанційного навчання у 2019/2020 навчальному році.

- *Домашнє середовище* стало основним фізичним місцем перебування школяра, що обумовило особливе ставлення до

облаштування робочого місця, осередків для творчих занять і відпочинку.

- *Самоорганізація навчання* — мета і практична діяльність учня, що полягає в послідовному опануванні способами і навичками самостійної роботи.
- *Доступність ресурсів і засобів навчання* надала унікальні можливості учням за короткий час ознайомитись і опанувати їх для потреб і можливостей самостійного навчання, проте потрібні зусилля педагогів для подальшого ефективного застосування їх у роботі в новому навчальному році.
- *Гнучкий план і графік занять*. Наочна перевага дистанційного навчання — можливість скласти індивідуальний план, створити свій власний стиль навчання.
- *Співпраця і підтримка*. Ситуація тривалого перебування родин на карантині може ускладнити стосунки між рідними і друзями. Вихід — чути, розуміти, домовлятися і підтримувати одне одного.
- *Збереження здоров'я і безпека* себе і оточуючих, неухильне дотримання гігієнічних заходів — найважливіша ознака життя людей в умовах пандемії. А навчання в онлайн-режимі висунуло на перший план також уміння захиститися від кібербулінгу.
- *Самоаналіз результатів і досягнень*. Самооцінка досягнень і ускладнень, портфоліо, складання освітнього запиту на новий навчальний рік.

Результати вибіркового опитування учнів дало підстави сформулювати позитивні висновки з цього річного досвіду дистанційного навчання:

- навчатися успішно можна самостійно, можливо, навіть успішніше, ніж у класі;
- маєш унікальну нагоду познайомитися з новими освітніми ресурсами та засобами і заодно «прокачати» свої навички користування ними;

- обираєш самостійно, який навчальний предмет і в якій формі саме зараз потрібно вивчити глибше, а який достатньо опрацювати оглядово;
- варто приділити більше уваги взаємодії з учителем, який тебе консультує й атестує;
- управляти своїм часом і своєю діяльністю саме тепер — це твоя зона відповідальності, а не справа вчителя або класного керівника;
- завдяки розумній організації в тебе вивільниться час, який можна присвятити улюбленій справі, читанню, віртуальним подорожам Україною і світом, спілкуванню з друзями, спільним родинним справам, заняттям спортом, творчістю тощо;
- треба перестати боятися помилятися, варто навчитися перетворювати помилку на «стартову точку» власного розвитку.

Коли карантин закінчиться, ми повернемося у свої класи, та завдяки отриманому унікальному досвіду система освіти обов'язково зміниться. І ці зміни започатковуємо і продовжуємо всі ми — учителі, учні, батьки. А отже:

- виховуємо в собі потребу і здатність до змін;
- удосконалюємо здатність жити в новому світі і не втратити людяність;
- вчимося вибудовувати стосунки з рідними, друзями, партнерами, суспільством у цілому;
- набуваємо досвіду шукати правдиву і потрібну інформацію в цифровому інформаційному просторі та протистояти стресу, створеному цим простором;
- вчимося постійно вчитися одне в одного;
- визнаємо, що настав час, коли розмови про реформу освіти переходять в дію, і стаємо суб'єктами цих змін.

*Руслана Рудковська,
Предславинська гімназія № 56
Печерського району м. Києва*

Поради батькам

Оцінка ситуації

За останніми даними ЮНЕСКО, пандемія коронавірусу застала залишитися вдома півтора мільярда дітей по всьому світу. Для дитини це нова реальність: без школи, без соціальних зав'язків. Ізоляція для підлітків — це новий простір існування, незвичний, провокативний, але з ним потрібно знайомитися.

У змінених пандемією реаліях сенси навчального закладу у розвитку дитини, які, можливо, були другорядними для батьків та суспільства, набувають величезного значення. Приходить розуміння того, що школа — це не тільки освіта. Це далеко не тільки освіта.

Сьогодні школа — це простір, де розгортаються персональні історії учнів, котрі збагачуються різним досвідом, розігрують різні сценарії, вчать говорити «так», чи «ні». Саме тут учням допомагають знайти баланс емоційної стабільності.

«Цифрове дистанційне навчання ще більше підкреслило фундаментальну важливість приміщення класу як площі, де розгортаються такі важливі (для становлення особистості) соціальні відносини», — вказує Маргарит Штамм, професор Університету Фрібура, експерт у галузі педагогіки та психології освіти.

За умов карантинних обмежень навчальний заклад набуває сенсу гуманітарної місії: він зберігає і зміцнює соціальні зв'язки між учнями, батьківською спільнотою та вчителями, які руйнує ізоляція у суспільстві.

Учитель, класний керівник, вихователь групи подовженого дня стають носіями інформації, якій учні та батьки довіряють і використовують. Вони створюють та впроваджують ефек-

тивне моделювання спілкування та поведінки в цей особливий період. Користуються та поширюють інформацію із офіційних джерел. Стають комунікаторами спільнот: учнівської, батьківської, педагогічної.

Під час спілкування з учнями та батьками протягом дії карантинних обмежень критично важливо вести емпатію у спілкуванні, прагнути до гнучкості та моделювати способи пріоритетності здоров'я, освітнього процесу та добробуту.

У період соціальної ізоляції набуває значення дистанційна виховна робота, результати якої можуть бути відображені на сайті навчального закладу, у групах месенджерів спілкування.

COVID-19 із своєю появою активував у суспільстві певні заборони, які мають можливість перерости у фобії та страхи. Країни Західної Європи, які раніше прийняли удар пандемії, почали шукати свої відповіді на цей виклик.

«Не панікуйте, плануйте». Професор Енн Бюкенан із відділу соціальної політики Оксфорду пропонує 4 кроки, які допоможуть зробити повсякденне життя на карантині наповненим змістом та радістю від спілкування. «Планування має перейти у повсякденне життя, — стверджує вона, — щоб полегшити неминучий стрес як для дітей, так і для батьків».

Чотири кроки професора Бюкенан стосуються планування. Вона наголошує: «Ефективний спосіб впоратися зі стресом — це розпорядок, який відбувається п'ять днів на тиждень із більш спокійним режимом у вихідні дні».

Перший крок — Зайнятість. Спланувати чіткий розпорядок справ для всіх членів родини. Спокуса полягає в тому, що молодші діти проводять свій час перед телевізором, а старші діти цілий день проводять у соціальних мережах.

Другий крок — Мозок. Він має бути завантажений корисною інформацією. Доречно використовувати проекти/виклики, дослідження, логічні вправи, які дають навчальні заклади. Форми роботи мають бути командними (разом і з друзями онлайн) і такі, які потребують самостійного пошуку рішення.

Порада. Складання та розгадування кросвордів, сканвордів є гарною стимуляцією мислення. Онлайн-платформи для швидкочитання та вправи для тренування пам'яті. Приклад: Readlax.

Третій крок — Тіло. Фізичні навантаження. Необхідність щоденних вправ, фізичної культури, дихальної гімнастики.

Четвертий крок — Друзі. Спілкування у цей період набуває особливого значення. Більшість дітей добре спілкуються з друзями у соціальних мережах; ведуть свої особисті сторінки, де діляться своїми роздумами, фото, відео у цей період свого життя.

Цікавий погляд на вирішення проблеми ізоляції має Еріка Лондон Бокнек, доцент кафедри психології освіти Університету Вейна. У своїх порадах вона робить акцент на традиціях сім'ї у цей період. Вони допомагають кожному члену родини відчувати свою приналежність до родинної історії. Дослідження показують, що ритуали підтримують міцне психічне здоров'я через згадане раніше почуття організації сім'ї та додаткову користь сімейної згуртованості, що дає дітям позитивне відчуття своєї ідентичності.

Порада. Вечір родинних історій/спогадів. Перегляд сімейних архівів, бібліотек. До речі, ізоляцію можна використати, щоб перевести в «цифру» старі фото; каталогізувати домашню бібліотеку, архів. Це час, коли народжуються нові сімейні традиції. Особливо в період невизначеності, як ця пандемія, традиції дають зрозуміти дітям, що їхні родини стабільні та міцні. Врешті-решт спечіть свій перший пиріг за родинним рецептом в умовах ізоляції.

Підлітки й соціальна ізоляція

Наступним викликом COVID-19 є соціальна ізоляція. У період карантину вона є необхідною, але важкою. Відокремлення від інших суперечить основним потребам людини у товаристві та спілкуванні, це відчувають і дорослі, і діти,

але особливо чутливо реагують на таку зміну свого життя підлітки.

Спілкування із друзями — це їхній світ. У дружніх стосунках вони навчаються та практикують соціальні та емоційні навички, які важливі у майбутньому. Підлітки вчаться допомагати та просити про допомогу та підтримку, вирішувати конфлікти шляхом компромісу та прощення. Кожного разу, коли вони практикують ці навички зі своїми друзями, вони вдосконалюють компетенції, які будуть вирішальними для успішних стосунків протягом усього їхнього життя.

Вони, як і дорослі, можуть думати як про позитивні, так і негативні наслідки соціальної ізоляції, але оцінювати їх по-різному.

Підліток може розцінити зустріч з друзями як сміливий позитивний крок, тоді як доросла людина може надати більше переваги ризику для здоров'я через ймовірне зараження чи поширення вірусу.

Отже, що робити батькам?

По-перше, визнайте, що всеосяжне бажання підлітків бути з друзями, це саме те, що вони повинні хотіти робити відповідно до свого віку.

По-друге, заохочуйте їхні соціальні зв'язки та допомагайте їм розібратися, як підтримувати ці взаємовідносини на відстані, в умовах нових реалій. Можливо, перегляньте щоденні ліміти та заборони щодо використання екранного часу, коли він використовується для спілкування із однолітками через FaceTime та інші месенджери. Активно допомагайте їм влаштувати вечірку Zoom зі своїми друзями та творчо обмірковуюйте шляхи підтримання соціальної взаємодії з використанням технологій.

По-третє, продовжуйте розмовляти з підлітками про коронавірус та його наслідки. Визнайте невизначеність, яку відчуває кожен. Допоможіть їм зайнятися розвиваючими навичками критичного мислення навколо новинних звітів, графіків даних та інших свідчень про корисні наслідки соціальної ізоляції.

І нарешті, зрозумійте, що поштовх підлітків до автономії, їхні сперечання щодо необґрунтованості того, що їм не дозволяється робити, та їхнє нестримне хвилювання з приводу припусового сімейного часу — все відповідає соціальним, емоційним та пізнавальним завданням, які ставить перед ними підлітковий вік.

*Навчально-методичний центр
психологічної служби НМЦ
Деснянського району м. Києва*

Поради для дорослих або як пережити карантин

Режим дня для дорослих в умовах карантину

Більшість українців, котрі працюють з дому, перебувають у відпустці чи взагалі звільнилися, мають досить монотонний ритм життя і обмежуються чотирма стінами. У такій реальності важливо давати собі нові емоції, аби не загрузнути у депресивному стані та не піддатися паніці й флегматичності. І найважливіше — правильно та чітко спланувати день, коли ти дома або працюєш з дому.

Умова 1 — чистий інформаційний простір. Найголовніша порада для вашого фізичного здоров'я та душевного стану — припиніть читати кількадесят видань та сотні новин про коронавірус, переглядати канали з приголомшливою статистикою, гучними заголовками та заманливими фактами. Все мине, все буде добре, варто лише перечекати, поставивши соціальне життя на паузу.

Умова 2 — режим дня «робочий». Варто мати план на кожен день, який можна фіксувати на папері чи у смартфоні. Бажано щодня робити, окрім обов'язкової роботи, щось цікаве та різ-

номанітне. Згодом це стане звичкою, і виконувати все за пунктами буде легко. Наприклад, під час обідньої перерви можна зробити кілька фізичних вправ, вивчити кілька іноземних слів, заспівати, послухати мелодію, полити квіти або скласти перелік фільмів на найближчі кілька днів. Обов'язковий відпочинок — його теж варто вписувати у режим дня.

Умова 3 — робоче місце вдома. Працювати дома потрібно так само якісно, як і в офісі. Проте протягом дня варто не лише працювати, а й займатися спортом та стежити за харчуванням. Це допоможе тримати в тонусі мозок та тіло. Належним чином підготувати робоче місце — прибрати зайві речі зі столу. Облаштувати кімнату так, щоб вона була добре освітлена та часто провітрювана.

Умова 4 — різноманіття одягу. Принципово, вдома потрібно мати нехай не розкішний, але бодай різноманітний вигляд, щоб налаштуватися на роботу. Щодня обирайте різний одяг і не надягайте піжаму, робіть зачіску та makeup. Так буде психологічно легше сконцентруватися на робочому ритмі.

Умова 5 — необхідний відпочинок. Чітко відстежувати виконання чергової справи зі списку, складеного напередодні, після кожного виконаного завдання варто перепочивати. Це може бути чашка чаю або кави, зарядка, улюблена пісня, навіть коротка телефонна розмова. До того ж, під час роботи за комп'ютером не треба забувати про відпочинок для очей — через кожні 45 хвилин відводьте погляд вдалину на 1–3 хвилини.

Для дітей — планування дня і уроків

Діти це не тільки радість для батьків, але й вічний двигун, який протягом дня виділяє масу енергії. Вони можуть протягом дня бігати, грати, стрибати і при цьому залишатися бадьорими і веселими. Звичайно, хочеться розпланувати день так, щоб ігри дітей були не просто веселими, а й розвиваючими. Особливо це корисно для дошкільнят.

Не залишайте дітей самих вдома і не ігноруйте їхніх прохань та бажання уваги.

Багато сімей опинилися в ізоляції вдома, і це не просте психологічне випробування. Як цей час використати з користю і не відчувати стресу? Відчувати не обмеження, а можливості. Як говорити з дітьми про вірус і чим зайняти їх на карантині?

Дайте час на адаптацію. Коли ми зіштовхуємося з новими умовами, нам всім необхідний час, аби звикнути. Якщо діти почали поводитись гірше, якщо ви зриваєтеся, відчуваєте, що все виходить з-під контролю — це нормально. Дайте час собі та оточуючим на адаптацію. При цьому нагадуйте собі: «ми гарні батьки», щоб в цей час вдома не відбувалось, який би гвалт не стояв, треба говорити собі: «я гарний батько/мати, я впораюсь». Насправді, зараз всі намагаються впоратись з панікою, і це не може не позначатись на батьківській самооцінці. Це складно, але вона має бути непохитною. Перше, що необхідно прийняти, — неможливо все тримати під контролем, друге — що ми найкращі батьки для своїх дітей будь-що, третє — ми маємо домовлятися з дітьми.

Слабкі сторони. Наступне, що можна зробити після періоду адаптації, — поспостерігати за своїми родинами і виявити слабкі місця. Якщо в родині є непорозуміння та труднощі, то саме зараз вони вийдуть на поверхню. «Слабка тема», наприклад, це невміння озвучувати свої потреби, або доносити їх не як потребу, а як претензію, або невміння реагувати на агресію, або взагалі нерозуміння, чим займатись разом. Вам треба з'ясувати ці місця, щоб потім шукати методи корекції.

Розповідайте дітям про загрози. Говоріть з дітьми, коли самі спокійні, коли маєте відповіді. Розкажіть, що зараз в усьому світі шукають вакцину, можливість запобігти вірусу. Час від часу у світі бувають такі захворювання і, вже не раз люди знаходили засоби боротьби. Зробіть кілька разів акцент на тому, що ми у безпеці, що ми невразливі, що карантин — це не покарання,

і це не канікули. Це час, коли ми бережемося і бережемо інших. Поясніть, чому потрібно носити маски. Звичайно, треба подавати це в ігровій формі — вдягати маску на дитину, на себе, розмальовувати їх, гратися.

Взаємодопомога. Діти, так само, як і дорослі, перебувають у напрузі. Вони відчувають загальну тривогу від невизначеності, від напруги батьків, від зміни звичного режиму та обмежень. Діти потребують батьківської підтримки, психологічної допомоги. Ідеально, якщо батьки намагаються бути в контакті зі станом дитини і її почуттями, чесно говорять про те, що відбувається. Треба просто сказати: «Якби мені зараз було потрібно вчитися вдома, я би, мабуть, від усього відмовився. Мені самому складно зараз зібрати себе до купи. Давай допоможемо одне одному — наприклад, разом складемо розклад на день. Я потребуую твоєї допомоги».

Дітей не потрібно розважати. Головне правило карантину — дорослі знаходьте час на себе та свої захоплення. Дітям теж потрібно дати можливість усвідомити, як це — бути з батьками так довго, адже діти до цього теж не звикли. Надалі потрібно поспостерігати, як вони будуть себе проявляти у стосунках, і дати дітям понудьгувати: за школою, навчанням, друзями, спілкуванням тощо. Цей карантин можна перетворити на джерело більшої близькості. А близькість — це коли з'являється можливість подивитись на своїх дітей з іншого боку, можливість побудувати нові комфортні кордони для кожного у родині. Ситуація сьогодення вимагає стійкості, а її ніде взяти, окрім в собі. Дозволяйте собі хоча б двохвилинні паузи, такого собі детоксу, щоб відновити сили. Обмежуйте час в соцмережах. Зробіть собі список гарячих телефонів і телефонів людей, яким довіряєте. Приділяйте час заняттям, які приносять радість. І пам'ятайте: дорослі дітям не потрібні 24 години на добу, їм також потрібно побути наодинці, дорослі не мають ставати аніматорами в їхньому житті. Треба дати дітям можливість самим організувати свій простір.

Для дітей перш за все потрібно скласти графік (розклад справ) на кожен день. Так дитина розумітиме, що має зобов'язання, відпочинок та дозвілля, й буде намагатися більш організовано підходити до свого таймменеджменту:

— зберегти для дітей звичайний режим дня — ранній підйом, зарядка, сніданок, розумова робота (уроки, розвивальні завдання), обід, відпочинок, читання, ігри, мультики, гігієнічні процедури, непізнє засинання;

— не змушувати дітей цілий день вчитися і робити уроки — це буде неефективно, і від напруги у дитини зіпсується настрій, а далі — і у батьків;

— бути у постійному контакті з дитиною: пояснювати дітям, що зараз вимушені умови, коли батьки, навіть перебуваючи вдома, будуть трохи зайняті якусь частину дня, попереджати, що ви працюєте, а потім пограєте разом.

Для батьків новина про закриття навчальних закладів стала не дуже радісною. Батьки дошкільнят стурбовані, адже не всі мають можливість залишити своїх малюків з дідусями чи бабусями, або ж працювати у віддаленому режимі. Зі школярами — не простіше, адже важливо поміркувати, як зробити так, щоб час на вимушених канікулах минув для дітей з користю, а не лише в тісному «спілкуванні» з гаджетами. Але кожна сім'я має свої лайфхаки. З якими ж викликами стикаються батьки під час карантину вдома з дітьми?

Чи є проблеми із самодисципліною, самоорганізацією у дитини? Зі слів однієї мами: «Насамперед потрібно переконати сина у важливості самостійного вивчення шкільних предметів, а їх чимала кількість, — коментує вона. — Щоб перевірити правильність виконання, я маю опрацювати матеріал сама, а потім працювати з сином. Чи хочу це робити? Ні. Але, з огляду на обставини, мушу. Думаю, що це зможу, але якби ж то у добі було хоча б 36 годин, оскільки роботу та інші батьківські обов'язки карантин не скасовує». Наступний виклик — вміння дітей самоорганізовуватися та працювати самостійно. Перебуваючи

на роботі, батьки можуть тільки сподіватись, що дитина раціонально спланує вільний час. Відсоток дітей, які самостійно скрупульозно виконуватимуть завдання без контролю батьків, не дуже високий.

Деякі батьки вважають, що завдання для учнів мають дублювати їм, для можливості контролю їх виконання. Є батьки, які зазначають, що діти під час карантину абсолютно не хочуть вчитися, кажуть, що у них канікули. Це залежить від мотивації дитини. Також діти багато часу проводять за гаджетами, грають у комп'ютерні ігри. Деякі батьки говорять про те, що складається таке враження, що під час карантину педагоги дають більше завдань, ніж під час навчання. Все залежить від того, як дитина раніше справлялася з домашніми завданнями, скільки часу їй було потрібно, чи потребувала допомоги дорослого, які саме індивідуальні психологічні особливості дитини впливають на це. Як навести лад у душі, оселі та у стосунках? Багатьох дітей відправили в приміське село до бабусі, вивезли за місто.

Мама двох школярів розповідає: «Впродовж карантину плануємо трохи вчитися і гуляти... Поки що ми обходимося книжками, конструктором, пазлами, малюванням. Але я вже підготувала купу ідей: нескладні майстер-класи, будемо робити разом гімнастику, долучаю до готування, дивимося фільми, на які раніше бракувало часу, читаємо паперові книжки. Як може бути погано і нудно із сім'єю вдома? Мені здається, що карантин — це гарний час навести лад у душі, хаті та у стосунках». Варто задати собі запитання: «Карантин — це обмеження чи можливості?», «Як доцільно використати час і нові можливості?» «Чи діяти за правилами?» Ситуація з коронавірусом стала викликом не лише для світової спільноти, а й для кожної людини зокрема. Батьки зіткнулися з тим, що важко пояснити дитині важливість дотримання певних правил. Це не про миття рук, яке обов'язкове, а про те, що не можна іти в місця великого скупчення людей та провадити звичний спосіб життя. Чому для того, щоб люди задумалися про свою безпеку, потрібно ви-

водити на вулицю поліцейських зі зброєю, як це зробили в інших країнах? Звичайно, ліпше було б зосередитися на позитивах цієї ситуації: на можливості глибше пізнати інтереси дитини, організувати її час — як для читання казок, малювання, складання LEGO, занять арифметикою, так і для залучення до побутових справ. Та допоки наше суспільство не стане консолідованим і законослухняним, деякі батьки виховують своїх дітей усупереч тому. Багато питань хвилюють батьків під час перебування на карантині зі своїми дітьми, а саме: «Взаємини батьків та дітей під час перебування вдома» (самоізоляції під час карантину); «Психологічний стан дитини в умовах карантину»; «Переживання батьків та страх втрати роботи»; «Готовність дитини до навчання в школі»; «Вікові психологічні особливості дітей»; «Криза 3-х років та Як реагувати на дитячі істерики»; «Як розвивати творчий потенціал дитини»; «Чим зайняти дошкільника на карантині»; «Чи варто йти до школи з логопедичними проблемами»; «Як впоратися з усіма задачами батькам та школярам при завантаженості на карантині» тощо. Отже, самі батьки потребують психологічної підтримки, допомоги в умовах карантину! І хоча консультації психолога відбуваються дистанційно, все ж відчувається щоденна важливість та потрібність цієї допомоги.

Як організувати будні своїх дітей

- Організуйте полювання за скарбами. Полювання за скарбами досить проста гра і, в залежності від кількості речей, може тривати дуже довгий час. Сховайте від 10 до 20 речей в будинку або кімнаті, щоб зайняти дитину на кілька годин.
- Спостерігайте за тваринами зоопарків світу. Багато зоопарків та акваріумів пропонують людям можливість побачити тварин в режимі реального часу.
- Випікайте та готуйте разом. Печиво, тістечка, пиріжки, десерти. Наприклад, випічка — це чудова розвага, яка по-

- єднує у собі приємне з корисним — веселощі, навчання, ласощі, допомога дорослому і підготовка до самостійності.
- Домашній театр або мультфільм. Нехай ваша дитина приміряє і одягне старий одяг або костюми для того, щоб розіграти п'єсу або свою улюблену казку. Старші діти можуть зняти цю виставу і використати всі свої технічні навички, щоб перетворити її в казковий фільм на пам'ять та викласти матеріал в Інтернет.
  - Використовуйте безкоштовні освітні сайти. Багато сайтів пропонують безкоштовні підписки під час дистанційного навчання, також існує багато сайтів для розвитку дітей.
  - Зробіть генеральне прибирання. Домашній карантин — прекрасна можливість для спокійного планування прибирання. Всі ми знаємо, що прибирання — це не зовсім «весело», але коли усі перебувають вдома, будинок обов'язково забрудниться і станеться це досить швидко. Тому можна перетворити хатнє прибирання на цікаве і корисне змагання між дорослими та дітьми або хлопчиками і дівчатками.
  - Грайте в карти, доміно, шашки, шахи, нарди. Цитаделі, пасьянси, мокра курка, свиня, уно тощо — будь-яка гра, про яку ти тільки можеш подумати!
  - Настільні ігри: «Ерудит», «Морський бій», «Дженга», «Хто я?», «Зоркий глаз», гра-головоломка «Великолепная семерка», «П'ятнашки» або «4 в ряд», логічна гра «Катамино», «Танграм», «логічні ланцюжки», «Mistakos», «Doobl image», «Тотем», «Монополія», гра «Крокодил», «Грайливі сови», «Krazy Koko», «Scrabble» та інші.
  - Зберіть пазл. Пазли — прекрасний інструмент для розвитку вашої дитини, до того ж, опісля його можна прикріпити на дошку і повісити на стіну як картину та нагадування про спільну роботу.
  - Заспівайте караоке. Дивіться на YouTube анімаційні ролики зі словами і мелодіями популярних дитячих пісень і дитячих віршиків.

- Зробіть кімнатні класики. У цьому вам допоможе малярська стрічка.
- Практика роботи з ножицями. Ще одна гарна працетерапевтична вправа для дітей — це ножиці. Якщо у вас вдома є ножиці, то можна допомогти дітям навчитися правильно і красиво вирізати, наприклад, стару макулатуру, створювати колажі.
- Грайте в переодягання. Це ніколи не старіє.
- Створіть «Родове дерево». Діти, які вивчають історію своєї родини через генеалогічне дерево, краще розуміють, хто вони і чому виглядають і поводяться так, як їхні предки.
- Створіть оригамі. Це не тільки весело, але й корисно, оскільки це розвиває координацію очей, математичне міркування, просторові навички, дрібну моторику і розумову концентрацію.
- Зробіть аналог гри «Бінго», але для отримання навичок гігієни. Квадрати можуть містити «прибери свій одяг», «почисть зуби», «поклади посуд в раковину» тощо.
- Пройдіть онлайн-уроки танців. Танцюйте індивідуально, разом з дітьми, всією родиною під супровід різноманітних жанрів мелодій.
- Створіть ювелірні прикраси із макаронів. Більшості маленьких дівчаток подобається робити прості намиста із макаронів. Зробіть веселе колье або браслет із пофарбованої пасти із своєю дитиною.
- Практикуйте іноземну мову. Слухайте аудіокниги або дивіться улюблені мультфільми іноземною мовою.
- Займіться йогою та спортом. Заняття йогою принесуть вам тільки користь та здоров'я, допоможуть тримати емоційну рівновагу. А спільна зарядка — не тільки підтримує фізичну форму, а й зближує, створює дух командної роботи, надає додатковий привід дитині побути в тілесному контакті з вами, що дуже важливо для її психічного розвитку <https://youtu.be/fbi168axKWM>.

- Виготуйте кінетичний пісок або солоне тісто. Існує безліч різних способів приготування цих сумішей, що можна піддивитися в мережах Інтернет.
- Спільний перегляд фільму. По черзі обирайте фільми для всієї родини з урахуванням вікових обмежень. Переглядайте з дитиною цікаві мультики та фільми, це емоційно об'єднує і дає спільну тему для розмови — мультфільми: «Суперкоманда» (2013), «Тайна Коко» (2017) «Головоломка» (2015), «ВОЛЛ-І» (2008); фільми: «Малюк-каратист» (рос. «Каратэ-пацан») (2010), «Нескінченна історія».
- Спілкуйтесь на спільні теми, читайте разом цікаві історії, казки.
- Пікнік у приміщенні. Нехай дитина обере меню, запакує їжу в кошик і постелить ковдру на підлозі у вітальні. Використовуйте карантин на користь батьківського авторитету.
- Допомагайте дитині планувати її час, тому що діти в молодшому шкільному віці ще не мають почуття часу.
- Підтримуйте у виконанні навчальних завдань. Під час перевірки завдань більше звертайте увагу дитини на її успіхи, не поспішайте давати їй поради, дайте можливість дитині подумати самостійно.
- Цікавтеся її справжніми переживаннями, допомагайте їй формувати звичку проводити рефлексію (аналіз) прожитого дня, будьте дзеркалом її емоцій (вправа «Бути “дзеркалом” емоцій дитини»). Нехай дитина побачить свої почуття, зображені в наших словах. Адже дзеркало показує нам відбиток таким, яким він є, не прикрашаючи. Ми не чекаємо від дзеркала повчань. Завдання такого «дзеркала емоцій» — показувати почуття у всій повноті, без перекручень.
- Підтримуйте та розвивайте інтереси дітей. Разом конструйте, малюйте, співайте, досліджуйте, експериментуйте (<https://www.facebook.com/creativeforkid/>).

- Виконуйте свої обіцянки, бо це прямий шлях до зміцнення довіри до вас. Налаштуйтеся на те, що вихід з карантину дасть можливість всім нам стати більш близькими та адаптованими до життя.

До того ж, батькам варто обмежити час на розваги з гаджетами та проводити більше часу по-справжньому разом з дітьми, а не просто в одному приміщенні. Зараз саме час налагодити емоційний контакт зі своїми чадами, надолужити втрачене! На закінчення хочеться сказати, що наші діти запам'ятають цей період на все життя, тому не забувайте частіше обіймати, цілувати, хвалити і говорити дитині, як сильно ви її любите.

*Психологічна служба гімназії № 107
«Введенська» Подільського району м. Києва*

Психологи — батькам

Під час масового дистанційного навчання важливо приділяти увагу комунікації між усіма учасниками освітнього процесу. Оскільки дистанційне навчання вимагає залучення в освітній процес всіх, слід приділяти увагу саморозвитку, просвітництву, а також підтримці позитивної атмосфери партнерства, співпраці.

Психологічна служба гімназії проводить роботу на різних платформах зв'язку: створено телеграм-канал гімназії (щодня оголошується тема, надаються посилання на власні статті та роботи відомих сучасних українських та зарубіжних психологів (С. Ройз, К. Гольцберг), дидактичний матеріал;

- наповнення тек на Google Диску на сайті гімназії з порадами для батьків на різну тематику та на різний вік здобувачів освіти (початкова школа, середня, старша);

- спілкування через Viber;
- листи на пошту.

До того ж:

- статті для просвіти батьків, кращого пізнання себе та своїх дітей;
- проводяться онлайн-тести;
- надаються практичні поради: що робити, якщо тривожно, стрес, як можна собі допомогти впоратись та надати допомогу дітям.
- підбір притч до тем (подивитись на ситуацію під іншим кутом — про віслюка, який вибрався з колодязя; про те, як обставини змінюють людей (морква, яйце та кава).

У цей період дистанційного навчання батькам слід перш за все пам'ятати, що діти переживають так само, як і дорослі. Тригери стресу для дитини та для дорослого однакові: перезбудження, недостатній сон, зміна режиму дня, голод, відчуття, що тебе не чують, тому важливими складовими самоізоляції є розпорядок дня, розподіл обов'язків на всіх, обов'язкова фізична активність, взаємопідтримка, спонтанність, творчість, насолода простими речами вдома, особистий простір, час наодинці, навчальне місце для дитини.

Поради батькам початкової школи

1. Важливо, щоб не збивався звичний режим дня. Це неможливо повною мірою, він однаково вже збився, але треба створити новий режим, найбільш прийнятний для продуктивного навчання, і намагатись його дотримуватись.

Обов'язково внести в розпорядок дня годину на себе!

Якщо не внести в розклад цю годину — її просто не буде. А це може призвести до того, що напруга буде зростати, з'явиться важка втомленість від близьких.

Дотримуйтесь дистанції! Якщо до карантину ви бачили своїх рідних дві години на день після роботи, не треба зараз зану-

риватись у сімейні справи по самі вуха! Наближайтесь до всіх поступово, дайте собі час заново познайомитись одне з одним та з ситуацією!

У кожного має бути особиста зона для справ, її треба поважати!

Прекрасно, якщо батькам стане сил вигадати з малюками “Хогвортс” — тобто створити ігрове середовище. Добре було б озброїтись чарівною паличкою, щоб торкатись лоба дитини і казати: «Ти з усім впораєшся!». Чарівний будильник у нас уже є, і не завадить знайти для дитини чарівний камінець мудрості — ну, і для себе принагідно.

Ми пам’ятаємо, що дитина перебуває в напрузі — отже, ми маємо більше, ніж зазвичай, звертати увагу на те, що їй вдається добре. Так званий метод «зеленої ручки» — підкреслювати не недоліки, а успіхи — особливо потрібний у режимі підвищеної напруги, коли дитина не дуже впевнена в собі.

Розкажіть свої історії подолання перешкод — дітям це важливо!

Грайте разом!

Вчіть дітей протривожному диханню та вправам заземлення.

Візьміть під контроль свою тривогу під час пандемії. Мати переживання у складний період — нормально. Однак, якщо тривожні думки займають багато часу, спробуйте сконцентруватися на чомусь, що вам подобається.

— Дивіться фільми чи серіали, грайте у відеоігри, розв’яжіть кросворди або, врешті, підкоріть sudoku.

— Спілкуйтеся із близькими та друзями онлайн. Ви можете використовувати Skype, Zoom або відеозв’язок у Messenger для зручного спілкування. Головне — не дозволяти коронавірусу повністю охопити ваші думки.

— Також спробуйте відкласти занепокоєння.

Виділіть 10–20 хвилин на день для переживань. Якщо тривожні думки з’являються в інший час, нагадайте собі: «Зараз не

час хвилюватися, я маю інші справи, подумаю про це згодом». Як Скарлетт О’Хара з «Віднесених вітром». Якщо практикувати це часто, то відкладання переживань стане автоматичною звичкою. Не плануйте час для переживань на пізній вечір. Якщо тривога з’являється, не дратуйтеся, нагадайте собі, що у вас є для неї час та перемкніться на щось інше.

Дві години без телефону перед сном!

Ось ще деякі практичні поради.

- Візьміть коробку чи банку, гарно її оформіть та кожного дня пишть собі записки, за що ви можете себе похвалити. Адже кожного дня ми робимо речі, за які варто себе хвалити! Така вправа допоможе вам навчитись хвалити себе, а потім інших. А ще цінувати те, що ви зараз маєте!
- Іронізуйте, ставтеся до всього з гумором!
- Щоб вийти зі стану тривоги та нормалізувати свій емоційний стан, можна виконати деякі вправи на пошук реальної опори: якщо ви сидите, відхиліться та відчуйте спиною стілець, відчуйте підлогу під ногами, руками можна опертися об стіл, якщо стоїте — потупайте ногами по підлозі, поперекочуйте стопи від носка до п’яти та назад. Підведіться навшпиньки та всім напруженим тілом впадіть на підлогу п’ятами, щоб все ваше тіло здригнулося.
- Створіть пляшечку бажань для позитивного мислення.

Теми, які пропонувались батькам для ознайомлення в Telegram-каналі:

- Мистецтво та культура як засіб від самотності та висловитись про те, що турбує;
- Підлітки, як їх зрозуміти;
- Тривожність, види, яка буває, що робити;
- Як методами арттерапії знизити стресовий стан;
- Крик та його вплив на мозок;
- Методи виховання, визначення свого емоційного стану (тест Люшера);

- 16 квітня — день обізнаності про стрес. Елементи арттерапії для подолання стресу;
- Саморегуляція + мультимедіа на тему;
- Мотивація до навчання (+ мультимедіа та наочна табличка);
- Мрія;
- Впевненість у собі (наочні таблички);
- Агресивна дитина (чому та як допомогти);
- Успіх (методика «Колесо балансу» + книга «Як не боятися відмов та рушити до мети» Цзя Цзяна);
- 4 травня — день боротьби з цькуванням (як запобігти).

НМЦ Шевченківського району м. Києва

Як допомогти дітям адаптуватися до нових умов навчання

Сьогодні батьки мають усвідомлювати, що саме від них залежить психічний стан дитини та організація дистанційного навчання вдома. Пропонуємо практичні поради, які допоможуть адаптуватися вам та вашій дитині в нових умовах.

1. Зв'яжіться з класним керівником або з класоводом, щоб дізнатися про умови комунікації під час дистанційного навчання.
2. Підготуйтеся до онлайн-навчання технічно. Комп'ютер, доступ до мережі, сканер, принтер, мікрофон — мінімальні вимоги до початку онлайн- та офлайн-занять. Повідомте вчителя про можливості та узгодьте з ним канали подальшої комунікації (скайп, електронна платформа, телефон тощо).
3. Для початку ознайомтеся з особливостями інтернет-платформ. Вивчіть характер комунікацій з вчителями, адміністрацією, класним керівником.

4. Вивчіть хід проходження уроків, тем, ознайомтеся із системою оцінювання, графіком виконання завдань (розкладом).
5. Складіть разом з дитиною графік навчання на тиждень (за потреби — місяць, семестр, рік) та розпорядок дня. Звичайно, ваша дитина може займатися за власним графіком. Але це іноді призводить до інформаційного перевантаження, оскільки до кінця семестру їй потрібно буде здати всі контрольні завдання й отримати обов'язкові оцінки. Щоб уникнути аврального і неякісного вивчення предметів, складіть зручний для вашої дитини графік роботи, який має відповідати навчальному навантаженню звичайного школяра. Здійсніть батьківський контроль за дотриманням складених графіку навчання та розпорядку дня. Це допоможе дитині самоорганізуватися.
6. Зробіть навчання комфортним. Необхідно, щоб для навчання у дитини було окреме місце для навчання.
7. Якщо ваша дитина добре знайома з комп'ютером і не відчуває труднощів комунікації онлайн, дайте їй більше свободи. Така доросла і серйозна форма навчання може розкрити в ній несподівані таланти самоорганізації. Адже вона не просто грає в «стрілялку» або бродить по мережі в пошуках цікавих для неї контактів, вона зайнята серйозною справою. Дайте їй відчути відповідальність!
8. У випадку, якщо дитина відчуває труднощі користувача, допоможіть їй пристосуватися до продуктивної роботи з комп'ютером. Навчіть її, за можливості, користуватися наявними вдома пристроями (принтером, сканером тощо). Пройдіть кілька уроків разом з нею. Якщо у вас виникають питання, зауваження з приводу навчального матеріалу або його подачі, зв'яжіться, будь ласка, з вчителем, адміністрацією.
9. Контролюйте дитину. Але робіть це тактовно. Відстежуйте час її роботи за комп'ютером. Слідкуйте за тим, щоб ваша дитина не просиджувала за ним з ранку до вечора без перепочинку. Після проходження кожного уроку, а то й частіше, радимо проводити фізкультхвилинку.

10. Захистіть дітей від впливу інтернет. зі своїми дітьми, як безпечно використовувати інтернет. За потреби налаштуйте батьківський контроль на пристроях, щоб зменшити онлайн-ризик, особливо для дітей молодшого віку.

11. Підтримуйте дитину у виконанні навчальних завдань. Під час перевірки їх виконання, більше звертайте увагу дитини на її успіхи, не поспішайте давати їй поради, дайте можливість дитині подумати самостійно.

12. Пам'ятайте, що дитина повинна виконувати завдання без вашої допомоги. Проте деяким дітям важлива ваша присутність у кімнаті, коли вони вчаться.

13. Простежте за комунікацією дитини і вчителя. Зворотний зв'язок з учителем — важливий фактор засвоєння знань. Дитина повинна бачити свої успіхи і працювати над помилками.

14. Допмагайте дитині планувати її час (особливо в молодшому шкільному віці, коли ще діти не мають відчуття часу). Слідкуйте за тим, щоб, окрім проходження уроків, ваш школяр гуляв, добре харчувався, сидів у зручній позі, не псував зір. Робота над навчальним матеріалом повинна проходити в комфортних, сприятливих до навчання умовах.

15. Максимально розвантажте учня на час, відведений для навчання, від інших видів діяльності.

16. Всіляко підтримуйте дітей. Вони так само, як і дорослі, перебувають у напрузі.

Дорогі батьки! Вихід з карантину дасть можливість всім нам стати більш близькими та адаптованими до життя!

НМЦ Солом'янського району м. Києва

Як підтримати дітей під час карантину та онлайн-навчання

Для дітей карантин може бути непростим викликом. Це пов'язано із дистанцією від друзів та зміною звичного режиму дня. Саме тому, в цей період вони потребують ще більше вашої підтримки та турботи. Будьте спокійні та ініціативні. Спокійно поговоріть зі своїми дітьми. Розкажіть, що вони можуть робити, аби залишатися здоровими. Поясніть, якщо ви або ваша дитина раптом почне відчувати симптоми, схожі на звичайну застуду або грип, їм не потрібно лякатися цього. Адже за своєчасного звернення до лікаря це можна вилікувати.

Складіть розпорядок дня. Допоможіть дитині розпланувати свій день. Виділіть час на навчання, відпочинок та спілкування з друзями. Це дозволить додати передбачуваності в життя та відчувати менше тривоги. А також краще організувати навчальний процес вдома.

Поясніть, що бути сумним — нормально. Із зачиненням школи шкільні вистави, концерти, змагання недоступні, і це засмучує дітей. Підтримайте їх у тому, аби відкрито виражати свої емоції та поговоріть про те, що їх турбує. Не мінімізуйте їхні почуття та занепокоєння. Покажіть, що ви активно слухаєте та розумієте дитину.

Разом пошукайте онлайн-інструменти для відпочинку та розваг. Наприклад, Common Sense Media — платформа, яка містить поради про додатки, ігри та інші розваги в Інтернеті відповідно до віку дитини.

На освітньому ресурсі <http://edu.mh4u.in.ua> ви знайдете записи вебінарів для батьків, що допоможуть дбати про психологічний добробут ваших дітей.

Що батькам не варто робити

Різко починати виховувати або «перевиховувати» своїх дітей. Адже це лише забере багато сил, здоров'я і часу та зіпсує відносини у сім'ї в умовах ізоляції.

Примушувати дітей «використовувати час з користю, не байдикувати», тобто робити те, що здається за потрібне вам. Варто пам'ятати, що завдяки бездіяльності великі ідеї, поховані в несвідомому, отримують шанс проникнути у свідомість.

У жодному разі не варто зводити нанівець висловлювання малечі фразами на кшталт «Знайшов, про що переживати», «Тебе це взагалі не стосується, йди, пограйся», краще замініть їх на такі: «Я розумію, що ти боїшся», «Я бачу, що тобі сумно, я тебе розумію».

Не варто обговорювати в присутності дітей невтішні сценарії, деталізуючи подробиці.

Не слід переглядати безкінечно фільми про віруси, хвороби, апокаліпсис, які лише підійматимуть рівень тривоги й страху. Краще подивіться комедію чи мультики з дітьми. А «під фільм» приготуйте домашні сухарики або какао з печивом.

Батькам рекомендується

Пам'ятати, що ізоляція — це стрес як для дорослих, так і для малечі. Тому доречно пояснити, що боятись — це нормально. Страх — емоція, яка дозволяє уберегти людину від життєнебезпечних вчинків. Надавши дитині інформацію, відповідно до її віку, ви зменшите її страх!

Підліткам варто допомогти розібратися в інформації, з якою вони стикаються, навчити визначати факти та фейки.

Розділити права та обов'язки кожного члена сім'ї на час карантину, незалежно від віку.

По можливості організувати звичне для дитини й для себе спілкування, розваги та гуртки в онлайн-режимі.

Сімейна ранкова зарядка допоможе зняти стрес і зменшити паніку.

Дотримуватись інформаційної дієти: достатньо один раз на день подивитися новини для того, щоб бути в курсі дійсно важливих подій.

Батькам у взаємостосунках між собою потрібно бути більш толерантними одне до одного, намагатися все обговорювати. Якщо партнер вже не витримує напруження, потрібно дати можливість йому побути на самоті. Але це має бути взаємно, час для себе потрібно давати обом партнерам. В ситуаціях конфліктів між собою батькам слід уникати ігнорування, приниження особистості партнера, егоцентризму і використовувати активне слухання, підкреслення значущості партнера. Будьте здоровими! Дотримуйтеся гігієни рук і розуму!

Планування передбачає необхідність складання розкладу (обов'язково разом з дитиною, при цьому дитині на кожному етапі бажано запропонувати кілька варіантів на вибір), прибрати зайві предмети й фактори, закласти у розклад і достатній час на відпочинок, забезпечити якісний Інтернет (за відсутності високої якості продумати альтернативні варіанти).

Мотивація дітей передбачає декілька кроків

По-перше, варто говорити з дитиною, пояснити ситуацію, що склалася, пообіцяти повну підтримку.

По-друге, необхідно домовитися про те, що навчання під час карантину — це експеримент. Для всіх. Тому можна пробувати щось нове, наприклад, не обов'язково читати підручник, сидячи й склавши руки за столом. Більше свободи і творчості!

По-третє, потрібно власним прикладом демонструвати свідомий стиль життя. Якщо батьки спокійні, організовані, роблять все можливе для свого організму, своєї сім'ї і громади, все, що можуть, — в такій сім'ї дитина ніколи не буде осторонь.

Моніторинг — це не контроль, адже контроль передбачає, що є той, хто контролює, і той, кого контролюють. Моніторинг виступає елементом проектного менеджменту, коли є мета,

підцілі, завдання, дедлайни і детальний графік руху до мети. Моніторинг має бути побудований на довірі, взаємній радості від цього руху і похвалі.

Що робити, якщо карантин не під силу

Для початку потрібно зрозуміти, що будь-які різкі зміни — це криза. А під час кризи слід пристосовуватися і шукати варіанти для виживання.

Отже, як прожити цей період і внутрішньо збагатитися?

Треба зауважити, що паніка породжує хаос. А в період проживання сильних почуттів людина здатна на будь-які помилки. Страх дезорганізує, «садить» серце і погіршує самопочуття. Що можна зробити, щоб уникнути ці прикрості?

1. Дотримуватися режиму, як і раніше. Нічого суттєво не змінилося, навіть якщо ви не працюєте вдома. Можна поміркувати над тим, що ви можете змінити у своїй професії, чому навчитися, що вдосконалити. Тому встали зранку, як зазвичай, — і за роботу «в пошуках сенсу».

2. Не моніторте соціальні мережі, не шукайте підтвердження своїй тривожності. Більш того, визначте час, коли ви зможете просто відключити телефон і комп'ютер. І замість цього прочитати книгу, поговорити з дитиною або подзвонити друзям.

3. Приймайте вітаміни. Це важливо! Якісно харчуйтеся. Не забагато, а якісно! Красивий, невеликого розміру посуд, виделка, ніж, корисна їжа, доглянутий зовнішній вигляд, правильна постава. Ви не вдома. Ви в ресторані! Слідкуйте за собою! Не заїдайте тривогу і нудьгу. Якщо ж їсти хочеться часто і вибірково, значить, ви заїдаєте свій психологічний стан. Це емоційний голод.

Що робити в такому випадку?

- Віджатися 10 разів. Включити музику й потанцювати. Порухатися — переключитися. Через деякий час голод пройде.

- Випити склянку води.

Якщо почуття голоду не минуло, значить, ви зголодніли. Поїжте.

4. Приділіть увагу тому, на що зазвичай не вистачало часу. Не запускайте зовнішній вигляд. Красивий зручний одяг, чисте волосся, доглянуте обличчя підвищать настрій і самооцінку.

5. Спілкуйтеся з близькими. Цінують час, наданий вам. Його не так багато, як здається.

6. Вивчіть практичні методики з управління своїм станом. Благо, їх дуже багато в Інтернеті. Знайдіть те, що вам потрібно саме зараз.

7. Засвойте дихальні вправи, йогу або просто фізичні вправи для себе. Це буде підіймати ваш тонус кожного дня.

8. Спіть достатньо, не забувайте про приємності. Перегляд вечірнього фільму з близькою людиною, мультфільми з дітьми, казки на ніч дітям, на які раніше не вистачало сил. І чоловік теж нехай послухає. Це заспокоює та зближує.

9. Дотримуйтеся ритуалів дня. Знайдіть їх або згадайте, зафіксуйте. Це може бути кава рано вранці перед вікном, коли всі ще сплять. Зарядка для тіла та обличчя. Догляд за собою. Будь-який ритуал, що дасть вам сигнал початку дня.

10. Здобуйте нові знання, вдосконалюйте добре забуте старе. Не відкладайте на потім.

Важливо!

Можливо, спершу захочеться зайнятися прибиранням в квартирі, розгрібати завали, мити, драїти, звільняючи простір. Це нормально, якщо і затягнеться надовго. Якщо це знімає тривогу і здається зараз необхідним — робіть. І не женіться за успіхом! Не переймайтеся. Дайте час на проживання адаптації до нових умов життя. Визначте, скільки часу вам для цього необхідно.

Не комплексуйте і не сваріть себе! Не змагайтеся з іншими! Будьте собою!

4.2. Особливості дистанційного навчання дітей з особливими освітніми потребами за нозологіями. Роль ІРЦ

Загальні рекомендації

- Організувати робоче місце для дитини, враховуючи її зорові, слухові та рухові можливості.
- З'ясувати, який дидактичний матеріал є вдома, які технічні засоби навчання.
- Привчити дитину до нового режиму дня та дати час адаптуватися до нових умов.
- Узгодити роботу з іншими педагогічними працівниками, які працюють з дитиною та забезпечують психолого-педагогічний супровід (асистент вчителя, психолог, вчитель-логопед, дефектолог, реабілітолог, фахівці ІРЦ).
- Постійно контролювати фізіологічно-психічний стан учнів, тримаючи їх в полі зору, вчасно переключатись на інший вид діяльності, не доводити учня до стану близького до виснаження (фізичного чи психічного); інформаційна частина не має перевищувати 10–15 хвилин з перервою на фізичну розминку, до якої доречно додавати використання елементів психогімнастики.
- Включати перевірку зворотного зв'язку, проводити уроки в інтерактивному режимі.
- Залучати батьків до процесу проведення уроків чи виконання домашнього завдання, а при необхідності проводити уроки в їх присутності.
- Активно використовувати відеоматеріали з коментарями (вербальна інформація опрацьовується мозком, перетворюючись у візуальну з затратою інтелектуальних ресурсів). Візуалізація в поєднанні з вербальністю більш ефективна й енергозберігаюча.

*Аліна Трейтяк, Наталія Заєркова,
ресурсний центр підтримки
інклюзивної освіти ІПО
Київського університету
імені Бориса Грінченка*

Інформаційна підтримка педагогів та батьків щодо організації дистанційної форми навчання дітей з ООП

1. Використовуємо перевірені інформаційні джерела для отримання офіційної інформації щодо навчання в період карантинних заходів у країні, а саме сайт Міністерства освіти і науки України <https://mon.gov.ua/ua>.

2. Використання Facebook: сторінки Інклюзивно-ресурсних центрів м. Києва (батьки/педагоги можуть знайти контактні телефони та електронні пошти для зв'язку зі спеціалістами ІРЦ, домовитися про онлайн-консультацію та отримати рекомендації, як записатися на комплексне психолого-педагогічне обстеження після виходу з карантину).

3. Використовуємо систему автоматизації роботи інклюзивно-ресурсних центрів <https://ircenter.gov.ua/> для отримання консультації та запису на комплексне обстеження розвитку дитини.

4. При інститутах післядипломної педагогічної освіти функціонують Ресурсні центри підтримки інклюзивної освіти. Кожний центр має сайт, де можна отримати інформаційну підтримку з питань організації інклюзивного навчання в закладах освіти та онлайн-консультації у період карантину. Сайт Ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти Інституту післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка — <http://rcpio.ippo.kubg.edu.ua/>.

5. Електронний посібник «Інклюзивна освіта від А до Я: поради для педагогів та батьків». Оновлені матеріали розміщуються за посиланням: <http://rcpio.ipro.kubg.edu.ua/>. Посібник містить запитання та відповідь щодо організації інклюзивного навчання в закладах освіти.

Ресурси для взаємозв'язку закладу освіти, фахівців ІРЦ та батьків

- Зв'язок з командою психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами, а саме: онлайн-зв'язок для отримання консультації та рекомендацій щодо організації дистанційного навчання
- Записатися на онлайн-консультацію з фахівцями інклюзивно-ресурсного центру, де дитина проходила комплексне психолого-педагогічне обстеження.

*Рис. 1.
Посилання
на Наказ МОН
України 609*

Корисні ресурси для ознайомлення та використання

1. Національна асамблея людей з інвалідністю України: <https://naiu.org.ua/>.
2. Всеукраїнський фонд «Крок за кроком»: <http://www.ussf.kiev.ua/>.
3. Всеукраїнська благодійна організація «Даун Синдром»: <http://downsyndrome.org.ua/>.
4. Громадська організація «Соціальна синергія»: <https://social-synergy.org/>.
5. Аутизм в Україні: <https://autism.ua/>.
6. Школа інклюзивної освіти. YouTube-канал: <https://qrگو.page.link/B3ThR>.

*Інклюзивно-ресурсний центр № 4
Дніпровського району м. Києва*

**Загальні рекомендації щодо особливостей
дистанційного навчання дітей
з особливими освітніми потребами**

В Законі України «Про освіту» зазначається, що особа з особливими освітніми потребами — це особа, яка потребує додатково постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>).

Дистанційне навчання — це виклик для батьків, а особливо для батьків дітей з особливими освітніми потребами.

Які ж кроки треба зробити дорослим, щоб зберегти психічне здоров'я дітей в умовах карантину та опанувати формат дистанційного навчання?

1. Батьки дитини з особливими освітніми потребами пояснюють, що відбувається, чому всі сидять вдома.
2. Привчити дитину до нового режиму дня та дати час адаптуватися до нових умов.
3. Організувати робоче місце для дитини, враховуючи її зорові, слухові та рухові можливості (монітор має бути навпроти очей, всі необхідні на уроці матеріали мають бути у межах доступності для дитини). Пояснити дитині, що уроки будуть тепер проводитися через монітор, коли він увімкнеться, вона побачить свого вчителя та однокласників. Якщо дитина має порушення зору, батьки повинні розповідати їй, хто на зв'язку.

Для дитини це складний період, для того щоб адаптуватись до незвичної ситуації — будьте другом, допомагайте, дивіться разом навчальні відео тощо. Відійдіть від тотального контролю, постійних нагадувань. Під час уроку робіть перерви, виконуйте вправи для розвитку дрібної моторики, зорову гімнастику тощо. Підтримуйте дитину, хваліть, обнімайте.

Вчителі повинні виділити час на роботу з батьками дітей з особливими потребами.

1. З'ясувати, який дидактичний матеріал є вдома, які технічні засоби навчання.

2. Надати консультацію щодо проведення пальчикових ігор, руханок під час перерв.

3. Пояснити, що види участі батьків під час відеоуроків можуть бути різними (пасивна, часткова, непомітна). При проведенні уроку, звертатись тільки до учня (учениці), він (вона) повинен розуміти, що це його/її урок і має відповідати.

4. Перед кожним навчальним днем повідомити батькам, які матеріали будуть потрібні.

5. Узгодити роботу з іншими педагогічними працівниками, які працюють з дитиною з особливими освітніми потребами (асистент вчителя, психолог, вчитель-логопед, сурдопедагог, тифлопедагог, реабілітолог).

Інклюзивне навчання дитини з особливими освітніми потребами неможливе без активної повсякденної участі у цьому процесі батьків. Саме на них покладається відповідальність за ефективність проведених уроків та корекційних занять з дитиною вдома з наступним супроводом фахівця (вчителя, корекційного педагога, сурдопедагога, вчителя-логопеда, тифлопедагога, реабілітолога); постійний супровід щодо засвоєння навчальної програми і надання, у разі потреби, допомоги дитині.

Надзвичайно важливо, щоб між батьками і педагогами склалися довірливі стосунки, щоб батьки були ознайомлені з вимогами освітнього закладу. За певних непорозумінь слід приймати компромісне рішення (під час спільного обговорення з учителем за участі асистента вчителя, корекційного педагога, психолога, вчителя-логопеда, сурдопедагога, психолога та ін.).

Вчителю треба пам'ятати про особливості дистанційного навчання дітей з особливими освітніми потребами. Так само, як і в школі, урок проводять два педагоги: вчитель та асистент вчителя. За потреби асистент готує додатковий матеріал для

дитини, адаптує або модифікує його, щось пояснює під час уроку або виходить на зв'язок з батьками.

Перед тим, як розпочати дистанційний урок, треба переконатися, що учень дивиться на вчителя і уважно слухає. Не допускати зайвого шуму. Завдання та інструкції надавати чітко, короткими реченнями з можливими повторами. Переконатися, що дитина вас зрозуміла. Використовувати наочність (схеми, таблиці, картинки, ілюстрації тощо). Здійснювати адаптацію завдань, збільшувати час на їх виконання. Якщо ви повідомляєте складний матеріал, який дитина погано сприймає на слух, доцільно попередньо надати його учневі у письмовому вигляді. Планувати оптимальне дозування виконання письмових робіт з урахуванням порушень загальної та дрібної моторики пальців рук. Частіше змінювати види діяльності, виконувати вправи для розвитку дрібної моторики, зорову гімнастику.

Якщо в класі є дитина з порушенням зору, треба розповідати все, що відбувається на екрані. Усі картинки, усі відео — переказувати словами. Кожне рухове завдання описувати словами. Для виконання завдань підготувати тактильні картки, таблиці, схеми, муляжі. При можливості підключати звуковий супровід, наочно-тактильний матеріал. Використовувати тексти, надруковані великим шрифтом або надруковані шрифтом Брайля. Використовувати тільки словесну похвалу. Дозувати зорове навантаження (10–15 хвилин).

Якщо в класі є дитина з когнітивними порушеннями, треба застосовувати певні модифікації: зменшувати обсяг матеріалу, спрощувати його за характером і структурою.

Використовувати різні види наочності, враховуючи відповідність рівня розвитку сприймання й мислення дитини, з поступовим ускладненням (від реальних предметів та об'єктів до символічної наочності), спеціальні зошити, посібники. Залучати до сприймання матеріалу якомога більшу кількість аналізаторів (слух, зір, дотик), поєднувати наочні методи із словесними, практичними. Потрібна постійна, систематична, варі-

ативна, з різним ступенем залучення дитини повторюваність у навчанні та вихованні (з метою ліквідації фрагментарності сприймання, недосконалості запам'ятовування).

Якщо в класі є дитина з розладами аутичного спектра, необхідно шукати важливі для дитини стимули та використовувати їх для мотивації навчальної діяльності та корекції поведінки. До уроку треба готуватися ретельно, щоб він був динамічним, цікавим і спрямованим на корекцію пріоритетного напрямку. Використовувати малюнковий розклад уроків та їх перебіг; потрібно дотримуватись його та звертати увагу дитини на рух за розкладом. Пояснювати дитині свої дії простими і зрозумілими фразами, бути послідовним. Якщо дитина не розмовляє, спробувати побудувати альтернативну систему комунікації — це може бути жестова мова або піктограми (приєднайте до роботи вчителя-логопеда, який має розробити систему роботи для розвитку мовлення та спілкування).

Для розв'язання питань, які виникнуть у педагогічних працівників, під час дистанційного навчання дітей з особливими освітніми потребами, вчителі можуть звернутися за консультацією до фахівців інклюзивно-ресурсного центру.

Важливо пам'ятати, що саме командний підхід до надання додаткової підтримки дітям з особливими освітніми потребами є найбільш ефективним.

В умовах карантину фахівці інклюзивно-ресурсного центру здійснюють постійну комунікацію з батьками та педагогічними працівниками. Систематично викладають просвітницьку інформацію для батьків та педагогічних працівників на сайті або сторінці в соцмережах. Надають індивідуальні консультації батькам, педагогічним працівникам. Рекомендують доступні для самостійного застосування батьками методики щодо зниження рівня тривожності дітей, вправи з психогімнастики, кінезіології, рухливі, розвивальні ігри, вправи для розвитку міжпівкульної взаємодії, логопедичні ігри для розвитку артикуляційного апарату, зв'язного мовлення тощо.

*Наталія Бондаренко,
директор СЗОШ «Надія» м. Києва;
Наталія Здорovenко,
практичний психолог, учитель біології
СЗОШ «Надія» м. Києва*

Особливості організації дистанційного навчання для учнів з особливими освітніми потребами у СЗОШ «Надія» м. Києва

Вчителі спеціальної загальноосвітньої школи «Надія» м. Києва мають багаторічний досвід роботи у сфері дистанційного навчання для учнів з особливими освітніми потребами, яке активно практикується паралельно з традиційною очною формою. Для проведення дистанційного навчання вчителі використовують доступні засоби, платформи і програми ресурсів мережі «Інтернет», що дозволяють проводити заняття як в режимі онлайн (живе спілкування), так і для пасивної передачі інформації в файловому форматі (аудіо, відео, текстового) — різні форми електронного зв'язку.

У закладі освіти учнів до навчання стимулюють педагоги. При відсутності зовнішніх стимулів мотивація до навчальної діяльності в більшості учнів значно знижується. Пропонована для закладів освіти форма уроків з подачею матеріалу шляхом пасивного перегляду може бути результативною в разі додання вольових зусиль з боку учня: має бути внутрішній стимул (здача ЗНО, вступ до ВНЗ тощо), зовнішній (заохочення з боку батьків) або зацікавленість предметом і тематикою.

Яким чином працюють вчителі нашого закладу освіти, враховуючи особливі освітні потреби учнів?

Використовуємо ресурси Internet при проведенні уроків, враховуючи фізіологічно-психічний стан та індивідуальні можливості учнів.

58 наших учнів (15 %) навчаються індивідуально (педагогічний патронаж) за загальноосвітньою програмою, але кожен з них має свої особливі освітні потреби. Перший акцент — втомлюваність. Для здорових дітей середнього і старшого віку прийнятним є таке співвідношення часу роботи: в статичному режимі (слухання, читання, писання) — 23 хвилини, фізичний рух — 7 хвилин. При цьому зберігати безперервну зосередженість на предметі учні здатні близько 4–8 хвилин.

У випадку роботи з учнями з особливими освітніми потребами співвідношення часу зосередженості, статичності і рухливості визначається індивідуально і сильно варіює. Діти швидше втомлюються через те, що зосередженість і інтелектуальне напруження потребують затрат енергетичних ресурсів організму. Навантаження в інтелектуальному плані впливає на виснаження організму в цілому. Учитель має запобігти такому розвитку подій, вчасно переключивши учня з одного виду діяльності на інший. Для того, щоб мати змогу контролювати фізіологічно-психічний стан і запобігати виснаженню, він повинен обов'язково бачити учня: його міміку, позу, рухи, вираз обличчя, чути тембр, емоційність голосу тощо, і вчасно відреагувати на ситуацію.

Що стосується подачі і засвоєння навчального матеріалу, використовується ще більше інтерактивності. Вчитель контролює засвоєння кожного нового елементу поданого матеріалу (запитує, чи зрозуміло, просить повторити, переказати, ставить запитання до теми). Для дітей з особливими освітніми потребами це є необхідністю: якщо інформація незрозуміла, то учень втрачає інтерес, і подальше висвітлення теми вчителем неактуальне.

Отже, працюючи з учнями з особливими освітніми потребами в режимі онлайн, вчитель використовує такі ж підходи, як і при індивідуальній роботі в закладі освіти чи вдома. Елемент супроводу емоційного стану учня залишається домінуючим: вчасно перемикнути на інший вид діяльності, зробити пе-

рерву на розминку, повторити матеріал, проаналізувати його засвоєння тощо.

36 учнів закладу освіти (9 %) навчаються на індивідуальній формі навчання (педагогічний патронаж) за програмою для дітей із затримкою психічного розвитку.

Співвідношення часу зосередження–сприймання–обробка інформації (статичний режим) — фізична активність зрівнюється майже 1:1. Важливо, щоб матеріал містив інформацію в доступній для них формі (відомі терміни, прості формулювання тощо). Візуалізація матеріалу: картинки, відео, презентації. Звертаємо увагу на темп мовлення і емоційність голосу вчителя (чи коментатора відео), яким передається інформація. Темп мови вчителя повинен входити в резонанс із темпом сприйняття учня (індивідуальна складова), відповідно, вчитель має прилаштуватись до кожного з них, обравши ту швидкість і силу голосу, які будуть сприйматись кожним конкретним учнем.

Отже, працюючи онлайн з такою категорією школярів, вчитель вибудовує максимально інтерактивний урок: постійно перевіряє зворотний зв'язок, абстрактну інформацію подає в меншій кількості, чергуючи її з відеорядом, додаючи коментарі і пояснення, одночасно відповідаючи на питання. Фактично, подання нового матеріалу і виконання домашнього завдання для закріплення проводиться в рамках одного уроку. При цьому вчитель має контролювати емоційний стан учнів, частіше спонукати до коротких фізичних розминок. Все це можливо при індивідуальній формі роботи онлайн чи малими групами до 2–3 осіб.

294 учні (76 %) навчаються за програмою для дітей з інтелектуальними порушеннями (з них 83 учні навчаються у 1–9 класах за класно-урочною системою, 211 учнів — за індивідуальною формою навчання (педагогічний патронаж). Із загальної кількості учнів з інтелектуальними порушеннями — 104 учні мають порушення інтелектуального розвитку помірного ступеня.

Для частини з них навчання онлайн з використанням комп'ютера практично неможливе. Причин декілька: 1) нездатність дитини зосереджуватись на певному предметі достатньо часу (в такому випадку таке зосередження триває секунди); 2) нездатність сприймати зображення на моніторі як реальність (дво-мірність і обмеження розмірів картинки на моніторі треба співвіднести з тривимірністю навколишнього світу); 3) комп'ютер ставиться в розряд іграшок, відповідно, і те, що передає монітор, сприймається як розфарбовка цієї іграшки.

У таких випадках процес навчання включає додаткову підтримку — батьків, і навчання відбувається в режимі передачі інформації від вчителя до дитини через маму, тата, бабусю, дідуся чи інших родичів, які погодились взяти на себе таку відповідальність. Тема і матеріали уроку передаються відповідальній особі у вигляді файлів (текстових, відео, аудіо) з детальним описом застосування. Попередньо зв'язавшись з вчителем, відповідальний за навчання дитини отримує детальні інструкції і самостійно проводить заняття. При необхідності вчитель залишається на зв'язку, і супроводжує процес (дає пояснення і вказівки особі, що виконує роль вчителя).

Складність полягає в тому, що дитині важко сприймати родичів так само, як вчителя — ці ролі чітко окреслені і належать конкретним особам. Тобто, щоб розпочати процес навчання, потрібно бути у відповідному середовищі і слухати відповідну особу. Тут вже батьки мають виявити креативність і створити відповідні умови, чи якимось чином створити ілюзію школи і класу. Іноді достатньо поставити фотографію вчителя, щоб дитина увійшла в роль учня. Можливо, якісь речі, що асоціюються з ним (окуляри, шарф, сумка, книжка, тощо).

По завершенні роботи відбувається зворотний зв'язок між вчителем та представником родини учня (замість учня), відбувається супровід процесу від педагога. Відбувається напрацювання спільних рекомендацій індивідуально для учня.

Для учнів, які здатні сприймати вчителя з екрана, проводяться онлайн-заняття з урахуванням фізіологічних особливостей кожного з них та психологічної налаштованості. Подача нового матеріалу (за планом навчання) підкріплюється візуалізацією (картинки, відео) при необхідності з аудіосупроводом. Постійний супровід та зворотний зв'язок. Інформаційно-теоретична частина подачі матеріалу не має перевищувати 10–15 хвилин з перервою на фізичну розминку, до якої доречно додавати використання елементів психогімнастики.

Ми маємо досвід роботи з немовленневими учнями з опорно-руховими порушеннями. Батьки беруть активну участь в організації навчального процесу (підготовка — ввімкнення комп'ютера, підключення до мережі тощо), і при необхідності в самому процесі навчання.

У тих випадках, коли вчитель добре знає свого учня і розуміє його реакції у відповідь на поставлені питання, урок може проводитись без допомоги батьків. Подаючи матеріал (форму і спосіб подачі вибирає вчитель) з коментарями, поясненнями, вчитель, слідкуючи за реакціями учня, орієнтується в напрямку руху своїх подальших дій щодо проведення уроку: повторення, пояснення.

В ситуаціях, коли вчитель сам не в змозі розпізнати реакції учня, урок проходить в супроводі батьків. Батьки озвучують відповіді дитини.

У роботі з учнями з аутичним спектром порушень вчитель дотримується чіткості часу, зазначеного плану уроку, послідовності при поданні матеріалу.

Педагоги нашого закладу освіти працюють з учнями, які мають епілепсією. Зазначимо, що учні для роботи з персональним комп'ютером попередньо проходять медичний огляд і мають довідку-допуск до роботи за комп'ютером та рекомендаціями щодо допустимого часу такої роботи. Вчитель повинен чітко дотримуватись рекомендацій лікарів, постійно тримати в полі зору учня, контролювати його стан, не перевантажувати інфор-

мацією, чергувати теми, вчасно робити розминки, і в разі настання кризи швидко викликати батьків.

Узагальнюючи досвід роботи вчителів нашого закладу, можна зробити загальні рекомендації, як працювати з учнями з особливими освітніми потребами при проведенні занять в дистанційному режимі:

- індивідуальний підхід до кожного учня;
- постійний супровід педагога для учнів та батьків;
- інтелектуальне навантаження чергувати з фізкультхвилинками для зняття м'язової напруги і підтримання психічної рівноваги;
- постійний зворотний зв'язок з учнем та батьками;
- залучати батьків до процесу проведення занять чи виконання домашнього завдання, а при необхідності проводити заняття в їх присутності;
- отримуватись часових рамок, підтримуючи імітацію шкільного режиму;
- активно використовувати відеоматеріали з субтитрами та коментування наданих матеріалів.

Напрацьований досвід роботи педагогічного колективу спеціальної загальноосвітньої школи «Надія» міста Києва може бути врахований для організації дистанційного навчання в інших закладах освіти.

*Алла Гончаренко,
завідувач кафедри методики та психології
дошкільної і початкової освіти
ІПО Київського університету імені
Бориса Грінченка*

Дошкільна освіта столиці в умовах карантинних обмежень

Обмежувальні заходи у період жорсткого карантину поставили систему освіти міста Києва в умови стрімкого переходу від очного до дистанційного формату. Це стосувалося і дошкільної освіти. Обставини мотивували педагогів закладів дошкільної освіти до нової для них діяльності з використанням сучасних технологій, що й допомогло забезпечити партнерську взаємодію всіх суб'єктів освітнього процесу. Змінність умов роботи педагогічних колективів та родин вихованців відкрила нові можливості, що назавжди ввійдуть у життя міста як невід'ємний спосіб здобуття освіти, побудови взаємодії, обміну інформацією та співжиття у великому крихкому світі.

Використання педагогічними колективами засобів ІКТ є важливим і ефективним інструментом продовження освітнього процесу. Навчання та вільне спілкування за допомогою Інтернету — формат не новий, а під час карантину його значущість зросла, незамінність стала очевидною. У роботі ЗДО такі інструменти не домінували, а тривалий карантин змусив педагогів здобувати новий досвід.

Які умови роботи нас очікують наступного року? Які ризики варто передбачити, щоб уникнути їх чи пом'якшити? Якими ресурсами варто послуговуватися для успішної професійної взаємодії?

Дитина онлайн в режимі реального часу: за і проти

Питання ефективності електронного навчання для дітей дошкільного віку є суперечливим з огляду на закономірності розвитку дитячого мозку і може використовуватися лише у кризових умовах із застереженнями. Гібридна модель не може замінити дітям цілісності світосприйняття, пізнання об'єктивної дійсності через власний досвід і відкриття, через реальні соціальні ситуації та зв'язки.

У віці до 4,5 років найактивніше працюють сенсори дитини (слух, тактильні відчуття, нюх, смак, зір), йде стрімкий розвиток вестибулярного апарату, що є фундаментом центральної нервової системи. У цей час закладаються базові системи — формуються вищі коркові аналізатори мозку, дитина вчиться аналізувати навколишній простір і соціальні зв'язки. Оптимального ефекту в умовах обмеження очної форми онлайн-засобами можна досягти, пропонуючи різноманітні форми.

- Педагог на дистанційній платформі викладає програму супроводу розвитку дитини (бажано індивідуальну), додаючи для роботи батьків з дитиною перелік обладнання, матеріалів, іграшок, предметів тощо. Цей перелік доцільно спорядити інструктивними чи пізнавальними різноманітними презентаціями, «цікавинками» для дітей та дорослих, ігровими вправами для самостійного опанування дитиною певного тематичного розділу. Особливе місце займають творчі роботи, що передбачає зацікавленість дитини і передчуття успіху від процесу й результату. Варто супроводжувати цей дистанційний процес чіткими покроковими інструкціями для дорослих, які супроводжують дитину.
- Супровід дитини дорослим без монітору. Ця форма передбачає прийняття батьками запропонованих вихователем матеріалів та виконання ролі тьютора. Для організації спільної діяльності з дитиною дорослий знайомиться

із запропонованою програмою, роздруковує рекомендовані педагогом необхідні матеріали і виконує роль вихователя. Цей дорослий час від часу звіряється з вихователем закладу дошкільної освіти.

- Постійний двосторонній зв'язок за допомогою ІКТ «заклад — дорослий, який супроводжує дитину». Заклад у особі вихователя-тьютора дає поради щодо обладнання простору для дитини вдома, предметно-ігрового середовища, розробляє та корегує індивідуальну траєкторію розвитку дитини. Однак зауважуємо, що до 4,5 років вдаватися до розвитку дитини онлайн-засобами є вкрай небажаним.

У віці від 4,5 до 6 (7) років активно розвивається права півкуля мозку (півкуля образів), яка відповідає за обробку цілісної картини світу на основі образів, руху, ритму, емоцій, інтуїції, зовнішнього мовлення, інтегрованого мислення. І для пізнавальної активності дітей в умовах кризових явищ тимчасово може використовуватися гібридна модель. Реалізувати її можна у таких формах:

- Вихователь розробляє та проводить міні-заняття онлайн в режимі реального часу. Попередньо педагог пропонує перелік обладнання, матеріалів, атрибутів для діяльності та обумовлює план, завдання, інструкції тощо. За допомогою програм Zoom, Skype, Moodle або Hangouts педагог проводить діяльність з дітьми, заздалегідь відправивши батькам посилання. І у педагогів, і у батьків мають бути встановлені відповідні додатки до програм на гаджеті, з якого відбуватиметься трансляція. Трансляція може відбуватися з комп'ютера (ноутбуку), планшета, смартфона. Повний перелік функцій на екрані, телефоні і планшеті може бути недоступний.

Важливою умовою онлайн-занять є часта зміна видів діяльності дітей, активність самого педагога, включення активних пауз, пальчикових і ритмічних ігор, зменшення тривалості словесних методів роботи, використання як ресурсу дитячої

кімнати. Також важливою умовою є наявність у дітей необхідних засобів (кольоровий папір, олівці, картон тощо). Доцільно забезпечити запис відеосплкування дитини й вихователя та за потреби надсилати батькам подивитися у зручний час. Доречними будуть активні паузи.

В організації онлайн-роботи з дітьми дошкільного віку в режимі реального часу педагогу доцільно дотримуватися позицій, що забезпечать успішність та дотримання гігієнічних вимог.

- Заняття з використанням електронних технічних засобів навчання (далі — ТЗН) з дітьми молодшого та середнього дошкільного віку проводяться у разі згоди батьків та тривалістю не більше 10 хвилин. Для дітей старшого дошкільного віку безперервна тривалість занять з використанням ТЗН (інтерактивні дошки, відеопроєктори тощо) не повинна перевищувати 10–15 хвилин. Для дітей з хронічними захворюваннями, дітей, що часто хворіють, після перенесених захворювань (протягом 2 тижнів), з порушеннями зору тривалість перебування перед монітором скорочується до 5–7 хвилин.
- Для дітей старшого дошкільного віку проводити міні-заняття з використанням комп'ютерів два рази на тиждень (не більше одного разу протягом дня). Заняття проводяться у формі спеціальних вправ, ігор. Після занять з дітьми провести зорову гімнастику.
- Для роботи з комп'ютером необхідно забезпечити раціональну організацію робочого місця: меблі повинні відповідати зросту дитини, верхня горизонталь екрана відеомонітора повинна знаходитися на рівні очей, відстань від очей до екрана — не менше 50 см або три ширини екрана. Заборонено використання дітьми нетбуків, ноутбуків та подібної комп'ютерної техніки, де клавіатура конструктивно не може бути відокремлена від монітора;
- При встановленні комп'ютерних мереж електромагнітне випромінювання в усіх приміщеннях не повин-

но перевищувати граничнодопустимі рівні відповідно до Державних санітарних норм і правил захисту населення від впливу електромагнітних випромінювань, затверджених Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 01 серпня 1996 року № 239, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 29 серпня 1996 року за № 488/1513.

- Перегляд розважальних телепередач, мультфільмів і діафільмів для дітей дошкільного віку допускається не частіше 1 разу на день. Тривалість перегляду розважальних телевізійних передач не повинна перевищувати 20 хвилин на день для дітей 3–4 років і 30 хвилин для дітей 5–6 років.

Також вихователі можуть проводити заняття онлайн або записувати відео — не більше 20 хвилин. З дітьми може бути проведено 1–2 заняття на день із застосуванням дистанційних технологій, тривалість яких не має перевищувати 10 хвилин та з дотриманням інтервалу між ними близько години. Заняття з дітьми дошкільного віку в домашніх умовах мають відбуватися у супроводі та за підтримки батьків.

Орієнтовні відеотеми:

- віртуальні екскурсії-огляди: «Наша групова кімната», «Город на підвіконні росте без нас», «Що залишилося у шафі», «Які квіти розквітли», «Що роблять іграшки без мене», «На майданчику, на майданчику...», «Як тихо у садочку...», «Стук-стук-стук... Там хтось є?», «А ліжко відпочиває або Тут я спала»;
- віртуальні подорожі: «Навколо дитячого садка», «На майданчику, на майданчику...», «Стежина, що вела до садочку».

*Освіта педагогів: дистанційна та онлайн
в режимі реального часу*

На час обмеження соціальних контактів потреба самоосвіти педагога, його індивідуального розвитку, підви-

щення кваліфікації залишається актуальною, лише змінюється форма. Варто організувати дистанційну методичну роботу з педагогами. За допомогою Skype пропонуємо проводити засідання педагогічної ради онлайн. Для учасників засідання рекомендуємо створити спільну Mind map, у яку спікери зможуть вносити ключові думки та основні пропозиції за темою. Їх пропозиції стануть основою проекту рішення педагогічної ради.

Для організації роботи Школи молодого вихователя доцільно обрати безкоштовний вебсервіс Google Classroom. Вихователь-методист, запропонувавши завдання для початківців у режимі онлайн та перевіривши виконання, матиме можливість ознайомити з результатами кожного педагога в реальному часі. Вихователі-початківці зможуть зберегти свої робочі файли, дати доступ та виконувати завдання на Google Диску. Така взаємодія дає змогу навчати педагогів та надавати їм методичну допомогу навіть під час дистанційної роботи.

Цілком доступно педагогічному колективу провести вебінар-практикум за допомогою інтерактивної онлайн-дошки Padlet. А тему обрати актуальну: «Супровід дітей з особливими освітніми потребами в освітньому просторі ЗДО». Цей сервіс дає змогу поєднати текст і зображення в інтерактивному форматі. Відтак варто запропонувати педагогам опрацювати матеріали вебінару та прорефлексувати за допомогою прийому «Плюс, мінус, цікаво». Для цього на віртуальній дошці створити форму. Учасники вебінару-практикуму зможуть записувати свої враження у відповідні чарунки: плюс — корисне; мінус — незрозуміле; цікаво — хотіли б дізнатися більше.

Період карантину може збігтися з термінами проведення різноманітних конкурсів. Для їх організації рекомендуємо скористатися мережевим сервісом Padlet. Він дасть змогу не лише збирати світлини в одному місці, а й провести голосування та визначити переможців.

Партнерство педагогів і батьків

Карантин — це, з одного боку, обмеження соціальних контактів, а з іншого — необмежений час для спілкування дітей з батьками, для ігор, забав, розвитку, для започаткування нових традицій у родині. Це також час пошуків інших форм та методів співробітництва з новим поколінням батьків, посиленням їхньої ролі та розширення можливостей впливу на виховний процес.

Готовність та ініціювання педагогами контактів з батьками є запорукою налагодження й підтримки довірливої партнерської взаємодії зради активної життєдіяльності дитини у дружньому до неї середовищі. Засоби електронної комунікації допоможуть педагогам не втрачати зв'язок з дітьми, безперервно супроводжувати освітній процес та спостерігати за зростання кожного дошкільника. В умовах карантину потенціал партнерських взаємин в закладі дошкільної освіти забезпечується сукупністю використання онлайн-ресурсів. Спілкування у групах можна організувати в соціальних мережах, мобільних додатках: месенджерах (Viber, Telegram, Google, Padlet), за допомогою електронної пошти та за допомогою онлайн-конференцій тощо. Інформацію для батьків слушно розмістити на сайті або на офіційній сторінці закладу у Facebook.

Під час карантину, щоб з'ясувати думку батьків про стан і перспективи розвитку закладу дошкільної освіти, рекомендуємо організувати «Телефон довіри» та провести дистанційне опитування. Для цього в сервісі Google Forms легко створити анкету та розмістити її на сайті закладу, а посилання на неї — на офіційній сторінці у Facebook. Запропонувати батькам заповнити анкету та отримати вже опрацьовані програмою результати відповідей у вигляді діаграм і таблиці Excel.

На сторінці сайту у розділі «Педагогічні меседжі для всіх» доречно розмістити інформацію щодо профілактики коронавірусу та правил дотримання карантину.

Для досягнення продуктивної взаємодії з батьками важливо:

- проявляти відкритість закладу дошкільної освіти до спілкування з перших онлайн-зустрічей;
- обмінюватися успіхами оволодіння онлайн-ресурсами та готовність їх застосування для користі малюка;
- підтримувати активність батьків, надаючи їм роль організатора онлайн-конференцій та відеозв'язку;
- орієнтувати батьків на конструктивність у розв'язанні всіх питань щодо короткочасного чи тривалого перебування дитини вдома під час карантину;
- ділитися досвідом та професійними «секретами» роботи з різновіковими дітьми, враховуючи інтереси, можливості кожного;
- демонструвати зацікавленість справами дошкільника та його здобутками.

Як створити цікаве й радісне партнерство батьків і дитини в умовах квартири. Поради батькам

Перші дні, тижні карантину перетворюються для сім'ї на відпочинок, приємне спілкування під час звичайного сніданку чи обіду, стають хорошою нагодою зайнятися давно відкладеними справами, на що у звичному режимі не вистачало часу. Однак тривале перебування в умовах квартири може інколи супроводжуватися напруженістю, невдоволенням чи й роздратованістю у взаєминах рідних людей. Активність дитини часто не співпадає з інтересами дорослих, які швидко знаходять способи, як заспокоїти дитину та спровокувати її усамітнення — дати гаджет. Чи можна інакше?

Щоб допомогти батькам організувати активну й цікаву діяльність удома, педагоги поповнюють розділ «Разом з дітьми» ігровими вправами, ігровими завданнями, пізнавальними відео, аудіоматеріалами, інтерактивними вправами, онлайн-трансляціями тощо.

Серед іншого оберіть поради/застереження батькам, як докласти зусиль, аби і дорослі, і дитина наповнилися позитивними емоціями, високою продуктивністю роботи, радістю спільності інтересів.

- Пропонуйте інформацію, гру, діяльність відповідно до потреб, зацікавлень дитини, зважаючи на її бажання, міру зайнятості, настроїв. Обирайте такий час для запланованої діяльності, коли немає інших нагальних справ і, пізнаючи світ, удосталь можна насолоджуватися процесом спілкування, довершеністю слова та дії.
- Візьміть до уваги попередні утруднення й зусилля, перемоги і розчарування дитини, щоб вона не зневірилася у собі, а з готовністю брала участь у наступних видах діяльності. Показуйте їй реальну перспективу успіху. Кожний наступний крок доцільно розпочинати з попереднього успіху, що пробудить у малюка позитивні емоції та впевненість.
- Стимулюйте дошкільника до художньо-мовленнєвої активності, до коментування свого створеного продукту, щоб похвалитися результатом, підтвердити свою спроможність у діяльності, розділити радість успіху з рідною людиною чи заохотити її до спільної гри.
- У разі вибору дитиною хибного шляху, припущення помилок не поспішайте миттєво їх виправляти. Доцільно, поважаючи вибір дитини, дійти разом з нею до тієї критичної точки, яка й підтвердить помилковість рішення. Проте не варто й залишати дитину в розгубленості чи розпачі, а разом знайти інший шлях, який приведе до успіху.
- Дозвольте дитині бути дослідником, відкривачем. Їй імпує така роль.
- Всіляко стимулюйте мовленнєву активність дитини, а самі висловлюйтеся лаконічно, короткими репліками, наближаючи її до успішного результату.
- Мовлення та дії дорослого завжди є для дошкільника зразком для наслідування. Подавайте такий зразок бездоганно, і ви будете горді за свого малюка.

- Природно та щиро проявляйте інтерес до занять дитини, разом з нею розмірковуюйте вголос, сперечайтесь, висувайте припущення, сумнівайтесь, доводьте, переконуйте одне одного.
- Поєднайте статичні види діяльності з практично-руховою активністю дитини.
- Не нав'язуйте дитини ту діяльність, яка, як здається батькам, на часі.
- За наявності найменших ознак втоми, байдужості дитини відразу припиніть діяльність, навіть якщо вона не завершена. Уникайте перевантаження.

Якщо комунікація відбуватиметься не лише в площині «батьки–вихователь», а й «батьки–батьки», то це активізуватиме батьківську спільноту, формуватиме коло однодумців серед учасників освітнього процесу. Завдяки цьому заклади дошкільної освіти зможуть долучити до співпраці навіть пасивних батьків вихованців. Всю зібрану під час спілкування з батьками інформацію варто використовувати конфіденційно й виключно для задоволення індивідуальних потреб дитини.

Психолого-педагогічний супровід та підтримка дитини в період карантину

Дітям дошкільного віку важко уявити, що таке карантин, для чого він потрібний і за яких умов завершиться. Але, безперечно, вони емоційно відчують відсутність знайомого ігрового середовища, звичного проведення часу, друзів та улюбленої виховательки. Чи потрібно говорити з дітьми про карантин та саму хворобу? Як потрібно говорити про це і хто має це робити? Яка роль в цих процесах вихователів закладів дошкільної освіти? У цей період діти знаходяться дома з батьками, вихователі ж можуть допомогти останнім визначитися з обсягом, змістом і способом подачі своїм малюкам інформації про карантин та коронавірус.

Складаємо пам'ятку для батьків: як потрібно говорити з дітьми про карантин та коронавірус

Сьогодні з усіх усюд ми чуємо про карантин, коронавірус, наслідки, засоби самозахисту. І мимоволі діти також потрапляють в цей інформаційний простір, стають активними суб'єктами. Чим насамперед послуговуються діти в процесі вироблення свого уявлення про карантин та його причини? Насамперед емоційно наповненими судженнями батьків та фрагментарними уривками фраз із телебачення, від рідних людей. Отже, від того, що і як буде сказано дорослими, буде залежати обізнаність та емоційний стан дитини. Вихователі можуть допомогти батькам підготуватися до такої розмови з дітьми, розробивши для них спеціальну пам'ятку з конкретними порадами про те, якими словами, у якому обсязі та у якій тональності говорити з малюками. Варто звернути увагу батьків на обережність і виваженість при обговоренні ситуацій карантину, зокрема, уникати деталізації, позитивно пояснювати його перебіг та хворобу як таку (як люди можуть захиститися від хвороби і що для цього потрібно робити, хворі люди потрапляють до лікарні і їх там лікують). Використовуючи карантинні засоби, демонструвати дітям оптимізм і віру в те, що карантин обов'язково закінчиться і діти підуть до дитячого садка. Діти менше всіх мають постраждати від умов карантину. Щоб вони зазнали мінімум втрат для свого розвитку та емоційного самопочуття, у своїх контактах з батьками звертаємо їхню увагу на повноцінність змістового наповнення життєдіяльності вдома.

Продумуємо життєдіяльність дітей протягом дня. Діти в період карантину перебувають вдома разом з батьками чи особами, що їх замінюють. Більшість з них у питаннях організації планомірного та активно орієнтованого життя дітей вдома потребує допомоги. І її можуть надати вихователі.

Відеомайстер-класи для батьків. Радимо провести зі своїми батьками відеомайстер-класи, де показати, чим можна запов-

нити життя дітей протягом дня, наприклад, що можна запропонувати дітям для читання (і як потрібно читати), образотворчої діяльності, в які ігри можна з ними пограти, як організувати рухову активність. Зробіть наголос на тому, що діти швидко розвиваються в добре організованому середовищі, де є можливість активно діяти, де можна припускатися помилок без страху бути покараним, де є можливість обирати вид діяльності, справу за своїми уподобаннями. Батькам важливо зрозуміти, що дитина відкрита для впливу і може навчатися у будь-який момент свого буття, а не лише у спеціально відведений час на спеціально організованих заняттях. Значний розвивальний ефект для дитини мають спільні справи з батьками: разом прибираємо, разом готуємо їжу, разом малюємо.

Готуємо батькам електронні листи. Вихователям не варто відмовлятися від традиційних форм роботи з батьками, таких, як підготовка електронних листів для батьків. Такі листи засвідчать батькам, що ви віддані своїй професії і навіть в період карантину опікуєтесь розвитком їхніх дітей. Розробіть конкретні поради, чим можна зайняти дітей, які види і форми роботи найбільшою мірою підходять для дітей вашої вікової категорії, які саме об'єкти, явища мали б обговорюватися, спостерігатися з дітьми в умовах закладу дошкільної освіти. Нехай ці поради будуть конкретними, оптимістичними, і не зайве — з гумором.

Зустрічі з дітьми у відеочатах. Добре буде, якщо вихователі зможуть започаткувати спільні зустрічі з дітьми через відеочати. Така відеозустріч має тривати не більше 10–25 хвилини і використовуватися в роботі лише з дітьми старшого дошкільного віку. Чим можна наповнити таку зустріч? Видається доцільним, коли вихователь разом з дітьми роблять спільну справу, наприклад, малюють літні квіти, або для всіх читають книгу, або розповідають цікаві історії, або роблять разом з дітьми зарядку тощо. Не варто обтяжувати такі зустрічі тривалими поясненнями, поданням нового матеріалу. Бажано, щоб зміст і форма були доступні всім дітям, що беруть участь у відеозустрічі.

Вихователь може лише налаштувати дітей на певну справу, зацікавити і одразу відключитися, а ось наступна зустріч може бути присвячена обговоренню того, що діти самостійно зробили. Позитивний ефект таких зустрічей бачиться, насамперед, у позитивному емоційному настрої та піднесенні, радості від зустрічі і спільної справи та очікуванні наступної.

Не зловживаємо гаджетами! Шановні вихователі, зверніть увагу батьків на недопустимість завантаження свідомості дітей інформацією з електронних ресурсів. Діти дуже швидко звикають до сприйняття інформації через відеоканали: електронні носії, телебачення, Інтернет і починають протестувати, коли пропонуються інші форми. Багаторічні дослідження вітчизняних і зарубіжних дослідників переконують, що у сприйнятті дітей дошкільного віку має домінувати безпосередня зустріч з об'єктами оточуючого світу. У такому пізнанні світу задіюються всі органи чуття, активна діяльність яких результується у творче мислення.

Віriamo, що професійна підготовленість і етика вихователів закладів дошкільної освіти допоможуть кожному успішно реалізувати свій професійний обов'язок в умовах, яких ще ніколи не було в досвіді киян, і активізують пошук та знахідки в царині нетрадиційних та незвичних способів взаємодії з учасниками освітнього процесу.

Ризики та передбачувані труднощі

Ефективність дистанційної освіти прямим чином залежить від дорослого, який супроводжує діяльність дитини, його мотивації та рівня комунікації із закладом дошкільної освіти. Даються взнаки взаємини дорослого-супроводжуючого і дитини.

Онлайн в режимі реального часу є недостатньо ефективною формою через значні обмеження часових рамок, що інколи унеможлиблює заплановане завершення діяльності. На дорослого,

який супроводжує онлайн-спілкування дошкільника з педагогом, покладається функція доведення діяльності до логічного кінця. У таких умовах педагогу неможливо пересвідчитися, чи осягнула дитина сутність діяльності, яке ставлення до неї сформувала, як оцінила свої зусилля тощо.

Під час онлайн-сеансів інколи дитина намагається перебрати на себе роль ведучого, покладаючись на те, що перебування вдома дозволяє їй розпорядитися всім: це мій простір, він належить мені. Це послаблює увагу, зорганізованість, зосередженість.

Розвиток у дітей емоційного інтелекту є одним з основних напрямів у безпосередній взаємодії вихователя з дитиною. При онлайн-освіті утруднений емоційно-ціннісний, ставленнєвий, поведінковий компоненти, оскільки їх прояви можливі в особистому спілкуванні вихователя й дитини, а передача цінностей відбувається в особистому емоційному контакті.

Не достатньо вільне володіння педагогами спеціальними програмами і ресурсами для створення контенту та відеозв'язку породжує невпевненість, розгубленість та уникнення вихователями такої форми роботи. Бракує знань щодо специфіки віку, індивідуальних особливостей і проявів дітей під час організації онлайн-зв'язку.

Використання онлайн-навчання в режимі реального часу несе загрозу і прискорює емоційне вигорання вихователя через велике навантаження під час підготовки та проведення онлайн-сеансів.

Корисні посилання

1. Батькам на замітку: чому добрі та слухняні діти — це не завжди добре [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zatyshok.net.ua/8810>

2. Виховуємо щасливу дитину: 19 порад від відомого психолога [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zatyshok.net.ua/9555/>

3. 10 порад для батьків, як стати ближчими з дітьми за час карантину: <https://qrqo.page.link/GoAua>

4. Дистанційна робота педагогів в умовах карантину у запитаннях та відповідях від МОН [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://qrqo.page.link/ByncY>

5. Дитина буде такою, якою її виховали батьки [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://qrqo.page.link/HbvrB>

6. Діти на карантині: 10 ідей, чим зайняти дитину вдома [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://qrqo.page.link/YmZLz>

7. Ігри на розвиток пізнавальної сфери дітей дошкільного та молодшого шкільного віку [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://qrqo.page.link/na5ZV>

8. Індивідуальні форми роботи з батьками вихованців: які бувають і як організувати [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://qrqo.page.link/bDrNW>

9. Поради психолога батькам щодо виховання дітей [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://yunist.org.ua/batkivska-rada/dovidnik-dlya-batkiv/poradi-psikhologa-batkam-shchodo-vikhovannya-ditey.php>

10. 50 обов'язкових завдань для дошкільника на карантин [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://osvita.ua/school/63379/>

11. Роль батьків у вихованні дитини [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://osvita.ua/vnz/reports/pedagog/13782/>

12. Секрети виховання від відомих батьків [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://dyvys.info/2017/06/18/sekrety-vihovannya-vid-vidomyh-batkiv/>

13. Створення та застосування інтерактивних робочих аркушів: від ідеї до впровадження [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://qrqo.page.link/tU6gY>

14. «У тебе нічого не вийде»: 11 фраз, які можуть травмувати дитину [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://qrqo.page.link/Ga1bY>

15. Чим зайнятися з дітьми під час карантину: топ 5 веселих розваг [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://qrgo.page.link/f9hNa>

16. Щодо організації роботи закладів дошкільної освіти під час карантину [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://qrgo.page.link/axafV>

Наголошуємо, що Міністерством освіти і науки створено окремий ресурс «Вчимо і навчаємось на карантині: зміни в системі освіти», який містить перелік ресурсів із вправами та завданнями для дітей дошкільного віку, поради батькам дітей, рекомендації для занять та іншу корисну інформацію. Ознайомитись із матеріалами можна за посиланням: <http://mon-covid19.info/dytiachi-sadky>.

4.4. Особливості організації дистанційного навчання в початкових класах

НМЦ Дарницького, Деснянського, Дніпровського, Солом'янського районів м. Києва

Загальні рекомендації

Дистанційне навчання — це добре організована й контрольована самоосвіта з використанням цифрових технологій, а крім того, мотивація та підтримка учнів.

Інформаційними ресурсами дистанційного навчання, крім опрацювання підручників, в тому числі їх сканованих версій розміщених в Інтернет, передбачається постійне інтерактивне спілкування учня з учителем.

Організація дистанційного навчання в початкових класах в значній мірі залежить від доступу до технічних ресурсів учнів та можливості підтримки та допомоги в її організації батьків. Реалізація дистанційного навчання молодших школярів вимагає створення оригінального інструментарію: програмного забезпечення та методичних коментарів.

Про організацію дистанційного навчання дітей 6–10 років необхідно піклуватися заздалегідь.

Доречно створити єдину платформу для усіх початкових класів школи, на якій були б зареєстровані усі учні, починаючи із початку навчального року. Дана платформа має бути безкоштовною, доступною на будь-якому гаджеті, легкою для використання та з чіткими інструкціями користування та налаштування для учнів, батьків та вчителів.

На початку організації дистанційного навчання педагогу необхідно:

- передбачити наявність хмарного сховища для навчальних матеріалів: Fex.net, Dropbox, Google Диск тощо;
- провести опитування батьків щодо наявних технічних ресурсів вдома;
- обрати зручну для використання та підключення платформу для відеоуроків (наприклад, ZOOM, Skype, Viber, телефонний зв'язок тощо) в залежності від вікової категорії, особливостей певного класу, індивідуальних особливостей учнів. Платформа, що буде використана для організації дистанційного навчання, повинна мати можливість створювати інтерактивні вправи в ігровій формі для тренувань та моніторингу;
- врахувати використання здоров'язберігаючих технологій, що відіграють пріоритетну роль в організації навчання та управління навчальною діяльністю молодших школярів. Аутогенне тренування (вправи для очей, музичні та фізкультурні паузи) є необхідним компонентом занять у дистанційній формі;
- при плануванні дистанційного навчання не варто перенавантажувати дітей навчальними іграми (наразі багато платформ відкрили свої ресурси для безкоштовного користування. Варто обирати ті, які вчитель готовий використовувати й надалі).

Освітній процес повинен реалізовуватися на основі навчальних планів, враховувати кількість годин та специфіку організації навчання (фізична культура, трудове навчання, технології, мистецтво) в різних формах: як у режимі онлайн, коли навчальні заходи і взаємодія з педагогом проводиться в режимі реального часу з використанням ІКТ, так і в режимі офлайн, який забезпечує дитині можливість освоєння навчального матеріалу в будь-який зручний для неї час. Дуже важливо пам'ятати, що за нормами ДСанПІНу час безперервної роботи з комп'юте-

ром в учнів початкових класів не повинен перевищувати 15–20 хв.

Вчитель, плануючи тиждень за скорегованим календарно-тематичним плануванням, має розподілити навантаження, чергуючи навчання у формі відеоінструкцій, онлайн-уроків із завданнями у підручнику для самостійного опрацювання. Доцільно це робити через день: один день дитина отримує пояснення від вчителя, наступного дня застосовує знання на практиці, виконуючи завдання з підручника або тестові завдання на запропонованих платформах.

Дистанційне навчання в умовах карантину буде ефективним при дотриманні певних умов та встановленні обов'язкових правил:

1. Учитель встановлює і доводить до відома учнів та батьків чіткий розклад роботи (максимально наближений до розкладу уроків) із зазначенням часу на відеозв'язок та самостійну роботу учнів вдома, дедлайни для надсилання робіт, критерії оцінювання, години консультацій. Це організує учнів і не буде перевантаженням для вчителя.

2. Дистанційне заняття онлайн проводиться за заздалегідь складеним розкладом, але не більше трьох занять на день і не більше 8 занять на тиждень для учнів 1–2 класів, не більше 10 занять для учнів 3–4 класів.

3. Тривалість одного онлайн-заняття для учнів 1 –х класів не більше 20 хвилин, для учнів 2-х класів не більше 25 хвилин, для учнів 3 – 4 класів не більше 30 хвилин.

4. Тривалість перерв між онлайн-заняттями 40–60 хвилин (для відпочинку та виконання завдань офлайн).

5. Велике значення має чітко визначена мета, яка ставиться перед молодшими школярами та позитивна мотивація як необхідна складова навчання, що підтримується протягом усього освітнього процесу.

6. Зворотний зв'язок має ключове значення для учнів початкових класів: можливість відзначати успіхи, надавати по-

ради щодо завдань для додаткового опрацювання, заохочувати самостійне виявлення та виправлення помилок, надаючи зразки для самоперевірки. Слід пам'ятати, що дистанційне навчання обов'язково передбачає процес опрацювання учнями завдань, тому потребує ґрунтовного їх аналізу, надання консультацій, методичних пояснень. Діти молодшого шкільного віку потребують від вчителя психологічної підтримки. Їм вкрай необхідне живе спілкування.

7. Для уникнення перенавантаження учнів доцільним буде використання інтегрованих уроків: математику зручно поєднувати з природничими дисциплінами, образотворче і музичне мистецтво інтегрувати в один урок. Уроки фізичної культури мають бути виключно практичними і здійснюватись рівномірно протягом тижня у вигляді щоденних руханок. На час дистанційного навчання можна тимчасово розподілити три години фізичної культури на всі п'ять робочих днів. Трудове навчання (технології) — предмет, що передбачає зміну навчальної діяльності, тому обирати практичні завдання необхідно надаючи перевагу видам, які пов'язані з повсякденним життям дитини (наприклад, вчитись накривати на стіл, готувати чай, допомагати у прибиранні, готуватися до свят тощо).

8. Рекомендуємо розглянути питання проведення онлайн-конференції з учнями мінігрупами та, за потреби, проведення індивідуальних сесій зі слабшими учнями.

9. Якщо в класі є діти, в яких немає доступу до електронних ресурсів, то основне навчання для таких учнів відбувається за підручником. Завдання передаються телефоном чи іншими доступними засобами спілкування. Важливо, щоб завдання були максимально деталізовані, містили не лише перелік, а й роз'яснення порядку опрацювання тем і виконання завдань.

10. Домашні завдання при дистанційному навчанні для учнів 1 класу не задаються. Для учнів 2 класів — у разі потреби (творчого та пошукового характеру). На виконання підготовки до наступних занять, опрацювання навчального матеріалу учні

3 класів повинні витратити не більше 1 години, учні 4 класів — не більше 1,5 годин.

11. Ефективною допомогою при виконанні домашніх завдань є маленькі відеоінструкції, записані вчителем. На відміну від конференцій, їх можна переглядати по декілька разів для кращого розуміння, адже учні звикли до пояснення та вказівок свого наставника. Такі невеличкі відео слід записувати кожного дня, щоб діти відчували підтримку. Замість величезної кількості вправ та завдань з кожного предмета необхідно виділяти лише кілька з основних предметів, інтегруючи їх з усіма іншими уроками.

12. При відсутності учня на порталі дистанційного навчання вчитель має з'ясувати причини його відсутності та в зручний для дитини спосіб надати індивідуальну консультацію.

Комунікація з батьками при організації дистанційного навчання

Рівень готовності до самостійної роботи в учнів початкових класів нижчий, ніж в учнів основної та старшої школи. Організовувати роботу найменших учнів мають дорослі, але саме організовувати, а не виконувати завдання за дитину. Тому первинна комунікація вчителя початкових класів з батьками з організаційних питань має бути довшою і тривалішою, з поступовою передачею відповідальності дітям за процес навчання.

Найкращий спосіб уникнути непорозумінь з батьками — *чіткі правила спілкування*, які варто запропонувати з самого початку навчання. Чим більше інформації отримуватимуть батьки, тим більше вони відчуватимуть себе частиною команди. Якщо батьки розумітимуть, що і навіщо робить учитель, вони довірятимуть йому і процес навчання відбуватиметься комфортніше для всіх сторін.

Саме батьки під керівництвом та за порадами вчителя мають створити комфортні умови для занять дитини, налаштува-

ти її на роботу, вчасно увімкнути гаджет, допомогти вийти на дистанційну платформу.

Постійний зворотний зв'язок, організація індивідуальних консультацій з батьками, позитивні комунікації (у визначений зручний для всіх час) знімуть напругу і допоможуть обрати оптимальний темп і індивідуальний підхід до навчання кожного учня.

Оцінювання навчальних досягнень учнів в умовах дистанційного навчання

Зворотний зв'язок в процесі оцінювання навчальних досягнень учнів — надважливий. Ідеальний варіант — це використання електронного журналу та електронного щоденника. Кожне виконане завдання має бути оцінене в балах або вербально.

Оцінювання — встановлення рівня навчальних досягнень учня/учениці в оволодінні змістом предмета відповідно до вимог чинних програм. За технічної можливості оцінювання результатів навчання проводиться за допомогою дистанційних платформ. Отримання навчальних матеріалів та спілкування між учасниками дистанційного навчання забезпечується через передачу відео-, аудіо-, графічної та текстової інформації у синхронному або асинхронному режимі. Це можуть бути письмові роботи (самостійні й контрольні, перекази, компетентнісні завдання тощо), заповнення таблиць, побудова схем, моделей, виконання творчих робіт і проєктів. Роботи можуть збиратися також в учнівському портфоліо. За потреби завдання учнів можна контролювати через будь-який месенджер, що має відеозв'язок (Zoom, Skype тощо). Діти та батьки хочуть бачити результати своїх досягнень.

Основною метою оцінювання учнів в умовах дистанційного навчання є перевірка, контроль та забезпечення зворотного зв'язку вчителя з учнем. Тому в організації щоденного освітньо-

го процесу варто надавати пріоритет не поточному, а формувальному оцінюванню. Воно має передбачати *надання учням підтримки і коригування засобів (методів) навчання у випадку виявлення їх неефективності.*

Результати самостійних робіт мають використовуватись для відзначення успіхів, аналізу помилок, *планування подальшої роботи* з опанування навчального матеріалу в умовах дистанційного навчання та після закінчення карантину або на початку наступного навчального року.

Поточне оцінювання вчителі можуть здійснювати в усній та письмовій формах, застосовуючи такі його види: тестування, діагностичні роботи, дослідницькі та творчі проєкти, есе, усні співбесіди тощо. Більш традиційний підхід передбачає подання виконаних письмових робіт за допомогою електронних ресурсів Viber, Facebook, WhatsApp тощо.

Усні завдання можуть бути оцінені вчителем безпосередньо через будь-який ресурс, що забезпечує відеозв'язок у синхронному режимі або перевірені опосередкованим способом через відео- або аудіофайли, надіслані на пошту вчителя.

Варто пам'ятати, що кількість робіт, які підлягають поточному оцінюванню та передбачають фіксацію оцінки в класному журналі, під час дистанційного навчання потрібно оптимізувати з метою уникнення перевантаження учнів.

Результати оцінювання навчальних досягнень рекомендовано повідомляти учням в індивідуальному порядку шляхом використання одного із засобів зв'язку: електронної пошти, sms-повідомлень, повідомлень в одному з месенджерів.

Звертаємо увагу на те, що оприлюднення списку оцінок для всього класу є неприпустимим!

Під час контролю та оцінювання обов'язково зважати на рівень здоров'я учнів та загальний досвід дистанційного навчання, а також на технічні проблеми, які можуть виникати під час виконання завдань. Важливо надавати дітям більше спроб і часу на виконання контрольних завдань.

Якщо дитина під час дистанційного навчання не мала доступу до Інтернету, її рівень знань оцінюється після відновлення очного навчання. Якщо дистанційне навчання тривале і є можливість та готовність до співпраці з боку батьків, виконані роботи дитини можуть бути надіслані вчителю поштою.

Оцінювання результатів навчання учнів 1–2 класів в період дистанційного навчання носить формувальний характер та здійснюється *вербально*. Головна мета формувального (поточного) оцінювання — підтримати кожного учня в процесі навчання. Формувальне оцінювання на відстані є складним, але можливим. Важливим фактором при цьому є розуміння матеріалу учнями та надання змістовних відгуків учителем.

Пам'ятайте: учні, орієнтовані на успіх, частіше досягають своїх цілей!

Для учнів 2-х класів НУШ рекомендовано надсилати завдання для проведення діагностичних робіт, які виконуються учнями на роздрукованих бланках, у зошитах або на окремих аркушах. Результати виконаних робіт фотографуються і надсилаються вчителю. Діагностичні роботи можуть також створюватися вчителем та виконуватися учнями на одній з платформ дистанційного навчання.

Для оцінювання динаміки особистісних досягнень учнів учитель може скористатися своїми щоденниками спостережень, які велися до початку карантину та додатково залучити батьків до фіксування досягнень дитини.

Завершальне підсумкове оцінювання у 1–2-х класах НУШ здійснюється шляхом заповнення *свідоцтв досягнень учнів*.

При виборі форм контролю у синхронному режимі для учнів 3–4 класів доцільно використовувати:

— тести на платформах Google Classroom, Naurok, Всеосвіта тощо (за вибором учителя та з урахуванням можливостей учнів);

— *письмові роботи*, в тому числі *диктанти*, з використанням аудіо- та відеозаписів або відеоінструментів Skype, Zoom

тощо. Можна замінити диктант *творчим списуванням* (з пропущеними орфограмами, розділовими знаками тощо), але це на розсуд вчителя з урахуванням технічних можливостей учнів;

— *підсумкові роботи з математики*, як комбіновані, так і у вигляді *тестів* (за вибором вчителя);

— *контрольні роботи з природознавства*, можливо, у вигляді *тестів*;

— усні форми контролю, такі як: перевірка навичок читання, усний переказ, читання напам'ять вірша та прозових текстів, презентація та захист проєктів (з використанням відеоінструментів Skype, Zoom індивідуально або в групах).

Вчителі повинні пам'ятати, що дистанційне навчання має свої особливості, переваги, труднощі та недоліки. Марно сподіватись на стовідсоткове виконання усіх завдань усіма учнями, але прагнути цього потрібно. Важливо слідкувати за позитивною динамікою кожного учня.

Заповнення класного журналу в умовах дистанційного навчання

Журнал передбачає фіксацію в ньому факту проведення уроку, видів контролю, домашніх завдань та навчальних досягнень учнів.

Що стосується фіксації факту проведення уроку в умовах дистанційного навчання:

— дати та зміст уроків потрібно записувати у класні журнали відповідно до календарно-тематичного планування згідно з розкладом;

— якщо за рішенням педагогічної ради закладу освіти календарно-тематичне планування з окремих предметів було скореговане, то записи проводять відповідно до змін;

— під час заповнення журналу можна використовувати нотатки й замітки із власних записів та електронних журналів, які були зроблені вчителем у довільній формі під час карантину.

Що стосується фіксації досягнень учнів, то вона здійснюється відповідно до нотаток учителя, які були зроблені в процесі навчання із використанням технологій дистанційного навчання.

У 3–4-х класах бали переносяться в журнал із власних записів та електронних журналів педагога.

Оцінювання навчальних досягнень учнів Нової української школи (1–2 класи та 3 пілотні класи) здійснюється вербально, тому бали в журналі відсутні.

Учителям, які працюють за Типовими освітніми програмами для учнів 3–4-х класів, варто послуговуватися для записів у журналі наказом МОН № 412 від 08.04.2015 «Про затвердження інструкції щодо заповнення Класного журналу для 1–4-х класів загальноосвітніх навчальних закладів».

Учителям, які працюють з учнями 1–2-х класів, та вчителям 3-х пілотних класів для записів у журналі варто послуговуватися наказами МОН України № 1362 від 07.12.2018 р. «Про затвердження методичних рекомендацій щодо заповнення класного журналу учнів першого класу Нової української школи» та № 21 від 09.01.2020 р. «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України № 1362 від 07.12.2018 р.».

Щодо фіксації домашніх завдань в початкових класах:

У першому класі домашні завдання не задаються та відповідно не фіксуються в класному журналі.

У другому класі домашні завдання не є обов'язковими та у графі «Завдання додому» можуть зазначатися тільки творчі та пошуково-дослідницькі завдання.

У 3–4-х класах домашні завдання (у разі їх надання) обов'язково фіксуються у класному журналі. У відповідній графі стисло записуються зміст (сторінки підручника, номери задач тощо) та спосіб виконання завдання (вивчити напам'ять, повторити, розв'язати тощо).

Повернення до очного навчання після завершення карантину

Після повернення до очного навчання слід продіагностувати готовність учнів і скоригувати календарно-тематичне планування залежно від їхніх потреб.

Важливо відвести на цей процес достатньо часу для уникнення перевантаження та зайвого емоційного напруження. Якщо є можливість, варто застосовувати метод спостереження за діяльнісними проявами опанованих компетентностей.

Для забезпечення виконання освітніх програм закладу освіти в разі потреби необхідно:

- розробити індивідуальні навчальні плани;
- відвести час на додаткові консультації;
- скоригувати календарні плани наступних періодів для збалансованого включення матеріалу, який змушено пропустили за час карантину;
- якщо діагностовано, що учні перебувають на різних етапах опанування матеріалу, для подальшого забезпечення ефективного освітнього процесу доцільно застосовувати методику змішаного навчання.

4.5. Організація дистанційного навчання у 5–11-х класах

Загальні рекомендації

Учителю середньої та старшої школи під час навчання у віддаленому доступі потрібно, як і при очному відвідуванні дітьми закладу освіти, дати учням знання, сформувані компетентності.

1. Отримати інформацію від адміністрації свого закладу освіти щодо вибраних загальношкільних форм для реалізації дистанційного навчання та основних вимог до діяльності вчителя.

2. Ознайомитися з прийомами роботи електронних сервісів, освітніх платформ та можливостей інших програм для: комп'ютера, планшета чи телефону.

3. Визначитися з ресурсами, які є найбільш прийнятними як для вчителя, так і для учнів.

4. Ознайомити учнів та їхніх батьків (за потреби) з правилами організації дистанційного навчання. Прокоментувати можливі варіанти проведення онлайн-уроків, способи передачі домашніх завдань та перевірочних робіт, здійснення зворотного зв'язку.

5. Внести зміни до календарно-тематичного планування. Зазначити заміну одного виду обов'язкових видів контролю на інший (за потреби).

6. Для проведення уроків та онлайн-спілкування вчитель може вибрати один або декілька ресурсів відповідно до рішення закладу освіти. Наприклад, Skype, Zoom, чат Telegram, Jitsi Meet, Google Hangouts, Viber, WhatsApp тощо.

7. Для тих, хто не має можливості долучитися до спілкування в реальному часі, необхідно підготувати відеозапи-

си або посилання на відеоуроки інших учителів, серед яких «Всеукраїнська школа онлайн», «Відкриті відеоуроки» від проекту EdEra, «Відкриті уроки» від онлайн-школи проекту «На урок», відеоуроки каналу Osvita. Academy, віртуальна школа «Ранок» тощо.

8. Визначити час для індивідуальних консультацій, на яких учні можуть отримати відповіді для розуміння навчального матеріалу або для виконання домашнього завдання.

9. Оцінити отримані учнями знання можливо за допомогою е-тестування, е-портфолію тощо.

10. Для закріплення вивчених тем можливо використовувати інтерактивні вправи та ігри.

11. До навчальних матеріалів необхідно додавати чіткі інструкції щодо порядку виконання роботи: зазначати час, який потрібен для опанування теорії та виконання завдань, пропонувати необхідні стратегії, поради й підказки.

12. Завдання повинні бути чіткими, з поясненням умов нарахування балів для оцінювання.

13. Продумати творчі, проектні завдання для індивідуального або колективного виконання. Можна використати: Trello, Padlet, платформи для створення ребусів та кросвордів: <https://qrgo.page.link/HPjDB>, <https://qrgo.page.link/sdo78/>.

14. Дуже важливо роботи учнів вчасно перевіряти, повідомляти результати та надавати рекомендації щодо виправлення помилок.

15. Звертати увагу учнів та їхніх батьків на дотримання академічної доброчесності під час виконання завдань та етичних норм під час онлайн-спілкування.

*Науково-методичний центр
Дніпровського району м. Києва*

Що врахувати в дистанційному навчанні учнів 5–11 класів

Відповідно до викликів сьогодення дистанційне навчання постає більш актуальним і затребуваним у всьому світі та й в Україні зокрема. Навчатись дистанційно можна за індивідуальним або встановленим учителем графіком з власною швидкістю сприйняття. Ми пропонуємо дитині пізнавати світ завдяки сучасним інноваційним технологіям.

Головним завданням дистанційного навчання є розвиток творчих та інтелектуальних здібностей людини за допомогою відкритого і вільного використання всіх освітніх ресурсів і програм, у тому числі доступних у мережі «Інтернет». Необхідність навчатись дистанційно доводить, що Інтернет — це не тільки розваги, а передусім — найсучасніші можливості інтерактивного пізнання світу, що оточує нас. Якість, доступність і зручність — базові критерії дистанційної освіти.

Для дистанційного навчання дуже важливий зв'язок з учнем, оскільки така освіта тяжіє до індивідуалізації. Під час очного навчання кожен має можливість поставити питання й одразу отримати відповідь. Учень, що знаходиться на відстані, не завжди має таку можливість. З часом згасає інтерес, розсіюється увага. Учень важко стимулювати себе до навчання, адже він має безліч спокус і може відволіктися. Учитель, який працює в системі дистанційної освіти, повинен:

- встановити чіткий графік спілкування в режимі онлайн і чітко його дотримуватися;
- оперативно відповідати на запитання учнів;
- підтримувати оперативність слухачів;
- створити атмосферу психологічного комфорту;

— створити сприятливий настрій, емоційне піднесення.

Учень має відчувати, що його вчитель не суворий контролер, а добрий наставник, який завжди допоможе. Необхідно створити умови для повноцінної самореалізації учня, дати можливість розкрити свої знання і вміння.

У дистанційному навчанні важливо знати особливості кожного учня, а саме: чи є ваш учень інтровертом чи екстравертом. Екстраверт схильний до логічного та раціонального мислення, інтроверт — емоційний, спирається на відчуття. Отже, в дистанційному навчанні доцільно звертати увагу на психологічні особливості кожного учня, їхні можливості та здібності.

Задля створення ефективного навчального процесу необхідно інтегрувати міжпредметні зв'язки в зміст навчального предмета з урахуванням індивідуальних особливостей і інтересів учнів. Для успішного здійснення дистанційного освітнього процесу вчитель має досконало володіти технічними засобами навчання аби організувати освітню діяльність школярів.

Основними видами навчальних занять за дистанційною формою є лекції, практичні заняття, вебінари, консультації тощо. Обмін навчальними матеріалами здійснюється дистанційно (використовуючи e-mail, Viber, WhatsApp, Skype, Zoom тощо) у фото-, відео-, аудіо-, графічній та текстовій формах. Також є доцільним використання посилань на сторінки веб-ресурсів, на яких учні матимуть змогу не лише отримати додаткову інформацію, але і виконати завдання онлайн з миттєвою перевіркою та роз'ясненням допущених помилок. Буде корисним використання різноманітних мобільних додатків для поглиблення знань із різних предметів.

Наповнення курсу дистанційного навчання зумовлюється навчальною програмою.

Контроль навчальних досягнень при дистанційній формі навчання здійснюється індивідуально шляхом виконання учнями самостійних робіт, тестувань, проектів тощо.

Таким чином, організація дистанційного навчання учнями 5–11 класів включає в себе:

- оглядове або самостійне вивчення окремих тем;
- організація самоосвітньої діяльності школярів;
- щоденне онлайн-консультування учнів;
- впровадження елементів дистанційного навчання на період обмеження освітнього процесу.

Олександр Рудик,
доцент кафедри природничо-математичної освіти і технологій
ІПО Київського університету
імені Бориса Грінченка
Наталія Речич,
методист НМЦ координації
методичної роботи та освітніх
вимірювань ІПО Київського
університету імені Бориса Грінченка

Методичні рекомендації організації та проведення дистанційного навчання. Загальні міркування

У зв'язку з переведенням освітнього процесу на дистанційну форму, з метою виконання навчальної програми і створення умов для побудови індивідуальних освітніх траєкторій пропонуємо надавати освітні послуги шляхом застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій:

- використовувати вебресурси — власні або закладу освіти;
- організувати індивідуальні консультації за допомогою відеозв'язку, чату;
- обрати можливості сучасних електронних ресурсів:

- платформи Kahoot!, Quizzz, IDroo, Miro;
- віртуальні класні кімнати;
- мультимедійні матеріали;
- навчальні відеофільми;
- відео- та аудіозаписи лекцій, семінарів з використанням YouTube, webinar.ua;
- інтерактивні вправи;
- віртуальні дошки;
- онлайн-спілкування через Skype, Viber, WhatsApp, Google Hangouts тощо.

- продумати формат зворотного зв'язку — перевірки рівня набутих компетенцій (із зазначенням завдання та термінів їх виконання);

І лише після здійснення кроків, перелічених вище, спланувати роботу відповідно до календарно-тематичного планування предмета з урахуванням змін у технології навчання.

Інтернет-інструменти для взаємодії з учнями

ClassDojo

Це закрита освітня соціальна мережа, розроблена британськими вчителями та ІТ-технологами, що має високий ступінь захисту особистих даних. Вона пристосована для стаціонарних ПК, ноутбуків, планшетів і мобільних телефонів (для останніх треба буде завантажити застосунок).

- *Принцип роботи* простий і зручний: учитель реєструється на платформі, створює свій «Клас», додає учнів та розсилає їм посилання на «Клас». Для зручності вчителя-предметника це посилання можна скинути у вайбер-групу, де зі всіма учнями класу спілкується класний керівник.
- *Комунікація* вчителів і учнів відбуватиметься таким чином: учасники «Класу» будуть бачити публікації від вчителя в хронологічному порядку. Це дещо схоже на звичну

всім нам стрічку новин в соцмережах. Вчитель зможе прикріпити до матеріалів та завдань PDF-файли, посилання на вебресурси.

- *Створення завдань чотирьох типів* — окрема опція платформи. Учень може написати роботу й прикріпити файл або намалювати роботу, сфотографувати чи зняти коротке відео. Вчитель одразу може побачити, яке саме завдання виконав учень.
- *Є можливість спілкування учнів* на сторінці «Класу»: після того, як учитель створив пост, школярі можуть його коментувати, а педагог — давати відповідь на запитання.
- *Гейміфікація навчання*. Кожен учень отримує аватарку у вигляді монстрика. Завдання монстрика — збирати бали, які вчитель надає школяреві за виконане завдання. На час дистанційної роботи можна розробити економічний марафон, у рамках якого оголосити, що за місяць кожен монстрик має зібрати 300 «креативчиків» (валюту в балах називайте як завгодно). Як тільки вчитель присвоїв бали, учень отримує на аватарку зелене коло та «+10», «+5». За невиконання дедлайнів і завдань вчитель навпаки може знімати з учня «креативчики» — тоді навколо його аватарки засвітиться червоне коло з написами «-10», «-15». Отож, монстрику доведеться виконати ще якісь завдання, аби переkritи від'ємний баланс.
- *Можливість приєднання батьків*, які повинні завантажити застосунок на телефон і ввести код, наданий учителем. Класний керівник пересилає посилання для батьків, щоб ті бачили у «Класі» лише результати своєї дитини та стрічку з завданнями й коментарями від усіх. Саме так батьки зможуть відстежити успішність дитини під час дистанційного навчання в динаміці.

Google Classroom — безкоштовний сервіс для усіх, хто має обліковий запис у Google. Нагадаємо: для керування обліковим записом Google потрібно досягти віку 13 років. Батьки

можуть допомогти дітям молодшого віку створити обліковий запис Google і керувати ним у Family Link (<https://qr.google.page.link/3iHwy>). Вчитель входить у систему та створює стільки «Класів», скільки в нього є за розкладом. Посилання на створені «Класи» він розсилає всім учням відповідних класів. У цих «Класах» він публікує навчальні матеріали, дає завдання учням та спілкується з ними. Існує достатньо гнучкий та розвинений механізм роботи викладача із завданнями.

Вчитель може створити їх заздалегідь, а потім лише активувати запис, призначити термін подання робіт. При перевірці виконання робіт вчитель може у приватних дописах коментувати конкретному учню виконання ним конкретного завдання. Для користування платформою з телефону потрібно завантажити однойменний застосунок. Отож, вчитель буде розташовувати уроки в «Класі» у чіткій послідовності, а учні зможуть і коментувати ці уроки, і бачити всі потрібні посилання та свої оцінки. Кожен учень має власну сторінку, на якій бачить, з яких предметів він має працювати, які роботи він вже здав та отримав оцінки, які роботи ще не виконав, та вказано термін їхнього виконання. Сертифікований тренер Антоніна Букач дає дуже докладні поради від «а» до «я» про використання Google Classroom і розглядає всі його вельми потужні можливості (<https://qr.google.page.link/f9MRg>). Так само, як і у ClassDojo, існує можливість приєднати до сервісу батьків. Батьки можуть відстежити успішність дитини під час дистанційного навчання в динаміці. Крім того, викладачі можуть пропонувати батькам і опікунам підписатися на розсилку з інформацією, наприклад, про роботи, які скоро повинні бути здані, або невиконані завдання.

Viber, WhatsApp, Telegram, Facebook

Колеги свідчать: з учнями вони спілкуються найчастіше у групах, створених будь-яким з перелічених вище засобів. Тому кожен вчитель-предметник повинен взяти у класно-

го керівника контакти дітей (у батьківській групі буде доречно дописати, що викладачі просять надати ці контакти) і створити групу. *Кожному вчителю-предметнику доведеться створити окрему групу.* Інакше, якщо створити одну загальну групу, почнеться надзвичайний хаос. У Viber немає можливості хронологічно відстежувати повідомлення, якщо до якогось із меседжів з'являтимуться коментарі. Якщо більшість дітей є у Facebook, можна створити закриту групу саме в цій соцмережі, вона дає більше можливостей — наприклад, проведення онлайн-трансляцій, а от у Viber доведеться записувати короткі відео, це не так зручно.

Вибір інструменту для перевірки

Мабуть, найзручнішою для контролю й перевірки знань онлайн є багатофункціональна платформа Classtime. Цей безкоштовний сервіс передбачає 9 різних типів запитань. Є відкриті запитання, запитання на встановлення відповідності, можливість дати розлогу відповідь на запитання.

Додатковими ресурсами в онлайн-навчанні стануть TEDEd та eduzzle. У цих застосунках вчитель може брати готові відео та накладати на них запитання, відео- чи аудіокоментарі. Учні встановлюють застосунок на телефоні та вводять код класу, який надає вчитель. У цьому класі будуть з'являтися завдання від педагога. Під час перегляду відео робиться зупинка на певній секунді, спливає завдання від вчителя. Його треба виконати одразу. І лише потім можна буде рухатись далі.

Організаційні заходи

За тиждень до початку навчання потрібно повідомити учням таке:

- за якою адресою буде опубліковано усі завдання;
- у які робочі дні тижня і о котрій годині буде відкрито завдання; оголошення домашнього завдання (завдання

для самостійної роботи) — не пізніше 15-ої години у день проведення заняття;

- який остаточний термін подання кожного завдання, де його буде вказано;
- як буде забезпечено зворотний зв'язок при опануванні нового навчального матеріалу;
- як і які оцінки буде враховано при підведенні підсумків навчання за теми й за семестр.

Найкраще ці дані подати електронною таблицею — розкладом кожного класу окремо, доповненим посиланнями на ресурси мережі і коментарем щодо врахування оцінок.

Після оголошення розкладу роботи потрібно дотримуватися його і не змінювати щонайменше протягом чверті. Про можливі зміни потрібно сповіщати щонайменше за тиждень до запровадження цих змін.

Після виконання кожного завдання учень обов'язково має отримати зворотний зв'язок — щонайменше оцінку з мотивацією. Складне і тривале для виконання завдання потрібно структурувати — розбити на окремі етапи. Після кожного такого етапу передбачити надсилання проміжних результатів роботи з обов'язковим і швидким відгуком учителя без оцінювання.

Відеотрансляція. Учні повинні мати змогу спілкуватись із вчителем наживо або близько до цього хоча б раз на тиждень. Найкраще це робити за два дні до кінцевого терміну подання завдання. Тоді учні мають час для перевірки чернеток і доопрацювання. Це зручно робити у вигляді прямого ефіру в закритій групі у Facebook. В Google Classroom теж є інструмент для трансляцій — Hangout. Таку трансляцію буде автоматично опубліковано на каналі YouTube, а учні в реальному часі зможуть коментувати трансляцію.

Прошайте дітей ставити запитання і вказувати, що їм було незрозуміло під час перегляду відеолекції чи виконання завдань. Мотивуйте: ставте оцінку за вдале запитання, що свід-

чить про уважне ставлення до навчального матеріалу і спроможність виявити суперечності у формі його подання, спроби подолати ці перепони.

Трансляція — гарний інструмент для моніторингу: педагог бачить, хто приєднався до трансляції, хто активний. Живе спілкування мотивує! Тим паче, онлайн-спілкування діти просто обожують.

Не проводьте відеолекції, якщо не упевнені у перевагах саме такого подання матеріалу або не маєте обладнання, що гарантує високу якість. У цьому випадку краще надіслати учням матеріали або посилання на їхні публікації у мережі.

Форма подання виконаної роботи — це те, про що потрібно завчасно сповістити учнів. З метою уникнення переповнення хмарних носіїв інформації учителів-предметників можна використовувати посилання на хмарні носії учнів (наприклад, Google Docs, Google Slides, Google Sheets чи файли інших форматів на Google Диску з наданням обліковому запису учителя права перегляду)

Спільний формат подання робіт буде цікавим і для дітей, і для вчителів. Для цього можна використати у спільному доступі дошку Padlet (це безкоштовна платформа). Вчитель, створивши спільну дошку, розсилає посилання учням. Потім педагог створює завдання та «прикріплює» його на спільній дошці у вигляді наклейки (стікера). В цьому стікері учні можуть друкувати, прикріплювати файли та відеоролики. Після виконання певної вправи вони повинні прокоментувати одну чи дві роботи однокласників. За це вони отримають ще одну оцінку. А якщо це творче завдання, є можливість ранжування роботи за допомогою смайликів чи зірочок. Наприклад, одній роботі можна надати 4 зірки, іншій — 2. Взаємне оцінювання — чудовий інструмент мотивації для дітей.

Подання матеріалу при дистанційному навчанні

Теоретичний блок теми можна подати готовим відеоконтентом, який можна знайти, наприклад, на YouTube. Учням потрібно давати конкретне завдання: з якої і по яку хвилину потрібно переглянути кожний відеоролик, щоб підвищити ефективність навчання. Не потрібно забувати про традиційні підручники й посібники (навіть в електронній формі) з прийнятним викладом матеріалу. І в цьому випадку учням потрібно давати конкретне завдання: з якого по який абзац читати й запам'ятовувати.

Практичний блок має йти одразу після відповідної частини теоретичного матеріалу — одразу, як можна сформулювати нове за змістом завдання. Зараз у відкритому безкоштовному доступі чимало онлайн-тренажерів, які допоможуть учневі перевірити завдання та себе. Наприклад, disted.edu.vn.ua — розробка вчителів міста Вінниці, яка містить зручну дистанційну систему навчання для всіх предметів з 5 по 11 клас. Якщо вчитель напише координатору (контакти є на сайті), спеціально під вас створять окремий клас і нададуть доступ на його адміністрування, а педагог зможе побачити, як школярі виконують ті чи інші завдання.

Зверніть увагу на ресурс learningapps.org — систему готових вправ із різних предметів з можливістю автоматичної перевірки. Вчитель може створити свої вправи за допомогою цієї платформи, якщо наявних йому не вистачило. Працювати з платформою потрібно, надіславши посилання дітям. Вчитель створює теку класу, заливає туди вправи — вже наявні там чи створені ним. І може відстежувати виконання цих вправ.

Контрольні вправи — обов'язковий третій етап після вивчення теоретичного матеріалу та перевірки знань з виробленням умінь і навичок. Учитель повинен ефективно відстежити і зрозуміти, наскільки добре учень опанував тему.

4.6. Методичні рекомендації організації та проведення дистанційного навчання за предметами

УКРАЇНСЬКА МОВА І ЛІТЕРАТУРА

*Олександра Дідур,
заступник завідувача
НМЦ професійного розвитку
педагогічних працівників
Інституту післядипломної освіти
Київського університету
імені Бориса Грінченка*

Методичні рекомендації організації та проведення дистанційного навчання з української мови та літератури

Пріоритетними завданнями навчання української мови є формування у школярів компетентностей комунікативно доцільно й виправдано користуватися засобами мови в різних життєвих ситуаціях і сферах спілкування з дотриманням норм українського етикету, а української літератури — розвиток творчих і комунікативних здібностей учнів, критичного мислення, культури полеміки, уміння аргументовано доводити власну думку, формування читацької компетентності.

Забезпечити виконання цих завдань під час дистанційного навчання учитель може за допомогою як письмових форм роботи (есе, власні висловлювання, питання відкритого типу тощо), так і онлайн-дискусій, відеоконференцій, спілкування

у чатах, створення блогів тощо. Однак не варто захоплюватися однотипними завданнями, бажано обмежити завдання репродуктивного характеру, натомість збільшити кількість творчих завдань як з української мови, так і з літератури. Краще дати одне завдання, але бути впевненим, що дитина виконає його самостійно і не витратить на виконання домашньої роботи багато часу. Формулюючи завдання, учитель повинен чітко вказати, що саме повинен зробити учень.

Оскільки дистанційна форма має певні особливості (доступ до мережі «Інтернет», часові обмеження роботи за комп'ютером, технічне забезпечення, ІКТ-готовність учителя, знижена мотивація та низький рівень самоорганізованості учнів тощо), деякі види діяльності втрачають свою ефективність або вимагають трансформації способів перевірки та проведення таких видів роботи, як:

- уроки з розвитку мовлення (усні перекази, твори, складання та розігрування діалогів (усно), різні види аудіювання);
- уроки з основ практичної риторики (10–11 кл.);
- диктанти (вчитель не може проконтролювати процес написання диктанту);
- перевірка творів, вивчених напам'ять;
- виставлення оцінки за ведення зошита тощо.

Жива комунікація є важливою складовою освітнього процесу на уроках української мови та літератури: учителю важливо бачити, чути дитину, розуміти рівень засвоєння матеріалу, вчасно дати якісний зворотний зв'язок, а дистанційна форма суттєво обмежує таку комунікацію, що створює додаткові виклики як для вчителя, так і для учнів. Адже дистанційне навчання буде ефективним за умови активної участі всіх учасників навчального процесу.

Для організації результативного дистанційного навчання з української мови та літератури вчителю варто переглянути календарно-тематичне планування, адаптувавши його для вивчення в дистанційних умовах, оптимізувати матеріал (деякі

теми можна об'єднати) та очікувані результати. Варто врахувати, які теми можуть бути винесені на самостійне вивчення, й рекомендувати учням їх опрацювати, а які теми потребують роз'яснення вчителя. Під час такого планування обов'язково відводиться резервний час для опрацювання матеріалу, до якого, можливо, доведеться повернутися. Особливої уваги потрібно надати дидактичному матеріалу, який може бути як із підручника, так і розроблений учителем, адже тільки учитель досконало знає своїх учнів і саме учитель може визначити, яке саме завдання, яким саме учням краще запропонувати.

Організувати роботу можна у такий спосіб:

- надати учням чітку, конкретну і зрозумілу інструкцію, за якою вони зможуть здійснювати навчання, тримати зв'язок із учителем;
- визначити і повідомити основну платформу, на якій буде відбуватись дистанційне навчання: Skype, Google Classroom, Zoom тощо; оберіть один ресурс, до якого технічно готові ви і учні, працюйте з учнями тільки на цьому ресурсі;
- визначити час проведення уроків; учні повинні чітко розуміти, коли відбудеться урок, на якому учитель пояснить новий/складний матеріал, коли учень отримає завдання для самостійного опрацювання, у який спосіб буде здійснюватися перевірка і терміни виконання завдань, коли і в який спосіб учень може звернутись до вчителя за консультацією чи допомогою, якщо виникне така потреба;
- надати доступ до завдань, мультимедійних матеріалів (презентацій, відеороликів тощо), які допоможуть учневі у вивченні зазначеної теми, надати учням перелік інтернет-джерел, які сприятимуть засвоєнню програмового матеріалу для самостійної роботи; врахуйте, чи всі, запропоновані вами ресурси, є безпечними для школярів;
- пояснити, за якими критеріями вчитель буде оцінювати виконану роботу; оскільки під час дистанційного нав-

чання учні значну кількість матеріалу опрацьовують самостійно, варто надати перевагу формульованню оцінюванню. Під час контрольного оцінювання зважайте на технічні особливості, які можуть виникнути під час виконання завдань, та відведіть більше часу на їх виконання.

Учням, у яких є певні труднощі з технічним оснащенням, необхідно запропонувати прийнятну для них форму комунікації. Це може бути індивідуальна робота за окремим розкладом та за спеціально скоригованим тематичним плануванням.

Для учнів з особливими освітніми потребами коригується індивідуальний навчальний план, відповідно до індивідуальних можливостей учня, та індивідуальна програма розвитку, за потреби.

Існує безліч електронних ресурсів, які можуть стати у пригоді учителю-словеснику під час організації дистанційного навчання:

На сайті Інституту післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка розміщено відеоуроки Олександра Авраменка, які можуть бути використані учнями як для підвищення своєї мовленнєвої культури, так і для обговорення учнями в групі з метою розбору конкретного слововживання. Можна запропонувати учням відзняти власний відеоролик (<http://ippo.kubg.edu.ua/ekspres-uroky>).

На YouTube-каналі ТРК «Київ» розміщено відеоуроки з української мови та літератури, відзняті в межах проєкту «Відкритий урок», якими учитель може скористатися, якщо немає можливості записати власний урок (<https://qr.go.page.link/oAeJG>).

Мобільний додаток «Мова — ДНК нації» доступний для безкоштовного завантаження в Google Play та App Store. За допомогою мобільного додатка можна полегшити засвоєння правил правопису, вивчити наголоси і фразеологізми, а також боротися з калькою і русизмами. Крім того, у додатку є вправи на засвоєння матеріалу. Використовуючи дотепні, часом жартівливі картинки, можна ознайомити учнів з окремими орфогра-

мами, пунктограмами, з лексикуою, граматикою, стилістикою. Допоможуть ці картинки дітям також зрозуміти значення прислів'їв, фразеологізмів (<https://ukr-mova.in.ua>).

На сайті Громадського об'єднання «Фонд «Відкрита політика» розміщено відеоуроки з української мови та літератури (<https://qrqo.page.link/Vw44x>).

Онлайн-курс «Лайфхаки з української мови» у формі корисних порад (лайфхаків) допоможе опанувати базові теоретичні знання з української мови, виробити навички успішної мовленнєвої комунікації та підготуватися до складання ЗНО. Курс складається із 16 тем, тестових та відкритих завдань, допоміжних матеріалів та супроводжуючого інтерактивного конспекту (<https://qrqo.page.link/orgUP>).

Онлайн-курс «Лайфхаки з української літератури» допоможе простежити історію розвитку мистецтва слова від фольклору й перших писемних пам'яток до сучасної української літератури, опанувати базовими теоретико-літературними поняттями, виробити навички аналізу художніх творів (<https://qrqo.page.link/jkMTA>).

Сайт із вправами для вивчення української мови від «Тренажера з правопису української мови» з великою кількістю завдань для самоперевірки. Якщо виникають складнощі з вибором правильного варіанта відповіді, можна натиснути кнопку «Підказка», де одразу подається відповідне правило. Кількість спроб необмежена. Крім того, постійно додаються нові завдання. Також на сайті можна знайти вправи за книжкою Бориса Антоненка-Давидовича «Як ми говоримо» (<https://webpen.com.ua/>).

63 відео за мотивами творів української літератури до ЗНО 2020 (<https://qrqo.page.link/sMCst>).

Курс лекцій від WiseCow. 39 поетів, драматургів та прозаїків оживають у небанальних історіях. Від Шевченка, Лесі Українки, Франка та Куліша до неоромантизму, модернізму, футуризму

та соцреалізму в українській літературі (<https://qrqo.page.link/kTCAS>).

Безкоштовний подкаст з української літератури. Кожен подкаст присвячений окремому автору, твори якого виносяться на ЗНО, знайомить з особливостями та коротким змістом творів, а також розповідає про головні аспекти творів, що необхідно знати учаснику для успішного складання тесту (<https://qrqo.page.link/1D7KD>).

ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА

*Ірина Кузьменчук,
викладач кафедри
мовно-літературної освіти
ІПО Київського університету
імені Бориса Грінченка*

Методичні рекомендації щодо організації та проведення дистанційного навчання із зарубіжної літератури

Курс зарубіжної літератури в школі, окрім предметних, формує й розвиває усі ключові компетентності, сприяє розвитку емоційного інтелекту та усіх видів мислення, зокрема критичного й творчого, розширяє уявлення про себе й про світ, стимулює процес вирішення проблем, розвиває лідерські якості й здатність до оцінки й самооцінки. Це відбувається завдяки комунікативно-діалоговій спрямованості предмета, де художньому твору відведено головну роль.

Впровадження дистанційної освіти до навчального процесу визначило нові перспективи, ризики і виклики в практиці викладання зарубіжної літератури. На основі узагальнення досвіду вчителів-словесників за допомогою онлайн-опитування можемо зробити певні висновки.

Однією із переваг дистанційної освіти є підвищення індивідуалізації навчання. Учень/учениця може опановувати матеріал в комфортному для себе темпі. У дитини з'являється більше можливостей для самовираження. Асинхронна комунікація лише між учителем і учнем дозволяє проявити себе особистості дитини, яка не може з певних причин реалізуватися в колективі однолітків. Також дистанційне навчання дозволяє залучити до класного колективу дітей, які через обставини не можуть бути фізично присутніми в школі. Разом з тим, зазначимо, що індивідуалізація навчання вимагає значно більше часу. І це зауваження слухне і для вчителя, і для учнів. Адже учитель повинен частіше створювати завдання і контролювати їх виконання, а учень з тією ж періодичністю їх виконувати, фіксувати і звітувати. Викликом і для вчителя, і для учня в цих умовах стало індивідуальне керування часом. Досвід свідчить, що далеко не кожен учень вміє самостійно організувати своє навчання: ефективно розподілити час на виконання навчальних завдань і на відпочинок, часто має низький рівень внутрішньої мотивації до навчання, що вимагає залучення зовнішніх чинників. Вчитель, навпаки, завдяки схильності до перфекціонізму, збільшенню видів діяльності й неузгодженому плану здачі учнівських робіт, здатен сильно розширювати часові межі робочого графіку. Крім того, з переведенням навчальної і самоосвітньої діяльності в онлайн-режим (уроки, вебінари, наради, конференції), в наш обіг увійшов новий термін Zoom-fatigue, або Zoom-втома. Спілкування онлайн вимагає значно більше уваги, адже онлайн важче сприймати невербальні сигнали, які в комунікації містять до 80 % інформації. Напруги додає факт перебування перед камерою, необхідність тримати в полі зору

своє обличчя, слідкувати за реакціями на екрані певної кількості людей, реагувати на їхні дії, емоційніше, ніж зазвичай викладати, щоб утримати увагу, неможливість змінити обстановку, безперервні онлайн-комунікації, які нагадують конвеєр — все це сильно відрізняється від тієї реальності, до якої ми звикли. Дослідниця проблем сприйняття, уваги і пам'яті Енн Трейсман вважає, що з погляду сучасної нейронауки людина — це увага. Тож те, як ми розгортаємо увагу «всередині і ззовні», те, як ми нею керуємо, й визначає наш стан і якість життя. Вчителі зазначають, що під час онлайн-уроку на звичні для шкільного заняття види діяльності (особливо це стосується активних форм роботи) витрачається значно більше часу.

Що потрібно врахувати вчителю під час організації дистанційного навчання

Краще планування — менше стресу. Вчитель повинен оптимізувати власний життєвий простір і розмежувати робочі години і години дозвілля. Дотримання графіку дасть можливість концентруватися саме на робочих справах і ефективніше їх виконувати. Дотримання асинхронної комунікації повертає контроль над робочим часом. Планування роботи заздалегідь — це не лише цінування часу інших, а й створення ситуації впевненості й успіху.

Враховуючи особливості дистанційного навчання, навантаження учнів, варто *визначити оптимальний обсяг видів діяльності*. Для цього необхідно систематизувати матеріал, розподілити його на мікротеми. Визначити основне і додаткове. Розподілити матеріал між онлайн-уроком і позакласними завданнями. Встановити розумні, гнучкі проміжки для виконання завдань.

«*Попереджений — отже озброєний*». Розробити єдину систему вимог для учнів, яка спонукатиме їх до організації самонавчання. Це може бути пам'ятка, дорожня карта тощо, в якій визначено терміни, художні тексти для читання, попередні домашні завдання / індивідуальні завдання, короткі інструкції / рекомендації тощо. Документ повинен бути зрозумілим, лаконічним, завчасно оприлюднений і у вільному доступі.

Встановити дедлайн. Домовитися про правила асинхронного спілкування з учнями. Визначити коли, куди, яким чином, у якому вигляді потрібно надсилати виконану роботу. Це розвиватиме організованість, незалежність та відповідальність школярів. Дедлайн можна додати до пам'ятки / інструкції / дорожньої карти.

Забезпечити зворотний зв'язок. Виділити у робочому графіку час для індивідуальних консультацій / запитань учнів за потребою.

Під час організації дистанційного навчання та планування видів діяльності необхідно *враховувати технічні можливості учнів*. Бажано, щоб це була єдина платформа й визначені заздалегідь засоби комунікації і ресурси для навчання.

Яким може бути урок зарубіжної літератури під час дистанційного навчання

Як ефективно дистанційне навчання не може бути організоване лише за допомогою асинхронної комунікації, так і пояснення навчального матеріалу і закріплення знань за допомогою тесту закритої форми не може бути єдино можливим форматом уроку зарубіжної літератури.

На початку ми зазначали, що саме комунікативно-діалогова спрямованість курсу визначає його особливість. Реальне живе спілкування між учнем і текстом, учнем і автором, учнем і світом (у синхронії і діахронії), яке організовує вмільний наставник, дозволяє реалізувати низку дидактичних і світоглядних завдань, формує особистість. Тому на першому місці повинна бути робота з художнім твором із застосуванням методичних

технологій й електронних ресурсів як стимулів для його прочитання, сприйняття і усвідомлення. Зауважимо, що набуття компетентностей відбувається, коли спілкування — це потреба у пізнанні, яку учень реалізує через активну діяльність. Тож варто створювати обговорення прочитаного, застосовувати активні форми роботи (активності), планувати роботу в парах і групах, використовувати завдання творчого характеру. Необхідно врахувати, що 40–45 хвилин онлайн-уроку менш продуктивні, ніж під час шкільного уроку, тому недоцільно планувати більше ніж три активності, особливо, якщо передбачаємо роботу в групах. На організацію обговорення та групової роботи із зарубіжної літератури в дистанційному навчанні впливає також і кількість учнів на уроці: чим їх більше, тим це складніше.

Електронні ресурси дозволяють не лише організувати роботу в дистанційному навчанні зарубіжної літератури, а й можуть використовуватися для визначення рівня сформованості знань учнів. Як засвідчує досвід, використання тестів як підсумкового контролю під час дистанційного навчання не є ефективним, хоча б тому, що не всі учні дотримуються академічної доброчесності. Тести учні можуть застосовувати для самоконтролю.

Насамкінець декілька організаційних ініціатив. Зважаючи на особливості онлайн-спілкування, необхідно прописувати покроковий алгоритм уроку й тримати його перед очима. В онлайн-уроці зберігається трискладова структура. І початок мотиваційної частини варто присвятити встановленню широкого живого спілкування між учителем і учнями. Почати розмову з дітьми про щось «не шкільне»: настрій, погоду, щось приємне і домашнє.

Зрозуміло, що наші поради орієнтовні. Під час дистанційного навчання зарубіжної літератури кожен учитель буде враховувати особливості учнівської аудиторії, технічні можливості учасників освітнього процесу, відповідність запропонованих методик до поставленої мети та особистісного стилю викладання. «Але ж завтра коли-небудь буде сьогодні!» — писав Льюїс

Керролл. Уведення дистанційного навчання наблизило «завтра» й спонукало словесників до інтенсивної самоосвіти й посиленого опанування інструментів, які відклалися на потім.

На «СвітЛіт»-порталі для вчителів зарубіжної літератури Києва (<http://svitlit.ippo.kubg.edu.ua/>) ми розмістили рекомендовані учителями ресурси, які дозволять педагогу вибудувати власну траєкторію навчання й викладання зарубіжної літератури в дистанційному форматі.

ІНОЗЕМНІ МОВИ

*Тетяна Назаренко,
методист НМЦ координації методичної
роботи та освітніх вимірювань
ІПО Київського університету
імені Бориса Грінченка*

Методичні рекомендації організації та проведення дистанційного навчання з англійської мови

Метою іншомовної освіти є формування іншомовної комунікативної компетентності для безпосереднього та опосередкованого міжкультурного спілкування, що забезпечує розвиток ключових компетентностей. Нові методики з використанням засобів ІКТ є альтернативними традиційному навчанню іноземних мов. Ця форма організації уроків є найбільш доступною для роботи в умовах карантину.

Комп'ютерні навчальні програми дозволяють тренувати різні види мовленнєвої діяльності та поєднувати їх в різних ком-

бінаціях, усвідомити мовні явища, сприяють формуванню лінгвістичних здібностей, створюють комунікативні ситуації, автоматизують мовленнєві дії, а також забезпечують реалізацію індивідуального підходу й інтенсифікацію самостійної роботи учнів.

Ви можете вивчати англійську онлайн на спеціально розробленому вебсайті Британської Ради. Сайт містить сотні сторінок аудіо, тексту, відео і більш ніж 2000 інтерактивних вправ. Ви можете зареєструватися на сайті і додавати власні матеріали, спілкуватися з іншими користувачами й завантажувати безкоштовні ресурси.

У розділі «Ігри» ви зможете знайти різноманітні ігри, що допоможуть вдосконалити англійську та просто весело провести час. На сайті також опубліковано безліч веселих та корисних жартів.

Британська Рада пропонує численні аудіо- та відеоматеріали для покращення мовної практики. Серед них є подкасти з оповіданнями, аудіосеріали, створена спільно з BBC добірка телепрограм для вивчення англійської, а також навчальне відео з поясненнями, як правильно використовувати мову в тих чи інших ситуаціях.

Працюючи з інтернет-ресурсом під час підготовки до уроків, педагоги мають можливість використовувати матеріали спеціалізованих сайтів для вчителів англійської мови.

YouTube-канал для початкової школи
від Британської Ради
(<https://qr.go.page.link/hVYUC>)

YouTube-канал для підлітків
від Британської Ради
(<https://qr.go.page.link/4i9Lb>)

Безліч матеріалу для всіх видів діяльності на уроках англійської мови та різних рівнів володіння можна знайти на сайтах: <http://www.stickyball.net>, <https://breakingnewsenglish.com>.

Перевірити засвоєння граматичного матеріалу та пройти тест можна на сайтах:

<https://qrgo.page.link/FNmuT>

<https://qrgo.page.link/SLEB9>

Підготуватися до ЗНО допоможуть сайти: <http://lv.testportal.gov.ua:8080/>, <https://www.flo-joe.co.uk/fce/students/index.htm>.

Матеріал для розвитку навичок читання знайдете на сайті: <https://qrgo.page.link/87FQi>.

Подивитись фільми та мультфільми англійською мовою можна на сайті: <https://qrgo.page.link/rpJzV>.

*Людмила Габора,
методист іноземних мов
РНМЦ Подільського р-ну
м. Києва*

Ресурси для вивчення англійської мови онлайн

Працюючи з інтернет-ресурсом під час підготовки до уроків, педагоги мають можливість використовувати матеріали спеціалізованих сайтів для вчителів англійської мови:

- <https://qrgo.page.link/hVYUC>
- <https://qrgo.page.link/4i9Lb>
- <http://www.bbc.co.uk/learningenglish/>
- <https://learnenglishteens.britishcouncil.org/>
- <https://breakingnewsenglish.com/>
- <https://grammarmancomic.com/>

Підготовка до ЗНО:

- <http://lv.testportal.gov.ua:8080/>
- <https://www.flo-joe.co.uk/fce/students/index.htm>
- LearnEnglish | British Council (<https://qrgo.page.link/QqcNk>).

Вивчення англійської для дітей

LearnEnglishKids — це цікавий освітній вебсайт з вивчення англійської мови для дітей від 5 до 12 років. Сайт пропонує онлайн-ігри для розвитку словникового запасу та граматики, різноманітні оповідання, відео та інші вправи для покращення рівня володіння мовою. LearnEnglishKids також допоможе викладачам і батькам, оскільки містить сотні безкоштовних ресурсів, які можна видрукувати. Також на вебсайті є окремий розділ для батьків, що допоможе вивчати англійську з дітьми у позашкільний час.

Вивчення англійської для підлітків

Вебсайт *LearnEnglish Teens* (<http://www.teenadviceonline.org>) створений спеціально для підлітків від 13 до 17 років. На сайті можна знайти вправи для практики мови, поради до здачі екзаменів, допоміжні вправи для покращення граматики та словникового запасу, а також веселі відео, ігри та вікторини.

Бізнес-англійська *LearnEnglish* — ресурси, що допоможуть покращити бізнес-англійську.

Вивчайте англійську через футбольну тематику. Якщо вас цікавить футбол, сайт *Premier Skills English* допоможе вам покращити англійську, використовуючи цікаві матеріали про футбольні клуби та гравців прем'єр-ліги. Також ви дізнаєтеся про матчі та правила прем'єр-ліги, зможете зіграти в ігри та відповідати на питання вікторин.

Teach-nology (<https://qrqo.page.link/XRzmv>) — багато цікавих ідей і планів уроків, які допомагають вчителю навчити учнів іноземній культурі і традиціям.

<http://www.eslcafe.com> — дискусії з різноманітних запитань, що вас цікавлять.

<http://www.rong-chang.com> — колекція сторінок для тих, хто вивчає мову, і для вчителів. Тут представлені наступні категорії: слухання, читання, грамика, письмо, газети, журнали.

School Projects (<http://www.epals.com>) — об'єднує тих, хто вивчає мову у 191 країні, для багатомовних проєктів і міжкультурного навчання.

<http://www.globals-choolnet.org/gsh/pr> — проєкти для дітей від 5 до 19 років.

SparkleBox.com — містить понад 1000 безкоштовних матеріалів для вчителів початкової школи. В його основу покладено 6 розділів: Literacy, Numeracy, Topics, SignsandLabels, ClassManagement, OtherResources, кожен з яких має підрозділи, що детально розкривають тематику. На сайті можна знайти на-

очні матеріали, що можуть бути використані як у процесі навчання, так і для оформлення кабінету.

Pppst.com — готові безкоштовні презентації на різноманітну тематику, лексичні та граматичні вправи, лінгвокраїнознавчий матеріал для учнів усіх вікових категорій. Завантаження будь-якої презентації значно економить час вчителя та урізноманітнює урок, робить процес навчання цікавим та сучасним, а візуалізація навчального матеріалу, яка здійснюється під час презентації, значно покращує засвоєння теми учнями та сприяє успішній реалізації мети уроку.

Eslflow.com — матеріали для проведення дискусій, комунікативних вправ, рольових ігор, розумових розминок, які можна використати на уроці чи при роботі з обдарованими учнями на різних рівнях: Elementary, Pre-Intermediate, Intermediate.

Mes-english.com — матеріали для вчителів молодших класів та середньої ланки. Перевагою сайту є наявність відеоінформації, наявність великої підбірки тематичних видруків (Flashcards), лексичних кросвордів, а також різноманітних групових та індивідуальних ігор. Сайт пропонує готові безкоштовні презентації тематичної лексики в форматі PowerPoint.

Apples4theteacher.com — електронна бібліотека із завданнями для розвитку навичок читання. Всі вправи, тексти та вірші розміщені відповідно до окремої тематики. Матеріали даного сайту можуть бути використані при плануванні уроків як у молодшій школі (вправи на звуки та фонемі), так і у середній (тексти, вірші, рекомендовані твори для читання).

Stickyball.net — вчителі зможуть знайти різноманітні вправи для розвитку навичок читання: від звука до речення; граматичні вправи, що містять правила з доступним поясненням та подальшими завданнями на їх застосування; вправи, спрямовані на розвиток діалогічного мовлення; матеріали для розвитку навичок творчого письма. Окрім цього, у наявності є зразки планів уроків та інтерактивні ігри для розвитку всіх мовленнєвих компетенцій.

Super Teacher Worksheets.com — велика кількість завдань, текстів, прописів, що можуть використовуватися індивідуально кожним учнем за розділами: Reading and Writing Worksheets, Grammar, Phonics, Spelling Lists and Worksheets.

ESL Tower.com — друковані та інтерактивні вправи з граматики, лексики та фонетики. Крім того, на даному сайті є безліч цікавих онлайн-вправ та ігор, що можна використовувати як під час уроків, так і під час індивідуальних занять.

Eslmonkeys.com — містить безкоштовні матеріали для уроків домашнього читання, граматичні вправи та тексти, плани-конспекти уроків, різноманітну методичну літературу, крилаті вирази відомих людей на різноманітну тематику, лексичні вправи, автентичні статті з Reuters та Guardian, які можна знайти, використовуючи тематичний каталог.

Teaching from Home

Є багато способів, як можна почати викладати англійську з дому. Від створення віртуальної аудиторії до використання соціальних медіа для зв'язку зі своїми учнями. Основні поради щодо взаємодії онлайн (<https://elt.oup.com/feature/global/learnathome/>).

Online Teaching
Part 1: Getting
Started

Online Teaching
Part 2: Practical
Tips for English
Language Lessons

Online Teaching
Part 3: Tips
to Engage
and Motivate
Students

The Complete
Guide
to Running
a Blended
Learning
Course

- 10 ways home learning apps can boost children's English learning <https://qr.go.page.link/Lojtv>
- Learn English with Virtual Environments <https://qr.go.page.link/eXj2R>
- 25 ideas for using WhatsApp with English language students. <https://qr.go.page.link/jxFu3>

5-й клас

<p>Disaster</p> <p>https://qr.go.page.link/628iU https://qr.go.page.link/A65Qx https://qr.go.page.link/vB5dj https://qr.go.page.link/nvBca https://qr.go.page.link/eWXtq https://qr.go.page.link/JeyQp https://qr.go.page.link/Fzoxr https://qr.go.page.link/ABcca</p>	<p>At the restaurant</p> <p>https://qr.go.page.link/nJ3pP https://qr.go.page.link/44sHz https://qr.go.page.link/cFTNc https://qr.go.page.link/hHEHg https://qr.go.page.link/Xqw31 https://qr.go.page.link/vwFhQ https://qr.go.page.link/u2bxt</p>
<p>Wild West</p> <p>https://qr.go.page.link/VmnrR https://qr.go.page.link/1o95B https://qr.go.page.link/41R22 https://qr.go.page.link/UMSK4 https://qr.go.page.link/EepxL https://qr.go.page.link/qPh8F https://qr.go.page.link/oyBbL</p>	<p>In Istanbul</p> <p>https://qr.go.page.link/Unxh3 https://qr.go.page.link/wv88M https://qr.go.page.link/r81pn https://qr.go.page.link/uQL1Z https://qr.go.page.link/qN5ag https://qr.go.page.link/Q9yH4 https://qr.go.page.link/Qh3YT</p>
<p>What's your occupation?</p> <p>https://qr.go.page.link/vwmw3 https://qr.go.page.link/amLgJ https://qr.go.page.link/i2Kt4 https://www.youtube.com/watch?v=G5UHA2sf-IE https://www.youtube.com/watch?v=ckKQclquAXU https://www.youtube.com/watch?v=DGc7V9VJF8c</p>	<p>Irregular verbs</p> <p>https://qr.go.page.link/ZtYBH https://qr.go.page.link/qQnRb https://qr.go.page.link/8NSWb https://qr.go.page.link/6p1fS https://qr.go.page.link/BBF6t https://qr.go.page.link/Y42T7 https://qr.go.page.link/feGrC https://qr.go.page.link/vUWkn https://qr.go.page.link/cjC9d https://qr.go.page.link/xq8Kg</p>

6-й клас

<p>Future Transport</p> <p>https://qrgo.page.link/Av6tU https://qrgo.page.link/rmQ6A https://qrgo.page.link/ZgzrB https://qrgo.page.link/icDYr https://qrgo.page.link/nhaf6 https://qrgo.page.link/kpLko https://qrgo.page.link/VJvQD https://qrgo.page.link/YM72M</p>	<p>About Egypt</p> <p>https://qrgo.page.link/uZRDb https://qrgo.page.link/YUcCM https://qrgo.page.link/gv3bL https://qrgo.page.link/LFbM5 https://qrgo.page.link/nBYCx https://qrgo.page.link/bDtVc https://qrgo.page.link/Uhuui https://qrgo.page.link/W375a</p>
<p>Olympic Sports</p> <p>https://qrgo.page.link/xMzKg https://qrgo.page.link/Z2Ndi https://qrgo.page.link/1iu5H https://qrgo.page.link/Ghrf6 https://qrgo.page.link/guoZG https://qrgo.page.link/68raH https://qrgo.page.link/74799 https://qrgo.page.link/dVcPP https://qrgo.page.link/kGNff https://qrgo.page.link/3PAaS</p>	<p>Space</p> <p>https://qrgo.page.link/gjJqF https://nineplanets.org/kids/ https://qrgo.page.link/1zDU5 https://www.planetsforkids.org https://qrgo.page.link/zsbWV https://qrgo.page.link/kovWy https://qrgo.page.link/x2pBE https://qrgo.page.link/68puJ https://qrgo.page.link/Tv5rh</p>

Вікторія Плієнко,
 методист НМЦ координації
 методичної роботи та освітніх
 вимірювань ІПО Київського університету
 імені Бориса Грінченка

Методичні рекомендації організації та проведення дистанційного навчання з іспанської мови

Специфіка предмета «іноземна мова» передбачає опанування учнями іншомовного досвіду, який забезпечує у них сформованість іншомовної комунікативної компетентності.

Пріоритет у навчанні іноземних мов належить виконанню вправ усного характеру. У цьому полягає особливість і основна складність викладання іноземних мов.

Дистанційне навчання іспанської мови із використанням комп'ютерних та телекомунікаційних технологій має забезпечувати реалізацію таких завдань:

- формування і розвиток умінь та навичок читання з безпосереднім використанням матеріалів мережі «Інтернет»;
- удосконалення умінь аудіювання на основі адаптованих та автентичних звукових текстів;
- формування і розвиток умінь монологічного та діалогічного мовлення;
- розширення активного та пасивного словників, ознайомлення з лексику сучасної іспанської мови;
- формування стійкої мотивації пізнавальної діяльності, потреби використання іноземної мови у реальному спілкуванні;
- формування культури спілкування.

При вивченні іспанської мови технології дистанційного навчання можуть бути дуже ефективними.

Для навчання таким видам мовленнєвої діяльності, як читання і написання, можна значною мірою обмежитися асинхронним видом дистанційного навчання, оскільки особливості цих видів мовленнєвої діяльності не вимагають самі по собі звукового супроводу. Проте при навчанні говорінню, вимові й аудіюванню необхідна опора на звуковий супровід, а також створення різних ситуацій, що стимулюють усні висловлювання, тобто виникає потреба опори на ілюстративні та аудіоматеріали.

З точки зору навчання іспанської мови усі освітні платформи надають достатньо можливостей для ефективної організації процесу дистанційного навчання:

- навички письма добре розвиваються при використанні учнями чатів та форумів, де вони можуть спілкуватися;
- є можливості для розвитку навичок аудіювання, оскільки учні не прив'язані до обмеженої кількості прослуховувань матеріалу;
- дуже легко робити перевірку якості виконання домашніх завдань;
- ефективний розвиток навичок говоріння.

Учні можуть зробити аудіозапис власного мовлення (наприклад, переказ тексту або підготовлений монолог).

Застосування онлайн-сервісів може успішно й ефективно доповнити систему дистанційної освіти. Три основні принципи, на яких базується система: вчитися у носіїв мови, вчитися на автентичному матеріалі, вчитися безкоштовно.

Користування інтернет-ресурсами надає величезні можливості для дистанційного навчання і урізноманітнює форми роботи на уроці, зацікавлює здобувачів освіти до вивчення мови. Для використання у роботі пропонуємо вчителям такі освітні ресурси:

Освітні ресурси іспанською мовою:

Онлайн-бібліотека Інституту Сервантеса (<https://www.cervantes.es>).

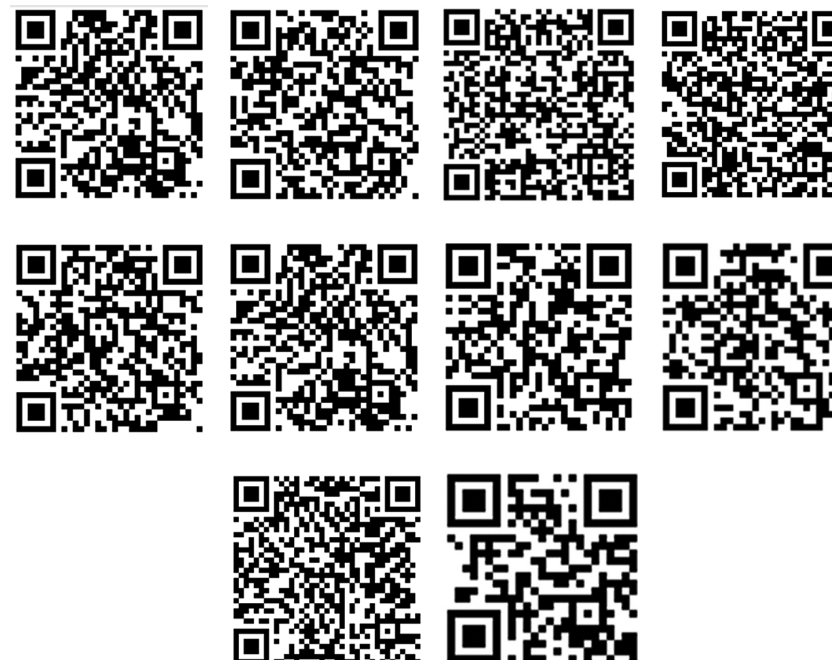
<https://www.profedelee.es/>, <https://www.spanishunicorn.com>. Завдання та ресурси для викладачів та учнів. Має бібліотеку відеороликів, подкасти, пояснення матеріалу та різноманітні вправи на запам'ятовування, автоматизацію лексичних одиниць.

<https://videoele.com>. Ресурс, який дозволяє користуватись відеоматеріалами рівнів A1 та A2, які формують комунікативну та соціокультурну компетенцію учнів.

<https://aprenderespanol.org/>. Ресурс, на якому зібрані вправи з різних сайтів для вивчення лексики, граматики. Містить диктанти, вправи на аудіювання, казки, пісні тощо.

Також рекомендуємо інші подібні освітні ресурси, які допоможуть вчителям іспанської мови зробити уроки цікавими та сприятимуть мотивації учнів до навчання:

<http://www.todoele.net>
<http://auladeletras.net/>
<http://elenet.org/>
<http://www.elenet.org/falsosamigos>
<http://www.ver-taal.com/index.htm>
<https://www.esfacil.eu/en/>
<http://www.zonaele.com>
<http://www.auladiez.com/>

Запропоновані освітні ресурси:

— надають можливість вивчати іспанську мову за допомогою онлайн-уроків, які проводяться у простій та цікавій формі, з рисунками, інтерактивними вправами.

— містять добре розроблені вправи, спрямовані на заучування розмовних фраз, граматичні вправи різного рівня складності;

— надають можливість спілкування з носіями мови, учасників-носіїв мови можна додавати у друзі, спілкуватися на різні теми;

— допомагають учням добре розширити словниковий запас, а також вдосконалити навички читання та аудіювання;

— пропонують вивчати мову, використовуючи аудіокнижки, пісні, відеозаписи, фільми та тексти;

— містять великий вибір текстів, аудіо- та відеоматеріалів на різні теми та різних рівнів складності.

Кожен окремий онлайн-сервіс є корисним ресурсом для розвитку тих чи інших навичок і вмінь, проте жоден з них не є ідеальним, і лише вдале поєднання ресурсів може забезпечити всебічну підготовку та ефективне навчання учнів. Тож провідне місце в системі дистанційного навчання відіграє вчитель, від якого залежить вибір платформи дистанційного навчання і який може надати поради з успішної організації самостійної роботи учнів.

*Наталія Мартиненко,
 методист НМЦ координації методичної
 роботи та освітніх вимірювань
 ІПО Київського університету
 імені Бориса Грінченка*

Методичні рекомендації організації та проведення дистанційного навчання з німецької мови

Дистанційна форма навчання може бути успішно реалізованою при вивченні іноземної мови на будь-якому етапі навчання. Ефективність такого навчання залежить, насамперед, від якості методичного наповнення кожного заняття. Методичні матеріали для дистанційного вивчення повинні бути спрямовані на самостійний розвиток іншомовної комунікативної компетенції учнів, набуття та тренування всіх необхідних лінгвістичних навичок, забезпечувати необхідні умови для засвоєння нового мовного матеріалу з подальшим практичним використанням, спонукати до активного творчого пошуку. Відповідно до задач, які постали перед вчителем, методика дистанційного навчання іноземних мов повинна передбачати поєднання наступних технологій: педагогічних, інформаційних.

Сучасні педагогічні технології мають бути спрямовані на розвиток пізнавальної та науково-пошукової діяльності учнів, відповідаючи при цьому дидактичним та практичним цілям та завданням навчального процесу. До них можна віднести дискусії, рольові та ділові ігри, ситуаційний аналіз, метод проектів, кейс-технології, участь у конференціях з підготовкою презентацій тощо. Вони сприяють розвитку спонтанної та автентичної мови, спонукають учнів до активної участі у навчальному процесі, підвищують мотивацію до вивчення мови, дають можливість застосувати та оцінити власні комунікативні навички.

При використанні інформаційних ресурсів у учнів формуються навички читання, писання, аудіювання, удосконалюється монологічне та діалогічне мовлення, значно поповнюється словниковий запас, формується соціокультурна компетенція та мовний етикет.

Для ефективного опрацювання учнями тем, передбачених для дистанційного навчання, слід застосовувати інтернет-ресурси, які сприятимуть забезпеченню формування навичок та вмінь читання, говоріння, аудіювання та письма.

1. <https://www.dw.com/uk>

Величезна безкоштовна база структурованих уроків, вправ та інтерактивних завдань з німецької мови. Її розробник — німецька медійна компанія Deutsche Welle. Розпочати вивчення можна з будь-якого рівня, а якщо є бажання, зосередитися на розмовних навичках або граматиці. Також є можливість завантажити уроки-подкасти на мобільний та слухати їх протягом дня. Не забудь підписатися на онлайн-розсилку й отримувати цікавинки, що стосуються вивчення мови.

2. <https://www.goethe.de/de/spr/ueb.html>

Безкоштовні вправи та відеоуроки для учнів з різним рівнем володіння мовою. Є окремий розділ для вивчення німецької за професійним спрямуванням: технічна лексика, робота у соціальному секторі тощо. Також можеш скористатися розробленими Goethe-Institut мобільними додатками й іграми для вивчення німецької.

3. <https://www.audio-lingua.eu/>

Найкращий спосіб вивчити мову — постійно читати та розмовляти німецькою, а також слухати носіїв мови. Audio Lingua дає таку можливість, адже це ресурс із короткими записами німців, що розмовляють на повсякденні теми. Вони розповідають про сім'ю, погоду, їжу та навіть політичні вподобання. Аудіо розділені за рівнями, як бонус можна знайти подкасти на різних німецьких діалектах.

4. <https://www.cornelsen.de/>

На цьому сайті ви можете безкоштовно завантажити в форматах PDF та DOC вправи з німецької мови для вивчення граматики, поповнення словникового запасу та засвоєння вивченого матеріалу. Всі матеріали зібрані та поділені на три групи складності — обирайте свою та вчіться.

5. <https://deutschlernerblog.de/>

Deutschlernerblog — ресурс з великою базою граматичних вправ, завданнями, що тренують сприйняття мови на слух і читання на всіх рівнях володіння мовою. Також можна знайти ігри для швидкого запам'ятовування слів, посилання на німецькі відео, музику та ще багато корисних і цікавих матеріалів.

6. <https://www.deutsch-lernen.com/>

Чудовий ресурс для тих, хто любить самостійно організувати навчальний процес. Спершу ви можете пройти короткий тест для визначення рівня мови, а потім перейти до граматичних вправ, де пояснюються певні правила. І наостанок — почитати цитати великих людей німецькою мовою.

7. <http://www.bbc.co.uk/languages/german/>

Гайд від BBC для початківців і просунутих знавців німецької. Сайт пропонує визначити рівень мови та можливість вивчити базову лексику, щоб розповісти хто ти, звідки приїхав. На ресурсі також знайдуться книги з граматики та численні вправи.

8. <http://www.jungshchar.com/index.htm>

Цей сайт розроблено спеціально для вчителів, які викладають німецьку на початковому етапі навчання, однак згодиться він і для тих, хто вивчає німецьку самостійно. Тут є загадки, історії, музика та багато іншого.

9. <https://www.youtube.com/channel/UC1BrbJXNh2sFxOuvH4o5H9g>

Посилання на YouTube-канал, уроки німецької мови від Дженні, які будуть цікаві і для тих, хто тільки знайомиться з німецькою мовою, і для тих, хто вже має початковий або середній рівень підготовки. Спеціально для кожного рівня є окремий плейлист — A1, A2, B1, B2 і C1. У своїх відео Дженні розпо-

відає про граматику та вимову, дає поради з вивчення німецької мови, а також пояснює, як правильно спілкуватися з носіями мови.

10. <https://www.youtube.com/user/eageour/featured>

Цей канал містить 100 лекцій з німецької мови для початківців, які забезпечать основний словниковий запас та ознайомлять з принципом побудови коротких речень. Курс складається з карток, які супроводжуються двома мовами — німецькою та українською.

11. <https://www.zdf.de/>

Німецький телеканал, який містить джерело безкоштовних німецьких фільмів, як дубльованих, так і оригінальною мовою, всі вони безкоштовні для перегляду.

12. <https://www.bookrix.de/>

На сайті можна завантажити німецькомовні книги в електронному форматі. Шукайте книгу за жанрами, автором, назвою чи просто звантажуйте ту, яка сподобалась найбільше.

13. <https://www.audible.de/>

Широка колекція аудіокниг німецькою мовою.

14. <https://www.lingohut.com/>

Інтерактивна лабораторія LingoHut — для практики вимови корисних найвживаніших фраз. LingoHut — це глобальний проєкт, і з ним ви можете вдосконалювати не лише німецьку, але й інші мови. Для німецької на сайті представлено 109 уроків із базовим словником, до кожного із виразів додається аудіофайл.

15. <https://www1.wdr.de/>

Ресурс пропонує цікаві передачі на актуальні теми із субтитрами. У медіатеці на цьому сайті можна посортувати відео за тегами, і обрати те, що вам найбільш цікаво чи потрібно. До слова, на цьому сайті також можна прослуховувати радіо та читати новини. А у закладочці «Телебачення» можна переглядати не лише передачі, а також фільми та німецькі серіали.

*Людмила Габора,
методист науково-методичного
центру Подільського району*

Поради і корисні посилання для вчителів французької мови

Порада всім учителям французької мови: зареєструватися на сайті <https://ua.ifprofs.org/>, який створений для вчителів / викладачів французької як іноземної, серед ресурсів ви можете знайти досвід вчителів / викладачів французької в умовах карантину з усіх країн світу.

Зверніть увагу і на ресурси, уроки для всіх рівнів володіння французькою: від A1 до C2: <https://enseigner.tv5monde.com>, <https://www.lepointdufle.net>, <https://m.bescherelle.com>, <http://www.bonjourdefrance.com>.

Численні вправи з французької мови ви знайдете:

- <http://grammaire.reverso.net/> — Les grandes notions grammaticale. Syntaxe. Conjugaison de verbe. Règles d'accord. Orthographe et typographie. Questions d'actualité;
- <http://www.lepointdufle.net>;
- <https://qrgo.page.link/eJtqH>;
- <http://fr.tsedryk.ca/>;
- <https://qrgo.page.link/Qo5pZ>;
- <http://exercices.free.fr/francais/index.htm>;
- <http://www.didierlatitudes.com/>;
- <http://lexiquefle.free.fr/index.htm> — сайт для роботи з лексикою;
- <https://babadum.com/> — ігри для вивчення лексики.

Наприклад, для відпрацювання відмінювання дієслів скористайтесь:

- <http://leconjugueur.lefigaro.fr/>;
- <http://www.les-verbos.com/>;

- <http://www.conjugaison-verbe.fr/>;
- <https://qrgo.page.link/mHqwq>.

Розгляньте і можливості сайтів для роботи зі словниками, відеоуроками, засобами медіа.

Словники

- <http://www.ikonet.com/fr/ledictionnairevisuel/> — візуальний словник;
- <http://www.larousse.fr/> — видавництво «Ларусс» пропонує п'ять словників;
- <http://www.cnrtl.fr/antonymie/> — антоніми;
- <http://la-conjugaison.nouvelobs.com/synonyme/> — синоніми, дефініції, судоку;
- <https://www.lingvolive.com> — перекладач;
- <https://www.duolingo.com> — сайт для вивчення мови.

Відео

- <https://french.yabla.com/> — тематичні відео;
- <http://www.linguo.tv> — відео з субтитрами.

ТБ

- <http://www.francetelevisions.fr/>;
- <http://enseigner.tv5monde.com/>;
- <http://apprendre.tv5monde.com/>.

Газети та журнали

- <http://www.culturetheque.com> — культуротека надає доступ до великої кількості книг, аудіокниг, відео, газет, журналів, аудіозаписів;
- <http://www.lefigaro.fr/>;
- <http://www.lexpress.fr/>;
- <http://www.lepoint.fr/>.

Подкасти

- http://www.bbc.co.uk/languages/french/deja_vu/;
- <http://lang-8.com/>;
- <http://www.podcastfrancaisfacile.com/>;
- <https://qrgo.page.link/DokFi>;
- <http://parlez-vousfrancais.com/>;
- <https://qrgo.page.link/B57dF>.

ІСТОРІЯ

*Олександр Трухан,
доцент кафедри історичної
і громадянської освіти,
ІПО Київського університету
імені Бориса Грінченка*

Методичні рекомендації щодо організації та проведення дистанційного навчання історії

Організацію дистанційного навчання історії доцільно будувати на основі компетентнісного підходу та зорієнтувати на розвиток особистості учнів, формуванні національної самосвідомості, загальної культури, вміння здобувати освіту впродовж життя.

В оновлених навчальних програмах вміщено зміст навчального матеріалу, очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів, але організація дистанційного навчання потребує більш компактною, ефективною і ефектною системи навчання.

У 5–7 класах учням важливо пояснити, що таке історія і чим займаються історики. Під час викладання історичних дисциплін у цих класах передусім потрібно сприяти тому, щоб учні мали можливість дізнатися більше про історичні події та суспільні явища, які визначали епоху і є основними, найсуттєвішими для її розуміння; постійно розвивати вміння і навички учнів (формування предметних компетенцій) роботи з історичними фактами, які дають узагальнену картину минулого; усвідомлення сутності суспільної організації, духовного світу слов'ян; засвоєння історичних понять, таких як: «історія», «історична хронологія», «ера», «період (епоха)», «тисячоліття», «століття», «хронологічна таблиця», «історичні джерела», «дер-

жава», «антична цивілізація», «велике переселення народів», «феодалізм», «монархія», «республіка», «демократія», «релігія», «відродження», «матеріальна та духовна культура»; формувати розуміння історичної хронології, причинно-наслідкових зв'язків, відчуття епохи, неминучості руху суспільства по шляху історичного прогресу.

Історія, 5 клас

Історія, 6 клас

Історія України, 7 клас

Всесвітня історія, 7 клас

Київська Русь

8–9 класи — етап навчання, що потребує моделювання видів і способів освітньої діяльності, яких вимагає суспільно-гуманітарний напрям.

Головне завдання вчителя — надати системні знання про соціально-економічні, політичні, культурно-духовні явища і процеси ранньомодерної доби в Європі та на території України, сприяти виробленню в учнів власного ставлення до змін у житті та світогляді людей у другий період Нового часу — епоху революцій, появи нових ідеологій, становлення модерного суспільства з його соціально-політичними та соціально-економічними структурами — і підготувати до розуміння історичних процесів ХХ століття.

Логічним буде звернутися до таких історичних понять: «фільварок», «унійна (греко-католицька) церква» «церковні братства», «колегія», «козак», «Запорозька Січ», «національно-визвольна війна», «Гетьманщина», «Руїна», «національне відродження», «смуга осілості», «індустріальна революція (промисловий переворот)», «Весна народів», «громадівський рух», «кооперативний рух», «політизація національного руху», «український модерн», «Великі географічні відкриття», «Реформація», «Високе Відродження», «абсолютна монархія», «революція», «індустріальна (промислова) революція», «Просвітництво», «індустріальне суспільство», «пробудження Азії», «масова культура», «соціальна структура суспільства», «соціальна революція», «технічний прогрес», «гуманізм», «національно-культурне відродження».

Учні повинні навчитись аналізувати й узагальнювати історичний матеріал, визначати сутність, причини, значення історичних подій, уміти самостійно опрацьовувати різноманітні джерела інформації, досліджувати явища і процеси в часі і просторі, аналізувати й оцінювати мотиви, цілі, досягнення окремих діячів і груп, критично мислити, розв'язувати ситуації, пов'язані із суспільним життям та діяльністю людей тощо. Бажаним є систематичне залучення учнів до проектної діяльності в процесі навчання історії, підготовки есе.

Предмет	8 клас	9 клас
Історія України		
Всесвітня історія		

Вивчення історії України та всесвітньої історії у 10–11 класах — це етап удосконалення й розвитку набутих навичок, вищий етап у формуванні цілісної картини суспільного розвитку.

Організуючи дистанційне навчання історії, варто синхронізувати вивчення історії України та всесвітньої історії. В учнів повинні сформуватися розуміння і вміння інтерпретувати історичний розвиток України та інших держав як цілісну систему світового культурного, економічного, соціального та політичного простору, пояснювати взаємодію української та світової історії, виокремлювали й аналізувати історичні виклики, з якими стикалися держави, народи-нації й люди впродовж ХХ і на початку ХХІ ст. Загалом курс спрямовано на реалізацію засад компетентісно-орієнтованого навчання історії, зокрема розвиток критичного мислення і творчих здібностей учнів.

Організація навчання історії у 10 класі повинна бути зорієнтована на усвідомлення учнями сутності змісту основних процесів, явищ та подій в обох курсах історії ХХ–ХХІ сторіч: українського питання напередодні війни; геополітичних пла-

нів країн Антанти і Центральних держав щодо українських земель; подій Першої світової війни, бойового шляху Легіону Українських січових стрільців, російського окупаційного режиму, розпаду багатонаціональних імперій, повсякденного життя під час війни, статусу жінки в суспільстві у період війни, етапів Української революції 1917–1921 рр., Акту злуки УНР і ЗУНР, суперечностей Версальсько-Вашингтонської системи; цілей та діяльності Ліги Націй, впливу «14 пунктів В. Вільсона» на встановлення повоєнного світового устрою, особливості розвитку держав Європи та Азії та Латинської Америки, встановлення й утвердження комуністичного тоталітарного режиму в Україні, Голодомору, західноукраїнські землі в міжвоєнний період, Другої світової війни як найбільшої за проявами і наслідками трагедії в історії людства, окупаційного режиму та Руху Опору на окупованих територіях виникнення українського визвольного руху та його військово-політичної формації — УПА; ролі й місця українців у військових формуваннях держав Об'єднаних Націй у роки Другої світової війни та вирішення українського питання на завершальному етапі війни, наслідків Другої світової війни, створення ООН тощо.

В 11 класі головна увага повинна бути зосереджена на післявоєнному врегулюванні (особливо на його українському вимірі), пошуках державами й народами нових моделей розвитку: основні етапи розвитку українського суспільства від другої половини ХХ століття, ключові тенденції світової історії, протиріччя соціально-економічного, культурного, релігійного та повсякденного життя українців та народів світу, формування «двополюсного світу», основні тенденції розвитку економіки та політичних систем народами країн Східної, Центральної, Північної Європи, США, вибір шляхів розвитку державами Азії, Африки та Латинської Америки у другій половині ХХ — на початку ХХІ ст., трансформація методів укріплення тоталітарних режимів, природа зародження і форми проявів дисидентського руху в країнах світу, причини та наслідки аварії

на Чорнобильській АЕС, прийняття Декларації про державний суверенітет України й Акту проголошення незалежності України, Всеукраїнський референдум 1 грудня 1991 р., прийняття Конституції України, запровадження національної валюти, проголошення курсу на євроатлантичну інтеграцію України, події в країнах Центрально-Східної Європи; основні тенденції та протиріччя соціально-економічного розвитку України в 1991–1998, 1998–2004 роках; пошук Україною зовнішньополітичних орієнтирів у перше десятиліття незалежності; події Євромайдану, Революції Гідності, героїзм Небесної Сотні, антитерористична операція (АТО), гібридна війна, волонтерський рух, діяльність сучасних українських політиків, науковців, митців, церковних діячів, спортсменів, повсякденне життя і культура народів постіндустріального та інформаційного суспільства.

Предмет	10 клас	11 клас
Історія України		
Всесвітня історія		

Особистість в історії — сукупність уявлень про місце людини в пліні історичного часу та простору, зокрема, щодо її колективних, групових і персональних ролей, впливу на суспільний

розвиток. І тому для організації вивчення діяльності історичної особистості вчителю необхідно обирати тільки ті із них, вплив на яких на суспільний розвиток був найбільш вагомим.

Вивчення історії не може обійтися без звернення до історії рідного краю. Діти повинні розуміти не лише загальні історичні процеси, а й уміти аналізувати їх. Запропонована нами модель вивчення історії рідного краю має такий вигляд:

Історична доба	Головні події в історії України	Основні події в історії рідного краю	Історична топоніміка краю	Історичні персоналії

Запропоновані рекомендації не є догмою. Це лише наше бачення ключових моментів у розвитку людської цивілізації. Кожен учитель може змінювати, доповнювати уніфікувати історичний контекст, але незмінним повинно стати формування в учнів цілісної усвідомленої уяви щодо суспільних процесів і явищ, які мали місце в історії людства.

Додаткові ресурси:

https://sites.google.com/a/kubg.edu.ua/metodika-vikladanna-istoriie/metodicni-rekomendacie	Методичні рекомендації щодо навчання історії в школі
www.memory.gov.ua	Український інститут національної пам'яті
www.livius.org	Історія Стародавнього світу (англ.)

www.ancient-china.net	Історія Стародавнього Китаю (англ.)
www.7wonders.synnegoria.com	Сім чудес світу
www.ostu.ru/personal/nikolaev	Історичні мапи
www.mythology.sgu.ru/mythology/ant	Антична міфологія
www.britannica.com	Онлайн-енциклопедія «Британіка»
history.vn.ua	Книги та підручники з історії України та всесвітньої історії
http://www.thehistorynet.com	Інформація з всесвітньої історії (англ.)
www.nsta.org	NSTA (Британське наукове співтовариство вчителів)
www.cossackdom.com	Історія українського козацтва
www.prostir.museum	Музейний простір України
Wdl.org	Всесвітня цифрова бібліотека. Мапи, документи

ПРАВознавство

*Нінель Клименко,
доцент кафедри історичної
і громадянської освіти
ІПО Київського університету
імені Бориса Грінченка*

Методичні рекомендації щодо організації дистанційного навчання з правознавства

Сучасні освітні тенденції передбачають зміщення акцентів у правовому навчанні школярів із накопичення знань до формування здатності учнів самостійно здобувати, аналізувати, тлумачити, переосмислювати, інтерпретувати, оцінювати й застосовувати на практиці різноманітну правову інформацію. Згідно з вимогами Державного стандарту базової середньої освіти навчання учнів правознавства має спрямовуватися на формування в них громадянських та соціальних компетентностей, пов'язаних з ідеями демократії, моралі, справедливості, рівності, свободи, прав людини, із усвідомленням рівних прав і можливостей, повагою до прав людини й верховенства права.

Курс з основ правознавства спрямований на отримання знань, навичок, ставлень і ціннісних орієнтацій, необхідних людині для ефективного соціального функціонування, реалізації її життєвих цілей і завдань, забезпечення умов для формування елементів правової культури, правових орієнтирів та правомірної поведінки учнів. Під час вивчення правознавства особливу увагу варто приділити правам людини як наскрізному компоненту усіх навчальних дисциплін. Відповідно до керівних принципів освіти в галузі прав людини для системи середньої школи, розроблених Бюро демократичних інститутів і прав людини Організації з безпеки і співробітництва в Європі

(ОБСЄ БДПЛ), основні компетенції в галузі прав людини для учнів середніх шкіл включають такі основні елементи: знання і розуміння (філософія прав людини, принципи прав людини і прав дитини, міжнародні стандарти, дотримання прав людини); ставлення і цінності (повага до себе та інших, критичне мислення, толерантність тощо); навички та поведінка (відстоювання прав людини тощо).

Стрімке запровадження елементів дистанційного й онлайн-навчання у зв'язку із викликами, які постали сьогодні перед суспільством, порушує проблему вибору форм та методів навчання, які б втілили вимоги щодо формування громадянських компетентностей. По-перше, для кращого розуміння і вибору відповідного інструментарію щодо проведення дистанційних уроків учитель має можливість в умовах дистанційної освіти самостійно пройти онлайн-курс «Права людини в освітньому просторі», який рекомендований Міністерством освіти і науки України (лист від 20.03.2019 № 1/11-2803). Цей курс допоможе краще зрозуміти сутність та еволюцію концепції прав людини, перелік прав кожної людини та особливості прав дитини, умови обмеження прав та їхнє гарантування державою, права учасників освітнього процесу, зокрема в Інтернеті, ідею навчального закладу, дружнього до дитини, стан дотримання прав у закладі освіти, а також механізми захисту прав людини в Україні (<https://courses.edera.com/>).

Посилання 1

По-друге, під час дистанційного та онлайн-навчання є унікальна можливість використання мультфільмів з правової тематики, які посилюють мотиваційні моменти, формують уміння критично мислити, працювати з будь-якою інформацією, навички саморегуляції (наприклад: серії навчально-пізнавальних анімаційних фільмів для молоді та юнацтва: «Ти і поліція», «Мої права», «Я маю право» тощо (Посилання 1).

Фахівці називають декілька принципів дії механізму формування у дітей соціальних настанов і цінностей під впливом мультиплікаційних фільмів, а саме: *інформування* — розширення обізнаності учнів про суспільство та його правила, формування уявлень про добро і зло, еталони правомірної і неправомірної поведінки; *ідентифікація* — засвоєння соціально-правових настанов і цінностей шляхом зіставлення себе з персонажами мультфільмів; *імітація* — копіювання поведінки, наслідування героїв мультиплікаційних фільмів. Сюжети мультфільмів — це стандартні ситуації, з якими стикаються учні у повсякденному житті, у процесі спілкування з іншими членами суспільства. Вони демонструють соціальні норми, правила, гендерні ролі, цінності і моделі поведінки тощо. Потім сюжети відтворюються учнями, закріплюючи образ дії в тих чи інших ситуаціях. Найбільш сприятлива технологія роботи з мультфільмами передбачає: навчання організовано і усвідомлено сприймати інформацію; розвиток уміння спостерігати, класифікувати, вибирати; навчання аналізу і резюмування отриманої інформації тощо. Це зумовлено, по-перше, тим, що екранні засоби для сучасного учня є звичайними і емоційними, зустріч із ними приносить розуміння практичності. По-друге, використання відео в навчанні допомагає не тільки запам'ятовуванню правових понять, а їх розуміння та застосування. По-третє, використання екранних засобів допомагає педагогу розширити варіативність ситуацій у межах відпрацьованої теми (якщо йдеться про організований процес навчання), привносячи щоразу щось нове, що викликає інтерес у дитини і дає імпульс для висловлювання, а отже, дає змогу більш повно виявляти комунікативну спрямованість процесу навчання.

Ресурси

1. Ти і поліція. Серія 1. Що робити, якщо до вашої оселі прийшов поліцейський? Чи відчиняти йому двері? Чи відповіда-

ти на його запитання? Взагалі — як діяти у подібній ситуації? (<https://youtu.be/Z42QlCYLN9Y>).

2. Ти і поліція. Серія 2. Як поводити себе, коли поліція просить пред'явити документи або наполягає на особистому огляді, або хоче вас опитати? (<https://youtu.be/CnwzTP6ehDY>).

3. Ти і поліція. Серія 3. У цій серії до головного героя Вася Вася телефонують з поліції та викликають до слідчого. Чи правомірно це і як діяти у такій ситуації? (<https://www.youtube.com/watch?v=DBFjXSPuIBA>).

4. Ти і поліція. Серія 4. Що таке адміністративне правопорушення, чи легко його вчинити і що робити, якщо з вами така халепа сталася? Як діяти під час адміністративного затримання і що у такому випадку вимагати від поліцейського (<https://youtu.be/Brmr2azQtzI>).

5. Ти і поліція. Серія 5. Як захистити себе від неправомірних звинувачень поліції? (<https://youtu.be/xun-LwXeE7I>).

6. Ти і поліція. Серія 6. Що робити, коли поліцейський намагається вибити з тебе зізнання (<https://qrqo.page.link/rFQuB>).

7. Ти і поліція. Серія 7. Ти на мирному зібранні (про поведінку неповнолітнього на масовому заході (<https://qrqo.page.link/bqy8P>).

8. Телепрограма «Я МАЮ ПРАВО!». Випуск 8. Захист прав споживачів (<https://qrqo.page.link/B4gMb>).

9. Свідомо про: Захист прав споживачів (<https://youtu.be/2khc326fFlc>).

10. Мої права. Випуск 2. В магазині (про права покупця в магазині). Чи обов'язково залишати речі в камері схову магазину? Хто несе за них відповідальність? (<https://qrqo.page.link/8HPnF>).

11. Мультфільм «Злидні». Як захистити особисті немайнові та майнові права? (<https://qrqo.page.link/mHBLb>).

12. Злочини неповнолітніх: що їх провокує та чи варто за це карати (<https://qrqo.page.link/hv8MC>).

13. Кримінальна відповідальність неповнолітніх. Про суд (<https://qrqo.page.link/uW3yv>).

14. Мультфільм для дітей на правову тематику «Кінь проти Хом'яка» (знахідка) (<https://qrqo.page.link/4gjU1>).

15. Судове засідання «Свої права ти добре знай, їх шануй і захищай». Мультфільм (<https://qrqo.page.link/jfZyc>).

16. Мультфільм для дітей на правову тематику «Слон проти Жирафи» з англійськими субтитрами. Про рівність (<https://qrqo.page.link/pud3T>).

17. Мандрівник по судовій системі для школярів (<https://qrqo.page.link/b7RNv>).

18. Мандрівник по адміністративній юстиції для школярів (<https://qrqo.page.link/fp36M>).

19. Шкільний календар прав людини (<https://qrqo.page.link/guEXF>).

Для проведення дистанційних уроків з основ правознавства можливе використання розробок та ресурсів сайтів: <https://qrqo.page.link/CQX5c>, <https://qrqo.page.link/pFvRr>.

ГРОМАДЯНСЬКА ОСВІТА

*Нінель Клименко,
доцент кафедри історичної
і громадянської освіти
ІПО Київського університету
імені Бориса Грінченка*

Методичні рекомендації щодо організації дистанційного навчання з громадянської освіти

Громадянська освіта передбачає формування громадянської освіченості особи. Цієї мети можна досягти, лише застосовуючи «багатовекторний» підхід. Перш за все, учнівську молодь необхідно «озброїти компетентностями», необхідними для участі в житті суспільства на всіх рівнях, що передбачає, насамперед, здатність реалізовувати свої права й свободи, поважаючи при цьому права й свободи інших громадян, а також діяти відповідно до власних переконань і цінностей. Надзвичайно важливо сформувати в молодих громадян України повагу до прав людини, плюралізму демократії, верховенства закону, виховати в них неприйняття насильства, ксенофобії, расизму, агресії, нетерпимості.

В умовах дистанційної освіти набуває актуальності використання онлайн-платформи курсу «Громадянська освіта». Підручник з громадянської освіти містить 7 розділів, що висвітлюють особливості життя і діяльності людини у демократичному суспільстві. Кожен розділ складається з низки тем, що визначають окремі заняття. Текст підручника, викладений на цій онлайн-платформі, постійно доповнюється різними навчальними матеріалами: визначеннями основних термінів і понять, ілюстраціями, аудіо- та відеоматеріалами, цікавими фактами і прикладами з життя. Вчителі, які викладають курс з допомо-

гою зазначеної платформи мають змогу навчатися у зручний час, слідкувати за своїм прогресом у вивченні курсу громадянської освіти, здобувати додаткові бали за ознайомлення з додатковими матеріалами до теми, брати участь в опитуваннях, виконанні практичних завдань у «Майстерні громадянина» тощо.

На базі онлайн-бібліотеки з медіаосвіти АУП з вересня 2013 року створили портал «Медіаосвіта та медіаграмотність» (<http://www.medialiteracy.org.ua>), у тому числі з відеоархівом, з метою створення інтерактивної платформи для спілкування медіапедагогів, задля сприяння відкритості та публічності процесів у медіаосвітньому середовищі. На порталі розміщуються новини медіаосвіти, поповнюється електронна бібліотека, календар подій, плани уроків, презентації тощо.

Якщо учитель відчуває достатню впевненість та має необхідне обладнання, може записати відео свого уроку завчасно та завантажити його на YouTube. Необхідно, як і на очному занятті, пояснити коротко мету та очікувані результати. Онлайн-освіта найбільш ефективна, коли одна тема поділена на кілька частин. Перша частина — це короткі відео для учнів (до 10 хв), а друга — маленькі завдання (здебільшого тести).

Відеоурок має містити приклади з життя. Ефектним та мотиваційним він буде, якщо до нього додати привабливі аудіовізуальні матеріали.

Мультимедійні проекти також сприяють кращому засвоєнню учнями навчального матеріалу. Сучасній дитині набагато цікавіше і зручніше сприймати інформацію саме у формі яскравих мультимедійних презентацій, а не у вигляді застарілих монотонних таблиць. Вдале застосування кольору, комп'ютерної графіки, звуку дозволяє відтворювати реальні обставини дійсності.

Дистанційне навчання та проведення онлайн-уроків з громадянської освіти дає можливість активно застосовувати мультимедійні технології. Вони дають можливість ефективно використовувати текст, графіку, відео та мультиплікацію в інтерактивному режимі. Комплексне використання названих тех-

нологій дозволяє суттєво підвищити якість викладання громадянознавчих дисциплін, враховуючи ще й те, що мультимедійні програми — досить наукомісткий продукт і для їх розробки необхідні зусилля педагогів, психологів, програмістів художників, звукооператорів та ін. Мультимедійні технології мають суттєві переваги перед паперовою книгою, оскільки під час їх використання виникає навчальне середовище з яскравим наочним представленням потрібної інформації. Для учнів середньої школи це є особливо привабливим. Будь-який електронний посібник можна доповнити новими навчальними схемами, матеріалами, що дозволяє вибрати найоптимальнішу модель та рівень навчання.

Ресурси

1 Інтерактивний курс громадянської освіти

1. Асоціація викладачів історії та суспільних дисциплін «Нова Доба» (<https://www.novadoba.org.ua/gromadska-osvita-ua>).

2. Інтерактивний курс громадянської освіти. Можливості для школярів: онлайн-підручник з громадянської освіти. Текст, додаткова інформація по кожній темі (тексти, відео, життєві кейси); онлайн-спільнота школярів з різних регіонів України: симуляції, ігри, опитування,

петиції, вибори, флешмоби (на громадянську тематику); оцінювання через автоматичну фіксацію досягнень учня: фіксація активності учнів по кожній темі, триєдиний компетентнісний підхід до підсумкового оцінювання роботи учнів по кожному розділу: онлайн-тестування, аналіз ситуації, практичне завдання (есе), а також мотивація школярів (через автоматичний набір балів) за залучення до активностей «Спільноти» тощо) (<https://qr.go.page.link/NN2TV>).

3. Особистість та її ідентичність (<https://www.youtube.com/watch?v=VzWdsfyQrdQ>).

4. Права і свободи людини (<https://www.youtube.com/watch?v=A7oDEzEo04g>).

5. Людина в соціокультурному просторі (https://www.youtube.com/watch?v=7VSb_1gMEAs).

6. Демократичне суспільство та його цінності. Частина 1. (<https://www.youtube.com/watch?v=b77hLos1r2o>).

7. Демократичне суспільство та його цінності. Ч. 2 (<https://www.youtube.com/watch?v=G2NuWPEg65c>).

8. Світ інформації. Масмедіа та медіаграмотності (<https://www.youtube.com/watch?v=fsSajiQCGW0>).

9. Економіка (https://www.youtube.com/watch?v=DEVHlxgau_A).

10. Україна і світ (<https://www.youtube.com/watch?v=hQzxjgHUAW8>).

11. Оцінювання з громадянської освіти (<https://www.youtube.com/watch?v=kGf6Cpu4SnE>).

12. Економіка домогосподарства (<https://www.youtube.com/watch?v=KCXQ8KoDmw0>).

13. Ринок праці (<https://www.youtube.com/watch?v=xAczV2yXVV0>).

14. Соціальне підприємництво в картинках і простих прикладах (<https://www.youtube.com/watch?v=xWmguQ8Y82M>).

15. Відкритий Урок 2020 «Історія України» для 11 класу. (16.03.2020). Запис трансляції. Телеканал «Київ» (<https://youtu.be/mvEsEva1V3Y>).

Для проведення дистанційних уроків з громадянської освіти можливе творче використання наявних розробок та ресурсів сайтів <https://qr.go.page.link/4t2w4>, <https://vseosvita.ua/library/gromadanska-osvita>, лекцій та занять, що присвячених медіаграмотності, питанням економіки — на платформі «Прометеус» (<https://prometheus.org.ua/civileducation/>).

Відкритий урок 16.03.2020

Розробки уроків-громадянської освіти, 10 клас

МАТЕМАТИКА, АЛГЕБРА, ГЕОМЕТРІЯ

*Олена Олексюк,
старший викладач
кафедри природничо-
математичної освіти і технологій
ІПО Київського університету
імені Бориса Грінченка*

Методичні рекомендації щодо організації та проведення дистанційного навчання з математики: створення відеоуроку

Ситуація, що склалася в країні через пандемію дала поштовх для організації роботи в умовах ізоляції. Освітня система не стала винятком і за короткий час були створені умови для навчання учнів дистанційно. Для забезпечення дистанційного навчання учнів використовуються різні освітні вебресурси та онлайн-платформи.

Однією з форм роботи з учнями є відеоуроки. Створення відеоуроків потребує багато зусиль і відповідальності, але це буде дієвим протягом довгого часу. Відеоуроки плануються і записуються відповідно до календарно-тематичних планів на навчальний рік.

Деякі рекомендації щодо підготовки і створення відеоуроку з математики

Тривалість відеоуроку має бути не більше 30 хвилин. Протягом цього часу необхідно не тільки нагадати певні факти, а й правильно та доступно подати новий матеріал, показати застосування цих знань при розв'язуванні завдань різних рівнів.

Починати відеоурок треба з привітання.

Потім обов'язково розібрати домашнє завдання. Завдань повинно бути не більше 3, щоб на уроці на них витратити не більше 5–7 хвилин. Пояснення домашнього завдання повинно бути детальним, щоб кожен учень зміг побачити і почути усі кроки розв'язання. Якщо є деякі моменти: використання формули, означення, властивості тощо, обов'язково записати, проговорити той факт, який використовується.

Наступний крок — актуалізація опорних знань. Щоб перейти до пояснення нового матеріалу, необхідно повторити тільки ті факти, на основі яких базуються нові знання. Під час актуалізації питання не ставляться, а означення, властивості тощо проговорюються коротко, чітко, лаконічно. Це можна демонструвати коротким записом, схемою або графіком. Обов'язково оголосити тему уроку та мотивувати учнів до здобуття нових знань з теми.

Під час пояснення нового матеріалу продумати чіткий, лаконічний алгоритм, що супроводжується короткими записами, таблицею, графіками, схемою тощо. Пояснення повинно бути зв'язне, логічно послідовне, короткими реченнями без зайвих слів. Наступний крок — перехід до застосування установлених фактів для розв'язування завдань.

Необхідно починати розв'язувати із завдань початкового та середнього рівнів. Обов'язкове детальне обговорення завдання з усіма кроками, навіть елементарних обчислень. Проговорювати і нагадувати дії, які виконує учитель. Перше завдання повинно містити 1–3 кроки розв'язання. Для пояснення використовувати схеми, формули, що використовуються, рисунки, графіки тощо і розміщувати їх на дошці так, щоб весь матеріал був у полі зору учня.

Рівень завдання підвищувати поступово, але деталізувати розв'язування залишається обов'язковим. Бажано, якщо це дозволяє тема уроку, чергувати приклади і задачі, або приклади і завдання, в яких за умовою необхідно скласти математичну

модель. Після кожного завдання аналізувати і записувати відповідь. Завдання підбираються так, щоб охопити базові знання з теми, найбільш поширені. Але для мотивації та зацікавленості предметом бажано розв'язувати цікаві задачі, логічного та прикладного спрямування. Після розв'язання кожного завдання робити висновок.

Домашнє завдання складається із завдань, що виконуються за алгоритмами, які розбиралися на уроці, коментуються учителем та записуються на дошку.

Знімати урок бажано блоками: привітання та перевірка попереднього домашнього завдання; мотивація та пояснення нового матеріалу; розв'язування завдань початкового / середнього, середнього / достатнього, достатнього / високого, середнього рівнів; коментування домашнього завдання та закінчення уроку.

Рекомендовано підготувати презентацію на урок, у якій будуть представлені умови завдань, основні алгоритми, формули, можливо ілюстрації до задач (схема, графік, картинка тощо), посилення на цікаві факти.

Всеукраїнська школа онлайн: 7 клас, алгебра:

- Олексюк О. Система лінійних рівнянь (<https://youtu.be/5EuEi2npDS8>).
- Олексюк О. Системи лінійних рівнянь із двома змінними. Графічний метод (<https://youtu.be/5EuEi2npDS8>).
- Олексюк О. Системи лінійних рівнянь із двома змінними. Графічний метод (<https://youtu.be/1fbFYlKkDhY>).
- Олексюк О. Лінійне рівняння з двома змінними та його графік (<https://youtu.be/1fbFYlKkDhY>).
- Олексюк О. Лінійні рівняння, їх системи (<https://youtu.be/IAbIAKDnK-A>).
- Олексюк О. Алгебра. Функція та її графік (<https://youtu.be/G0OKZaiPfX8>).
- Олексюк О. Степінь з натуральним показником і його властивості (<https://youtu.be/jQ1OOe0a71A>).

- Олексюк О. Розв'язування систем лінійних рівнянь методом підставлення (<https://youtu.be/8PGj2KMbZOM>).
- Олексюк О. Розв'язування задач за допомогою систем лінійних рівнянь (<https://youtu.be/a-IC1m49pxk>).
- Олексюк О. Задачі на роботу і відсотки (<https://youtu.be/IBUT00gVpUA>).
- Олексюк О. Розв'язування задач за допомогою систем лінійних рівнянь (<https://youtu.be/-KlsHbIC3aw>).
- Олексюк О. Розв'язування систем лінійних рівнянь різними способами (<https://youtu.be/mWamlznTkiw>).
- Олексюк О. Розв'язування систем лінійних рівнянь способом додавання (https://youtu.be/_Afh0b23Lik).
- Олексюк О. Розв'язування систем лінійних рівнянь методом підставлення (<https://youtu.be/8PGj2KMbZOM>).
- Олексюк О. Розв'язування завдань на лінійні рівняння з двома змінними (<https://youtu.be/e6gZtGvmBEQ>).
- Олексюк О. Геометрія. Коло і круг, довжина кола, площа круга (<https://youtu.be/UQQxQhzNYS8>).

Дарницький РНМЦ

Поради від вчителів математики Дарницького району

1. Для нескладних тем краще давати домашнє завдання наперед, щоб потім на уроці розбирати особливі моменти. Інакше не вистачає часу учням самостійно попрацювати над завданням.

2. Плануйте урок на 3/4 від запланованого часу, тому що постійно витрачаються 2–3 секунди на перемикання уваги учнів між зошитом, підручником і телефоном, це все на одному столі (на звичайному уроці їм не треба «тримати на столі» класну дошку). Також треба давати учням 2–3 секунди при перемиканні вікон екрану, щоб всі встигли зрозуміти, що має відбуватись, завантажуватись.

3. Краще, коли учень працює з широким екраном, при цьому на столі має бути місце для іншого учнівського приладдя. Особливо це стосується уроків геометрії.

4. Постійно нагадуйте, про запис у зошиті, хоча б найважливіших моментів. Інакше учні лише сфотографують, а фотографію потім можуть загубити серед десятків інших зображень.

5. Використовуйте якомога менше різних форматів на одному уроці — менше розпоршується увага учнів.

6. При використанні слайдів розв'язання задачі потрібно показувати покроково.

7. Починайте роздавати варіанти контрольної роботи за 10 хвилин до початку уроку, на збір робіт виділіть ще 10 хвилин.

8. Об'єм домашніх завдань на тиждень має такий обсяг:

- 5–6 класи — 1,5 год;
- 7–8 класи — 2 год;
- 9–11 класи — 2,5 год.

*Ірина Воротникова,
завідувач кафедри
природничо-математичної
освіти і технологій
ІПО Київського університету
імені Бориса Грінченка*

Використання динамічних електронних моделей на онлайн-уроках математики

Онлайн-урок дає можливість використовувати на уроці математики динамічні електронні моделі, організовувати співпрацю учнів та забезпечує засвоєння матеріалу за допомогою дослідницького навчання.

Динамічні моделі дозволяють досліджувати математичні об'єкти і їх структури за допомогою зміни базисних елементів або параметрів, які їх визначають. Наприклад, дослідження моделі трапеції дозволяє з'ясувати, за яких умов трапеція зникає, вироджується в паралелограм або в інший чотирикутник. Динаміка паралелограма, що здійснюється на рухомих моделях, дозволяє отримати прямокутник, квадрат тощо.

Для проведення досліджень математичних об'єктів під час онлайн-уроку можна використати бібліотеки з готовими моделями:

- <https://www.mathwarehouse.com/>
- <https://www.golabz.eu/labs>,
- <https://www.desmos.com/calculator>
- <https://www.geogebra.org/materials>
- <https://qrgo.page.link/1vSHj>

Кожен з ресурсів дозволяє надати посилання до динамічної моделі, вчителю залишається продумати завдання на дослідження. За умов недостатньої цифрової компетентності учасників можна запропонувати перегляд і роботу з готовими моделями.

Е-посібники, сайти і блоги [1–3] допоможуть опанувати компоненти та вбудовані інструменти GeoGebra та Desmos шляхом виконання покрокових побудов і організації навчальних досліджень.

Можна організувати і технологію «перевернутий клас» в моделі змішаного навчання. Наприклад, учні отримують завдання, використовуючи онлайн-книгу (<https://qrqo.page.link/wTPgx>), самостійно ознайомитись з побудовою перерізів багатогранників певним методом, а потім на уроці вчитель пропонує задачу на побудову в середовищі GeoGebra. Відтак пропонує продемонструвати її розв'язання за допомогою демонстрації екрана під час відеоконференції або надіславши посилання на результати роботи.

Для організації спільної роботи і автоматизації перевірки побудованих учнями динамічних моделей можна використати: <https://teacher.desmos.com/>. Ресурс англomовний, але дозволяє створити власні проекти завдань українською мовою. Кожне завдання формується у вигляді карток, які послідовно формують проєкт дослідження у вигляді уроку. Для роботи учням потрібно зареєструватись і отримати код уроку (таким самим чином працює перевірка знань за допомогою україномовного ресурсу Classtime). Приклад «Добудуй чотирикутник» (<https://qrqo.page.link/RQJER>) та інструкція (<https://qrqo.page.link/fL6HA>) дозволять розібратись з можливостями використання графічного калькулятора Teacher Desmos.

Додаткові ресурси ви можете знайти на сайті «Столичний центр відкритої освіти» (<http://vo.ipro.kubg.edu.ua/>) у розділі «Курси ПК» та записавшись на дистанційний модуль «Використання динамічних моделей на уроках математики» (<https://qrqo.page.link/M7gwL>).

Ресурси

1. Долюк Д., Порхун А. Створення інтерактивних моделей у середовищі GeoGebra. 2013 (<https://qrqo.page.link/ННТ6х>).

2. Швидкий старт з Desmos (<https://qrqo.page.link/NSqNr>).
3. Гризун Л.Е., Пікалова В.В., Русіна І.Д., Цибулька В.А. Практикум з опанування пакету динамічної математики GeoGebra. Kharkiv GeoGebra Institute (<https://qrqo.page.link/uuQjR>).

Дарницький РНМЦ

Корисні посилання для дистанційного навчання з математики

Відеоуроки з математики

- Мілованова Д.Б. Методи розв'язування тригонометричних рівнянь (Частина 1). 10 клас (<https://youtu.be/v5uVSFZ-zN4>).
- Мілованова Д.Б. Методи розв'язування тригонометричних рівнянь (Частина 2). 10 клас (<https://youtu.be/71WZfykapSk>).
- Мілованова Д.Б. Методи розв'язування тригонометричних рівнянь (Частина 3). 10 клас (https://youtu.be/42zl78kt4_s).
- Медвідь Н.І. «Поворот». 9 клас (<https://youtu.be/z0cRFKaCOZI>).
- Медвідь Н.І. «Симетрія відносно точки та прямої». 9 клас (<https://youtu.be/zFmaT5JuIGs>).
- Медвідь Н.І. «Дотична до кола та її властивості» (<https://youtu.be/9IWNJLkPVpw>).
- Онлайн-уроки вчителів 315 гімназії. Математика. 6–9 клас. (<https://qrqo.page.link/cRKHq>).
- Сергієва І.В. Ділення десяткових дробів. 5 клас. (<https://youtu.be/qLVVeJBFFns>).

Інтерактивні вправи з математики

- <https://qrqo.page.link/Z6eAE>;
- <https://qrqo.page.link/wCazQ>.

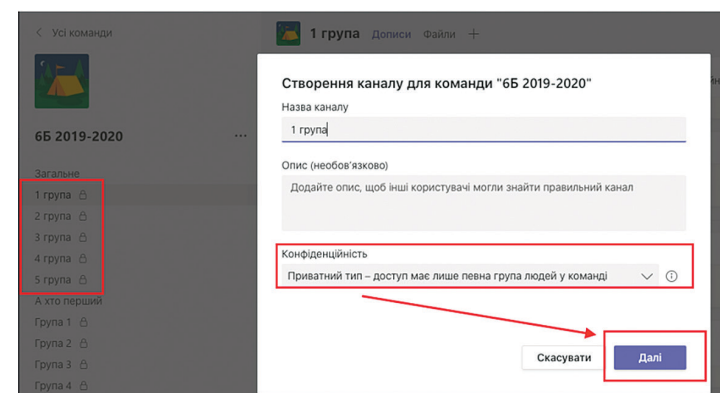
Підготовка до ЗНО з математики — онлайн-уроки

- Відеоуроки (<https://buki.com.ua/videos/matematyka/>).
- Програма ЗНО, характеристика сертифікаційної роботи та Критерії оцінювання завдань відкритої форми з розгорнутою відповіддю (<http://testportal.gov.ua/mathem/>).
- Онлайн-тести ЗНО з математики минулих років (<http://zno.osvita.ua/mathematics/>).
- Всеукраїнський портал з підготовки до ЗНО (<http://znoclub.com/matematyka.html>).
- Безкоштовні онлайн-ресурси з підготовки до ЗНО з математики (<https://qrqo.page.link/EhVCG>).
- Відеоуроки. Задачі з параметрами. Практичний курс. Підготовка до ЗНО (<https://qrqo.page.link/GCDsr>).
- Відеоуроки для підготовки до ЗНО з математики від викладачів ZNOUA (<https://qrqo.page.link/Pekzx>).
- Відеоуроки для підготовки до ЗНО з математики від Matematik ZNO (<https://qrqo.page.link/9P566>).

Наталія Мірошниченко,
вчитель математики НВК № 240
«Соціум», сертифікований тренер
Microsoft м. Київ

Використання Teams для організації співпраці онлайн на уроках математики

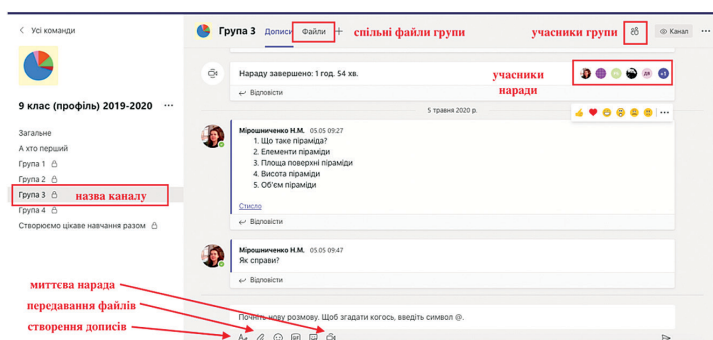
На уроках математики особливо важливо розвивати комунікативні навички роботи, під час звичайного навчання учнів в класі можна зібрати за одним столом, поставити задачу, слідкувати за роботою і, в разі необхідності, надати допомогу. Тому для мене було цікавим організувати роботу в групах під час карантину. Найкраще реалізувати таку роботу можна в командах Teams. Для цього просто необхідно об'єднати учнів однієї команди у групи та створити закриті канали у відповідній групі Teams. Піктограма блокування вказує на приватний канал. Лише члени приватних каналів можуть бачити та брати участь у закритих каналах.

Кожна команда може мати максимум 30 приватних каналів, а кожен приватний канал може містити максимум 250 учасників, цього достатньо, щоб організувати навчання в межах класу

або паралелі. Ще одна особливість: створювати закриті групи може лише власник, тобто вчитель, а тому учні не мають можливості редагувати склад груп та переходити від однієї групи до іншої.

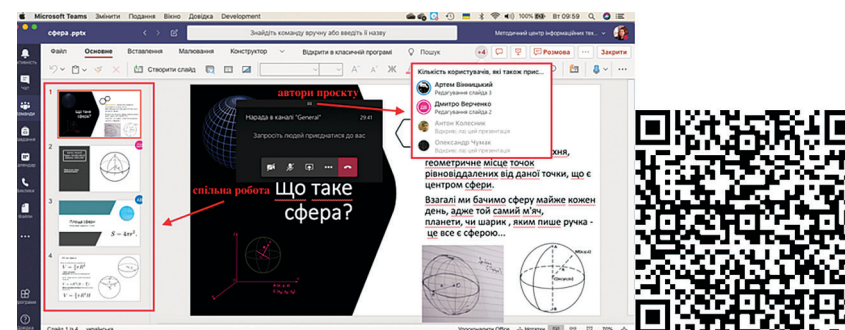
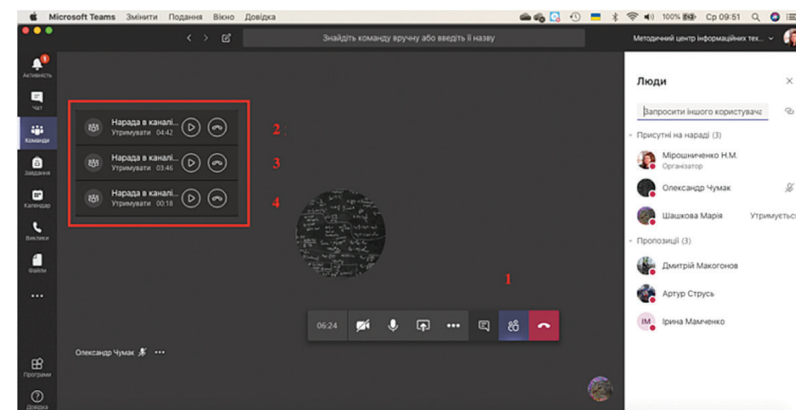
Після створення груп все, що необхідно, — це правильно поставити задачу. Можна створити план роботи, спільний документ, презентацію тощо і слідкувати за процесом роботи. Учні кожної групи мають можливість спілкуватися в чаті, створювати миттєву відеоконференцію, спільно працювати у документі, при цьому учитель може контролювати роботу групи та надавати допомогу в разі необхідності. Важливо звернути увагу на правильний розподіл обов'язків учасників групи (особливо для учнів 5–7 класів).

Одночасно можна перебувати на зв'язку із 4-ма групами (одна основна, в якій зараз відбувається спілкування, і три групи — в режимі очікування), в будь-який момент можна переключитися між нарадами, переходячи від однієї групи до іншої.

Учасники команди, що не входять у дану групу, навіть не бачать інших команд у своєму кабінеті Teams.

Проект, над яким працює команда, може бути розрахованим на один урок або на більш тривалий період, тоді учасники групи мають можливість спілкуватися і в позаурочний час (наприклад, для повторення певної теми).

Після виконання роботи учні можуть спільно презентувати свій проект у загальній нараді для всієї групи або надати посилання для перегляду у чат команди, один учасник транслює презентацію на своєму гаджеті, а всі інші учнів беруть участь у презентації певного питання. Презентації завжди інтерактивні, тому що, працюючи спільно над проектом, учні обов'язково створюють тести за допомогою MS Forms, відеоінструкції, використовуючи Stream, розвивають навички роботи онлайн. Робота в команді урізноманітнює процес навчання, розвиває навички спільної роботи над проектом, відповідального ставлення до завдання групи, а досвід спільної презентації — навички XXI століття.

ФІЗИКА й АСТРОНОМІЯ

*Вадим Гавронський,
старший викладач
кафедри природничо-
математичної освіти і технологій
ІПО Київського університету
імені Бориса Грінченка*

Методичні рекомендації щодо організації та проведення дистанційного навчання фізики та астрономії

Карантин став викликом для всієї української громади. Освітня система не стала винятком. Насамперед карантин показав вразливе місце української освіти — неготовність працювати дистанційно. Можна чути, що перехід на віддалене навчання є безпрецедентним і непередбачуваним. Дійсно, пандемія — надзвичайна ситуація, її неможливо було передбачити ще кілька місяців тому. Разом з тим актуальність впровадження дистанційного навчання для України не є новою. Завжди була категорія дітей, яка потребувала дистанційної освіти постійно. Є учні в сільських школах, які не можуть здобути якісну освіту, бо в школі немає, наприклад, вчителя фізики. Упродовж останніх шести років до них додалися мешканці окупованих територій.

Проте такий кризовий момент — час для змін. Небували виклики — це унікальний досвід, народження інноваційних ідей і прискорене набуття нових якостей. Надзвичайно важливим є рефлексивний аналіз набутого досвіду впродовж цих непротих місяців аврального дистанційного навчання. Цей аналіз має враховувати багато чинників і, насамперед, особливості кожної навчальної дисципліни.

Важливим засобом формування предметної та ключових компетентностей під час вивчення фізики й астрономії є навчальний фізичний експеримент. Чинні програми з фізики та астрономії приділяють велику увагу навчальному експерименту. Це й не дивно. «Завдяки навчальному експерименту учні оволодівають досвідом практичної діяльності людства в галузі здобуття фактів та їхнього попереднього узагальнення на рівні емпіричних уявлень, понять і законів. Експеримент виконує функцію методу навчального пізнання, завдяки якому у свідомості учнів утворюються нові зв'язки та відношення, формується суб'єктивно нове особистісне знання. Він дидактично забезпечує процесуальну складову навчання фізики й формує в учнів експериментальні вміння й дослідницькі навички, озброює їх інструментарієм дослідження, який стає засобом навчання» [1]. Нормативні документи МОН України визначають навіть обов'язковий мінімум виконання експериментальних робіт. Наприклад, у 10-х та 11-х класах по 4 роботи в I і II семестрах для рівня стандарту і по 7 робіт у I і II семестрах для профільного рівня [2].

Проте дистанційне навчання (ДН) — це навчання на відстані, коли викладач та учень розділені просторово, коли більша частина навчальних дій здійснюється не в умовах фізичного кабінету, а з використанням сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій. Маємо певні розбіжності в реалізації вимог програм та умовами впровадження дистанційного навчання. Пропонуємо деякі шляхи подолання цієї проблеми.

Відомо, що «...навчальний експеримент реалізується у формі демонстраційного й фронтального експерименту, робіт лабораторного практикуму, домашніх дослідів і спостережень» [1]. Отже, розглянемо шляхи реалізації у дистанційному навчанні кожної форми навчального експерименту.

Демонстраційний й фронтальний експеримент, домашні досліді і спостереження

Ця форма навчального експерименту може бути реалізована через залучення навчального відео. Значення відео в навчанні важко переоцінити. Перегляд відеофільмів істотно підвищує наочність і виразність пред'явлення навчального матеріалу, сприяє його більш повному та міцному засвоєнню, позитивно впливає на процеси запам'ятовування. Робота з відеоматеріалами практично завжди сприяє розвитку допитливості учнів, зростання їхнього інтересу до вивчення предмета. Під час використання цього засобу навчання істотно зростає інтенсивність процесу навчання.

У Всесвітній мережі є велика кількість сайтів, які надають послуги розміщення відеоматеріалів. Завдяки простоті та зручності використання одним із найпопулярніших місць для розміщення відеофайлів став YouTube. Нині тут розміщено понад 10 000 000 відеороликів із позначенням «освіта». Як абсолютно безплатний засіб він надає величезні можливості для використання в дистанційному навчанні в якості додаткового освітнього ресурсу.

Пропонуємо кілька ідей, які мають заохотити до знайомства з YouTube як із засобом навчання.

1. Використовуйте відео як демонстрацію дослідів чи створення проблемної ситуації

Знайдіть відеозапис, який відповідає тематиці вашого уроку, містить демонстраційний експеримент, та запропонуйте його дітям для перегляду та пояснення. Немає потреби вказувати посилання на конкретні відеоматеріали. Достатньо в пошуковому рядку набрати запит. Наприклад, «Цікаві досліді з фізики» й результатами пошуку будете задоволені.

2. Створюйте тематичні плейлисти разом з учнями

Чому б не включити учнів у процес формування змісту навчання? Запропонуйте учням зробити добірку відео на тему уро-

ку, створіть свій канал на YouTube і додайте до нього відібрані ролики. А потім влаштуйте перегляд — нехай учні, спираючись на відео, дадуть свої коментарі. Згодом будь-який охочий зможе повернутися до цікавого запису, а у вас поступово сформується відмінна методична скарбничка. Більш детально з принципами роботи та створення відеоканалів можна ознайомитися у статті «Як використовувати YouTube у дистанційному навчанні» (посилання 1).

3. Запишіть і опублікуйте свій урок

Це стане в нагоді для учнів, які пропустили ваше заняття або навчаються дистанційно. Крім того, наступного року, готуючись до того ж заняття, ви зможете переглянути свій дидактичний матеріал і його подачу свіжим поглядом і, можливо, до вас прийдуть ідеї щодо вдосконалення власного уроку.

Якщо ви відчули, що візуальні засоби навчання вас приваблюють через те, що підвищують мотивацію учнів, прийшов час навчитися більш професійній роботі з відеороликами. Насправді, усе не так складно: без професійних знань і програм ви зможете обрізати відео, додавати субтитри, створювати красиві переходи між його частинами й багато іншого. Серед великої кількості безплатних відеоредакторів варто звернути увагу на спеціальний безкоштовний онлайн-сервіс для викладачів та учнів — *EDpuzzle*, розроблений вчителем математики з Барселони. Сервіс англійський, але Google-перекладач легко допоможе тим, хто не знає англійської мови. (*Примітка.* Під час відтворення відео автоматичний переклад має бути відімкнений, щоб не спотворювати тестові завдання).

Що входить у функціонал EDpuzzle?

По-перше, це великий відеохостинг — сховище уроків із усіх предметів від вчителів з різних країн світу.

Посилання 1

Посилання 2

По-друге, це інтуїтивно зрозумілий і якісний редактор із можливістю додавання питань для учнів прямо у відеоролик: у певний момент відео зупиняється, і на екрані спливає вікно з заданим вами питанням. Це може бути як відкрите питання, так і питання з варіантами відповідей. Приклад такого уроку, де учням для перегляду пропонується дослід з дії магнітного

поля на провідник зі струмом з подальшим контролем засвоєння можна бачити за посиланням 2 (1:37, 3:39, 05:06 хв).

По-третє, це інструмент інтерактивної взаємодії з учнями: вони можуть завести свої облікові записи на EDpuzzle і відповідати на запитання з відеоуроку. Система автоматично зафіксує, скільки часу учень витратив на кожне питання, і це дасть вчителю підказку, які теми потрібно доопрацювати, а які були засвоєні швидко й легко.

Посилання 3

Не можна оминати ще один цікавий проєкт «Exweek» НЦ «МАНУ» (посилання 3). Учням 7–11 класів, педагогам та всім охочим пропонується поміркувати над відео з загадковими явищами й задачами на логіку; подружитися з природничими науками й математикою. Проєкт має сприяти формуванню критичного й логічного мислення школярів, розвивати інтерес

до фізики, астрономії, хімії, біології, географії та математики. Щотижня на сайті з'являються 6 відеозавдань. Учасники надсилають відповідь — і через тиждень бачать пояснення до завдань, одержують нові та дізнаються про свою сходинку в загальному рейтингу.

Фронтальні лабораторні роботи, роботи лабораторного практикуму

Ці форми навчального експерименту можуть бути реалізовані через використання цифрових вимірювальних комплексів, програмних засобів навчального призначення (ПЗНП), ресурсів Інтернету, комп'ютерних програм для обробки результатів тощо. Зазначені засоби мають сприяти розвитку не лише основних предметних компетентностей, а й інформаційно-цифрової компетентності, розвитку умінь:

- користуватися сучасними мобільними пристроями як інструментальними та вимірювальними засобами;
- працювати з віртуальними лабораторіями, програмами симуляторів;
- створювати та досліджувати моделі фізичних... явищ» тощо [1].

Для реалізації цих завдань пропонуємо скористатись:

1. *Комп'ютерними симуляціями.* Комп'ютерні симуляції — це максимально наближена до реальності імітація певних процесів. Із завданням створити віртуальне середовище, де б ми могли спостерігати за фізичними процесами впоралися науковці Колорадського університету, створивши PhET Interactive Simulations.

Інтерактивний сайт «Інтерактивні симуляції» PhET (Physics Education Technology) (посилання 4) використовується для віртуального моделювання у процесі вивчення природничих наук. Проєкт «PhET» спочатку слугував для вивчення «Освітніх технологій із фізики», але незабаром його було розширено іншими дисциплінами. На сайті міститься понад 200 різного рівня моделювань із фізики, хімії, біології, математики та інших природничих наук, якими без-

Посилання 4

Посилання 5

Посилання 6

Посилання 7

Посилання 8

платно можна скористатися під час організації дистанційного навчання з фізики та астрономії [4].

Більш детально з організацією роботи на сайті (посилання 5), прикладами застосування комп'ютерних симуляцій під час дослідження механічних (посилання 6) та теплових (посилання 7) явищ можна ознайомитись за відповідними посиланнями.

2. Програмними засобами навчального призначення, які все частіше почали пропонуватися користувачам Всесвітньої мережі.

Tracker — безплатний інструмент, що надає змогу моделювати та аналізувати рух об'єктів на відео чи зображеннях. Програмний засіб призначений для використання у фізиці. Завантажити програму можна безплатно (посилання 8). На сторінках сайту для вчителів фізики та астрономії Інституту післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка у розділах «Вчимо» → «Опануємо Tracker» (посилання 9) детально описується робота з програмним засобом, наводяться приклади експериментальних досліджень, які учні можуть виконати в домашніх умовах.

Якщо комп'ютерні симуляції умовно можна назвати «дослідницькою лабораторією», то наступні програмні засоби можна віднести до «обчислювальних центрів». Доповнюючи один одного,

вони надають можливість юним дослідникам самостійно в домашніх умовах провести експериментальні дослідження, встановити певні закономірності, опанувати методи наукового пізнання.

Graph — програма з відкритим кодом, призначена для побудови математичних графіків. Програма вмє будувати графіки різних функцій і рівнянь, створювати таблиці, креслити графіки, які проходять через задані точки, проводити обчислення екстремумів і нульових точок тощо. Завантажити програму можна безплатно за посиланням 10. Під час інсталяції надається можливість обрати мову.

GeoGebra — це повністю безплатний продукт (посилання 11), призначений для вчителів середньої школи, а також для учнів. Він дає змогу легко вибудовувати графіки, фігури та вектори, розв'язувати графічно рівняння тощо. Крім того, програма GeoGebra виконує різні обчислення. Наприклад, можна обчислити інтеграл, площу фігури, довжину траєкторії або досліджувати будь-яку функцію. Останнім часом усе більшу популярність GeoGebra набирає як засіб для створення динамічних моделей із фізики (посилання 12). На сторінках сайту для вчителів фізики та астрономії Інституту післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка у розділах «Вчимо» → «Аналізуємо результати досліджень» (посилання 13) наводяться

Посилання 9

Посилання 10

Посилання 11

Посилання 12

Посилання 13

приклади експериментальних досліджень, які учні можуть самостійно виконати в домашніх умовах.

Усі зазначені засоби стануть у нагоді під час дослідницької діяльності школярів, аналізу отриманих результатів і в жодному разі не є альтернативою реальному експерименту в умовах фізичного кабінету. Навпаки, вони мають

лише розширити можливості вчителя та учнів в організації дослідницької діяльності під час дистанційного навчання.

Список використаних джерел

1. Навчальні програми для 10–11 класів закладів загальної середньої освіти (наказ МОН України № 1539 від 24.11.2017).
2. Лист Міністерства освіти і науки України від 03.07.2018 р. № 1/9-415 «Щодо вивчення у закладах загальної середньої освіти навчальних предметів у 2018/2019 навчальному році».
3. Гавронський В. Зошит для експериментальних робіт з фізики. 10 клас [текст]: навч. посібник. К. : ТОВ «НВЦ «Інтеграл», 2018. 80 с.
4. Мясковська М., Пшембаєв І. Використання Phet-симуляцій для виконання домашніх завдань з молекулярної фізики : збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка. Серія: Педагогічна. Кам'янець-Подільський, Україна 2016. Вип. 22. с. 204–207.

ХІМІЯ

*Ірина Філоненко,
методист НМЦ професійного розвитку
педагогічних працівників
ІПО Київського університету
імені Бориса Грінченка*

Методичні рекомендації з організації дистанційного навчання хімії

*(За участі учителів міста Києва: Шпильової В.В., учителя хімії СШ № 196;
Цоринової Н.С., учителя хімії гімназії № 117 імені Лесі Українки;
Моколова Ю.В., учителя хімії ліцею «Універсум»).*

При організації дистанційного навчання учитель має два можливих сценарії.

Якщо адміністрація школи організувала роботу спільної платформи, розклад занять, учитель відповідає тільки за контент та методику навчання.

Якщо учитель сам обирає сервіси для дистанційної роботи, то потрібно спочатку ознайомитися із загальними положеннями. Допомогти також можуть вебінари учителя хімії СШ № 196 Святошинського району Шпильової В.В. (<https://qrgo.page.link/eK28F>).

За програмою на вивчення хімії у 7 та 10 класах відводиться 1,5 год на тиждень, у решти — 2 год (10–11 класи рівень стандарту). Для дистанційного навчання достатньо 1 години на тиждень. Адже чимало питань і завдань виноситься на самостійну роботу. Тому рекомендуємо винести на самостійне опрацювання нижчезазначені теми.

7 клас

Хімія у навколишньому світі. Короткі відомості з історії розвитку хімії.

Повітря та його склад. Поширеність Оксигену у природі, колообіг Оксигену. Застосування та біологічна роль кисню. Озон. Проблема чистоти повітря.

Завдання та вправи з теми «Озон. Проблема чистоти повітря» можна знайти у посібнику викладачів ІПО Київського університету імені Бориса Грінченка (<https://qr.go.page.link/81Dn6>).

Значення води та водних розчинів у природі та житті людини. Проблема чистої води. Охорона водойм від забруднення. Очищення води на водоочисних станціях та у домашніх умовах.

8 клас

- Короткі історичні відомості про спроби класифікації хімічних елементів.
- Значення періодичного закону.
- Поширеність у природі та використання оксидів, кислот, основ і середніх солей. Вплив на довкілля і здоров'я людини.

9 клас

- Суспензії, емульсії, аерозолі.
- Розчинність речовин, її залежність від різних чинників.
- Значення окисно-відновних процесів у житті людини, природі й техніці.
- Поширення вуглеводнів у природі. Природний газ, нафта, кам'яне вугілля — природні джерела вуглеводнів. Перегонка нафти. Вуглеводнева сировина й охорона довкілля. Застосування вуглеводнів.
- Отруйність метанолу й етанолу. Згубна дія алкоголю на організм людини.

- Біологічна роль жирів. Застосування вуглеводів, їхня біологічна роль.
- Значення природних і синтетичних органічних сполук.
- Захист довкілля від стійких органічних забруднювачів.

10 клас

- Пластмаси. Каучуки, гума. Найпоширеніші полімери та сфери їхнього використання.
- Вплив полімерних матеріалів на здоров'я людини і довкілля. Проблеми утилізації полімерів і пластмас в контексті сталого розвитку суспільства.
- Синтетичні волокна: фізичні властивості і застосування.
- Загальні поняття про біологічно активні речовини (вітаміни, ферменти).
- Роль органічної хімії у розв'язуванні сировинної, енергетичної, продовольчої проблем, створенні нових матеріалів.

11 клас

- Залежність фізичних властивостей речовин від їхньої будови.
- Поняття про гальванічний елемент як хімічне джерело електричного струму.
- Явище адсорбції.
- Застосування неметалів.
- Застосування металів та їхніх сплавів.
- Поняття про жорсткість води та способи її усунення.
- Сучасні силікатні матеріали.
- Мінеральні добрива. Поняття про кислотні та лужні ґрунти.
- Біологічне значення металічних і неметалічних елементів.

Роботу над зазначеними темами доцільно поєднати із виконанням навчальних проєктів. Наприкінці теми, незалежно від сервісу, яким ви користуєтеся, можна організувати урок-конференцію. При цьому учні самі можуть демонструвати свої презентації і коментувати їх або учитель, як організатор кон-

ференції, демонструє заздалегідь надіслані презентації, а учні, що їх створювали, коментують. З метою економії часу учитель може створити дайджест з учнівських презентацій, обравши найцікавіші й найбільш інформативні слайди. Таку презентацію коментують кілька учнів. Це можуть бути кілька спільних презентацій, створених різними учнями на Google Диску. Для цього необхідно надати учням право редагувати презентацію. Таких уроків може бути 4–5 на рік.

Інші теми необхідно поєднати та розподілити таким чином, щоб зменшити час на їх вивчення. Наводимо кілька прикладів тем, які доцільно поєднати.

- Молекули. Атоми. Склад атомів.
- Хімічні елементи. Ознайомлення з періодичною системою.
- Оксиген. Кисень. Фізичні властивості кисню. Добування кисню.
- Типи хімічного зв'язку (ковалентний полярний, неполярний, йонний).
- Властивості основних класів неорганічних сполук (до 2 годин на кожний клас). Склад та номенклатуру всіх класів речовин доцільно розглянути на початку теми, передбачивши на це не більше 2 годин.
- Будова молекули води, поняття про водневий зв'язок. Розчинність речовин, її залежність від різних чинників. Насичені й ненасичені, концентровані й розведені розчини. Теплові явища, що супроводжують розчинення речовин. Розчинення як фізико-хімічний процес. Поняття про кристалогідрати.
- Поняття про рН розчину (без математичних розрахунків). Значення рН для характеристики кислотного чи лужного середовища. Виявлення в розчині гідроксид-іонів та йонів Гідрогену.

Якщо перехід на дистанційне навчання буде здійснюватися час від часу, то планування необхідно змінювати.

Методика створення дистанційного уроку

Найбільш ефективною формою навчання є така, що передбачає спілкування учителя та учнів. Слід зазначити, що головною метою дистанційного навчання є пояснення матеріалу, допомога в організації самостійної роботи учнів. Контроль та оцінювання мають допоміжний характер й проводяться з метою моніторингу утруднень, що виникли в учнів. Необхідно зважати на те, що при дистанційному навчанні учитель швидше оцінює старанність учня. Тому не можна надмірно захоплюватися онлайн-тестуванням з обмеженням у часі. Учні мають різні технічні можливості, декому допомагають батьки тощо. Необхідно збільшити кількість тренувальних вправ й мінімізувати кількість контрольних завдань.

При поясненні матеріалу доцільно користуватися презентаціями, які максимально візуалізують перебіг процесів, механізми реакцій, алгоритми дій. Така можливість закладена у більшості сервісів, що використовуються.

Як приклад наводимо кілька презентацій та відео.

- Філоненко І.О. Взаємодія оксидів неметалічних елементів з водою (<https://qrگو.page.link/Bf66W>).
- Цорінова Н.С. Взаємодія між простими речовинами (<https://youtu.be/dEzW-JOkbaw>).
- Моколов Ю.В. Початкові хімічні поняття (<https://qrگو.page.link/iNbS9>).
- Шпильова В.В. Оксиген та кисень (<https://qrگو.page.link/LFuWd>).

Приклад уроку Цорінової Н.С. є готовим записом. Учні можуть отримати посилання на нього та самостійно його переглянути. Такі записи доцільно робити, якщо ви не маєте можливості спілкуватися з учнями або продемонструвати їм свою презентацію. При проведенні саме уроку хімії на будь-якій платформі дуже важливо демонструвати учням аналог класної дошки. Це може бути не тільки презентація, але й звичайний

документ (Word), у якому учитель пише в режимі реального часу. Наприклад, учитель може провести мозковий штурм. При цьому включає демонстрацію власного робочого столу й записує всі відповіді учнів. Учні за цим спостерігають й доповнюють. Можна робити відповідні речі у SMART Notebook або в інших програмах.

Запис уроку (презентації з поясненням) має бути розрахований на 20–25 хвилин. При підготовці уроку у «живому спілкуванні» демонстрація презентації має займати не більше 20 хвилин. Необхідно обов'язково передбачити її обговорення, виконання завдань, що дозволять визначити, як учні зрозуміли матеріал, чи набули певних навичок.

Для відпрацювання навичок з написання рівнянь хімічних реакцій та розв'язування задач, доцільно вимагати від учнів рукописні завдання (фото) та перевіряти їх. Адже надрукований текст може бути один на всю паралель.

Також дуже важливо передбачити інтерактивні завдання.

Велике значення при навчанні хімії має експеримент. Є велика кількість відео, які містять всі досліди, передбачені шкільною програмою. При цьому бажано користуватися тільки відео (без озвучування). Невеликі відео бажано вставляти у презентацію, для того щоб учні могли пов'язати відеофрагмент із матеріалом уроку. При цьому учитель або озвучує його при демонстрації, або записує свій коментар.

Корисні посилання

- Спецпроект телеканалу «Київ» «Відкритий урок 2020» (<https://qr.go.page.link/oAeJG>) (Посилання 1)

Посилання 1

- Всеукраїнська школа онлайн (<https://qr.go.page.link/xx1C7>) (Посилання 2)

Посилання 2

- Розробки уроків, надані учителями міста Києва, та збірки відеодослідів на сайті для вчителів хімії міста Києва (<http://chemists.ipro.kubg.edu.ua>) (сторінка «Методичні матеріали», обрати відповідний клас)

Сайт для вчителів хімії
ШО Університету Грінченка

Уроки: 7 клас, 8 клас, 9 клас, 10 клас,
11 клас
Відео: 7 клас, 8 клас, 9 клас, 10 клас,
11 клас

- Матеріали вчителів міста Києва на сторінці «Методична скарбничка» (<https://qr.go.page.link/zuFVj>)

- Інтерактивні завдання LearningApps з хімії

- Матеріали Шпильової В.В., учителя хімії СШ № 196:
  - Блог (<https://chem224.blogspot.com>) (Посилання 3);
  - Інтерактивні аркуші (<https://qr.go.page.link/FMM1G>) (Посилання 4);
  - Інтерактивні уроки (<https://qr.go.page.link/LPs2R>) (Посилання 5).

Посилання 3

Посилання 4

Посилання 5

<ul style="list-style-type: none"> Матеріали Цоринової Н.С., учителя хімії гімназії № 117 імені Лесі Українки <p>Блоги (Посилання 6) Відеоуроки (Посилання 7) Google-тести (Посилання 8)</p>	
	
Посилання 6	Посилання 7
<ul style="list-style-type: none"> Матеріали Моколова Ю.В., учителя хімії ліцею «Універсум» 	<ul style="list-style-type: none"> Експерименти тижня (Проект НЦ МАНУ, учитель хімії ліцею № 171 «Лідер» Головань О.В.)
	
Посилання 6	Посилання 7
<ul style="list-style-type: none"> Навчальні мультиплікації 	<ul style="list-style-type: none"> Інтерактивні симулятори
	
www.aumsum.com	https://qrگو.page.link/Prpn7
<ul style="list-style-type: none"> Інтерактивні робочі аркуші Wizer.mi (Посилання 9) (вебінар про роботу на даному сервісі) (Посилання 10) 	
	
Посилання 6	Посилання 8

БІОЛОГІЯ

Світлана Назаренко,
методист НМЦ професійного
розвитку педагогічних працівників
ІПО Київського університету
імені Бориса Грінченка

Вивчення біології в умовах карантину із застосуванням технологій дистанційного навчання

Для здійснення організації дистанційного навчання вчителі біології, як і інші вчителі, використовують різні варіанти взаємодії з учнями за допомогою комунікації у соцмережах, електронною поштою, телефоном. Заклади освіти зробили посилання на розклад уроків (наприклад, <https://gymnasia-npu.org.ua>, <http://l208.kiev.ua>, <http://bio177.com>, <http://golos241.in.ua/ua/index.htm>).

Діти під час карантину знаходяться майже весь час в приміщенні, часто в сім'ї ділять один гаджет між кількома учасниками освітнього процесу, для багатьох вчителів важливіше за технології, що використовуються, забезпечити емоційну підтримку учнів. Тому необхідний системний зворотний зв'язок, щоб дати поради, як покращити результат. Діти повинні мати можливість обирати канали зв'язку з вчителем. З інтернет-ресурсів рекомендуємо використати онлайн-дошки (наприклад, Padlet), де можна прикріпити відео, файли, посилання тощо. Для консультацій можна обрати сервіси для проведення вебінарів та відео-конференцій, а документи зберігати у хмарних сервісах, наприклад, на Google Діску. Можна створити власний блог або сайт (<https://biolike.ucoz.net>) або використати сайт районного методичного об'єднання (<https://mobiologisolom.jimdofree.com>).

Вчитель може використовувати презентацію та опорний конспект у вигляді схеми чи таблиці. Учні видрукують або тезово конспектують матеріали. До теми можна підібрати готовий відеоматеріал, який можна знайти на YouTube, з відеоуроків ТРК «Київ» чи «Всеукраїнської школи онлайн». Після опанування матеріалу учнями для закріплення учитель має створити блок навчальних завдань та тестів або використати вже готові розробки та контрольний тест для отримання оцінки. Приклади посилань для використання:

- Тема «Мітоз»
(<https://qr.go.page.link/hNgg5>)

- Досліди з рослинами
(<https://qr.go.page.link/XbfnD>)

- Тест для допитливих «Який з тебе ботанік?»
(<https://qr.go.page.link/qKgZ7>)

- Тест із зоології для допитливих «Факти і вигадки тваринного світу»
(<https://qr.go.page.link/FoUZF>)

- Людське тіло — музей еволюції.
Що можна знайти, якщо копнути у себе?
(<https://qr.go.page.link/EzcC3>)

- Пізнавальний матеріал для школярів на сайті «Станіславський натураліст»
(<http://www.naturalist.if.ua>)

- Онлайн курс «Автостопом по біології»
(<https://qr.go.page.link/5564k>)

- Біологія. Онлайн-підготовка до ЗНО.
Be Smart / Будь розумним
(<https://qr.go.page.link/Y5AGG>)

- Найважчі задачі генетики. Розумскул
(<https://youtu.be/dYlfs0S2cTk>)

ГЕОГРАФІЯ

*Алла Євтушенко,
вчитель географії
лицею «Наукова зміна» Дарницького
району*

Організація самостійної роботи учнів під час дистанційного навчання з географії

Самостійна робота учня цілком залежить від його можливостей самостійно працювати як з друкованими матеріалами, які є в нього вдома, так і з мультимедійними підручниками, атласами, енциклопедіями, освітніми сайтами. Школярі можуть самостійно працювати з різними видами підручників, атласів, робочих зошитів, контурними картами. Якщо учень не має способів працювати з інтернет-джерелами, то завдання він може опрацьовувати за допомогою друкованих освітніх ресурсів, які в нього повинні бути вдома (підручник, атлас, контурна карта, зошит для практичних робіт).

Підручник дає можливість самостійно освоїти навчальний курс або його великий розділ. Він забезпечує оптимальні для кожного учня послідовність і обсяг різних форм роботи з курсом, що полягають у чергуванні вивчення теорії, пояснення прикладів, методів розв'язання типових задач, відпрацювання навичок розв'язування типових задач, проведення самостійних досліджень і формування мотивів подальшої пізнавальної діяльності. Також підручник дає можливість самоконтролю набутих знань і вмінь, прищеплює навички дослідницької діяльності.

Географічний атлас як систематизоване зібрання карт є важливим посібником для вивчення тем географічних курсів. В атласі карти тематично поєднані між собою, взаємно узгоджені й доповнюють одна одну.

Важливим засобом дистанційного навчання є робочі зошити для виконання практичних робіт та географічних досліджень. Робочі зошити допомагають учням краще засвоїти матеріал, сформувати та закріпити уміння й навички. Робочі зошити, не прив'язані до конкретного підручника, є комплектами різноманітних за типом та складністю завдань, спрямованих не тільки на засвоєння учнями відомостей із підручника, а й на їх розширення та поглиблення, а також на формування й закріплення умінь і навичок.

Контурні карти призначені для виконання практичних вправ. У процесі виконання завдань на контурній карті учні тренують зорову пам'ять, а пошукова робота (визначення місцезнаходження об'єкта щодо градусної сітки, берегової лінії, річок тощо) сприяє логічному запам'ятовуванню.

Окрім друкованих географічних джерел, рекомендуємо учням самостійно працювати з мультимедійними підручниками, які заощаджують час, необхідний для вивчення курсу, та в більшості випадків містять виклад теорії, прикладів, методів розв'язання задач; рекомендації щодо роботи з програмними продуктами, усі інструкції щодо роботи з програмною частиною, засоби контролю знань.

Цифрові карти атласів **mozaMap** розширюють спектр інструментів. Різні типи карт та їх візуальні елементи можна налаштувати на свій розсуд, що робить планування та проведення уроків легким. Цифрові карти атласів mozaMap можна відкрити в програмному забезпеченні mozaBook.

Для підвищення ефективності навчання спеціалістами Інституту передових технологій (ІПТ) створено інтер-

mozaMap
Цифрові карти для інтерактивної панелі чи дошки

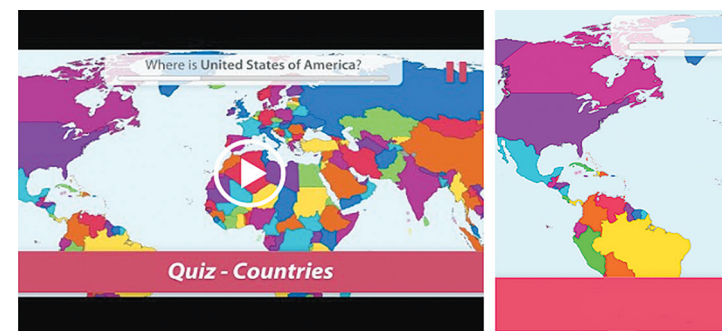
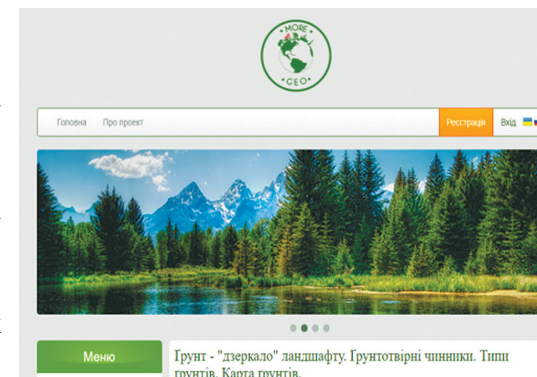

нет-ресурс (www.osvitanet.com.ua) з інтерактивними функціями та методичним наповненням із географії. Зареєструйтесь на сайті <http://osvitanet.com.ua>. Відкрийте для себе атлас з географії вашого класу та працюйте з ним як онлайн, так і зберігаючи географічні карти собі на комп'ютер. Також на сайті кожен розділ містить підрозділи (відповідно до класів, у яких вивчаються дані предмети). У підрозділах є доступ до атласів, підручників та ілюстрацій. Ресурс є безкоштовним.

Проект <https://moregeo.com> є унікальною базою знань із географії. Тут можна ефективно користуватися будь-якою інформацією, щоб підготуватися до уроку, самостійної або контрольної роботи, ДПА, ЗНО. Основні цілі проекту — заощадження часу та отримання актуальних географічних знань. Унікальним є наявність величезної бази тестів за всіма темами курсу географії. Школярі можуть пройти будь-який з них, отримати результат, перевірити правильну відповідь, звернутися до бази знань для повторення матеріалу, не виходячи зі сторінки. Автор проекту — учитель географії Харківської гімназії № 47 Харківської міської ради Харківської області Дмитрик О.О.

StudyGe — кишеньковий глобус, який допоможе школярам запам'ятати, де знаходиться та чи інша країна, який у неї прапор, яка столиця. Дуже корисно та продуктивно буде потренувати свою пам'ять, запам'ятовуючи інформацію про країни. Гра

обов'язково сприятиме поліпшенню знань з географії. Можна просто використовувати ці додатки як настільний глобус, на якому знайдеться багато інформації про країни, наприклад, їх прапори і столиці.

World Map Quiz

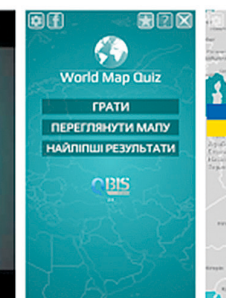
Qbis Studio Вікторини

★★★★★ 26 416

Містить рекламу - Пропонуються покупки в додатках
Цей додаток сумісний із вашими пристроями.

Додати в список бажань

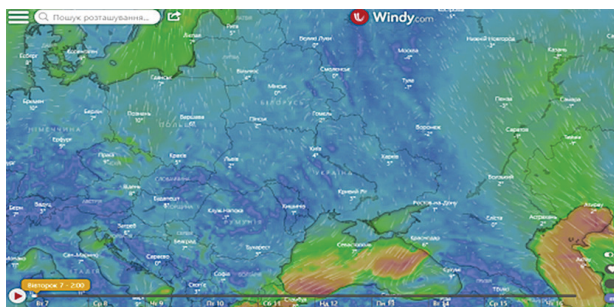
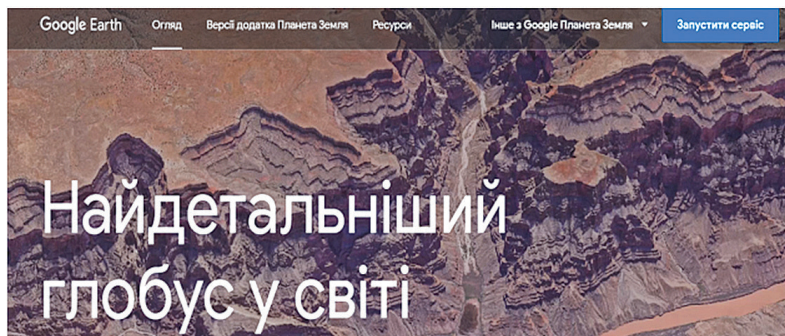
Установити

За допомогою WorldMapQuiz школярі з задоволенням вивчають розташування країн по всьому світу. Учитель може мотивувати учнів до цієї гри, пояснивши, що вони відкриють для себе багато цікавого в режимах «Прапори» та «Столиці». Покажуть і перевірять себе, на що готові в режимі надзвичайного усунення.

Google Планета Земля (<https://www.google.com.ua/intl/uk/earth/>). До роботи з цим ресурсом учитель може надати інструкції учням: перейдіть в режим «Перегляд вулиць» і прогуляйтеся будь-яким маршрутом; у шар Voyager, щоб побачити знімки нашої планети, зроблені професійними фотографами SesameStreet, BBC Earth, НАСА й іншими партнерами Google. За допомогою інструментів сервісу можна визначати географічні координати об'єктів, їх висоту над рівнем моря, відстані між об'єктами та зробити інші вимірювання.

Windy (<https://www.windy.com/>) — незвичайний інструмент для візуалізації прогнозу погоди. Учитель має пояснити учням, що коли вони спостерігають тропічний шторм або можливість суворої погоди, планують поїздки, займаються спортом на відкритому повітрі або їм просто потрібно знати, чи буде дощ у ці вихідні, Windy надасть найактуальніший прогноз погоди. Унікальність Windy полягає в тому, що він надає об'єктивну і релевантну інформацію. Потужна плавна презентація робить прогноз погоди справжнім задоволенням.

Оцінювання навчальних досягнень учнів із географії здійснюється з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей і передбачає диференційований підхід щодо його організації. Критерієм оцінки роботи учнів є не стільки обсяг навчального матеріалу, що залишився в пам'яті, скільки вміння його аналізувати, узагальнювати, установлювати причинно-наслідкові зв'язки, використовувати в життєвих ситуаціях, уміння самостійно здобувати знання. При цьому важливо під час вивчення географії особливу увагу приділити мотивації: авансуванні успіху, спонуканню до самоаналізу, самооцінці, самопізнання, інтенсифікації того змісту навчального матеріалу, який має особистісне значення для учнів.

Різниця в оцінюванні завдань однакового рівня складності може бути зумовлена якістю їх виконання, але не їх відмінністю між собою. В організації оцінювання виконаних робіт потрібно передбачити частку, яка відповідає якості оформлення роботи, наприклад — 2 бали. При цьому обов'язковим є попереднє пояснення вимог до оформлення, зокрема використання кольорів (тільки робочих — синього й червоного — чи й інших), шрифтів, малюнків, символів тощо.

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА

*Юрій Черпак,
старший викладач кафедри
методики та психології
дошкільної і початкової освіти
ІПО Київського університету
імені Бориса Грінченка*

Методичні рекомендації щодо організації дистанційного навчання з фізичної культури в закладах загальної середньої освіти

Сучасні технології поступово змінюють комунікацію, співпрацю, навчання. Використання інноваційних моделей навчання потребують створення інформаційно-освітніх середовищ (ІОС) навчальних закладів.

В умовах освітнього сьогодення виникає нагальна потреба організації дистанційного навчання (ДН) з предмета «Фізична культура» як нової організації освітнього процесу, що базується на принципах самостійного навчання здобувачів освіти.

Загальні питання моделювання та проектування інформаційно-освітнього середовища (ІОС) відкритої освіти ґрунтовно висвітлено групою провідних українських науковців у галузі інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) (А. Ардеев, С. Атанасян, В. Бабеко, Г. Беляєв, В. Биков, І. Захарова, Н. Клокар, В. Кухаренко, А. Манако, Н. Морзе, Л. Панченко, С. Семерікова, О. Співаковський) [1].

Так Н.В. Морзе пропонує створення ІОС (е-середовища) навчального закладу, використовуючи корпоративні стандарти, єдині підходи до створення електронного освітнього середовища, а організаційними умовами мають бути: затвердження

структури навчального курсу, створення порталу (сайту, порталу тощо), графік підготовки навчальних матеріалів. Вона означає, що основний фокус уваги потрібно приділяти не лише «е-контенту» (текстовий, мультимедійний, графічний, гіперпосилання тощо), а й технологіям «е-партнерства» (взаємодії, співпраці учнів, вчителів, батьків, керівників навчальних закладів). Процес комунікації інформаційно-освітнього середовища забезпечує дидактичний, методичний, організаційний сегмент як елемент освітнього процесу [2].

Дистанційне навчання (ДН) для здобувачів освіти з предмета «Фізична культура» здійснюється відповідно до освітньої програми (ОП) закладу освіти та календарно-тематичного планування (КТП), що має затвердити педагогічна рада закладу освіти. У дистанційному навчанні до занять з комп'ютерною технікою допускаються лише ті учні, що не мають медичних протипоказань.

Воно має бути доступним, безпечним, простим і якісним. Зміст програми ДН буде більш якісним, якщо його максимально наповнити корисною освітньою, оздоровчою, навчальною, пізнавально-розвивальною та іншою інформацією. При розробленні програм вчитель робить акцент на адаптацію завдань для здобувачів освіти відповідно до їх стану здоров'я (до якої медичної групи вони відносяться), природовідповідностей (індивідуальних, вікових особливостей), інтелектуальних, фізичних можливостей, здібностей, психічного розвитку, потреб і інтересів, розвитку видів мислення, формування ключових і предметних компетентностей та логічного їх засвоєння. За потреби ДН може організовуватися за індивідуальним навчальним планом. Програма має спрямовувати учнів на формування ключових і предметних компетентностей, цілісного розвитку та лідерського становлення. На рівень засвоєння матеріалу в дистанційній освіті впливають вибір форм комунікації, онлайн-інструменти навчання, налагодження технік зворотного зв'язку, переосмислення. Підбираються лише такі форми спілкування,

які перш за все влаштовують здобувачів освіти. Активізація та зацікавленість учнів на платформі ДН можлива також за умови розробки індивідуальних або співавторських програм, тобто розробок кафедри фізичного виховання конкретного навчального закладу.

Основними сегментами змісту ДН з фізичної культури є: *інформаційний* (загальні уявлення і знання про значення фізичного виховання; *операційний* (підходи до засвоєння учнями цінностей фізичної культури); *мотиваційний* (відповідність завдань рівню підготовленості учнів, знання основ здоров'я, формування індивідуальних ціннісних орієнтацій).

Рекомендуємо дотримуватись принципів дистанційного навчання за видами діяльності учнів: репродуктивного, продуктивного, частково пошукового (евристичного), творчої, проектної.

Доцільно застосовувати інтерактивні методи: сторітелінг (storytelling), скрайбінг (scribing), кейс (case method). Дистанційне навчання забезпечує опанування теоретичними аспектами через опанування мультимедійних книг із історії становлення та розвитку українського олімпійського руху, спорту, народних ігор, фізичного виховання, ознайомлення з правилами видів спорту, рухливих ігор, гігієни, самоконтролю, здорового способу життя, видів комунікативної діяльності тощо. Опанування практичними навичками направлено на розширення рухового досвіду засобами вправ на володіння м'ячем, загально розвивальних вправ, фітнесу, чирлідінгу, елементів гімнастики: загальної, ритмічної, оздоровчої; легкої атлетики, на розвиток координаційних здібностей, формування правильної постави і профілактики плоскостопості, ігрової діяльності тощо.

Оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти під час дистанційного навчання рекомендується здійснювати на суб'єкт-суб'єктивних засадах, що враховує індивідуальну освітню траєкторію фізичного, гармонійного, психічного розвитку

учнів і підлягає формувальному й підсумковому оцінюванню. До таких форм відносимо онлайн-тестові завдання, створення міні відео, медіапроектів, індивідуальні та групові розробки відеоблоків занять із вправами різної направленості, анімаційних презентацій на задану тематику, асоціативних відповідей тощо.

В Україні в 2020 році створено чимало сучасних і цікавих онлайн-уроків, що стосуються фізичного виховання і спорту. Це збагачує вибір педагогів при комплектуванні завдань. Рекомендації щодо перегляду:

- Фізичне виховання онлайн: Комітет фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України (<http://fizra.ippo.kubg.edu.ua/>; <http://sportmon.org/fizychne-vyhovannya-onlajn/>).
- Освітній серіал «Діджитал-фізкультура для школярів за участі зірок спорту» (<http://fizra.ippo.kubg.edu.ua/>; <https://osvita.diia.gov.ua/courses/digital-fizra>).
- Спортивний рух О. Педана «Junior Z» — фізична культура майбутнього (<http://fizra.ippo.kubg.edu.ua/>; <https://qrgo.page.link/yogo1>).

Також корисними будуть педагогічні досягнення та методичні напрацювання досвідчених київських педагогів, переможців, призерів, лауреатів учительських всеукраїнських конкурсів, сертифікованих тренерів НУШ, фізкультурно-спортивних проєктів: «Junior Z» — фізична культура майбутнього, Київського університету імені Бориса Грінченка — «Грінченківська весна — 2020». Пропонуємо цікаві та ґрунтовні відеоматеріали групи столичних вчителів фізичної культури, що стануть у нагоді для колег педагогів у наповненні контенту дистанційного навчання:

1. Дмитро Миколайович Лазебний-Чоловський, учитель фізичної культури спеціалізованої школи № 216 Оболонського району, заслужений учитель України, майстер спорту України:

- Майстер-клас футбол (<https://qrgo.page.link/XHNtP>)

- Відеоурок № 3: Легка атлетика. Junior Z. (2 місце в конкурсі) (<https://qrgo.page.link/GNj9e>)
  - Відеоурок № 6 «Петанк» (<https://qrgo.page.link/ruaXM>)
  - Комбінований урок. Частина 1 (<https://www.youtube.com/watch?v=YuBisoPHFMA>)
  - Відеоурок № 4. Рухові вправи (<https://www.youtube.com/watch?v=bIJ5buD4uv4>)
2. Олександр Олександрович Шунькин, учитель фізичної культури спеціалізованої школи № 61 Шевченківського району:
- <http://fizra.ippo.kubg.edu.ua/?cat=2>
  - <https://qrgo.page.link/oY5Pw>
  - <https://qrgo.page.link/1RfMq>
3. Ірина Антонівна Байдак, учитель фізичної культури школи № 162 Святошинського району:
- [http://fizra.ippo.kubg.edu.ua/;](http://fizra.ippo.kubg.edu.ua/)
  - Координація та моторика (<https://qrgo.page.link/jkRkA>)
4. Шнурок Євген Володимирович, учитель фізичної культури гімназії міжнародних відносин № 323 Дарницького району:
- Основна активність. Навички володіння м'ячем 1 (<https://qrgo.page.link/tfQMi>)
  - Координація (<https://qrgo.page.link/VyUcZ>)
  - Інтелектуальна рухова активність (<https://qrgo.page.link/LrBHv>)
  - Основна активність: Вибухова сила (<https://qrgo.page.link/H1AGd>)
  - Сухе плавання: Кроль (<https://qrgo.page.link/GZK6b>)
5. Марина Валеріївна Любимова-Лисиця, учитель фізичної культури спеціалізованої школи № 125 Дніпровського району, кандидат у майстри спорту:
- Чирлідінг в школі (<http://fizra.ippo.kubg.edu.ua/>)
6. Олександр Миколайович Гречаний, учитель фізичної культури Київської інженерної гімназії Дарницького району, майстер спорту України, та Лариса Олександрівна Гречана, учи-

тель фізичної культури початкової школи № 334 Дарницького району, майстер спорту України:

Відеопосібник варіативний модуль шкільний «Хортинг»

- Частина 1 (<https://www.youtube.com/watch?v=vImtCv5iBG4>)
- Частина 2 (<https://www.youtube.com/watch?v=gXTVEmVXeZY>)
- Частина 3 (<https://www.youtube.com/watch?v=ibHQqVQ8DqY>)

Для збагачення та урізноманітнення контенту програми дистанційного навчання з предмета «Фізична культура» слід пропонувати здобувачам освіти інтернет-ресурси: YouTube, Facebook, репозиторій: з розміщенням як історичних, так і сучасних поглядів, порад з організації фізичного виховання в школі (автор Ю.Черпак) (<https://qrgo.page.link/EwFeo>) та сайт фізичного виховання <http://fizra.ippo.kubg.edu.ua/> Інституту післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка тощо.

Заслужують уваги педагогічні досягнення регіональних вчителів фізичної культури, учасників III (фінального) туру Всеукраїнського учительського конкурсу з футболу — 2020 року, що підсилить методичну цінність дистанційного навчання. Конкурсні методичні матеріали (відеоуроки) фізичної культури побудовані на сучасних методиках викладання предмета з урахуванням потреб дитини. Їх висвітлено також на сайті фізичного виховання <http://fizra.ippo.kubg.edu.ua/> Інституту післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка.

У підсумку констатуємо, що досвід, набутий через дистанційне навчання, в порівнянні з традиційними формами навчання, дає змогу посилити зворотний зв'язок і урізноманітнити форми онлайн-комунікації із здобувачами освіти. Надає можливість оптимізувати освітній процес і створити індивідуальну карту фізичного, інтелектуального розвитку учня, активізує процеси пізнання, його самореалізації.

Але дистанційне навчання не зможе в повному обсязі замінити традиційну практичну форму розвитку фізичних якостей.

Джерела

1. Воротникова І.П. Упровадження дистанційних технологій у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів: навч.-метод. посібник / І.П. Воротникова, С.В. Якубов. — К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2017. — 140 с.
2. Морзе Н.В. Сучасне ДН в середніх навчальних закладах: проблеми та шляхи вирішення. URL: <https://qrqo.page.link/vi45y> (дата звернення 4.06.2020).
3. Онопрієнко О. Технології створення дистанційного курсу: навчальний посібник. 2008. Відділ початкової освіти Інституту педагогіки НАПН України. URL: <https://qrqo.page.link/gMcH7> (дата звернення 8.06.2020).

Дарницький РНМЦ

Рекомендації до уроків із фізичного виховання

Тематика уроків має вибудовуватись відповідно до основних розділів програми на засадах пізнання предмета «Фізична культура».

Заняття з фізичної культури включають велику кількість теоретичних матеріалів, на які виділяється мінімальна кількість годин, тому використання електронних презентацій дозволяє ефективніше розв'язувати цю проблему, особливо під час дистанційного навчання школярів. Електронні презентації замість уроків теоретичної фізкультури під час карантину покликані вирішити низку педагогічних проблем. Їх використання дозволяє суттєво поліпшити ефективність навчання, як візуальні, так і слухові канали сприйняття.

Обов'язковою умовою електронної презентації є наявність ілюстрованого матеріалу. Саме тому в навчальних презентаціях використання текстової інформації потрібно звести до мінімуму, замінивши її схемами, малюнками, фотографіями, фрагментами, що стосуються фізичної культури і спорту.

Багато пояснень методики виконання цілющих рухів, історичних посилань і подій, біографії спортсменів, висвітлення теоретичних питань різних напрямків не можуть бути доцільними для учнів під час дистанційного навчання. Тому на уроці, що сприяє формуванню образної думки у дітей, слід використовувати демонстраційні інструменти (слайди, картинки, відео).

Для практичної роботи *учням 1–4 класів* можна надавати відеоролики з комплексом вправ ранкової гімнастики та «Руханки» у режимі дня школяра. Велика роль для даної вікової категорії щодо доведення інформації і контролю дітей відводиться батькам;

Учням 5–8 класів надсилаються тижневі комплекси вправ для різних груп м'язів, «Руханки» відповідно до віку, рекомендації щодо санітарно-гігієнічних вимог до організації дистанційного навчання та безпеки життєдіяльності учнів під час дистанційного навчання.

Учням 9–11 класів надаються тижневі фітнес-комплекси, колові тренування із силової підготовки, рекомендації щодо санітарно-гігієнічних вимог до організації дистанційного навчання та безпеки життєдіяльності учнів під час дистанційного навчання. Окрім того, учні цієї вікової групи отримують посилання на оздоровчі програми на YouTube-каналі.

На сайті НМЦ є посилання на сторінку «Карантин.Освіта. Дарниця», де у розділі «Фізична культура» можна ознайомитися з матеріалами організації дистанційного навчання (<http://drnmc.inet.ua/>).

Захист України (ресурси)

1. Офіційний вебсайт Міністерства освіти і науки України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/>
2. Офіційний вебсайт Інституту модернізації змісту освіти [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.imzo.gov.ua/>
3. Офіційний вебсайт Національної академії педагогічних наук України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ipv.org.ua>
4. Офіційний вебсайт Міністерства оборони України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.mil.gov.ua>
5. Всеукраїнський освітній портал «Острів знань» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.ostriv.in.ua
6. Сайт газети «Народна армія» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://na.mil.gov.ua>
7. Сайт журналу «Військо України» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://viysko.com.ua>
8. Сайт науково-теоретичного та науково-практичного журналу «Наука і оборона» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.nio.mil.gov.ua>
9. Сайт Державної служби з надзвичайних ситуацій України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.mns.gov.ua>
10. Сайт Товариства сприяння обороні України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://tsou.org.ua>
11. Сайт Товариства Червоного Хреста України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.redcross.org.ua>
12. Сайт методично-інформаційного журналу «Основи захисту Вітчизни» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://Захист.at.ua>

13. Сайт Центру воєнної політики та політики безпеки, журнал «Оборонний вісник» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://defpol.org.ua>
14. Викладання ХОРТИНГУ в загальноосвітніх навчальних закладах УФХ [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://horting.org.ua/node/13997>
15. Військово-патріотичний центр «3-й полк» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://3polk.com.ua>
16. Група у Facebook «Захист України — шкільний предмет» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://qr.go.page.link/sVSQ5>

МИСТЕЦТВО. ОБРАЗОТВОРЧЕ, МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО

*Наталія Футимська,
викладач
ІПО Київського університету
імені Бориса Грінченка*

Методичні рекомендації організації та проведення дистанційного навчання з мистецтва, музичного мистецтва і образотворчого мистецтва

Під час організації дистанційного навчання учителі мистецтва, для стимуляції творчої діяльності та урізноманітнення навчальної, можуть впроваджувати різні підходи:

- самостійно розробляти відеоуроки з відповідних тем та викладати їх для перегляду на сайті закладу освіти, на освітній платформі взаємодії з учнями школи (Google Classroom, Viber, Telegram), в особистих блогах або на YouTube-каналі;
- використовувати готові відеоуроки, відеоролики, майстер-класи, презентації з мережі;
- проводити відеоконференції у Zoom, Google Meet, ClassDojo, ClickMeeting.

Кожен з цих підходів забезпечує як системне використання за розкладом уроків, так і чергування, на кшталт надання завдань на платформі школи або/і відеоконференції з роз'ясненням творчих етапів роботи.

Характерною особливістю предметів мистецького циклу є обов'язковість у кожному з етапів наочного матеріалу у вигляді презентації або фото з поетапним виконанням творчих завдань, відео- та аудіоконтенту. Під час відеоконференції необхідно враховувати технічні нюанси, наприклад, при виконанні малюнку або аплікації камера повинна бути направлена на руки вчителя. А під час розучування пісні вимикати мікрофони, щоб неодноразовість звуку не заважала.

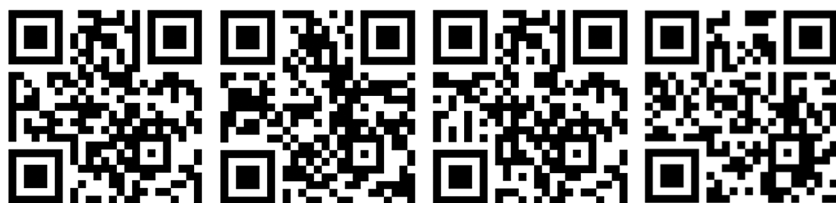
Дистанційне навчання мистецтву має гнучкий та комфортний графік отримання знань, домашнє завдання можливо виконувати у вільний час, користуватись інтернет-ресурсами задля реалізації власного проекту та заохочувати родину до колективної творчості.

На жаль, дистанційне навчання мистецтву не може замінити живої взаємодії вчителя-порадника з учнем, бо немає можливості тактильно допомогти поставити правильно дитині руку під час виконання малюнка або дати їй можливість почути живе виконання та скоригувати постанову голосу.

Дистанційну перевірку знань, які здобули учні під час самостійної роботи, доцільно здійснювати за допомогою тестових завдань та контрольних вправ на таких сервісах та освітніх платформах: «На Урок», Google Forms, Google-малюнки, LearningApps, Online Test Pad, Classtime, Socrative, Quizizz, Kahoot.

Переваги цих платформ полягають у тому, що діти вивчають матеріал у вигляді гри та змагання і, як наслідок, кожен прагне зробити якнайменше помилок та посісти перше місце у рейтингу.

Популярністю у викладанні мистецтва користується платформа *Office Sway*. Зручна для створення презентацій з включенням відео-, аудіо-, фотоматеріалів. Це повноцінний конспект з чудовим наповненням. Як приклад:

Підсумковий
урок мистецтва
([https://qrgo.
page.link/Ui1dC](https://qrgo.page.link/Ui1dC))

Урок образо-
творчого
мистецтва
([https://qrgo.
page.link/ffLcR](https://qrgo.page.link/ffLcR))

Урок музичного
мистецтва 1
([https://qrgo.
page.link/
UsCaU](https://qrgo.page.link/UsCaU))

Урок музичного
мистецтва 2
([https://qrgo.
page.link/SeUzX](https://qrgo.page.link/SeUzX))

Відома платформа для розробки презентацій — *Google Presentation*. Наприклад:

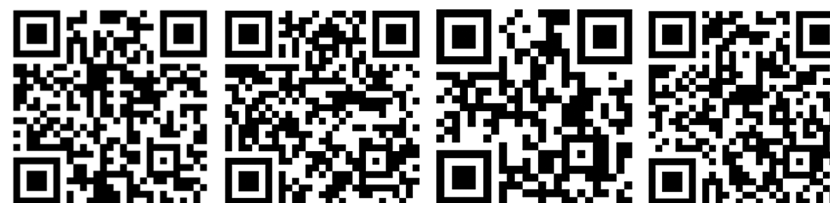
«Двочастинна форма музики»
(<https://qrgo.page.link/nz8ou>)

«Фреска і вітраж у культових спорудах» ([tps://qrgo.page.link/8rck9](https://qrgo.page.link/8rck9))

Онлайновий сервіс *LearningApps* дозволяє створювати та використовувати наявну бібліотеку інтерактивних мультимедійних дидактичних вправ. З образотворчого мистецтва (<https://qrgo.page.link/9F68Q>), з музичного мистецтва (<https://qrgo.page.link/8GXbK>), з мистецтва (<https://qrgo.page.link/3RWiL>).

Всі бажаючі мають нагоду подорожувати віртуальними музеями та театрами світу:

Віртуальний
тур українськи-
ми музеями

Музеї онлайн

Лувр

20 музеїв світу

На каналі *YouTube* викладено відеоуроки за програмою курсу «Мистецтво» для всіх класів та безліч майстер-класів.

Добірку відеоуроків для дистанційного навчання музичному та образотворчому мистецтву вміщує освітній портал «*Педагогічна преса*» (<https://qrgo.page.link/m48fC>).

WiseCow — це відеолекторій про мистецтво, історію, культуру, літературу, кінематограф, журналістику, театр (<https://qrgo.page.link/rVYKC>).

Quizizz — сервіс для створення вікторин і тестів, в тому числі й музичних. Музична вікторина (5 клас): (<https://qrgo.page.link/XR375>).

За допомогою платформи *Book Creator* можна створювати чудові книги з дитячими роботами. Наприклад, робота Жанни Марчук: (<https://qrgo.page.link/qcpYy>).

Цікавинкою дистанційного навчання мистецтву стала програма *Quizlet*, за допомогою якої дітям легко запам'ятовувати назви картин відомих художників (<https://qrgo.page.link/6ugJj>).

Не залишилися осторонь і автори підручників «Мистецтво». Л.Г. Кондратова створила сайт для вчителів мистецтва: <https://qrgo.page.link/tgWB6>.

Приклади найкращого педагогічного досвіду

«Збережемо галузь “Мистецтво” у школі» — всеукраїнська група вчителів мистецтва на Facebook з обміну досвідом та новаторськими ідеями.

Блог учителя музичного мистецтва Тунік С.Г.: <https://svet-mus.blogspot.com/?m=0>.

YouTube-канал
«Веселий Капітошка»
учителя мистецтва
Гринюк Ю.І.
(<https://qrgo.page.link/Nt1t8>)

Онлайн-дошка учителя
образотворчого мистецтва
Матвієнко О.П.
(<https://qrgo.page.link/eyFeL>)

Уроки
музичного мистецтва
Кривич В.Г.
(<https://qrgo.page.link/NbQgd>)

YouTube-канал
учителя образотворчого
мистецтва Ласої Ю.А.
(<https://qrgo.page.link/Cyrex>)

Рекомендації щодо організації освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання курсів «Мистецтво», «Образотворче мистецтво», «Музичне мистецтво» в закладах загальної середньої освіти Голосіївського району міста Києва

<p><i>Віртуальні музеї світу, екскурсії</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Віртуальний тур українськими музеями (https://museums.authenticukraine.com.ua) • Україна Incognita (http://incognita.day.kyiv.ua/exposition) • Лувр. Petite galerie (https://qrgo.page.link/RxUBg) • 20 музеїв світу (https://qrgo.page.link/KbUv1) • Пінакотека Брера — Мілан (https://pinacotecabrera.org/) • Галерея Уффіці — Флоренція (https://www.uffizi.it/mostre-virtuali) • Музеї Ватикану — Рим (https://qrgo.page.link/FLfQp) • Археологічний музей — Афіни (https://www.namuseum.gr) • Прадо — Мадрид (https://www.museodelprado.es) • Лувр — Париж (https://www.louvre.fr) • Британський музей — Лондон (https://www.britishmuseum.org/collection) • Музей Метрополітен — Нью-Йорк (https://artsandculture.google.com/explore) • Ермітаж — Санкт-Петербург (https://bit.ly/3cJHdnj) • Національна галерея мистецтв — Вашингтон (https://www.nga.gov/index.html)
<p><i>Майстер-класи, уроки</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Урок музичного мистецтва № 28 в 7 класі «Мюзикл» (https://youtu.be/UZySfyD1iSQ) • Кошичок великодніх ритмів (пісня Марії Бурмаки «Розмалюю писанку») (https://youtu.be/UZySfyD1iSQ) • Майстер-клас з образотворчого мистецтва «Морський пейзаж»

<i>Відеоуроки</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Освітній портал «Педагогічна преса» (https://qrqo.page.link/m48fC)
<i>Відеолекторій</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Мистецтво, історія, культура (https://qrqo.page.link/rVYKC)
<i>Блоги вчителів</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Блог вчителя музичного мистецтва Тунік Світлани (https://svet-mus.blogspot.com/?m=0) • Блог вчителя музичного мистецтва Часник Тетяни (https://qrqo.page.link/MSCTf) • Блог учителя образотворчого мистецтва Закомірної С.Ф. (https://qrqo.page.link/5avyG)

ІНФОРМАТИКА, ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Рудик О. Б.,
доцент кафедри
природничо-математичної освіти
і технологій
ІПО Київського університету
імені Бориса Грінченка
Речин Н. В.,
методист НМЦ
координації методичної роботи
та освітніх вимірювань
ІПО Київського університету
імені Бориса Грінченка

Методичні рекомендації організації та проведення дистанційного навчання з інформатики та інформа- ційних технологій

Особливість дистанційного навчання з інформатики й інформаційних технологій полягає у тому, що найголовніший кінцевий результат навчання — це компетентність щодо успішного використання технологій опрацювання даних, готовність працювати у різних середовищах і сприймати інновації у цій сфері. Відповідно структура і подання навчального матеріалу, контроль результатів навчання мають відповідати цьому завданню та ґрунтуватися на практичній й усвідомленій роботі учнів.

Не проводьте відеолекції, якщо не впевнені у перевагах саме такого подання матеріалу або не маєте обладнання, що гарантує високу якість. У цьому випадку краще надіслати учням матеріали або посилання на публікації у мережі.

Форма подання виконаної роботи — це те, про що потрібно завчасно сповістити учнів. З метою уникнення переповнення хмарних носіїв даних учителів можна використовувати посилання на хмарні носії учнів.

Умови ефективності онлайн-освіти такі:

- матеріал поділено на частини, висвітлення яких триває 10–15 хвилин;
- подано змістовні й зрозумілі приклади, у тому числі виконаних завдань і демонстраційних — бездоганних, на вашу думку, і з вадами. Але обов'язково з поясненням, чому одну роботу вважають гарно виконаною, а іншу — ні. Наприклад, щодо дотримання стандартних вимог, ефективності технології виконання завдання, зменшення ймовірності зробити помилку тощо;
- забезпечено повноцінний зворотний зв'язок:
  - ▶ регулярний — щонайменше раз на тиждень;
  - ▶ швидкий при опануванні нового матеріалу — мова йде про хвилини;
  - ▶ конкретний у поясненні недоліків роботи учня;
  - ▶ збалансований у висвітленні і недоліків у роботі, й успіхів учня;
  - ▶ орієнтований на позитивну мотивацію;
  - ▶ своєчасний — відгук надходить щонайбільше через дві доби;
  - ▶ адекватний щодо кількості наданих порад, надмірна кількість яких лише дезорієнтує;
  - ▶ коректний у висловлюваннях — оцінювання стосується конкретної виконаної роботи, а не здібностей учня чи навіть рівня його знань, умінь і навичок;
  - ▶ двосторонній — щонайменше щодо того, як учителям покращити своє викладання.

Які дистанційні завдання неприйнятні?

- підготувати реферат (у довільній формі, у тому числі й презентації);

- конспектувати підручник чи посібник;
- ті, які не передбачають змістовного зворотного зв'язку — крім підсумкових опитування чи контрольної роботи;
- ті, які не мають попередньо сформульованих об'єктивних критеріїв оцінювання.

При доборі навчальних матеріалів потрібно звертати особливу увагу на логічну структуру подання і коментарями виправляти недоліки. Наприклад, щодо використання неозначених чи неописаних понять, заангажованості на певну платформу тощо.

До виконання практичної роботи необхідно пересвідчитись у можливості її виконання згідно з наданими вказівками (рекомендаціями) на сучасних версіях програмного забезпечення — багатоплатформного і безкоштовного, якщо інше не передбачено навчальним планом і навчальною програмою.

Контрольні завдання потрібно сформулювати таким чином, щоб у мережі неможливо було знайти їхні розв'язання. При цьому усі складові технологічні кроки потрібно відпрацювати заздалегідь.

Ресурси

1. Розробки уроків — випускні роботи слухачів курсів підвищення кваліфікації ІППО Київського університету імені Бориса Грінченка:

- <http://www.kievoit.ippo.kubg.edu.ua/kievoit/2012.html>
- <http://www.kievoit.ippo.kubg.edu.ua/kievoit/2013.html>
- <http://www.kievoit.ippo.kubg.edu.ua/kievoit/2016.html>

2. Сайт вчителя інформатики чернігівської спеціалізованої школи з поглибленим вивченням англійської мови Оксани Коваленко (<http://it-science.com.ua>).

3. Сайт методиста ІППО Київського університету імені Бориса Грінченка Григорія Гогерчака (<https://itolymr.com/>).

4. Курс відеоуроків з інформатики для 7 і 8 класу вчителя інформатики Херсонського фізико-математичного ліцею Ольги Казанцевої:

- <https://youtu.be/AudyLa09m0M> (7 клас. Табличний процесор);
- <https://youtu.be/vhI0JqICsgg> (8 клас. Роль і місце кодування в інформаційних процесах).

5. Сайт дистанційного вивчення інформатики вчителя інформатики ліцею «Сихівський» Оксани Пасічник (<https://dystosvita.gnomio.com>).

ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ, ТЕХНОЛОГІЇ

*Людмила Рак,
викладач кафедри
природничо-математичної освіти
і технологій
ІПО Київського університету
імені Бориса Грінченка*

Методичні рекомендації організації та проведення дистанційного навчання з трудового навчання (технології)

Особливості дистанційного навчання з предмета «Трудове навчання і технології» — це поєднання різних форм організації дистанційного навчання.

Які ж заходи треба вжити для налагодження успішного дистанційного трудового навчання в умовах карантину?

Протягом квітня місяця відбулися щотижневі онлайн-конференції в Zoom методистів трудового навчання обласних закладів післядипломної освіти України та м. Києва. Під час конференцій методисти окреслили питання, які необхідно вирішити для налагодження успішного дистанційного трудового навчання в умовах карантину, ділилися власним досвідом та досвідом учителів-новаторів щодо організації трудового навчання в дистанційному режимі.

Кожен учитель, методист, викладач на своєму робочому місці рухає технологічну освіту вперед, наповнює її інноваційним змістом, готує майбутнє покоління до життя. Тому важливо, в цих непростих умовах єднатися, знаходити спільні цікаві

рішення для розвитку нашої освітньої галузі (у тому числі й в дистанційному режимі), бути прогресивним, багато вчитися й, відповідно, багато та натхненно працювати.

Відповідно до положень низки освітніх державних документів і нормативно-правових актів (які регламентують діяльність закладів освіти в період карантину), використовуючи досвід колег-новаторів, було створено рекомендації щодо організації і проведення уроків трудового навчання в дистанційному режимі.

Ці рекомендації спираються на чинні інструктивно-методичні документи та рекомендації Міністерства освіти й науки України та узагальнюють наявний досвід організації навчальних занять з предметів технологічного циклу в умовах карантину.

Ознайомитися з рекомендаціями та порадами щодо організації викладання трудового навчання в дистанційному режимі можна на сайті ІПО Київського університету імені Бориса Грінченка в Методичному кейсі на сторінці «Дистанційне навчання» за посиланням <https://bit.ly/2X2KDu6>.

На платформі «Дистанційна Академія» (<https://qrgo.page.link/7yPfs>) проходить I Всеукраїнська інтернет-конференція «Дистанційні ТЕСННОлогії трудового навчання». Під час конференції відбудеться 15 вебінарів, які допоможуть вчителям трудового навчання (технологій) в організації дистанційного трудового навчання. Один із таких вебінарів, підготовлений методистами трудового навчання НМЦ ІПО Київського університету імені Бориса Грінченка, буде представляти узагальнений досвід учителів міста Києва з теми «Екотренди в дистанційній технологічній освіті» (<https://youtu.be/Wq3jlmKfWVg>).

Формування змісту технологічної діяльності учнів на уроках трудового навчання (технологій) здійснюється через проектну діяльність, і результатом такої практичної діяльності має

бути спроектований та виготовлений виріб. Карантин примусив учителів перейти на дистанційне навчання, повністю змінивши методи подання матеріалу та прийоми взаємодії з учнями. Викладання трудового навчання дистанційно вносить певні аспекти, які необхідно враховувати під час викладання предмета онлайн:

- віддаленість між вчителем і учнем, відсутність очної взаємодії;
- необхідність добирати технології, враховуючи вікові особливості, які може застосувати самостійно, виготовляючи проект. Деякі техніки опанувати можливо тільки при особистій присутності вчителя (машинне шиття, в'язання спицями, гачком, токарні роботи по деревині і металу, слюсарні роботи тощо);
- наявність вдома потрібних матеріалів, інструментів, обладнання для виконання того чи іншого проекту учнями;
- виконання операцій із дотриманням правил безпечної праці (вірогідність травмування при недотриманні правил);
- вірогідність несамостійного виконання проектів учнями;
- наявність мотивації творити в учня (чудово, якщо дитина зацікавлена трудовим навчанням та охоче виконує завдання; а якщо, ні? Якщо знаходиться купа виправдань, аби черга до трудового навчання не дійшла...?)

Усі ці аспекти має врахувати вчитель і спланувати свою роботу так, щоб навчання учнів в дистанційному режимі було результативним і комфортним.

Практика організації проектно-технологічного навчання учнів у традиційній формі навчання не передбачає надання учням домашніх завдань, що мають практичний характер. Проте в умовах карантину виникла потреба у виконанні саме таких практичних завдань. Наприклад, це уроки кулінарії, мініпроекти з розділу «Технологія побутової діяльності та самообслуговування», тематичні вироби до календарних свят тощо. Доцільно

в цей період давати учням невеликі за змістом, цікаві й посилені у виконанні завдання практичного характеру. Водночас учителям слід обов'язково інформувати батьків, що виконання усіх учнівських проєктів повинно проводитися лише під наглядом дорослих із дотриманням основних правил безпечної праці щодо виконання визначених видів робіт (технологій).

Шляхи реалізації творчих проєктів. Трансформація календарного планування в умовах карантину передбачає й інші, спрощені підходи до організації проєктно-технологічної діяльності учнів вдома.

Обираючи теми творчих проєктів та вироби, що виготовлятимуть учні, учитель повинен звертати увагу на наступне:

- об'єкт проєктування необхідно обирати з урахуванням: принципу здоров'язбереження, запобігаючи емоційному, ментальному та фізичному перевантаженню учнів; набутих ними компетентностей та реального матеріально-технологічного забезпечення;
- необхідно з'ясувати перелік матеріалів та інструментів, які можуть бути доступними для учнів вдома (це можна виконати у будь-який зручний спосіб, наприклад, шляхом їх опитування чи анкетування);
- до виконання творчих проєктів учні повинні бути ознайомлені з критеріями їх оцінювання та формами презентації проміжних та кінцевого результатів практичної діяльності.

За відсутності наявних конструкційних матеріалів (деревина, метал, тканина, пластик тощо) доцільно замінити їх на альтернативні, доступні у побуті матеріали, а саме:

- прищіпки для білизни; бамбукові шпажки; китайські палички для їжі; палички від морозива, кави; сірники, зубочистки, олівці тощо;
- дріт, цвяхи, шурупи, магніти, монети, ключі, столове наряддя; консервні банки;
- текстильні й неткані матеріали, нитки, мотузки;

- пластикова тара, кришечки від пляшок, CD-диски, гудзики й іншу фурнітуру;
- папір, картон, гофрокартон;
- скляні невеличкі баночки, пляшечки, посудини;
- насіння, крупи та інші природні матеріали;
- клей, термопістолет, степлер тощо.

Слід також звернути увагу на найбільш розповсюджені інструменти, які є майже у кожного вдома: голка, ножиці, ніж, шило, викрутка, пасатижі, молоток тощо.

Орієнтовні напрями виконання проєктних робіт можуть бути наступними:

1. «Корисне пристосування для дому» (учні, урахувавши потреби сім'ї, відшуковують проблему, що спонукає їх до роботи).
2. «Фірмова страва моєї родини» (учні, порадившись із батьками, виготовляють найулюбленішу сімейну страву та презентують її у визначений спосіб).
3. «Родинний оберіг» (для єднання родини, цікаві історичні факти як із її минулого, так і сьогодення, сприяє вивченню звичаїв і традицій нашого народу).
4. «Технологічна родзинка для натхнення» (прикрасити інтер'єр оселі. Виготовлені вироби не тільки прикрашатимуть інтер'єр, піднімуть настрій та надихатимуть при спогляданні на них, а й виконуватимуть певну утилітарну функцію).
5. «Мій надійний помічник» (виготовлення корисних виробів для особистих потреб чи у подарунок близьким людям).
6. «Нове життя старим речам» (розвиток творчості, уяви, створення нових корисних речей).
7. Мініпроєкти (виконання завдань з елементами проєктування, пов'язані з життєдіяльністю та самообслуговуванням учня):
  - «Побутові електроприлади у моєму житті» (види та призначення побутових електроприладів, користування побутовими електроприладами з дотриманням правил безпеки);

- «Сервірування святкового столу» (етикет за столом, серветки, столове наряддя, посуд);
- «Охайне житло» (технологія догляду за житлом);
- «Здоров'я та краса» (технологія догляду за волоссям);
- «Малярні роботи у побуті власноруч» (основи технології малярних робіт, матеріали та інструменти);
- «Я — споживач» (маркування споживчих товарів: призначення етикеток, попереджувальні символи, штрих-код);
- «Моя зачіска» (мистецтво вибору зачісок; коригування форми обличчя за допомогою зачіски; натуральні рослинні засоби для зміцнення волосся);
- «Мій одяг — мій імідж» (технології вибору одягу і взуття та догляду за ними);
- «Мій власний стиль» (проектування власного стилю з урахуванням стилів в одязі, видів одягу за призначенням, особливостей фігури).

Отже, зазначені напрями технологічної діяльності не тільки будуть чинником, що мотивує до праці, але і дозволять учням цікаво проводити час, виконуючи уроки трудового навчання вдома, формуватимуть та розвиватимуть компетентнісний потенціал учнів та сприятимуть позитивному іміджу навчальних предметів технологічного компонента в сім'ї.

Поради учителям трудового навчання та технологій щодо організації дистанційного трудового навчання

1. Скоригувати календарно-тематичне планування (внести доповнення, частково або, можливо, зовсім замінити).

2. Скоригувати роботу над проектами згідно з календарним плануванням, враховуючи можливості їхньої ефективної реалізації учнями в домашніх умовах, а саме: наявний компетентнісний досвід дітей для виконання визначених проектно-технологічних завдань; наявність конструкційних матеріалів, інструментів та обладнання для виконання запланованих видів

робіт (технологій); особливості безпеки життєдіяльності (можливі фактори, що можуть наразити на небезпеку); можливості організації зворотного зв'язку між учасниками освітнього процесу тощо.

3. Запропонувати проекти-дослідження (які не вимагають виконання практичної роботи з виготовлення виробів), наприклад, учні можуть створити проект-презентацію «З історії писанки», «Історія ляльки-мотанки», «Страви української кухні» тощо. Запропонувати учням виготовити вироби із солоного тіста або підготувати проект «Нове життя старим речам».

4. Створити теки «Трудове навчання (технології)» для 5–11-х класів для розміщення в них матеріалів до уроків: теоретичних відомостей, завдань учням; відео майстер-класів або посилання на сайти, де їх можна переглянути; презентації з теми відповідно до календарного планування, тестові завдання для контролю і оцінювання знань учнів (на сайті школи, на Google Диску, у групах *Viber*, *Telegram*, сторінках соціальних мереж, особистих блогах тощо).

5. Організувати канали зв'язку з учнями для повідомлення завдань, термінів їх виконання і оцінювання (можна використовувати всі можливі засоби зв'язку та месенджери — електронна пошта, *Viber*, *Telegram*, *Facebook*, а також через створення учнівських груп у класах).

6. Результати оцінювання навчальних досягнень, як зазначено у відповідних нормативних документах МОН, рекомендовано повідомляти учням у такі способи: фіксувати в електронному щоденнику (за наявності), надсилати в індивідуальному порядку шляхом використання одного із засобів зв'язку (електронної пошти, месенджерів, повідомлення, телефоном тощо). Оприлюднення списку оцінок для всього класу є неприпустимим.

Для оцінювання в умовах дистанційного навчання учні можуть:

- виконувати тести на платформах за вибором вчителя та з урахуванням можливостей учня;
- брати участь в усних формах контролю (презентація та захист проєктів тощо) із використанням відеоінструментів Skype, Zoom індивідуально або в групах;
- брати участь в онлайн-семінарах та онлайн-форумах, виконувати роботи у текстових редакторах або у друкованих зошитах та надсилати вчителю файли з виконаними завданнями електронною поштою, із використанням месенджерів (Viber, WhatsApp, Facebook тощо) або іншими засобами поштового зв'язку (за відсутності технічних засобів навчання або доступу до мережі «Інтернет»);
- знімати відео та надсилати вчителю засобами електронного зв'язку;
- виконувати інші завдання (розв'язати кросворд, ребус; дібрати та проаналізувати моделі-аналоги; розробити ескіз виробу тощо), запропоновані учителем.

Доречним буде при обмежених можливостях застосування інтернет-ресурсів в освітній діяльності дозволити учням класу варіативність у виборі проєктів, тобто самостійно обирати вироби та технологічні операції відповідно до навчальних програм і можливостей (окремі учні мають устаткування та умови, в яких під наглядом батьків можуть виготовляти вироби (швейне обладнання, «домашні майстерні» тощо).

Учням, які не мають достатніх умов для реалізації складних технологій, пропонуємо наступне.

5–6 класи. Обробки текстильних матеріалів ручним способом; виготовлення аплікації (з текстильних та природних матеріалів); плетіння (лозоплетіння, соломоплетіння тощо); виготовлення виробів у техніці «макраме»; виготовлення ляльки-мотанки, обробки дроту, виготовлення вишитих виробів початковими, лічильними та декоративними швами; виготовлення виробів із бісеру, ліплення, ниткографії; виготовлення писанок та декоративних яєць; ажурного випилювання; приго-

тування страв; вирощування кімнатних рослин, а також проєкти з розділу «Технологія побутової діяльності та самообслуговування».

7–9 класи. Види електротехнічних робіт; виготовлення в'язаних виробів; виготовлення вишитих виробів (мережки, гладь, хрестик); виготовлення штучних квітів; виготовлення виробів із бісеру; виготовлення виробів зі шкіри; виготовлення швейних виробів ручним способом, оздоблення одягу, приготування страв, а також проєкти з розділу «Технологія побутової діяльності та самообслуговування».

З огляду на те, що з технічних видів праці вибір простих у виконанні технологій незначний і виконати більшість з них в домашніх умовах без відповідного обладнання та матеріального забезпечення неможливо, дозволяється використовувати технології із програм для 5–6-х класів, але із застосуванням основних методів проєктування, відповідних для 7–9-х класів.

У *10–11-х* класах можна пропонувати для виконання будь-який із запропонованих 10 модулів, однак доцільно змістити акцент із практичного (технологічного) на інформаційно-пошуковий, дослідницький характер проєктів.

Вибір інструментів для організації дистанційної взаємодії з учнями під час карантину залежить від цифрової компетентності учасників освітньої діяльності, швидкості Інтернету та гаджетів, які використовуються.

Проаналізувавши досвід роботи вчителів трудового навчання (технологій) міста Києва щодо організації дистанційного трудового навчання, можна зробити висновок, що найчастіше використовувалися такі ресурси і платформи:

- *форми організації* (проведення онлайн-уроків з учнями у формі відеоконференцій: Zoom, Meet, GoogleClass, консультації, спілкування у групах Viber, Telegram, через електронну пошту тощо);
- *платформи для навчання* (розміщення на Google Диску сайту школи теоретичних відомостей, практичних за-

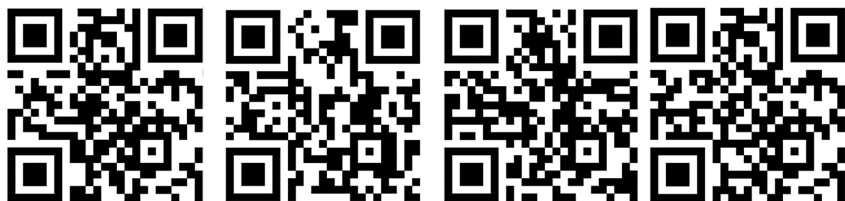
вданий, через електронну пошту, Classroom, Zoom (для проведення консультацій щодо виконання завдань), МійКлас тощо);

- групи у соціальних мережах (Viber, Telegram, Facebook);
- практичні завдання (YouTube — майстер-класи, презентації, відеоуроки);
- оцінювання знань (тести в Google Forms, учні надсилали відеозвіти, фото готових робіт, колажі з фото послідовності роботи з кінцевою готовою роботою, презентації готового виробу з обов'язковим описом та підсумком);
- зворотний зв'язок (відеозв'язок в Zoom, Skype, листування по електронній пошті, робота в Classroom тощо). За необхідності проводили індивідуальні бесіди з учнями та надавали консультації щодо виконання завдань під час карантину (телефон, Viber, Skype).

Для організації дистанційного навчального процесу та підготовки до проведення дистанційних уроків трудового навчання можна використати *інтернет-ресурси*.

Для підготовки до проведення дистанційних уроків трудового навчання можна використати електронні підручники (5–11 класи):

- <https://pidruchniki.in.ua/tag/trudove-navchannya>

Електронні версії підручників 7–9 класи https://qr.go.page. link/wf6fo	Електронні версії підручників 1–11 класи https://qr.go.page. link/Tupg2	Технології. Електронні підручники 10–11 клас https://qr.go.page. link/6hvxr	Підручники Видавництво Ранок https://qr.go. page.link/a13jC
--	---	---	--

Сайти, блоги та фахові групи:

- Каталог уроків
<http://urok.ippo.kubg.edu.ua/trud/>
- Каталоги електронних освітніх ресурсів. Трудове навчання
<http://media.ippo.kubg.edu.ua/?cat=16>
- Методичні кейси. Трудове навчання, технології, креслення
<https://qr.go.page.link/BAH9a>

Сервіси дистанційного навчання для вчителів:

- <https://vseosvita.ua/library/trudove-navcanna>
Трудове навчання — методичні матеріали [https://qr.go.page.
link/njGwH](https://qr.go.page.link/njGwH)

Електронний зошит з трудового навчання. Блог Топчий І. Випускні — трудове <https://qr.go.page.link/JSz2S>

- Трудове, технології, дизайн, творчість
• [https://www.facebook.com/groups/Technologicaleducation
2019](https://www.facebook.com/groups/Technologicaleducation2019)

Всеукраїнський Форум: Технологічна освіта

- <https://www.facebook.com/groups/1775468302718754>

Трудове навчання в українській школі

- <https://www.facebook.com/groups/597366907085699>

Трудове навчання та технології в школі онлайн

- <https://naurok.com.ua/biblioteka/trudove-navchannya>

Плани-конспекти уроків

- <http://ukped.com/plan-konspekti/trudove-navchannja.html>

Вебінари:

- <https://osnova.d-academy.com.ua/konferencziya/>

І Інтернет-конференція «Дистанційні ТЕХНОлогії трудового навчання (15 вебінарів з дистанційного трудового навчання) Вебінар «Викладання трудового навчання в умовах карантину». (Спікер: Бартюк Вікторія, учитель трудового навчання в ТОВ «НБК: Новопечерська школа», м. Київ) (Посилання 1)

Посилання 1

Посилання 2

• <https://qr.go.page.link/sDnu3>. Освітній проєкт «Дія. Цифрова освіта»: освітній серіал «Карантин: онлайн-сервіси для вчителів» — доступні сервіси та алгоритми роботи в дистанційному навчанні

• Майстер-класи з технології виготовлення виробів із різних конструкційних матеріалів (посилання розміщені на ІПО Київського університету ІПО імені Бориса Грінченка) <https://qr.go.page.link/BAx9a> (Посилання 2)

Приклади найкращого педагогічного досвіду учителів

Кириченко О.О., учитель-методист, спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, учитель трудового навчання (технологій) школи І–ІІІ ступенів № 238 Деснянського району міста Києва.

Google Диск. Для учнів (Посилання 3). У теках за класами і відповідно до навчальних предметів розміщено корисні посилання, теоретичний матеріал, завдання та тести для опрацювання під час карантину. Тести для контролю знань та оцінювання навчальної діяльності учнів (Посилання 4).

Ходзицька І.Ю., Чхало В.І., учителі-методисти трудового навчання (технологій) СЗШ № 243 Подільського району.

Матеріали для проведення дистанційних уроків трудового навчання у 5–11-х класах: теоретичні відомості до уроків, завдання, тести, розробки уроків. Ці уроки можна знайти на сайті управління освіти Подільського району, на сторінках групи «Трудове навчання в Українській школі» у Facebook або на Google Диск за посиланням: <https://qr.go.page.link/og3i4> (Посилання 5).

Ветрова О.Р., учитель-методист спеціалізованої школи № 16 Оболонського району м. Києва

Учитель у своїй роботі з організації дистанційних уроків трудового навчання використовував такі форми і ресурси:

- *теоретичні відомості* розміщено на Google Диску сайту школи, у групах Viber, надсилалися електронною поштою, спілкування телефонним зв'язком;
- *практичні завдання* учні виконують самостійно, фотографують (5–6 класи) та відправляють на Viber, електронну пошту (Посилання 6);
- *оцінювання робіт*: учні надсилають відеозвіт чи фото готових робіт, колажі, фото послідовності виконання роботи з виготовлення виробу, презентації виготовлення виробу (старші класи);
- *зворотний зв'язок*: відеоконференції в Zoom, листування по електронній пошті, у групі Viber.

Посилання 3

Посилання 4

Посилання 5

Посилання 6

*Сергій Назаров,
старший викладач
кафедри природничо-математичної
освіти і технологій
ІПО Київського університету
імені Бориса Грінченка*

Трудове навчання (технічні види праці)

Предмет трудове навчання, технології один з небагатьох шкільних предметів безпосереднього практичного втілення здобутих знань учнів не колись, а зараз в реальному часі. Тому це ставить перед учнями реальні обрії їх роботи сьогодні, не відтерміновуючи їх навчальні зусилля в майбутнє. Саме тому трудове навчання, технології як предмет практичного спрямування об'єднує теорію та реальну практику в цілісність праксису (мислення, творчості та дії). Саме ця потужна синергія і сприяє гармонійному розвитку учнів, долає однобічність у розумінні фізичної праці, піднімаючи її до рівня творчого осягнення дійсності життя в його потребах, викликах, інсайті. Вміння вибрати об'єкт для проектування з урахуванням можливостей матеріально-технічного забезпечення, вибір форми і конструкції виробу, підбір матеріалів та визначення технологічних процесів їх обробки, розробка проектно-технічних документів (від технічного малюнка до кресленника), сам процес виготовлення виробу потребує не тільки вправної роботи рук та активної діяльності обох півкуль головного мозку. Весь процес стимулює загальний розвиток дитини. Недарма предмет трудове навчання, технології входить в групу інваріантних предметів навчального плану.

Звичайно, дистанційне навчання не може замінити очне. Воно найбільш ефективно для учнів, які вже мають практичний досвід діяльності. В умовах, які спонукають отримувати освіту

дистанційно пропонується засвоювати програму через проектну діяльність, враховуючи особливості:

— неможливість виготовити виріб на устаткуванні під керівництвом учителя;

— робота з інструментами потребує контролю і безпосередніх порад фахівця на конкретних етапах роботи.

Дистанційне навчання ґрунтується на основі Навчальної програми з трудового навчання для 5–9 класів, затвердженої Наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 № 804 (<https://qr.go.page.link/xBRxQ>).

Учитель має дотримуватись програми. Навчальна діяльність складається з двох розділів:

Розділ 1	Основи проектування, матеріалознавства та технології обробки
Розділ 2	Технологія побутової діяльності та самообслуговування

Кількість проектів за класами та розділами програми

Розділи програми	5 клас	6 клас	7 клас	8 клас	9 клас
Розділ 1 (основні проекти)	6	6	4	4	2
Розділ 2 (проекти)	2	2	2	2	1
Усього проектів	8–12	8–12	6–8	6–8	3

1. Використання основної технології — не більше 2 разів в одному класі.

2. Використання вивчених технологій як додаткових — не обмежується.

3. У класах, що не поділяються на групи, — не менш як дві основні технології для того, щоб учні мали рівні можливості у виборі технологій із технічних і обслуговуючих видів праці.

4. При виборі додаткових технологій — учитель має врахувати вікові особливості учнів; доступність технологій для засвоєння.

5. Для організації дистанційного навчального процесу з проектно-технологічної діяльності варто використовувати такий орієнтовний алгоритм.

Вивчення розділу 1

5 клас (6–10 проєктів)

(дистанційне навчання не може замінити очне)

№ з/п	Алгоритм проєктно-технологічної діяльності	Перелік об'єктів проєктно-технологічної діяльності і дій
1	Вибір об'єкта проєктування	Підставка під горнятко. Кухонна дощечка. Серветниця. Ялинкова прикраса. Статична іграшка. Пазли. Кухонне приладдя (лопатка, виделка тощо). Макет транспортного засобу
2	Критерії виробу (вимоги до проєктованого виробу)	Виріб має бути не складним у виготовленні
3	Складання плану роботи	Співпраця з учителем
4	Міні-маркетингові дослідження	Базові
5	Аналіз моделей-аналогів	Форма, матеріал, колір
6	Конструювання виробу (графічне зображення виробу відповідно до вимог програми за класами)	Малюнок

№ з/п	Алгоритм проєктно-технологічної діяльності	Перелік об'єктів проєктно-технологічної діяльності і дій
7	Складання технологічної послідовності з виготовлення та оздоблення проєктованого виробу	Порядок дій
8	Визначення матеріалів, інструментів, пристосувань, обладнання	Під керівництвом учителя
9	Створення у робочому зошиті проєктних документів	Питання міні-маркетингових досліджень, малюнок, порядок дій, матеріали, інструмент, пристосування
10	Виготовлення та оздоблення проєктованого виробу	Виготовлення шаблону(-ів), при можливості — виробу
11	Презентація проєкту	Фото (відео). Учень має право продемонструвати виріб пізніше очно*

(*) — при забезпеченні учнів гаджетами навчальним закладом ця умова не діє

6 клас (6–10 проєктів)

№ з/п	Алгоритм проєктно-технологічної діяльності	Перелік об'єктів проєктно-технологічної діяльності і дій
1	Вибір об'єкта проєктування	Підставка під гарячий посуд з термостійкими з'єднаннями. Підставка для гаджета. Органайзер для рукоділля. Підставка для випалювача (паяльника). Брелок. Рухома іграшка. Іграшкові меблі. Головоломка з дроту. Декоративний свічник

№ з/п	Алгоритм проектно-технологічної діяльності	Перелік об'єктів проектно-технологічної діяльності і дій
2	Критерії виробу (вимоги до проектного виробу)	Виріб простий у виготовленні
3	Складання плану роботи	Співпраця з учителем
4	Міні-маркетингові дослідження	Характеристика попиту на даний товар
5	Аналіз моделей-аналогів	Форма, матеріал, колір, оздоблення
6	Конструювання виробу (графічне зображення виробу відповідно до вимог програми за класами)	Ескіз (простий кресленник)
7	Складання технологічної послідовності з виготовлення та оздоблення проектного виробу	Складання технологічної карти виготовлення деталей виробу під керівництвом учителя
8	Визначення матеріалів, інструментів, пристосувань, обладнання	Визначає необхідну кількість витратних матеріалів, вказує необхідні інструменти та пристосування, враховуючи характеристики матеріалів
9	Створення у робочому зошиті проектних документів	Питання міні-маркетингових досліджень, ескіз, технологічна картка, матеріали, інструмент, пристосування
10	Виготовлення та оздоблення проектного виробу	Виготовлення шаблону(-ів), при можливості — виготовлення проектного виробу
11	Презентація проекту	Фото (відео). Учень має право продемонструвати виріб пізніше очно*

(*) — при забезпеченні учнів гаджетами навчальним закладом ця умова не діє

Трудове навчання (для хлопців): підручник для 6 класу.

Автори: Б.М. Терещук, С.М. Дятленко, В.М. Гащак, Р.М. Лещук

7 клас (4–6 проєктів)

№ з/п	Алгоритм проектно-технологічної діяльності	Перелік об'єктів проектно-технологічної діяльності і дій
1	Вибір об'єкта проектування	Підставка для спецій, прикрас, сувенірів, квітів тощо. Органайзер. Вішак для одягу. Корпус для флеш-накопичувача. Рамка для фото. Динамічна іграшка. Повітряний змій. Підставка для гаджета. Декоративна тарілка. Упор для книг. Панно
2	Критерії виробу (вимоги до проектного виробу)	Практичність, привабливість, екологічність, доступність виготовлення, функціональність
3	Складання плану роботи	Самостійне складання плану роботи
4	Міні-маркетингові дослідження	Порівняльні характеристики та попит на даний товар
5	Аналіз моделей-аналогів	Форма, матеріал, колір, оздоблення, з'єднання деталей
6	Конструювання виробу (графічне зображення виробу відповідно до вимог програми за класами)	Ескіз (кресленник)

№ з/п	Алгоритм проектно-технологічної діяльності	Перелік об'єктів проектно-технологічної діяльності і дій
7	Складання технологічної послідовності з виготовлення та оздоблення проектного виробу	Складання технологічної карти виготовлення деталей виробу
8	Визначення матеріалів, інструментів, пристосувань, обладнання	Учень самостійно добирає витратні матеріали, інструменти та пристосування, враховуючи характеристики матеріалів і способів оздоблення
9	Створення у робочому зошиті проектних документів	Учень складає план роботи над проектом, проводить міні-маркетингові дослідження, аналізує виробни-аналогії, створює ескіз (кресленик), розробляє технологічну карту, добирає витратні матеріали, інструменти, пристосування, добирає способи оздоблення, розраховує вартість витратних матеріалів
10	Виготовлення та оздоблення проектного виробу	Виготовлення шаблонів з нанесеними на них елементами оздоблення, при можливості — виготовлення проектного виробу
11	Презентація проекту	Фото (відео). Учень має право продемонструвати виріб пізніше очно*

(*) — при забезпеченні учнів гаджетами навчальним закладом ця умова не діє

Трудове навчання. Технічні види праці.
Підручник для 7 класу.
Автори: Б.М. Терещук, В.І. Туташинський,
В.К. Загорний

8 клас (4–6 проектів)

№ з/п	Алгоритм проектно-технологічної діяльності	Перелік об'єктів проектно-технологічної діяльності і дій
1	Вибір об'єкта проектування	Пристосування для шкільної майстерні. Світильник. Скринька. Кухонне приладдя. Декоративна ваза. Корпус годинника. Свічник. Будиночок для тварини. Конструктор. Садовий інвентар. Ключниця
2	Критерії виробу (вимоги до проектного виробу)	Практичність, привабливість, екологічність, доступність виготовлення, функціональність
3	Складання плану роботи	Самостійне складання плану роботи. Складає план проектної діяльності
4	Міні-маркетингові дослідження	Порівняльні характеристики та попит на даний товар
5	Аналіз моделей-аналогів	Форма, матеріал, колір, оздоблення, з'єднання деталей
6	Конструювання виробу (графічне зображення виробу відповідно до вимог програми за класами)	Ескіз (кресленик) та технічний рисунок
7	Складання технологічної послідовності з виготовлення та оздоблення проектного виробу	Учень складає план роботи над проектом та план проектної діяльності, проводить міні-маркетингові дослідження, аналізує виробни-аналогії, створює ескіз (кресленик), технічний рисунок, розробляє технологічну карту,

№ з/п	Алгоритм проектно-технологічної діяльності	Перелік об'єктів проектно-технологічної діяльності і дій
		добирає витратні матеріали, інструменти, пристосування, добирає способи оздоблення, розраховує вартість витратних матеріалів
8	Визначення матеріалів, інструментів, пристосувань, обладнання	Учень самостійно добирає витратні матеріали, інструменти та пристосування, враховуючи характеристики матеріалів і способів оздоблення
9	Створення у робочому зошиті проектних документів	Учень складає план роботи над проектом та план проектної діяльності, проводить міні-маркетингові дослідження, аналізує вироби-аналоги, створює ескіз (кресленик) та технічний рисунок (за потребою), розробляє технологічну карту, добирає витратні матеріали, інструменти, пристосування, добирає способи оздоблення, розраховує вартість витратних матеріалів
10	Виготовлення та оздоблення проектного виробу	Виготовлення шаблонів з нанесеними на них елементами оздоблення, при можливості — виготовлення проектного виробу
11	Презентація проекту	Фото (відео). Учень має право продемонструвати виріб пізніше очно*

(*) — при забезпеченні учнів гаджетами навчальним закладом ця умова не діє

Трудове навчання. Технічні види праці. 8 клас: підручник для ЗНЗ.

Автор (-и): В.М. Мадзігон та ін. (<https://qrigo.page.link/Xo35j>)

9 клас (2 проекти)

№ з/п	Алгоритм проектно-технологічної діяльності	Перелік об'єктів проектно-технологічної діяльності і дій
1	Вибір об'єкта проектування	Обладнання зони відпочинку на вулиці, у школі, вдома (лавка, стіл, гойдалка, садові фігури, ліхтар тощо). Корисні речі для інтер'єра школи, дитячого садка, громадських місць, помешкання. Вироби в етнічному стилі. Корисні речі для людей з обмеженими можливостями. Обладнання та пристосування для навчальних кабінетів. Одяг для тематичних свят. Вироби для власних потреб. Нове життя старим речам
2	Критерії виробу (вимоги до проектного виробу)	Практичність, привабливість, екологічність, доступність виготовлення, функціональність
3	Складання плану роботи	Самостійне складання плану роботи Складає план проектної діяльності
4	Міні-маркетингові дослідження	Порівняльні характеристики та попит на даний товар
5	Аналіз моделей-аналогів	Форма, матеріал, колір, оздоблення, з'єднання деталей
6	Конструювання виробу (графічне зображення виробу відповідно до вимог програми за класами)	Кресленик
7	Складання технологічної послідовності з виготовлення та оздоблення проектного виробу	Учень складає план роботи над проектом та план проектної діяльності, проводить міні-маркетингові дослідження, аналізує вироби-аналоги, кресленик, розробляє технологічну карту, добирає витратні матеріали, інструменти, пристосування, добирає способи оздоблення,

№ з/п	Алгоритм проектно-технологічної діяльності	Перелік об'єктів проектно-технологічної діяльності і дій
		розраховує вартість витратних матеріалів
8	Визначення матеріалів, інструментів, пристосувань, обладнання	Учень самостійно добирає витратні матеріали, інструменти та пристосування, враховуючи характеристики матеріалів і способів оздоблення
9	Створення портфоліо проекту за змістом IV. Додатки Додаток 1. План роботи з виконання проекту. Додаток 2. План проектної діяльності. Додаток 3. Вироби-аналоги. Додаток 4. Кресленик. Додаток 5. Технологічні карти. Додаток 6 Реклама. Додаток 7 Фото. Додаток 8 Список джерел.	I. Вступна частина (обґрунтування теми проекту) II. Основна частина 2.1. Короткі історичні відомості про виріб. 2.2. Моделі-аналоги та їх аналіз. 2.3. Теоретичні відомості. 2.4. Добір інструментів, матеріалів та пристосувань. 2.5. Конструювання виробу. 2.6. Міні-маркетингові дослідження. 2.7. Економічний аналіз виробу. III. Висновки
10	Виготовлення та оздоблення проектного виробу	Виготовлення шаблонів з нанесеннями на них елементами оздоблення, при можливості — виготовлення проектного виробу
11	Презентація проекту	Фото (відео). Учень має право продемонструвати виріб пізніше очно*

(*) — при забезпеченні учнів гаджетами навчальним закладом ця умова не діє

Трудове навчання. Технічні види праці.
9 клас: підручник для ЗНЗ.
Автори: Б.М. Терещук, В.І. Туташинський,
В.К. Загорний

Вивчення розділу 2

«Технологія побутової діяльності та самообслуговування»

Цей розділ дає можливість учням набути корисні побутові навички, необхідні для повсякденного життя. У ньому реалізуються окремі мініпроекти, на виконання кожного з яких відводилось 1–2 год. Пропонується кількість годин збільшити до 4–5 год. Дані проекти мають позбутися частинки «міні». Їх доцільно виконувати, у першу чергу, при дистанційному навчанні. Ці проекти можна виконувати як між виконанням основних проектів, так і в процесі самого основного проекту (у ті дні, коли учні не можуть виконати заплановану роботу основного проекту з певних причин: багато відсутніх, відсутність підготовки до уроку, релігійні чи шкільні свята тощо).

5 клас

№ з/п	Алгоритм проектно-технологічної діяльності	Перелік об'єктів проектно-технологічної діяльності і дій
1	Теми проектів	«Сервірування святкового столу». «Побутові електроприлади в моєму житті»
2	Складання послідовності дій	Співпраця з учителем
3	Визначення матеріалів, інструментів, пристосувань, обладнання	Вивчення загальних характеристик об'єктів, що досліджуються
4	Запис у робочому зошиті	Порядок дій та характеристики об'єктів, що досліджуються
5	Презентація проекту	Фото або відео

6 клас

№ з/п	Алгоритм проєктно-технологічної діяльності	Перелік об'єктів проєктно-технологічної діяльності і дій
1	Теми проєктів	«Охайне житло». «Здоров'я та краса мого волосся»
2	Складання послідовності дій	Співпраця з вчителем
3	Визначення матеріалів, інструментів, пристосувань, обладнання	Вивчення загальних характеристик об'єктів, що досліджуються
4	Запис у робочому зошиті	Порядок дій та характеристики об'єктів, що досліджуються
5	Презентація проєкту	Фото або відео

7 клас

№ з/п	Алгоритм проєктно-технологічної діяльності	Перелік об'єктів проєктно-технологічної діяльності і дій
1	Теми проєктів	«Малярні роботи у побуті власними руками». «Я — споживач»
2	Складання послідовності дій	Співпраця з учителем
3	Визначення матеріалів, інструментів, пристосувань, обладнання	Вивчення критеріїв вибору об'єктів за їхніми характеристиками
4	Запис у робочому зошиті	Порядок дій та відповідність визначеним критеріям обраних об'єктів
5	Презентація проєкту	Фото або відео

8 клас

№ з/п	Алгоритм проєктно-технологічної діяльності	Перелік об'єктів проєктно-технологічної діяльності і дій
1	Теми проєктів	«Моя зачіска». «Мій одяг — мій імідж»
2	Складання послідовності дій	Самостійно у співпраці з батьками
3	Визначення матеріалів, інструментів, пристосувань, обладнання	Вивчення критеріїв вибору об'єктів за їхніми характеристиками та власними особливостями і уподобаннями особи
4	Запис у робочому зошиті	Порядок дій та відповідність визначеним критеріям обраних об'єктів
5	Презентація проєкту	Фото або відео

9 клас

№ з/п	Алгоритм проєктно-технологічної діяльності	Перелік об'єктів проєктно-технологічної діяльності і дій
1	Теми проєктів	«Мій власний стиль»
2	Складання послідовності дій	Самостійно у співпраці з батьками
3	Визначення матеріалів, інструментів, пристосувань, обладнання	Вивчення критеріїв вибору об'єктів за їхніми характеристиками та власними особливостями і уподобаннями особи
4	Запис у робочому зошиті	Порядок дій та відповідність визначеним критеріям обраних об'єктів
5	Презентація проєкту	Фото або відео

Вчитель:

1. Обирає (разом з учнями) об'єкти проектно-технологічної діяльності.
2. Визначає кількість проектів для кожного класу (з урахуванням вимог програми).
3. Визначає кількість годин на виконання кожного проекту (з урахуванням складності технології).
4. Визначає теми уроків із опанування обраних проектів.
5. Розкриває зміст тем, які планує для вивчення, з урахуванням змісту і очікуваних результатів.

Ресурси

- Методичний кейс «Трудове навчання» (<http://media.ippo.kubg.edu.ua/?cat=16>)

- Каталог електронних освітніх ресурсів «Трудове навчання» (<http://urok.ippo.kubg.edu.ua/trud>)

- Використання інструментів для організації онлайн-занять__ (<https://qr.go.page.link/escvED>)

РОЗДІЛ 5. ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИЗАЙН НАВЧАННЯ ОНЛАЙН

5.1. Складання розкладу навчальних занять

1. Після внесення змін до календарно-тематичного планування, інтеграції та ущільнення навчального матеріалу зібрати пропозиції від педагогічних працівників закладу освіти щодо проведення онлайн-уроків у вигляді відеоконференцій та завдань для самостійного опрацювання учнями.

2. Зменшити щоденну кількість уроків відповідно до санітарно-гігієнічних вимог з організації дистанційного навчання та роботи з комп'ютерною технікою.

3. Урахувати в розкладі уроків наявні ресурси, які демонструватимуться через національні канали телебачення («Всеукраїнська школа онлайн», «Онлайн уроки від видавництва «Ранок» тощо).

4. Визначити час початку кожного уроку.

5. Об'єднати учнів у мінігрупи.

6. Проводити під час навчальних занять «хвилинки релаксації», вправи для очей, руханки, пластичне інтонування.

7. Збільшити тривалість перерв.

8. Скласти окремий розклад асинхронних занять педагогів та завдань для самостійного опрацювання учнями навчального матеріалу.

9. Затвердити розклад уроків і навчальних занять наказом директора закладу освіти.

10. Оприлюднити розклад на офіційному сайті закладу освіти.

*Лариса Палійчук,
вчитель початкових класів гімназії
№ 48 м. Києва*

Розклад уроків у початковій школі

Успішному навчанню передують розуміння кожним учасником потреби у навчанні, власної здатності до навчання та готовності до співпраці у навчальних інтернет-середовищах.

Якщо перед вчителем поставлена задача, він буде шукати шляхи її реалізації, готовий навчатися. Щодо батьків і учнів, то тут можна спостерігати деякі труднощі. Це технічні можливості, рівень володіння комп'ютерними навичками та вміння працювати з гаджетами. Більшість батьків працюють дистанційно, мають по кілька дітей, які часто перебувають на дачі з поганим доступом до інтернету тощо.

Все це ми намагалися врахувати під час складання розкладу. Пріоритетними завданнями були й є доступність, простота та зв'язок зі всіма учнями. Також намагалися врахувати санітарно-гігієнічні вимоги до перебування дітей перед моніторами.

Тому в розклад учнів 1—4-х класів було поставлено 3—4 уроки. Не забули про уроки мистецтва, трудових технологій та фізкультури. Учні 1—3-х класів більше працюють через Zoom, ClassDojo, Google Диск. Учні 4-х класів більш самостійні, тому до вищезгаданих ресурсів додали Classroom, Classtime.

Розклад складали по паралелях, щоб допомогти вчителям взаємодіяти та допомагати один одному в підготовці матеріалів до уроків, презентацій.

Окрім цього, постійними помічниками вчителя, як завжди, є психологічна служба гімназії й вихователі ГПД.

Ми пропонуємо матеріали психологічної підтримки дітям і батькам, Skype-консультації, відеоконференції, майстер-класи, посилання на відеоуроки, цікаві бесіди на актуальні для малечі чи підлітків теми або допомогу під час виконання завдань. Постійний зв'язок класоводів через Viber-групи з батьками.

Адже партнерські взаємини й створення комфортного освітнього середовища є запорукою успіху нашої гімназійної родини!

Наші завдання — щоб кожен здобувач освіти мав можливість у результативний та ефективний спосіб досягнути визначених програмою навчальних цілей, а навчання було комфортним, гнучким, емоційно позитивним.

*Наталія Кондратенко,
заступник директора з НВР
школи I—III ступенів № 9
Оболонського району м. Києва*

Онлайн розклад в школі

Плануємо навчальний день

1. Зафіксуйте навчальний час. Оптимально використовувати для навчання першу половину дня. Поінформуйте дітей і батьків, в які години проходить навчання — це дозволить всім чітко організувати свій розклад.

2. Навчальний день дистанційного навчання слід розподілити блоками, які необхідно відпрацювати щотижня.

3. Визначте обов'язковий мінімум матеріалу, який вам потрібно встигнути відпрацювати протягом навчального дня, й обсяг додаткових завдань, які можна виконати факультативно, якщо є можливість.

4. Не намагайтеся встигнути все, застосувати одразу багато інструментів — зосередьтеся на обов'язковому мінімумі.

5. Якщо у вас буде три відеолекції поспіль, увага дітей вже до другої буде мінімальна. Для початкової школи оптимально розбити активності на максимальні, але короткі: 10 хвилин на відеолекцію, 10 хвилин на самостійну роботу, 5 хвилин — перегляд навчального ролика і т.д.

6. Обов'язково включити в навчальний процес «зміни» — паузи, під час яких ви попросите дітей відійти від моніторів, зробити просту зарядку, випити чаю — в загальному, відволіктися від занять.

7. Встановлюйте чіткі терміни, в які учням потрібно виконати самостійну роботу. Тимчасові рамки для виконання завдань залежать від ваших цілей і можуть бути різними, наприклад: зробити протягом години — і через годину ви повертаєтеся до завдання; зробити до завтра, і до завдання ви повернетесь на наступному уроці; зробити протягом тижня або іншого періоду (такі терміни можна встановлювати для виконання проектних завдань і т.п.).

Плануємо навчальний тиждень

1. Один із можливих варіантів планування робочого тижня — виділити дні, присвячені конкретному предмету або предметам. Наприклад, понеділок — день математики, географії, літератури; вівторок — день фізики, мови, історії і т.д.

2. Передбачте протягом робочого тижня фіксований час для організаційної зустрічей й отримання зворотного зв'язку

від учнів і батьків. Якщо є можливість, нехай це будуть два різних заходи: один з учнями й один — з батьками.

3. Зворотний зв'язок стосується не тільки емоційного стану, а й контролю освітнього процесу.

4. Заздалегідь повідомте час, формат і тему консультації. Наприклад, з учнями ви спілкуєтеся по Skype, обговорюєте питання, що стосуються особливостей матеріалу, участь обов'язкова для всіх; з батьками ви спілкуєтеся по Skype, розбираєте організаційні питання, підключаються тільки ті, хто зацікавлений, або ті, кого ви самі попросили бути присутніми.

5. Чітко зафіксуйте інструменти організації навчання та порядок роботи з ними, визначте час консультацій по Skype, вкажіть, де шукати домашнє завдання, куди й як учні та батьки можуть звернутися із запитаннями.

6. Продумайте порядок контролю виконання завдань та оцінювання учнів. Знизьте жорсткість критеріїв оцінювання. Зважте, що дистанційне навчання — це новий для дітей формат.

Розділіть контроль і оцінювання. Спершу буде достатньо контролю за самим фактом участі дітей у дистанційному навчанні. Головним критерієм може виступати дотримання термінів. Якщо робота не була виконана у визначений вами термін, обговоріть це з учнем. При цьому не потрібно повністю перекладати контроль на батьків: завдання давали саме ви, і зворотного зв'язку діти чекають від вас. Коли ви визначили для себе порядок контролю та оцінювання, обов'язково докладно розкажіть про нові правила учням і батькам, наведіть конкретні приклади, дайте можливість поставити запитання. Враховуйте, що контроль і оцінювання — це аспекти, що викликають чи не найбільшу тривожність у процесі дистанційного навчання.

7. Самоосвіта. Пам'ятайте, що характерною ознакою професії вчителя є необхідність професійного розвитку впродовж усього періоду фахової діяльності. Поняття «професійний розвиток» визначають як зростання професійних досягнень у ре-

зультаті накопичення нового й систематичного перегляду вже наявного практичного досвіду.

З метою раціональної організації навчального процесу в умовах дистанційного навчання складається окремий розклад занять онлайн.

Складання плану занять

- ▶ Крок 1. Визначення групи вчителів, які готові регулярно проводити зустрічі з учнями онлайн для викладання матеріалу та проходження навчальних програм. Щоб забезпечити доступ до таких уроків більшій кількості учнів та зменшити час користування комп'ютером, було розглянуто можливість уроків-лекцій, уроків-демонстрацій, уроків-практикумів для кількох класів одночасно. Усі вчителі залучені до спілкування з класами в групах у Viber, де надавалися додаткові та індивідуальні роз'яснення.
- ▶ Крок 2. Врахування розкладу уроків, які учні переглядають на телебаченні.
- ▶ Крок 3. Складання розкладу систематичних уроків онлайн, які проводяться учителями школи.
- ▶ Крок 4. Складання графіку проходження тестів учнями на платформах «На урок», My English Lab та в Zoom.
- ▶ Крок 5. Розвантажувальні предмети. Вчителі мистецтва, трудового навчання, фізичної культури використовують навчальні ролики для засвоєння матеріалу замість онлайн-уроків і таким чином розвантажують учнів.
- ▶ Крок 6. Врахування можливості об'єднання кількох груп для вивчення певних тем у профільних та академічних групах в мультипрофільних класах.
- ▶ Крок 7. Оприлюднення розкладу і Viber-групі для учителів, також надано окремий розклад для кожного класу.

- ▶ Крок 8. Контроль розкладу за допомогою дистанційних платформ. Відвідування онлайн уроків та перегляд записів уроків. Контроль виконання завдань, рівня засвоєності матеріалу, кількості присутніх учнів, їх активності, відповідність виставлених оцінок знанням та обсяг домашнього завдання. Ефективною проявила себе також практика одночасного проведення уроку двома вчителями, в умовах якого один вчитель проводить онлайн-урок, а інший реагує на повідомлення в чаті, перевіряючи відповіді дітей, оперативно надаючи індивідуальні пояснення, виконуючи роль модератора.

5.2. Самостійна робота та домашні завдання в умовах дистанційного навчання

Загальні рекомендації

- Запропонувати алгоритм (план) виконання домашніх завдань, правил взаємодії з учителем. Можливе проведення уроку в декілька етапів (онлайн—офлайн—онлайн).
- Зменшити тривалість онлайн-уроку, зокрема, скоротити час проведення онлайн-уроків (20—30 хвилин замість 45). Змінити «шкільний день»: допускається зміна розкладу уроків, інтеграція змісту, розвантаження. Не допускати перевантаження учнів присутністю онлайн.
- Надати чіткі інструкції щодо виконання завдань, застосовуючи диференційований підхід. Завдання мають бути зрозумілими, можливо, легшими за ті, які зазвичай офлайн.
- Включати завдання пошукового характеру, запроваджувати ігрові методи, творчі проекти, використовувати групове виконання завдань, створюючи «ситуацію успіху», сесійні зали — аналог роботи в малих групах. Пропонувати типи завдань, які передбачають більш творчий підхід, пошуково-дослідницьку діяльність (наприклад, зняти відео на певну тему, створити карту понять, інфографіку, вести щоденник вражень або блог).
- Продумати форму зворотного зв'язку для оцінювання завдань, обрати сервіси для моніторингу й контролю. Можна використовувати онлайн дошки оголошень (Padlet, Linoit, Flinga).
- Для оцінювання індивідуальних досягнень здобувачів освіти можна використовувати портфоліо (це накопичувальна система оцінювання, що передбачає уміння ставити цілі, планувати й організувати власну навчальну діяльність).

З досвіду роботи вчителів Дарницького району м. Києва

Під час карантину варто використовувати онлайн-тести як домашнє завдання на освітньому проекті «На Урок», який дає можливість використовувати безкоштовний сервіс для перевірки знань, які здобули учні.

Можливості:

- задати домашнє завдання з будь-якої теми й контролювати його виконання дистанційно;
- перейменовувати домашні завдання з одного тесту для різних класів;
- змінювати термін виконання завдань;
- контролювати час виконання завдання конкретним учнем;
- аналізувати статистику успішності;
- завантажувати звіти про виконання роботи у таблицях Excel;

Система автоматично оцінить роботу за 12-бальною шкалою або у відсотках і миттєво підрахує загальну кількість балів за кожне завдання. Ви зможете переглянути відповіді кожного учня або загалом проаналізувати роботу всього класу, залежно від мети перевірки.

Будь-який зі створених онлайн-тестів ви можете використати як домашнє завдання. Це може бути або ваш авторський тест або зразок від колеги, який обрав формат загальнодоступного онлайн-тесту. Безпосередньо на сторінці обраного тесту ви зможете переглянути всі доступні варіанти роботи з ним.

Кнопка «Домашня робота» дозволить змінити налаштування: обрати терміни виконання роботи, змінити назву (наприклад, вказавши, якому саме класу чи групі належить виконати роботу), переставити запитання та варіанти відповідей тощо.

Натиснувши кнопку «Задати домашнє завдання», ви запускаєте відлік часу, розрахований на виконання роботи. Після

цього достатньо передати дітям унікальний пароль до цього домашнього завдання та посилання на нього. Нагадайте, щоб під час роботи діти вказували свої імена та прізвища, аби не виникло плутанини.

Усі домашні завдання, термін дії яких ще не сплив, у вашому особистому кабінеті позначені червоною кнопкою. Коли вся робота буде виконана, зупиніть роботу (або система зробить це автоматично, коли сплине час, вказаний вами) і проаналізуйте результати.

Сервіс **Google Forms**. Для використання ресурсу потрібно лише мати акаунт Google. Цей інструмент дозволить за лічені хвилини розробити тест чи опитування: створити форму, підготувати завдання, обрати тип відповіді. Учитель зможе без зайвих проблем провести опитування з теми та з'ясувати, наскільки добре учні її засвоїли, проаналізувати власну роботу. Також інструмент може полегшити роботу з батьками та значно спростити спілкування з ними. Наприклад, класний керівник на початку навчального року може запропонувати батькам заповнити анкету з власними даними та особливими потребами учнів.

Використання дидактичних можливостей конструктора інтерактивних завдань **LearningApps** (<https://learningapps.org/>) дозволяє зручно й легко створювати електронні інтерактивні вправи, що сприяє активності, самостійності, ефективності, зв'язку теорії з практикою, забезпечує поєднання колективних та індивідуальних форм навчальної роботи тощо. Педагог отримує можливість організувати роботу колективу учнів, будувати індивідуальні траєкторії вивчення навчальних курсів, створити власний банк навчальних матеріалів. Учитель стимулює самостійну навчальну діяльність учнів, використовуючи можливості сервісу.

Головним при оцінюванні домашніх завдань під час карантину повинно стати формувальне оцінювання, яке дозволить оцінити й скоригувати процес навчання. Таке оцінювання до-

помагає вчителю і учню аналізувати індивідуальний прогрес і планувати темп навчання.

З досвіду роботи вчителів Шевченківського району м. Києва

— Зменшення обсягу домашніх завдань — задавати на 10—15 % менше, ніж ви це робите при очному навчанні. Це стосується не тільки домашніх завдань, але й усього матеріалу. Не варто «заглиблюватись» у дрібні деталі, «тонкощі». Повинно бути відчуття міри!

— Домашні завдання складати з двох частин: обов'язкової (що містить необхідний мінімум матеріалу: що саме — визначає вчитель у залежності від рівня підготовки учнів та інших факторів) та необов'язкової, призначеної для тих, хто бажає (сюди можна включити більше завдань творчого характеру та оцінити цю частину роботи додатковою оцінкою).

— Особливо важливо, щоб учні отримали від учителя чіткі інструкції та вказівки щодо виконання завдань (із посиланням на джерела, зразками оформлення подібних задач тощо), а також термінів їх надання вчителю на перевірку.

— Необхідний зворотний зв'язок для аналізу досягнень учня у виконанні домашніх завдань. Але не варто вимагати такого контролю для кожного завдання й для кожного учня. Вибірковість! Наприклад, сьогодні можна перевірити роботи одних учнів (7—8 осіб), завтра — інших і т.д. Найбільш вагомі та важливі роботи перевірити всі. Роботи вчителю краще підбирати самостійно (не з підручників, адже в інтернет є відповіді, тож під час виконання завдань можуть бути порушені принципи академічної доброчесності).

— Щодо термінів: намагатися їх робити розумними, враховуючи, що учні навчаються дистанційно в різних умовах. Якщо

дитина буде готова здати домашнє завдання пізніше — приймаємо. Можливо, без оцінки. Можливо, зняти 1—2 бали з оцінки, але за умови, що діти знають критерії оцінювання робіт. Досвід показує, що практично для всіх учнів позитивне ставлення виправдане.

— Обов'язково визначаємо час для «очно-дистанційних» консультацій. Тут учні можуть задати різні запитання й розповісти про труднощі. Це допоможе у плануванні наступних уроків.

— Матеріал, що вивчався, зручно перевіряти не тільки у письмовій формі (наприклад, скинути фото виконаної роботи), але і за допомогою тестів — як готових, так і власноруч створених. Дитині набагато цікавіше пройти опитування в електронній формі й відразу отримати оцінку. Статистика покаже дані дитини, її помилки й час, за який вона пройшла тест.

— Урізноманітнюйте завдання! Використовуйте тести з відкритою відповіддю. Намагайтеся пропонувати завдання творчого характеру, практичні задачі, пов'язані з життям. Такі задачі не можуть задаватись постійно, але вони вкрай необхідні.

З досвіду роботи вчителів Оболонського району

м. Києва

Зворотний зв'язок або домашнє завдання

Основною метою зворотного зв'язку або домашніх завдань є:

- закріплення, поглиблення й розширення знань, набутих учнями на уроці;
- підготовка до засвоєння нового матеріалу;
- формування в дітей уміння самостійно працювати;
- розвиток їх пізнавальних інтересів, творчих здібностей тощо.

Ефективність домашніх завдань визначається дотриманням певних вимог до їх організації:

— розуміння учнями поставлених перед ними навчальних завдань;

— врахування вікових та індивідуальних особливостей школярів, їх пізнавальних можливостей, специфіки кожного навчального предмета, складності матеріалу, характеру завдань тощо;

— формування загальнонавчальних умінь і навичок (уміння правильно розподіляти час, встановлювати послідовність виконання завдань, виділяти головне, використовувати попередньо вивчений матеріал, застосовувати наявні знання тощо).

Раціональна організація виконання домашніх завдань сприятиме збереженню здоров'я учнів, високого рівня функціонального стану їх організму протягом дня.

Домашні завдання можуть бути як усні, так і письмові; індивідуальні, що заохочують, стимулюють школяра до навчання, пізнання, розвивають індивідуальні здібності та інтереси дитини; групові та парні, що направлені на дослідницьку, пошукову, аналітичну роботу та творчого характеру.

Успішне виконання учнями домашніх завдань значною мірою залежить від співпраці учителя з їхніми батьками. Важливо переконати батьків у тому, що дотримання оптимального режиму виконання домашніх завдань, їх посильна допомога й контроль за виконанням сприятимуть досягненню основної мети навчальної домашньої роботи.

Добір завдань для домашньої роботи, як і інструктаж щодо їх виконання, повинен бути повний, стислий, конкретний тощо.

Для надання допомоги вчителям, спрощення перевірки засвоєних знань, рекомендуємо створювати тести за допомогою Google Forms. Складання тестів — це не складна задача. Результати виконаних робіт формуються у таблицях Microsoft Excel, які легко форматуються та перевіряються. Вчитель одразу буде бачити статистику проведеного тестування:

- кількість опитуваних; класи, які взяли участь в опитуванні;
- прізвища учнів;
- діаграми того, як діти впоралися із завданнями;
- на які запитання були дані правильні відповіді, а з якими виникли труднощі;
- відповіді кожного окремого учня.

5.3. Оцінювання навчальних досягнень учнів в умовах дистанційного навчання

1. Роботу учнів при дистанційному навчанні під час карантину потрібно оцінювати. Адже оцінювання — це встановлення рівня навчальних досягнень учня/учениці в оволодінні змістом предмета відповідно до вимог чинних програм. Але виставлення балів за певну роботу не повинно мати лише контролюючу функцію, воно має на меті звернути увагу дітей та їхніх батьків на ті завдання або теми, які потребують доопрацювання. Потрібно також обов'язково відзначити найбільш успішні роботи.

2. Оцінювання навчальних досягнень учнів може здійснюватися у синхронному та/або асинхронному режимі.

Синхронний режим дозволяє забезпечити більш об'єктивне оцінювання, проте вимагає відповідного технічного забезпечення як у вчителя, так і у всіх учнів. Залишається ризик технічних збоїв під час виконання окремими учнями завдання, тому слід застосовувати індивідуальний підхід та передбачити можливість повторного виконання тесту (контрольної, самостійної роботи тощо).

Асинхронний режим є більш гнучким у застосуванні, оскільки учні можуть виконувати завдання у зручний час, проте менш об'єктивним. Для зменшення ризиків необ'єктивного оцінювання варто налаштувати опцію проходження тесту один раз та обмежити час на виконання завдання, встановити термін для здачі тесту (контрольної, практичної або самостійної роботи тощо), повідомляти результати (у разі неавтоматизованої перевірки робіт) індивідуально після здачі робіт всіма учнями. За необхідності учитель може провести додаткове усне опитування учнів за допомогою одного із засобів телефонного або відеозв'язку.

3. Формувальне оцінювання, яке дозволяє оцінити і скоригувати процес навчання, а не результат, учитель має засто-

совувати для всіх учнів, незалежно від вікової категорії. Таке оцінювання допомагає аналізувати індивідуальний прогрес і планувати індивідуальний темп навчання. Здійснювати таке оцінювання можливо за допомогою дистанційних платформ; використовуючи, наприклад, такі інструменти, як Google Forms, Kahoot, GoFormative, Wordwall, LearningApps та ряд інших. Важливо якомога частіше давати учням зворотний зв'язок, відзначати успіхи, надавати поради щодо завдань для додаткового опрацювання, заохочувати самостійне виявлення та виправлення помилок.

4. Поточне оцінювання можна здійснювати в усній та письмовій формах, застосовуючи такі його види: тестування, діагностичні роботи, дослідницькі та творчі відео, есе, усні співбесіди тощо. Більш традиційний підхід передбачає подання виконаних письмових робіт за допомогою електронних ресурсів Viber, Facebook, WhatsApp тощо. Усні завдання можуть бути оцінені вчителем безпосередньо через будь-який ресурс, що забезпечує відеозв'язок у синхронному режимі, або перевірені опосередкованим способом через відео- або аудіофайли, надіслані на пошту вчителя. Але звертаємо увагу на те, що кількість робіт, які підлягають поточному оцінюванню та передбачають фіксацію оцінки в класному журналі, під час дистанційного навчання варто оптимізувати з метою уникнення перевантаження учнів.

5. Підсумкове оцінювання має бути обов'язковим, оскільки воно дозволяє оцінити результат навчальної діяльності учнів та роботу вчителя. Важливим при виставленні підсумкових оцінок дистанційно є те, що учні мають бути знайомі з чіткими критеріями оцінювання, оцінки повинні бути розміщені на одному вебресурсі, а батьки повинні мати доступ до цієї інформації.

6. Оцінити отримані учнями знання можна з допомогою тестування у Google Forms, Classtime, Quizizz, Kahoot!, «На урок», OnlineTestPad, «Всеосвіта», шляхом виконання завдань

на платформі LearningApps, а також перевіривши учнівські роботи, надіслані на електронну пошту чи Viber, або завантажені на Classroom.

7. Отримання навчальних матеріалів та спілкування між учасниками дистанційного навчання забезпечується передачею відео-, аудіо-, графічної та текстової інформації у синхронному або асинхронному режимі. Це можуть бути письмові роботи (самостійні й контрольні, тестові, відеоконференції завдань тощо), а також навчальні відео та творчі завдання.

8. Завдання повинні бути чіткими, з поясненням критеріїв оцінювання.

9. До навчальних матеріалів необхідно додавати чіткі інструкції щодо порядку виконання роботи: зазначати час, який потрібен для опанування теорії та виконання завдань, пропонувати необхідні стратегії, поради й підказки.

10. Дуже важливо вчасно перевірити роботи учнів, повідомити їм результати та надати рекомендації щодо виправлення помилок.

11. Обов'язковою умовою для успішного дистанційного навчання є зворотний зв'язок. Забезпечити його можна, використовуючи різні додатки та сервіси інтернет, у тому числі відеозв'язок (Zoom, Skype тощо), що допоможе перетворити учнів із пасивних слухачів на активних співрозмовників. Контролювати учнів та співпрацювати з батьками зручно у Google Classroom.

12. Результати оцінювання навчальних досягнень рекомендовано повідомляти учням в індивідуальному порядку шляхом використання одного із засобів зв'язку: електронної пошти, SMS, повідомлень в одному з месенджерів.

13. Звертаємо увагу на те, що оприлюднення списку оцінок для всього класу є неприпустимим.

14. Досягнення учня розглядаються як результат власного розвитку, а не порівнюються з оцінками однокласників.

15. Надавайте дітям більше підтримки, ніж критики, вони й так страждають від соціальної ізоляції та вимушеного перебування вдома.

16. Під час контролю та оцінювання обов'язково зважати на рівень здоров'я учнів та загальний досвід дистанційного навчання, а також на технічні проблеми, які можуть виникати під час виконання завдань. Важливо надавати дітям більше спроб і часу на виконання контрольних завдань.

17. Звертати увагу учнів та їхніх батьків на дотримання академічної доброчесності під час виконання завдань.

18. Учні, у яких немає технічного забезпечення для дистанційного навчання, оцінювати потрібно по завершенню карантину.

5.4. Дистанційна гурткова робота в період карантину

- Заступнику директора з виховної роботи вивчити стан забезпечення керівників гуртків інформаційними ресурсами для проведення дистанційної гурткової роботи.
- Заступнику директора з виховної роботи спільно з класними керівниками провести опитування учнів і батьків щодо потреби й бажання учнів брати участь у дистанційній гуртковій роботі.
- Скласти розклад роботи гуртків та узгодити його з розкладом дистанційних уроків з метою запобігання перевантаженню учнів.
- Узгодити з керівниками гуртків плани й програми на період дистанційного навчання, за необхідності внести до них зміни.

- Обирати такі заняття гуртків, які несуть емоційне й психологічне розвантаження учнів, передбачають можливість виконання учнями завдань гурткової роботи вдома.
- Постійно стимулювати учнів, заохочувати до виконання гурткової роботи. За погодженням з батьками поширювати результати гурткової роботи через сайт закладу освіти й соцмережі.
- Ретельно слідкувати за часом, відведеним для заняття гуртка, не допускати його перевищення під час роботи дітей з комп'ютером.

*Олена Чистяк,
заступник директора з виховної
роботи
гімназії № 48 м. Києва*

З досвіду роботи керівників гуртків гімназії № 48 м. Києва

Вимоги до сучасного керівника гуртка — це медіаграмотність, навички роботи з технологіями, креативність та бажання працювати. Бо саме від бажання залежить продуктивність роботи з дітьми на відстані, баланс часу й розподіл завдань, впровадження нових ідей. Керівники гуртків мають розвантажити дітей, зацікавити роботою в новому форматі, дати можливість пофантазувати й працювати творчо. Зміни в подачі матеріалу унеможливають проведення занять у великих групах й змушують віддати перевагу роботі в невеличких групах та індивідуальній роботі онлайн.

В умовах карантину соціально-психологічною службою гімназії № 48 створено підтримувальний простір для здобувачів освіти (<https://qrqo.page.link/DMNGt>). Психологи гімназії інтегрували авторський курс «Культура життєвого самовизначення» у психологічну підтримку та розвиток дітей під час карантину. Основними завданнями цієї роботи є: підтримка емоційного добробуту; створення безпечного внутрішнього середовища; запобігання проявів агресії та тривоги у дітей; підтримка моральних цінностей; зниження перезбудженості й конфліктності в родинях; активація внутрішніх захисних механізмів у дітей; подолання стресу та емоційної перевтоми; створення позитивного клімату.

Керівники гуртків використовують різноманітні цифрові інструменти для спілкування й співпраці. Наприклад, керівник гуртка «Юний ерудит» Лашкова Г.С. планово проводить робочі зустрічі з гімназистами-гуртківцями щодо підготовки до подальших інтелектуальних проєктів у Zoom, готує участь збірної команди 9—10 класів у Всеукраїнському екологічному конкурсі наукових проєктів з охорони довкілля “DreamECO” — міському екологічному проєкті, унікальній науковій виставці робіт учнів старшої школи (7—11 класи) України. Команда працює на платформі www.dreameco.org, використовує Viber та е-пошту.

Надання порад, рекомендацій стосовно проведення часу з користю під час карантину та підбір і обмін сайтів-тренажерів, завдань, вправ, ігор для розвитку і тренування пам'яті та логіки для гуртківців здійснюється у Telegram, Instagram та е-поштою. Керівник гуртка «Шахи» Чорнозем С.В. працює дистанційно у Skype.

Керівник гуртка «Загальна фізична підготовка. Фехтування» Широков В.В. пропонує цікавинки з теорії (історія виникнення фехтування; французька школа фехтування, іспанський стиль фехтування; історія сценічного фехтування; дуельного фехтування) та пропонує щодня нові вправи на гнучкість, тренування всіх груп м'язів (<https://youtu.be/LF1hsGsYYH4>).

Керівник гуртка «Влучний стрілець» Андрусак О.Г. пропонує вихованцям засвоїти теоретичні знання:

- історія зброї: Рання вогнепальна зброя (<https://youtu.be/jpU8RQwv3qU>);
- історія зброї: Зброя революцій (https://youtu.be/4zM_Iz5rTvQ);
- козацькі тренди. Зброя української армії (<https://youtu.be/jKi1U-xDzc0>).

Керівник гуртка «Декоративно-ужиткового мистецтва» Бельчикова Г.Д. пропонує завдання для різних вікових груп: для учнів 5—10 класів — пошити креативні захисні маски для дівчат та хлопців; для учнів 1—4 класів — «Готуємось до свята Великодня» — виконати ескізи писанок, мальованок, шкрябанок тощо. Карантин — це певне випробування, і наше завдання зробити так, щоб цей час пішов на користь і не руйнував емоційний стан дитини.

Корисні посилання на інтернет-ресурси за напрямками позашкільної освіти

ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНИЙ НАПРЯМ

- Ярмарок Майстрів. Сайт з хендмейду, розділ «Майстер-класи», авторські розробки, фото- та онлайн заняття з 44 напрямків художньої творчості. <https://qrqo.page.link/PTe6o>
- Сайт «Навчально-естетичний комплекс «Художня школа»». Адреси віртуальних музеїв і художніх галерей. <https://qrqo.page.link/Mjwqz/>
- Пінакотекка Брепа, Мілан. <https://pinacotecabrera.org/>
- Галерея Уффіці, Флоренція. <https://www.uffizi.it/mostre-virtuali>
- Національний археологічний музей в Афінах. <https://www.namuseum.gr/en/collections/>

- Національний музей Прадо, Мадрид. <https://www.museodelprado.es/en/the-collection/art-works>
- Музей Лувру, Париж. <https://www.louvre.fr>
- Британський музей, Лондон. <https://www.britishmuseum.org/>
- Музей мистецтва Метрополітен, Нью-Йорк. <https://artsandculture.google.com/partner/the-metropolitan-museum-of-art>
- Національна галерея мистецтв, Вашингтон. <https://www.nga.gov/index.html>
- Театр імені Івана Франка, Київ. Канал Національного академічного драматичного театру ім. І. Франка, присвячений історії театру, майстрам його сцени і виставам: минулим, сьогодишнім та майбутнім. Рубрики: історія театру, відеотрансляції вистав, розповіді про відомих акторів тощо. <https://qrgo.page.link/RNZwk>
- Львівський академічний театр ім. Л. Курбаса. Канал на YouTube. Містить окрему добірку із відеореtrosпективами вистав. Запис здійснений у 90-тих та на початку 2000-них. Постановки за мотивами Платона, Шекспіра та Ліни Костенко.
- Віденська державна опера. Онлайн-трансляції вистав. <https://www.wiener-staatsoper.at>
- Берлінська філармонія. Офіційний сайт Берлінського філармонічного оркестру: записи архівних концертів. <https://www.digitalconcerthall.com>
- Цирк Du Soleil. Трансляції вистав. <https://qrgo.page.link/YQogX>
- Світові українські мистецькі майданчики на онлайн-платформах. Додатки з доповненою та віртуальною реальністю. <https://qrgo.page.link/UmrN7>
- Онлайн-кінотеатр DOCU/SPACE. Онлайн-платформа з кінодокументалістики. Інтернет-кінотеатр документальних фільмів про Україну. Усі проекти були створені за ініціа-

тив громадських організацій та Міжнародного фестивалю документального кіно про права людини DOCUDAYS UA. <https://docuspace.org/project/pure-art/>

ГУМАНІТАРНИЙ НАПРЯМ

ТУРИСТСЬКО-КРАЄЗНАВЧИЙ НАПРЯМ

- Кабінет Міністрів України. Урядовий сайт для юних громадян <http://children.kmu.gov.ua/about/aboutsite.html>
- Централізована бібліотечна система Голосіївського району. Періодика. Електронні каталоги. Творчі акції бібліотек. Тематичні виставки. Бібліотечні проекти. Інформ-портал «Голосієво – наш дім» <http://clsgho> <https://www.facebook.com/golosiiivskacbs/>
- OpenBook (*Відкрита книга*) — онлайн-бібліотека української та світової класики. Літературні твори, які стали суспільним надбанням світової культури. Окремою рубрикою виділені твори зі шкільної програми зарубіжної та української літератури
- Project Gutenberg — найстаріша універсальна е-бібліотека. Сайт є громадською ініціативою та містить близько 60 тис. книг у вільному доступі: від белетристики до наукових робіт англійською, португальською, німецькою та французькою мовами.
- Дитячий сайт «Казкар». Найкращі казки з усього світу: англійські, німецькі, французькі, індійські. Українські народні казки. Казки великих казкарів: Шарля Перо, братів Грімм, Лесі Українки та Олександра Пушкіна <http://kazkar.info/>
- «Дерево казок». На ресурсі зібрано казки українських та зарубіжних авторів. Твори можна слухати он-лайн, читати та дивитись відео. <http://derevo-kazok.org/>
- YouTube канал імені Т.Г. Шевченка. Цікаві 15—20-хвилинні відео на тему історії України. Ведучі: Брати Капранови —

- українські письменники, видавці, публіцисти, громадські діячі. <https://qrqo.page.link/FoySz>
- «Книга-мандрівка. Україна». Перший український мультсеріал, про персонажі, історії та відкриття реальних подій та нереальних пригодах серіал створений на основі бестселера «Книга-мандрівка. Україна» від креативної агенції Green Penguin Media. <https://qrqo.page.link/Y7zSt>
  - «Уроки історії Пітона Каа» — проект Ігоря Алейникова, що висвітлює як історію України, так і всесвітню. <https://qrqo.page.link/6FKvQ>
  - Музеї світу, які можна побачити онлайн. <https://qrqo.page.link/yuiQzt>
  - Інтернет-проект «Україна Incognita» всеукраїнської газети «День». Вивчення та осмислення української історії у віртуальному світі. Унікальний масив історичних та краєзнавчих матеріалів, які протягом 15 років публікувалися на сторінках газети, а також у виданнях Бібліотеки «Україна Incognita», переведено в електронний формат — і тепер вони доступні на сайті «Україна Incognita». incognita.day.kiev.ua
  - Інтелектуальна карта України <http://incognita.day.kyiv.ua/karta.html>
  - Віртуальні екскурсії музеями України. <http://incognita.day.kyiv.ua/exposition>
  - Подорожі містами і селищами України. <http://incognita.day.kyiv.ua/marshrut>
  - Історія і «Я». Історичні екскурси. <http://incognita.day.kyiv.ua/history>
  - The Infographics Show — пізнавальний англomовний канал з різних сфер знань. <https://www.youtube.com/user/TheInfographicsShow>
  - Краєзнавчо-екскурсійний відділ КПНЗ «Київський центр туризму, краєзнавства та військово-патріотичного вихо-

вання». Проект «Краєзнавчий калейдоскоп». <https://qrqo.page.link/KeMvZ>

ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНИЙ НАПРЯМ

- Сайт Всеукраїнського об'єднання військово-патріотичних організацій, проекти для молоді. <http://vovpo.com.ua/projects/>
- Сайт Національного військово-історичного музею України. Екскурсії. Уроки. Військово-історична реконструкція. <http://www.nvimu.com.ua/>

НАУКОВО-ТЕХНІЧНИЙ НАПРЯМ

ДОСЛІДНИЦЬКО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИЙ НАПРЯМ

- Міністерство освіти і науки України, сайти провідних наукових інститутів України. <https://qrqo.page.link/3wLBD>
- Нова школа. Навчальні відео з предметів. <https://qrqo.page.link/gwtwk>
- Електронний веб-журнал Physics.com.ua. Наукові дослідження й технічні розробки з фізики. Новини, факти, люди, інтерв'ю. Теорія та практика. Каталог статей. Каталог посилань. Форум. Науково-технічні розробки. <http://physics.com.ua/>
- «Цікава наука». Канал для школярів та студентів розміщує перекладені й озвучені українською мовою науково-популярні та освітні відео на різні наукові теми з фізики, астрономії, біології, географії та математики. <https://www.YouTube.com/cikavanauka>
- Інститут модернізації змісту освіти. Всеукраїнські та міжнародні інтелектуальні конкурси для учнів. <https://qrqo.page.link/rerPG> <https://qrqo.page.link/rerPG>
- Мала академія наук України. Проекти. Заходи. <http://man.gov.ua/ua>

- Новини Київської МАН. Анонси подій, онлайн заняття наукових відділень і секцій. <https://kman.org.ua/ua/povnyu/page/2/>
- Міжнародні конкурси, у яких беруть участь вихованці КМАНУМ. <https://kman.org.ua/ua/mizhnarodni-konkursy/>

ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ НАПРЯМ СОЦІАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНИЙ НАПРЯМ

- Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді. Відділ екології та охорони природи. https://nenc.gov.ua/wp/?page_id=128
- Сайт Covid19help.com.ua створений у рамках медіа-ініціативи «Вірус позитива». Зібрані волонтерські проекти допомоги під час епідемії коронавірусу. <https://qrqo.page.link/Kqa44>

ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНИЙ НАПРЯМ ОЗДОРОВЧИЙ НАПРЯМ

- Новини всіх видів спорту в Україні. <http://sport.ua/>
- Тренування вдома: добірка спортивних онлайн-занять. <https://qrqo.page.link/qoTfW>
- Тренування на всі групи м'язів в домашніх умовах. <https://qrqo.page.link/1hSQy>
- BALLROOM LIBRARY. Сайт видань про спортивний бальний танець. <https://qrqo.page.link/GMKZ1>

5.5. Робота класного керівника з організації дистанційного навчання

Загальні рекомендації

- Визначити комунікації класного керівника зі своїми вихованцями та їхніми батьками.
- Врахувати свої технічні можливості та реальні можливості кожної родини.
- Створити відео-інструкції, які можна буде використовувати по декілька раз.
- Розробити графіки спілкування з вихованцями та їх родинами. Також повинен бути графік індивідуальних консультацій. Під час консультацій допомагати учням і батькам вирішувати питання навчального та виховного характеру.
- Для збереження дружніх стосунків всередині класу забезпечити можливість спілкування в онлайн-режимі всього класу.
- Розміщувати інформацію щодо організації освітнього процесу, публікувати загальні оголошення.
- Повідомляти учням про освітні ресурси, які вони можуть використовувати під час навчання (проведення відео-уроків, презентацій, науково популярних фільмів з різних предметів тощо).
- Виставляти матеріали для художнього та естетичного розвитку учнів. Для психологічної підтримки вихованців залучати їх до участі в марафонах та челенджах, створенні відеороликів, наприклад «У мене вийшло!», «Я зміг!», «Зроби як я!».
- Організувати онлайн-консультації для батьків і учнів зі шкільним психологом.

- Рекомендувати батькам книги, лекції, презентації щодо підвищення рівня їх педагогічної компетентності, які можна читати й переглядати безкоштовно.
- Якщо у класі є учні, в яких немає змоги користуватися інтернет-зв'язком, треба встановити телефонний зв'язок і домовитися про час спілкування. Для допомоги таким учням можна долучити до телефонного спілкування й актив класу.
- Пам'ятаймо! Чим більше батьки отримують інформації від класного керівника, тим комфортнішим буде онлайн-спілкування для усіх сторін!

Класні керівники Оболонського району м. Києва

Дорожня карта використання платформи Google Classroom для роботи класного керівника

Для успішної організації дистанційного навчання ми рекомендуємо класному керівнику використовувати безкоштовну платформу Google Classroom, яка доступна з будь-якого гаджета, підключеного до інтернету. Важливо, що сервіс не містить реклами та розміщені матеріали не можуть бути використані в комерційних цілях.

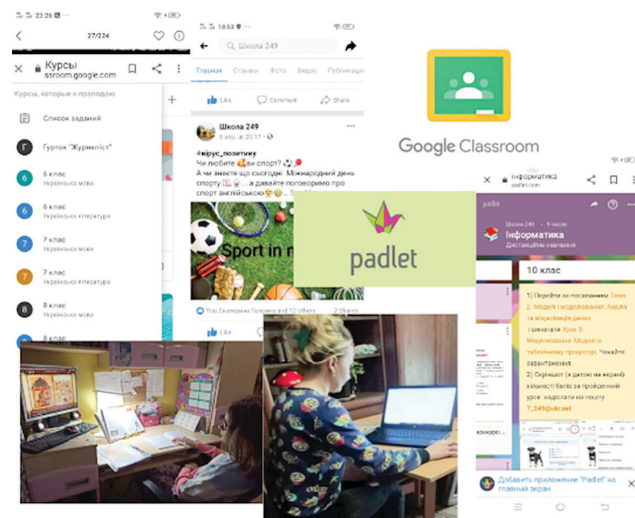
Платформа Google Classroom дає можливість класному керівнику:

- створити свій клас й організувати роботу з усіма учнями;
- виставляти й розподіляти завдання від усіх учителів-предметників, а також стежити за успішністю учнів;
- стежити за тим, як усі учні справляються з завданнями, кому яка потрібна допомога;

- пропонувати прослухати повідомлення, бесіди тощо;
- організувати спілкування як індивідуально, з окремими батьками, так і з групами або усім класом;
- в прикріплених файлах можна давати додаткові інструкції.

Щоб учні мали можливість спілкуватись з класним керівником (а це дуже важливо!), раз на тиждень рекомендуємо проводити прямі трансляції. Краще робити це в середу або в четвер, за день чи два до виставленого дедлайна по завданнях. У дітей ще буде час для перевірки чернеток, доопрацювання. Буде зручно робити це у формі прямого ефіру в закритій групі у Facebook. У Google Classroom теж є інструмент для трансляцій — Hangout. Така трансляція автоматично публікуватиметься на YouTube-каналі, й учні в реальному часі зможуть коментувати трансляцію.

Попросіть дітей ставити запитання, що їм було незрозуміло, коли вони дивилися відеолекції чи виконували завдання. Трансляція — гарний інструмент для моніторингу: педагог бачить, хто приєднався до трансляції, хто активний. Живе спілкування мотивує! Тим паче, онлайн-спілкування діти просто обожують.

*Світлана Шиш,
заступник директора з виховної роботи
школи I–III ступенів № 249 м. Києва*

З досвіду роботи класних керівників школи I–III ступенів № 249 м. Києва

Нові виклики, які постали перед освітянами сьогодні, зокрема, перехід до навчання у цифровому просторі, опанування та системне використання онлайн-платформ, налагодження ефективної комунікації з кожною родиною в сучасних реаліях, показали, що педагоги відкриті та готові до змін.

Першим кроком для нас, як адміністрації закладу, було побудувати чіткий алгоритм дій, врахувавши реальні можливості нашої команди вчителів та родин, а також ризики, які пов'язані з дистанційним навчанням. Комунікація з батьками учнів була визначена однією з пріоритетних.

Вибір інструментів та платформ, опанування хмарних технологій, складання графіків виходу з учнями в онлайн, які дозволили б створити максимально комфортні умови для дітей, аналіз своїх реальних можливостей та можливостей своїх учнів — ті, безумовно, важливі кроки, які мобілізували вчителів та відкрили для них величезні можливості.

Найпопулярнішою платформою, яку використовують класні керівники нашого закладу, є за Zoom, який дає можливість вчителю чути та бачити дитину, а дітям — вчителя, де є можливість учню віртуально підняти руку, щоб відповісти на запитання, або пограти у навчальні та виховні ігри.

Платформу Google Classroom наші вчителі визначили однією з пріоритетних, оскільки ресурс дозволяє: відстежити прогрес кожного учня, закріпити новий матеріал, оцінити досягнення учнів та розмістити домашні завдання. Засоби сервісу

Padlet надають вчителям можливість представити навчальний матеріал у різних форматах (у тому числі аудіо, відео) й презентувати його більш привабливо та зрозуміло, а учням — краще його засвоїти. Месенджери та соцмережі сприяють швидкій комунікації з батьками.

Порталом для розміщення інформації про дистанційне навчання є сайт нашого закладу, який постійно оновлюється вчителями. Там вказано зворотний зв'язок з кожним вчителем, графік індивідуальних консультацій; посилання на відеоуроки, розміщена рубрика «На допомогу учням 11 класу в підготовці до ЗНО». Діти й батьки активно його відвідують та користуються.

Використання чатів, опитувань, відеосюжетів на YouTube, робота в групах, ігрові форми, використання онлайн-дошок, максимум візуалізації — все це дає можливість чітко та якісно визначити вектор руху з дітьми в нових умовах.

Щоб зацікавити та урізноманітнити навчання учнів, класні керівники продовжують, хоча у віртуальному просторі, створювати можливості для культурного та художнього розвитку своїх учнів (спільна творчість класу, започаткування класних традицій, створення проектів тощо). Важливо, що є зворотний зв'язок та збережене спілкування між учнями класу.

Організація різноманітних челенджів, флешмобів, участь в марафонах, створення власних відеороликів, відеопроектів захоплює та надихає наших учнів. Вони ініціюють їх проведення, зокрема челендж «Самореалізація — це круто», метою якого було показати, чим же діти займаються кожного дня під час карантину, активно навчаючись, займаючись спортом та різними видами мистецтв. Приємним для вчителів став флешмоб учнів «Разом ми все здолаємо». Діти написали слова підтримки та звернення до улюблених вчителів. Це надихає. Дуже активно учні долучились і до флешмобу «Все буде добре» на підтримку діаспори українських школярів в Італії, намалювавши веселку,

як символ сподівань, надії на краще. Свобода творчості — ось, що важливо для дітей.

Важливим кроком є налагодження ефективної комунікації вчителя з кожною родиною. В нашій школі ця традиція зберігається. Варто розуміти, що не всі батьки мають досвід навчання в такому форматі та можуть допомогти дитині у самоорганізації. Їм також складно та незвично. Варто нагадувати їм, що навчаються діти, і завдання виконують діти, а батьки мають їх лише контролювати та морально підтримувати.

Батькам потрібні підтримка з боку вчителів і розуміння того, що вони є опорою для своїх дітей; допомога у пошуку нових джерел знань та натхнення, застосування дієвих практик з користю для всієї родини, які можуть стати традиціями (практика вдячності, календар емоцій, хвилини тиші та ін.). Підтримка один одного є запорукою успішної співпраці. До Всесвітнього дня театру батьки разом із дітьми підтримали ініціативу влаштувати «театр тіней вдома», що викликало заряд позитивних емоцій, зблизивши всіх членів родини.

Щоб підбадьорити, емоційно налаштуватись на позитивні нотки, відчутти єдність, для освітньої команди нашого закладу було створено спільну рубрику #вірус_позитиву, де ми всі разом ділимося світлинами приємних, позитивних моментів, цінностей нашого життя.

Налагодження емоційного зв'язку з дітьми, віра в успіх кожної дитини, вміння знайти до неї підхід, збереження тих цінностей та традицій, які були напрацьовані з учнівським колективом в шкільних стінах та перенесення їх у віртуальний простір, командна робота з батьками — це, як на мене, найважливіше.

Безумовно, це безцінний досвід для кожного з нас.

5.6. Робота вихователя групи продовженого дня в умовах дистанційного навчання. Школа повного дня

Загальні рекомендації

- Під час педради, яка розглядає можливість та план переходу закладу освіти на дистанційне навчання, надати вихователям груп продовженого дня інформацію про строки та умови організації дистанційного навчання та про навчальну платформу, на якій буде працювати заклад.
- Організувати навчання для вихователів, які не мають практичних навичок роботи на освітній платформі, та, за необхідності, надати в тимчасове користування ноутбук або планшет.
- З метою досягнення більш ефективної роботи у співпраці з класоводом затвердити розроблений на основі річного плану адаптований план роботи вихователя на період дистанційного навчання, в якому чітко визначити пріоритетні напрями роботи з учнями.
- Забезпечити консультації вихователя у шкільного психолога для зменшення емоційної та соціальної напруги, яка може виникнути між учасниками освітнього процесу під час карантину та дистанційного навчання.
- Налагодити самостійну роботу учнів, організувати та мотивувати їх дотримуватись розпорядку дня, якісно виконувати завдання, ставити питання під час онлайн-зустрічей з вихователем.
- Продовжувати в другу половину дня роботу, розпочату вчителем на уроці, не порушувати плану роботи, не проводити заняття, які перевантажують та перевтомлюють учнів.

- Допомогати учням у виконанні домашніх завдань та працювати відповідно до свого плану за визначеним графіком.
- Продумати форму зворотного зв'язку з учнями й батьками та систему заохочення учнів за якісно виконану роботу.

НМЦ Дніпровського району м. Києва

Робота вихователя групи продовженого дня в умовах дистанційного навчання

У посадових обов'язках вихователя ГПД, складених відповідно до тарифно-кваліфікаційної характеристики вихователя, зазначено, що він має планувати, організовувати й здійснювати виховання учнів. Під час планування роботи вихователю групи продовженого дня необхідно враховувати вікові особливості дітей, їхній розумовий, моральний, естетичний, фізичний, духовний розвиток. А як це зробити під час дистанційного навчання?

Досвід вихователів, перед якими постало це питання, показав, що найголовніше — чітко визначити пріоритети в такій роботі та встановити графік у межах педагогічного навантаження, яке складає 30 годин на тиждень, тобто по 6 годин щоденно.

На початку кожного навчального року вихователь ГПД разом із класним керівником окреслює певні напрями роботи з вихованцями, які мають бути збережені й на час дистанційного навчання. При цьому слід враховувати рівень знань і вихованості учнів, їх вікові інтереси, передбачати різноманітність заходів, не втрачаючи їх систематичності, базуючись на їх до-

цільності та спрямуванні на формування життєвих компетенцій учнів початкових класів.

Складаючи будь-який план роботи під час дистанційного навчання, необхідно враховувати:

- відзначення видатних подій і свят;
- вивчення традицій, звичаїв і обрядів, національної спадщини українського народу;
- вивчення правових питань;
- вивчення економічних і екологічних питань;
- трудові рейди й заходи;
- вивчення питань культури поведінки;
- віртуальні екскурсії в театр, на природу;
- створення домашньої бібліотечки;
- охорону здоров'я, шляхи запобігання поширення інфекційних хвороб;
- онлайн-змагання, конкурси, виставки (з попереднім обговоренням із батьками про час, формат онлайн-зустрічі та представленням кінцевого результату (портфоліо учня));
- повторення правил пожежної безпеки та поведінки на вулиці під час карантину;
- вивчення правил техніки безпеки в побуті.

Вихователь має щодня створювати робочий план, який оформлюється у довільній формі.

Зараз існує багато освітніх платформ, сайтів, програм, які можуть у повній мірі забезпечити інформаційний, технологічний, естетичний, творчий, здоров'язбережувальний, діяльнісно-практичний напрям роботи вихователя. Вихователі ГПД відзначили багато ресурсів, що вирізняються актуальністю, глибиною та різноманітністю, серед них:

- <https://vseosvita.ua/library> — бібліотека матеріалів для вчителів та вихователів ГПД;
- <https://nus.org.ua/articles/> — освітня платформа «Нова українська школа». Статті про організацію дистанційного навчання;

- <https://naurok.com.ua/biblioteka> — освітній проект «На урок», бібліотека розробок;
- <https://qrgo.page.link/j9vNR> — НУШ для вчителя;
- <https://qrgo.page.link/C78tZ> — віртуальна школа;
- <https://www.YouTube.com/user/9yotubemult/channels> — добірка мультфільмів для дітей;
- <https://qrgo.page.link/sX3jS> — сім YouTube-каналів для дітей на кожен день тижня.

Головне завдання вихователя під час дистанційного навчання — це створення атмосфери взаєморозуміння, взаємовиручки, поваги та любові; самореалізація кожної дитини в умовах обмеженої можливості звертатися до вихователя безпосередньо. Дуже важливо у цей час допомогти батькам організувати найсприятливіші умови для навчання та відпочинку молодших школярів, акцентуючи увагу на збереженні достатньої працездатності, раціонального використання часу, дотримання правильного режиму навчальної діяльності. Формувати у дітей: дисциплінованість, охайність, організованість, самоконтроль. Спонукаючи батьків так побудувати спілкування зі своїми дітьми, щоб воно сприяло формуванню наполегливості й організованості в ігровій, трудовій, художньо-продуктивній та навчальній діяльності. Підказати, як краще встановити стосунки реальної взаємодопомоги, координації дій, розподілу обов'язків.

Вихователь ГПД під час дистанційного навчання залишається порадиником, помічником, консультантом для дітей і батьків. Його допомога неоціненна. Бажаємо всім вихователям успіхів у їх благородній справі!

*Лицей «Поділ» № 100
м. Києва*

5.7. Школа повного дня в умовах карантину

Для колективу Лицею № 100 «Поділ», в якому навчаються понад 1200 учнів, питання організації навчання в онлайн-режимі зі збереженням школи повного дня стало цікавою та творчою задачею».

Найважливіше — рішення педагогічного колективу щодо платформи, на якій можна майже повністю відтворити навчальний процес. За яким розкладом і як саме перенести навчання з аудиторій до інтернету, щоб учні лицею могли опанувати зміст освітньої програми. Як налагодити роботу вчителів і вихователів, які домашні завдання і в якому обсязі задавати, щоб уникнути перевантаження учнів та вчителів, як оцінювати знання та виставляти оцінки? Це неповний перелік питань і задач, який поставив перед колективом лицею довготривалий карантин.

Платформа Microsoft Office 365 (додаток Microsoft Teams) дозволяє налагодити повноцінний навчальний процес: пояснення нового матеріалу — тренувальні вправи — контроль засвоєння знань — корекція вмінь і навичок — оцінювання знань. Ця платформа захищена від стороннього доступу та працює на серверах Microsoft, що дозволяє одночасно працювати 1200 учням та 100 вчителям без збоїв та зупинок. Також на платформі є можливість зберігати величезні обсяги матеріалів для навчання та перевірки знань. На платформі є можливість створювати завдання в тестовій або іншій формі в додатку Microsoft Forms, розміщувати завдання для всього класу в додатку Microsoft Assignments або персонально для кожного учня через додаток Microsoft OneNote, створювати спільний простір для роботи класу в додатку Microsoft Class Notebook, розміщу-

вати навчальні матеріали заздалегідь або під час уроку, створювати навчальні презентації й проекти в додатку Microsoft Sway, робити відеозапис уроку, який потім можна переглянути ще раз через додаток Microsoft Stream.

Оцінювати виконання завдань, а також набуті знання й навички можна в додатку Microsoft Grades. Також є можливість для класних керівників проконтролювати присутність кожного учня на уроках.

На час призупинення занять розклад уроків ліцею адаптовано. Створені так звані команди (Teams) для кожного класу з усіх предметів освітньої програми ліцею. З основних предметів вчителі проводять уроки в режимі онлайн (платформа підтримує надійний відео- і аудіо режим зв'язку). З інших предметів (фізична культура, мистецтво, трудове навчання, технології) на цій самій платформі розміщені завдання для кожного класу й графік консультацій.

Початок занять о 9.00. Перерви між уроками 20—25 хвилин в початковій школі та 10—15 хвилин в середній і старшій школі.

Початкова школа: 3—4 уроки на день, а також виконання домашніх завдань або поглиблення знань в другій половині дня під керівництвом вихователя ГПД (вчителя другої половини дня), оскільки Ліцей № 100 «Поділ» є «школою повного дня».

Середня школа: 4—6 уроків на день, для 5—6 класів можливість консультацій з вчителями-предметниками в другій половині дня.

Старша школа: 5—6 уроків на день.

Для 11-х класів додатково є можливість консультацій з предметів ЗНО.

Доступ до своєї команди учням кожного класу надано за персональними логіном і паролем.

Налагодити навчальний процес можливо лише за умов чіткої та злагодженої роботи всіх вчителів школи. Вчителі-предметники та класоводи початкової школи відповідно до розкладу проводять заняття з учнями, пояснюють матеріал,

відповідають на запитання, а у другу половину дня — учні знаходяться на постійному зв'язку з вихователями, які допомагають зробити домашнє завдання, проводять виховні заходи та розвивальні заняття. Вихователі будують свою роботу таким чином, щоб учні не знаходились постійно біля екранів чи моніторів, оскільки це шкідливо для їхнього здоров'я. Проводяться фізкультхвилинки, музичні паузи. Важливим у роботі «школи повного дня» є те, що учні перебувають у постійному контакті з вчителем або вихователем, мають змогу звернутися по допомогу чи пояснення у вирішенні тих чи інших завдань, що значно полегшує життя батькам, які працюють.

Вихователі працюють з 1—4 класами у другу половину дня до 18.00. Завданням вихователів є не тільки допомогти з домашніми завданнями, а й налагодити самостійну роботу учнів, організувати та мотивувати їх. Також вихователь організує дозвілля учнів, пропонуючи різні ігрові та творчо-пошукові завдання. В умовах вимушеної ізоляції учнів здебільшого у приміщеннях, гостро стає проблема емоційно-психологічного комфорту дітей. Вихователь має час та можливість допомогти учням адаптуватись до умов життя та навчання, які склались. Шкільний психолог активно співпрацює з вихователями та надає дієві інструменти для грамотної роботи з учнями в умовах карантину. У Ліцеї робота учителів і вихователів побудована таким чином, що вони тісно співпрацюють.

Під час організації навчання на платформі Microsoft продумано співпрацю вчителів та вихователів так, щоб вихователь у другу половину дня продовжував роботу, розпочату вчителем на уроці, а вчитель наступного дня, отримавши висновки вихователя щодо проблем у засвоєнні матеріалу, міг відповідно вибудувати свою роботу на уроках.

Вчителі та вихователі визначили чіткий алгоритм роботи та співпраці з колегами, учнями, батьками. Завдяки можливостям платформи всі учні можуть отримувати якісні знання.

Учні початкової школи, завдяки заповненій другій половині дня, не мають проблем із самостійним виконанням завдань (що дуже важливо, оскільки діти ще не набули достатніх навичок самостійної роботи та самоорганізації в навчанні), також відсутні непорозуміння між батьками, учнями та вчителями й адміністрацією закладу, батьки позбавлені необхідності самостійно роз'яснювати дітям новий матеріал та виконувати з ними домашні завдання. Звичайно, функції батьків в організації режиму дня учнів та мотивації їх до навчання залишилися, проте робота вихователя у другій половині дня може значно допомогти батькам у вирішенні питань самостійної роботи учнів під час карантину.

Особливості. В основі якісної організації навчання учнів за допомогою платформи Microsoft Office 365 (додаток Microsoft Teams) у Ліцеї № 100 «Поділ» — багаторічний позитивний досвід педагогічного колективу та адміністрації школи роботи в режимі «повного дня», перенесений на платформу, та чіткі інструкції для вчителів, учнів, батьків щодо ефективного навчання онлайн в умовах карантину. Всі учні Ліцею залучені до дистанційного навчання, зокрема вчителі та вихователі постійно слідкують за активністю учнів у навчанні. Адміністрація закладу надала в тимчасове користування шкільні ноутбуки вчителям та вихователям, які потребували технічних засобів для проведення онлайн-занять, та створила всі умови для творчої та системної дистанційної роботи учителів і вихователів. Вчителі інформатики провели комплексне навчання вчителів і вихователів з використання всіх ресурсів платформи та допомогли вибудувати ефективну систему роботи для кожного.

5.8. Роль практичного психолога і соціального педагога в організації дистанційного навчання

*Навчально-методичний центр
психологічної служби НМЦ
Деснянського району м. Києва*

Діяльність практичних психологів і соціальних педагогів закладів загальної середньої та дошкільної освіти базується на дотриманні вимог чинного законодавства, посадових інструкцій, методичних рекомендацій і безпосередньо залежить від потреб закладу освіти та фахової компетенції фахівця. Дистанційне навчання — сукупність сучасних технологій, що забезпечують доставку інформації в інтерактивному режимі за допомогою використання ІКТ від тих, хто навчає, до тих, хто навчається. Та в ситуації сьогодення ця «доставка інформації» стала свого роду випробуванням через відсутній час на підготовку до змін у взаємодії, створення фахово-екологічних матеріалів для подачі учасникам освітнього процесу, рівень професіоналізму педагогічних працівників, забезпеченість спеціальними технічними засобами та через безліч психологічних бар'єрів у всіх учасників освітнього процесу (тривожність, невпевненість, низька мотивація, страх, агресія тощо).

Одним із найсильніших стресів для учасників дистанційного навчання є брак чіткого й інформативного зворотного зв'язку, змістовної реакції вчителя, до якої вони звикли в процесі традиційного навчального процесу. Крім того, брак почуття соціальної присутності в дитини може суттєво погіршити ефективність навчання. Таким чином, один із напрямів роботи психолога (соціального педагога) під час дистанційного навчання полягає в роботі з вчителем щодо забезпечення ефективного зв'язку між вчителем і дитиною. Зокрема, це можуть бути

онлайн-консультації, відеолекторії, вебінари, розробка психологічних рекомендацій для вчителів щодо організації чіткого, інформативного зв'язку з учнями тощо.

Ще один із серйозних моментів, що може завадити успішному засвоєнню знань в процесі дистанційного навчання, є недостатня впевненість здобувача освіти в тому, що в неї є необхідні уміння, навички для досягнення успіху в такій нетрадиційній системі навчання. В такому випадку робота психолога та соціального педагога реалізовується в онлайн-консультаціях, консультаціях за телефоном із батьками та дітьми, спрямованих на емоційну підтримку в нестандартній вимушеній ситуації.

Загалом можна виокремити такі компоненти психологічного комфорту при дистанційному навчанні:

1. задоволення соціального інстинкту;
2. особистісна цілісність;
3. зменшення «технологічних» зусиль (полегшення технологічної процедури взаємодії, забезпечення недвозначності розуміння).

Перший компонент — *задоволення соціального інстинкту* — має такі складові як приналежність до групи, встановлення емоційних зв'язків, відновлення всіх характерних для міжособистісного спілкування стосунків і афектів. Це вимагає формування віртуальних спільнот, де можна було б отримати емоційну підтримку, висловити власну думку тощо.

Особистісна цілісність передбачає такий стиль взаємодії в навчальній системі або навчальному середовищі, який не порушує Я-концепцію користувача, тобто ставлення до особистості з повагою, такі прийоми й способи, що сприяють породженню позитивних емоцій.

Тому всі учасники освітнього процесу мають чітко сформулювати, зафіксувати, усвідомити й суворо дотримуватися етичних правил спілкування в навчальному середовищі.

Щодо третього компоненту психологічної комфортності, цілком очевидно, що *зменшення технологічних зусиль* і зруч-

ність спілкування прямо залежать від того, наскільки дане середовище відповідає психологічним і фізіологічним закономірностям сприйняття й переробки інформації людським мозком.

Роль фахівців психологічної служби в організації дистанційного навчання при налагодженій системі полягає у звичайному виконанні функціональних та посадових обов'язків зі змінною форм взаємодії з усіма учасниками освітнього процесу як зв'язної ланки між здобувачами освіти, педагогами та батьками з метою створення сприятливих емоційно-стабільних станів, мінімізації конфліктів.

Одним із найважливіших питань успішного дистанційного навчання є правильна мотивація здобувачів освіти. Адже велику частину часу здобувачі освіти проводять у самостійному освоєнні матеріалу, для цього необхідні самоконтроль, наполегливість, концентрація уваги. Тому завдання психолога та соціального педагога — працювати над мотивацією дітей до навчання (отримання знань потрібно для здійснення мрій, формування самостійної самодостатньої особистості); доносити педагогам й батькам важливі моменти, що мотивуватимуть дітей (наприклад, педагогам: письмове або усне онлайн спілкування з учителем, якісний зворотній зв'язок, зацікавлення, підтримання інтересу, відсіювання зайвої інформації, мінімізація мотивації, основаної на страхах та залякуваннях, грамотна дозована похвала; батькам: включеність у процес навчання без примусу та втрати самостійності й ініціативності дитини, емоційна підтримка, похвала, максимальна контактність з дитиною, компенсація відсутності живого спілкування з однолітками, спілкуванням в колі сім'ї).

Варто також зазначити, що психологічний контакт — це особливий вид стосунків між клієнтом та консультантом, а тому заочна консультація може бути менш ефективна, ніж очна або онлайн адже чим менше посередників, тим більша ефективність контактування (в такому разі можливий варіант взаємодії електронною поштою, Viber, Skype, Messenger).

Однак, психологічні консультації онлайн — це мінімум інформації про контекст проблеми, про життя клієнта, бо кожна проблема, як і життя, — унікальна, хоча і потрапляє під загальні психологічні закони й принципи, а певна недостатність інформації може утруднити роботу психолога (соціального педагога). Проте, все ж така робота результативніша за повну відсутність емоційного контакту.

Для системної та послідовної взаємодії, побудови моделей і стратегій діяльності в умовах дистанційного навчання між практичними психологами та соціальними педагогами, методист, який відповідає за роботу психологічної служби, бере на себе роль координатора, інформатора, експерта та наставника щодо ефективності даної роботи, її різноманітності й вільного доступу.

Зважаючи на те, що фахівці психологічної служби закладів освіти — агенти змін і мають швидше адаптуватися до нових викликів, основними функціями їх роботи мають бути:

— Розширення «вікна толерантності» (психологічна стабілізація й емоційна підтримка педагогічних працівників, батьків, здобувачів освіти й тих, хто потребує допомоги), превентивні заходи щодо попередження залежності від електронних носіїв.

— Підготовка (просвітницька робота у вигляді бесід, інфографіки та відеороликів) освітнього простору для обміну інформацією між усіма учасниками освітнього процесу (мотивування на успіх, підвищення самооцінки, актуалізація характерологічних особливостей та резервних можливостей пізнавальної сфери).

— Робота, спрямована на підготовку місця транслявання, узгодження змісту, обсягу інформації, темпу, тембру голосу, відновлювальних пауз, структурування робочого часу, дотримання режимних моментів та контроль відповідності віковим і психологічним особливостям.

— Удосконалення навичок роботи з технічними засобами та онлайн платформами (координування своїх та чужих перших вдалих кроків з позитивним підкріпленням).

— Виявлення варіантів дистанційної взаємодії з максимальною ефективністю засвоєння знань та навичок.

— Інформування, поширення психологічних знань через соціальні мережі, електронну пошту й інші вчительські, батьківські та учнівські чати у Viber, офіційні сайти закладів освіти та власні сторінки у Facebook.

— Ознайомлення з ресурсними, здоров'язберігаючими та відновлювальними техніками.

— Онлайн консультування з актуальних питань та звернень. Диджиталізація цілком дозволяє психологам проводити консультації «через екран» як для дорослих, так і для здобувачів освіти. Однак, потрібно зауважити, що деякі популярні онлайн платформи можуть порушувати конфіденційність інформації про користувачів.

— Психологічна підтримка в телефонному режимі з метою стабілізації емоційного стану в дітей та дорослих.

— Саморозвиток і самоосвіта, самомотивація, здобуття нових навичок та вмій.

— Оновлення фахових матеріалів на офіційних сайтах закладів освіти щодо підвищення психологічної культури учасників освітнього процесу, обмін досвідом та рефлексія.

— Робота з розвитку дітей онлайн (за запитом та при наявності технічних засобів), вправи на активізацію когнітивної сфери (переключення уваги, нейропсихологічні вправи, моторика рук).

Також під час карантину потрібно проводити заняття для дітей з особливими освітніми потребами. Спочатку встановити довірливі відносини, а потім реалізовувати профілактичну та корекційну програми щодо розвантаження, розвиток півкуль мозку, пізнавальних процесів тощо.

Кінезологічні заняття сподобаються дітям навіть по той бік монітору. Також варто використовувати тематичні завдання, графічні диктанти, релаксаційні паузи, враховуючи вікові та психологічні особливості кожної дитини.

— Онлайн тестування (за потреби або запитом) та відповідно до чинного законодавства і фахової компетенції фахівця.

— Самозбереження, турбота про власний фізичний стан і психічне здоров'я.

Враховуючи вищезазначене, практичні психологи й соціальні педагоги повинні дотримуватись чіткого алгоритму роботи у дистанційному просторі:

- нормалізація власного емоційного стану;
- прийняття належності до «зони власної відповідальності»;
- систематизація законодавчої бази й співставлення її з основними напрямками роботи фахівця психологічної служби в закладі освіти з організацією дистанційного навчання;
- ознайомлення з онлайн платформами, правилами для їх використання та базами інформаційної підтримки Internet ресурсів;
- вивчення можливостей та потреб закладу освіти, спостереження за вже існуючою дистанційною взаємодією між учасниками освітнього процесу (пропозиції щодо оновлення, осучаснення; обговорення можливих проєктів з адміністрацією закладів освіти тощо);
- аналіз інформаційного потоку щодо екологічності, науковості і валідності з використанням фільтрів сприйняття інформації;
- фокусування уваги на професійній етиці; академічній доброчесності; професіоналізмі; мотивах та бажаннях клієнтів;
- реалізація можливих напрямків роботи в дистанційному полі;

- фіксація проведених форм роботи в діловій та службовій документації;
- презентація діяльності, обмін досвідом, обговорення, надання порад та рекомендацій;
- пошук і розробка осучаснених тем і форм взаємодії для спілкування з оточуючими. Наприклад, *для педагогів* (бесіди про доцільність збереження спокою та послідовності дій під час надзвичайних ситуацій; створення психологічних студій взаємодії та підтримки; онлайн-тренінг «Профілактика стресової поведінки через призму поезій Ліни Костенко»; онлайн-заняття «Профілактика депресивної поведінки засобами культури» (прослуховування вальсу квітів та спільне обговорення); участь у дистанційному онлайн-марафоні «Все буде добре!» (обмін позитивними фото про карантинні канікули); психологічна підтримка вчителів, які проживають у квартирі самотньо під час карантину (телефонні бесіди); відеоконференція «Старт глобального тижня здоров'я або збережемо своє психічне здоров'я»; платформи взаємодії щодо позитивного мислення, екологічності сприйняття, впевненість в своїх силах і можливостях, особистий ресурс; соціально-емоційні компетентності. *Для здобувачів освіти*: інформаційне повідомлення «Як захистити себе від коронавірусу» (учнівські групи у соцмережах); заняття «Інформаційна психогігієна під час карантину»; онлайн-марафон «Міжнародний день братиків і сестричок або моя споріднена душа»; бесіди щодо організації комфортного простору, постановки цілей і досягнення їх, психогігієни, безпеки спілкування в онлайн мережах. *Для батьків здобувачів освіти*: засідання батьківського клубу «Дитячі страхи й пандемія» та «Паніка послаблює імунітет або як прибрати напругу самотужки (Zoom); індивідуальні консультації (Viber, Skype, Messenger та ін.); «Як мотивувати дитину до навчання під час карантину»; «Техніки психологічної підтрим-

ки, взаєморозуміння, спілкування на рівних, гармонійного поєднання праці і відпочинку»; «Наратив на успіх»; «Підготовка до прийняття відповідальних рішень з урахуванням думки усіх членів родини» тощо;

- вдосконалення власних навичок, опанування новими засобами дистанційного навчання, інтерв'їзійні й суперв'їзійні зустрічі (за потреби);
- позитивне мислення, відчуття задоволення від роботи, поширення вірусу «оптимізму»;
- моніторинг проведеної роботи, самоаналіз, планування подальших дій, моделювання «ситуації успіху» в майбутньому.

Десять прийомів і правил самомотивації

Образ мети. Я точно знаю, що отримаю, коли досягну мети, і це мені дуже подобається. Я так хочу цього, що я готовий багато працювати, щоб отримати це!

Позитивне закріплення. У мене виходять перші кроки, і мені подобається моя справа. Я знаю, що я в ньому хороший, заняття цією справою приносить мені задоволення!

Постановка завдань. Я формулюю завдання так, що у мене не виникає опору проти її виконання. Я розбиваю задачу на прості, зрозумілі кроки, так що просування відбувається природно й невимушено.

Похвала. Я дбаю про власну мотивацію, тому хвалю себе за кожен успіх, а критикую рідко — виключно з метою роздратувати.

Книги, відео. Я знаю, що є книги, фільми й відеоролики, які мене мотивують. Коли мені потрібна мотивація, я просто вмикаю їх і отримую потрібний заряд.

Азарт. Я люблю змагатися! Будь-яка справа перетворюється для мене в гру, змагання або з самим собою, або з іншими людьми. Погодьтеся, грати цікавіше й простіше, ніж напружуватися!

Амбіції. Чим я гірше інших? Я краще за інших! Я візьму і зроблю це. Нехай інші бояться й лінуються, я молодець, я сміливіше, швидше, розумніше й креативніше! Я буду кращим!

Однодумці. Коли я обговорюю свої справи з друзями, однодумцями, я відчуваю, що займаюся настільки цікавими й важливими речами, що мені вже хочеться швидше почати працювати!

Мої минулі успіхи. Я знаю, що на моєму шляху зустрічалися задачі й складніше, але я виконав їх на відмінно! Я не побоявся й вийшов переможцем. Так було раніше, так буде і зараз!

Оточення. Мене оточують настільки цілеспрямовані люди, для яких питання самомотивації навіть не важливе — вони повні енергії. Я бачу їх щодня, я спілкуюся з ними — я один з них!

Висновки: коли відчуваєте, що вам не вистачає мотивації — використовуйте хоча б два-три пункти з цих десяти, і ви самі побачите, як вам захочеться взятися за справу!

*НМЦ Солом'янського району
м. Києва*

Рекомендації практичним психологам закладів освіти

Беззаперечно, карантин кардинально змінив та змінює життя не лише нашої країни. Сучасній людині досить складно перебувати в ізоляції, і це стосується не лише обмеження пересування, соціальних контактів, роботи, відпочинку, хобі. Проте, основним випробуванням є перебування 24 години на добу усіх членів сім'ї разом. Дійсно, карантин може стати серйозною загрозою для деяких родинних стосунків або принаймні для нервової системи батьків.

Діджиталізація цілком дозволяє психологам проводити консультації онлайн як для дорослих, так і для учнів.

Однак треба зауважити, що варто використовувати лише ті засоби, які, забезпечують конфіденційність інформації користувачів.

Треба також зазначити, що психотерапевтичний контакт — це особливий вид стосунків. Тому письмова консультація менш ефективна, ніж очна або онлайн, де можливий особистий зв'язок та встановлення рапорту. Тому що чим менше посередників, тим більше ефективність консультації. Але якщо клієнт хоче зберегти анонімність, то можливий варіант консультацій поштою та за допомогою месенджерів.

Психологічні консультації онлайн, на жаль, — це мінімум інформації про контекст проблеми і про життя клієнта. Кожна проблема, як і життя, унікальна, хоча й потрапляє під загальні психологічні закони і принципи. Але недостатність інформації може утруднити роботу психолога. Це, безумовно, більш результативний варіант, ніж письмова консультація, де взагалі відсутній емоційний контакт, апріорі.

Тому письмові консультації малоефективні, але використовуються й досі, коли стан тривожності в суспільстві високий.

Також під час карантину можна проводити заняття для дітей з особливими освітніми потребами. Спочатку встановити довіру та рапорт, а потім провести профілактичну та корекційну програми на розслаблення, розвиток півкуль мозку. Кінезологічні заняття особливо сподобаються дітям навіть по той бік монітору. Також варто підключати тематичні завдання, графічний диктант для розвитку моторики руки та концентрації уваги, враховуючи психічний та фізіологічний стан дитини. Таким чином під час карантину за відсутності очного контакту можна використовувати письмові або онлайн-консультації за потребою, що може стати ефективним короткотривалим рішенням.

5.9. Бібліотекар закладу освіти і дистанційне навчання

Загальні рекомендації

- Скласти «Індивідуальний план роботи шкільного бібліотекаря під час карантину» (або «План дистанційної роботи шкільної бібліотеки в умовах карантину»). Погодити його з керівником закладу освіти.
- Обрати (створити) інтернет-ресурс для спілкування із читачами дистанційно. Погодити його з керівником закладу освіти. Таким ресурсом може бути сайт школи, сторінка бібліотеки на сайті школи, блог бібліотекаря, сторінка на Facebook, інших соціальних мереж; сервіси Zoom (для колективного спілкування з колегами, обміну досвідом, відеозв'язку), Skype (для спілкування з читачами) тощо.
- Розмістити інформацію про контакти з бібліотекарями, дистанційну діяльність бібліотеки на сайті ЗЗСО, власних бібліотечних сторінках соціальних мереж. Розмістити на визначеному інтернет-ресурсі посилання на:
  - онлайн-бібліотеки України та світу;
  - електронну бібліотеку Національної бібліотеки України для дітей;
  - літературу, необхідну читачам, розміщену на онлайн-ресурсах інших бібліотек;
  - електронні версії підручників;
  - власноруч створені електронні каталоги, картотеки бібліотечного фонду ЗЗСО;
  - віртуальні тематичні виставки, презентації: до видатних дат; про книги-ювіляри, популярні книги; про літературних героїв; про топ-бібліотеки України та світу; про екологію, здоровий спосіб життя, профілактику інфекційних захворювань;

- ▶ віртуальні екскурсії, подорожі: літературними музеями; батьківщиною літературних героїв, книжок, їхніх авторів;
- ▶ онлайн-матеріали з розвитку інтересу до читання;
- ▶ буктрейлери для популяризації книг.

Бібліотекар може використовувати для розміщення як власно створені матеріали, так і вже наявні в інтернет, з дотриманням усіх авторських прав.

- Продовжити працювати (віддалено) з бібліотечним фондом:
  - ▶ готувати акти на списання морально застарілої та фізично зношеної літератури;
  - ▶ заповнювати в електронному вигляді форму «Забезпеченість підручниками учнів закладу освіти», готуючись до інвентаризації фонду підручників;
  - ▶ продовжувати ведення (створити) в електронному вигляді довідково-пошуковий апарат бібліотечного фонду ЗЗСО: каталоги (абетковий, систематичний), картотеки (систематичні, тематичні), бази даних користувачів;
  - ▶ координувати питання конкурсного відбору нових підручників вчителями, здійснювати їх замовлення з використанням ДІСО (за планами МОНУ).
- Збагачувати власний фаховий досвід шляхом самоосвіти за допомогою онлайн матеріалів та ресурсів.

*Олена Мігунова,
виконувач обов'язків директора,
Тетяна Гребенік,
методист з бібліотечних фондів
НМЦ Дарницького району м. Києва*

Методичні рекомендації щодо правил користування бібліотекою під час виходу з карантину
(розроблено з урахуванням специфіки роботи бібліотек, спираючись на результати останніх наукових досліджень коронавірусу COVID-19, напрацювань зарубіжних бібліотечних організацій, Української бібліотечної асоціації та провідних бібліотек України)

1. Перебувати у бібліотеці бібліотекарям та користувачам обов'язково в масках і рукавичках.
2. Організувати відвідування користувачами бібліотеки за попереднім записом або відповідним графіком.
3. Розмістити інформацію про контакти з бібліотекою, режим її роботи, графіки відвідування, дистанційну діяльність бібліотеки на сайті ЗЗСО, власних бібліотечних сторінках соціальних мереж.
4. Не допускати скупчення людей у приміщенні бібліотеки; одночасну кількість відвідувачів визначати із розрахунку 1 людина на 10 квадратних метрів.
5. Зберігати безпечну відстань між людьми (від 1,5 до 2 метрів).
6. Встановити (за можливості) захисний бар'єр між бібліотекарем та користувачем (наприклад, з оргскла на бібліотечній кафедрі видачі).

7. Дезинфікувати щоразу після прийняття книг від користувача поверхню меблів, на якій вони лежали, препаратами, що містять спирт у мінімальній концентрації 60%.

8. Відкласти на карантин терміном від 5 до 14 днів у ящик, коробку, на окремі полиці, в інше приміщення прийняті книги з позначенням дати їх повернення. Не обробляти повернені до бібліотеки книги дезінфікуючими засобами на основі миючих речовин та спирту.

9. Не надавати можливості своїм користувачам працювати в читальних залах, обмежити вільний доступ до фондів книг, журналів, карткових каталогів та інших приміщень бібліотеки. Рекомендувати та заохочувати користувачів використовувати доступні ресурси в інтернеті.

10. Дезінфікувати руки після кожного контакту з книжками. Частіше мити руки з милом не менше 30 секунд.

11. Провітрювати приміщення бібліотеки якомога частіше. У разі відсутності такої можливості, тримати двері до бібліотеки відчиненими.

12. Дезинфікувати ящики для повернення книг (бібліо-боксы), дверні ручки, клавіатури, телефони, вимикачі світла та інші поверхні або предмети обладнання, які часто використовуються. Проводити вологі прибирання бібліотеки, відповідно до графіка, встановленого в ЗЗСО.

13. Розмістити інструкції з гігієни, дезінфекції рук, способів надягати та знімати захисні маски, а також визначені вище правила користування бібліотекою на видному для користувачів місці.

З досвіду організації дистанційної роботи бібліотек закладів загальної середньої освіти Дарницького району міста Києва

Бібліотека — обов'язковий структурний підрозділ закладу загальної середньої освіти. Головною метою її діяльності є інформаційне забезпечення освітнього процесу та

сприяння формуванню ключових компетентностей особистості. Непередбаченість у вигляді епідемії коронавірусу, закриття шкіл на карантин поставило перед шкільними бібліотеками завдання організації дистанційної діяльності. Остання, у свою чергу, актуалізувала виконання бібліотекою таких завдань, як віртуальне, онлайн-формування бібліотечно-інформаційних ресурсів, забезпечення вільного доступу до них, впровадження нових бібліотечних послуг на основі інформаційно-комунікаційних технологій; сприяння формуванню інформаційної культури, навчання медіаграмотності, організація змістовного дозвілля учасників освітнього процесу.

Науково-методичний центр (НМЦ) Дарницького району швидко та оперативно зреагував на вимоги часу. У перші дні карантину методистом з бібліотечних фондів були розроблені базові методичні рекомендації шкільним бібліотечним фахівцям та поради нашим читачам, які були розміщені на сайті НМЦ у рубриці «Дистанційне навчання. Методичні кейси», а бібліотекарі отримали інформацію про це через Viber-спільноту. <https://qrqo.page.link/Qsdxj>

Розуміння того, що карантин надовго, може оголошуватися повторно, змусило продовжити працювати над питаннями методичної підтримки дистанційної діяльності бібліотеки. У результаті напрацювань з'явилися «Методичні рекомендації щодо алгоритму дії бібліотекаря ЗЗСО в умовах карантину та дистанційної роботи бібліотеки» та їх узагальнене схематичне зображення «Путівник бібліотекаря ЗЗСО в період дистанційної роботи». Для широкого загалу вони були розміщені на сайті НМЦ у рубриці «Карантин. Освіта. Дарниця. Методичні рекомендації». <https://qrqo.page.link/Qsdx>

Обговорення даних рекомендацій відбулось під час онлайн-семінару «Дистанційна діяльність бібліотеки» за участю бібліотекарів району з використанням платформи Zoom, результатом якого стала пропозиція провести онлайн марафон «Бібліотекар — бібліотекаряю: із досвіду дистанційної робо-

ти». Підготовленими матеріалами бібліотекарі ділилися через сторінки соціальних мереж, сайтів закладів освіти, бібліотечні блоги, Viber-спільноту, електронні скриньки, а методистом з бібліотечних фондів також були розміщені на сайті НМЦ у спецпроекті «Карантин. Освіта. Дарниця» у розділі «Шкільна бібліотека: дистанційно». <https://qr.go.page.link/pVRSb>

Під час карантину методист з бібліотечних фондів намагалася постійно тримати особистий зв'язок з кожним бібліотекарем з метою надання підтримки та індивідуального консультування. З використанням різних платформ та сервісів було проведено онлайн-наради з питань конкурсного відбору та замовлення підручників, їх повернення до бібліотеки в умовах карантину, інвентаризації бібліотечного фонду. Одна із останніх нарад методиста була присвячена рекомендаціям щодо правил користування бібліотекою під час виходу з карантину, з якими ви ознайомилися вище, а бібліотекарі та широке коло користувачів бібліотекою переглянуло на сайті НМЦ у рубриці «Карантин. Освіта. Дарниця. Методичні рекомендації». <https://qr.go.page.link/Qsdxj>

Загалом, дистанційна робота бібліотеки була спрямована на популяризацію книги та читання, формування розвинутої особистості, здійснення інформаційної підтримки та супроводу дистанційного навчання, допомогу батькам в організації змістовного дозвілля дітей, формування позитивного іміджу бібліотеки через популяризацію її діяльності.

РОЗДІЛ 6.

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ І РОЛЬ РАЙОННОГО НАУКОВО- МЕТОДИЧНОГО ЦЕНТРУ

6.1. Ресурси післядипломної освіти для підготовки вчителя до дистанційного навчання

Самоосвіта вчителя під час дистанційної освіти відбувається з використанням онлайн-вебінарів на платформах:

На урок. <https://naurok.com.ua/>

Освіторія. <https://osvitoria.media/>

Всеосвіта. <https://vseosvita.ua/webinar>

EdCamp <https://www.edcamp.org.ua/onlineedcamp2020>

<https://osvita.dia.gov.ua/courses>

Дистанційна Академія. https://osnova.d-academy.com.ua/all-courses/?items_page=2

Корисним та ефективним буде використання онлайн-платформ для повторення та систематизації за допомогою масових відкритих онлайн-курсів:

EdEra — <https://www.ed-era.com/>

Prometheus — <https://prometheus.org.ua/> (можна також завантажити мобільний додаток)

ВУМ online — <https://vumonline.ua/>

Ірина Воротникова,
завідувач кафедри природничо-
математичної освіти і технологій
ІПО Київського університету
імені Бориса Грінченка,
Вадим Гавронський,
старший викладач кафедри природничо-
математичної освіти і технологій
ІПО Київського університету
імені Бориса Грінченка

Підготовка вчителів до дистанційного навчання в умовах карантину

Для підготовки вчителів до використання інформаційно-комунікаційних технологій та реалізації дистанційного навчання в Інституті післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка протягом останніх 5 років створено більше ніж 50 модулів, укладено каталог електронних освітніх ресурсів для учнів та вчителів urok.ipro.kubg.edu.ua. Вчителям, які не мають можливості організувати дистанційне навчання самостійно, запропоновано надіслати уроки, матеріали, посилання для розміщення на ресурсі інституту.

Для організації дистанційного навчання учнів у березні 2020 року проведено два вебіари для педагогів та керівників закладів освіти «Організація дистанційного навчання закладом освіти» та для учнів 5—11 класів проведено вебінар «Як навчатися дистанційно? Відкриті ресурси» (автор: кандидат педагогічних наук, доцент І. Воротникова), відеозаписи розміщено на порталі ІППО та Департаменту освіти і науки (<https://youtu.be/tMR5xddFZi4>, <https://youtu.be/MVqOBDgVOt4>). На сайті «Столичний центр відкритої освіти» розміщено відкриті електронні освітні ресурси для дистанційного навчання уч-

нів у розділі «Дистанційне навчання учнів», а для педагогів та учнів на сайті ІПО створено блог консультацій з впровадження дистанційного навчання.

Усі програми підвищення кваліфікації педагогів з березня 2020 р. здійснювалися за дистанційною формою навчання. Наприклад, кафедра природничо-математичної освіти і технологій на конференції «Дистанційне підвищення кваліфікації вчителів природничо-математичних дисциплін, технологій і предмета Захист Вітчизни» презентувала свої дистанційні модулі <https://qr.go.page.link/6bQjw>.

Цифрові ресурси й засоби для реалізації дистанційного навчання у дистанційних модулях ІПО

Всі дистанційні модулі розміщено на дистанційній платформі Інституту післядипломної педагогічної освіти <http://e-learning.ipro.kubg.edu.ua/>. Для того, щоб пройти модулі потрібно зареєструватись. Проходження модуля дає можливість отримати сертифікат про підвищення кваліфікації на 10 годин. Банк модулів постійно оновлюється. На малюнках є QR коди та посилання для доступу до дистанційного навчання за модулями.

Розглянемо деякі з них.

- Гавронський В.В. «Як провести контроль знань без витрат часу на перевірку» (<http://surl.li/dprf>). Онлайн-сервіси для проведення тестувань. Тайм менеджмент вчителя з програмами Plickers, ZipGrade, Mentimeter.
- Гавронський В.В. «Сучасні інтернет технології у створенні інформаційно-освітнього середовища вчителя» (<https://qr.go.page.link/2LjqP>). Методика використання інструментів для створення ІОС, особистого використання або ж для організації навчального процесу (Google Classroom, Edmodo).

- Гавронський В.В. «Створюємо власні відеоуроки» (Частини 1 та 2). (<https://qr.go.page.link/GZqio>) Основні етапи та інструменти для створення власних відеоуроків за допомогою програмного засобу Camtasia Studio. Захоплення зображень екрану монітора й створення на їх основі відеофайлів: відеоуроків, презентацій, демонстраційних слайдів для навчальних занять; редагування готових відео, заміни звукового супроводу, додавання субтитрів, ефектів виділення та анімації тощо.
- Рудик О.Б. «Створення презентацій у LibreOffice» (<https://qr.go.page.link/Nugcu>). Вивчення теоретичних і практичних аспектів методики застосування сучасних й ефективних інформаційних технологій: LibreOffice Impress, що входить до складу багатплатформного Libre Office.
- Рудик О.Б. «Мова розмітки гіпертексту HTML» (<https://qr.go.page.link/s6CsN>). Ознайомлення з мовою розмітки гіпертексту HTML у межах шкільної програми з інформатики на рівні, достатньому для самостійного створення сайтів.
- Якунін Я.Ю. «Створюємо електронний урок» (<https://qr.go.page.link/7mXSC>). У модулі розглядається технологія створення електронного уроку, яка буде цікавою для вчителів різних фахів.
- Воротникова І.П. «Контроль і оцінювання навчальної діяльності учнів в умовах дистанційного навчання» (<http://surl.li/dprg>). Вимоги до тестів. Складність та валідність тесту. Використання ІКТ для моніторингу, оцінювання навчальної діяльності учнів, онлайн-ресурси підготовки до ЗНО, аналіз можливостей онлайн-редакторів для створення тестів. Тестування за допомогою гаджетів та мобільних телефонів (Classtime, Google Forms, Testorium, Всеосвіта тощо).
- Воротникова І.П. «Створення інтерактивних освітніх e-ресурсів» (<https://qr.go.page.link/4a9EA>). Створення освіт-

- ніх електронних ресурсів, онлайн-ресурсів (вправа, інтерактивна презентація, вікторина, відео); основні інструменти для створення електронних освітніх ресурсів: дидактичні й методичні онлайн-матеріали (LearningApps, Padlet, PlayPosit, Mentimeter).
- Воротникова І.П. «Ресурси для розвитку цифрової компетентності вчителя» (<https://qr.go.page.link/qBKYJ>). Міжнародні стандарти ІКТ компетентності вчителів ЮНЕСКО, DigCompEdu, самооцінювання цифрової компетентності відповідно до міжнародних стандартів, побудова індивідуальної траєкторії розвитку ІКТ компетентності з використанням відкритих чи платних онлайн-ресурсів
- Воротникова І.П. «Інформаційна політика щодо авторських прав і захисту інформації учасників освітнього процесу» (<https://qr.go.page.link/789c3>). Правила безпеки в Інтернет для учнів, запобігання комп'ютерної залежності; програмні засоби для організації батьківського контролю, захисту інформації, авторського права, знання законодавства України й світу щодо захисту авторських прав.
- Воротникова І.П. «Використання динамічних моделей на уроках математики» (<https://qr.go.page.link/7D32Q>). Аналіз прикладів використання динамічних математичних моделей. Створення динамічних математичних моделей в середовищах Desmos та GeoGebra.
- Гавронський В.В. «Комп'ютерні симуляції та методика їх використання під час навчання фізики» (<https://qr.go.page.link/pp1FR>). Комп'ютерні симуляції — це максимально наближена до реальності комп'ютерна імітація фізичних процесів. На прикладі комп'ютерних симуляцій порталу університету Колорадо (phet.colorado.edu) пропонуємо ознайомитись із методикою їх застосування під час вивчення фізики. Особливої актуальності вони набирають під час організації дистанційного навчання на карантині.

- Гавронський В.В. «Організація дослідницької діяльності учнів з фізики засобами Tracker» (<https://qr.go.page.link/i4ADy>). Tracker — безкоштовний інструмент, що надає змогу моделювати та аналізувати рух об'єктів на відео чи зображеннях. Модуль присвячено вивченню методики використання програмного засобу на уроках фізики.

До початку навчального року 2020—2021 планується оновити та створити модулі з використання автоматизованих систем управління навчанням та контентом, адміністрування навчального процесу (рис. 1).

Досвід використання дистанційних платформ закладами загальної середньої освіти показав нагальну потребу в їх використанні та в розвитку цифрової компетентності вчителів щодо використання цифрових ресурсів системно.

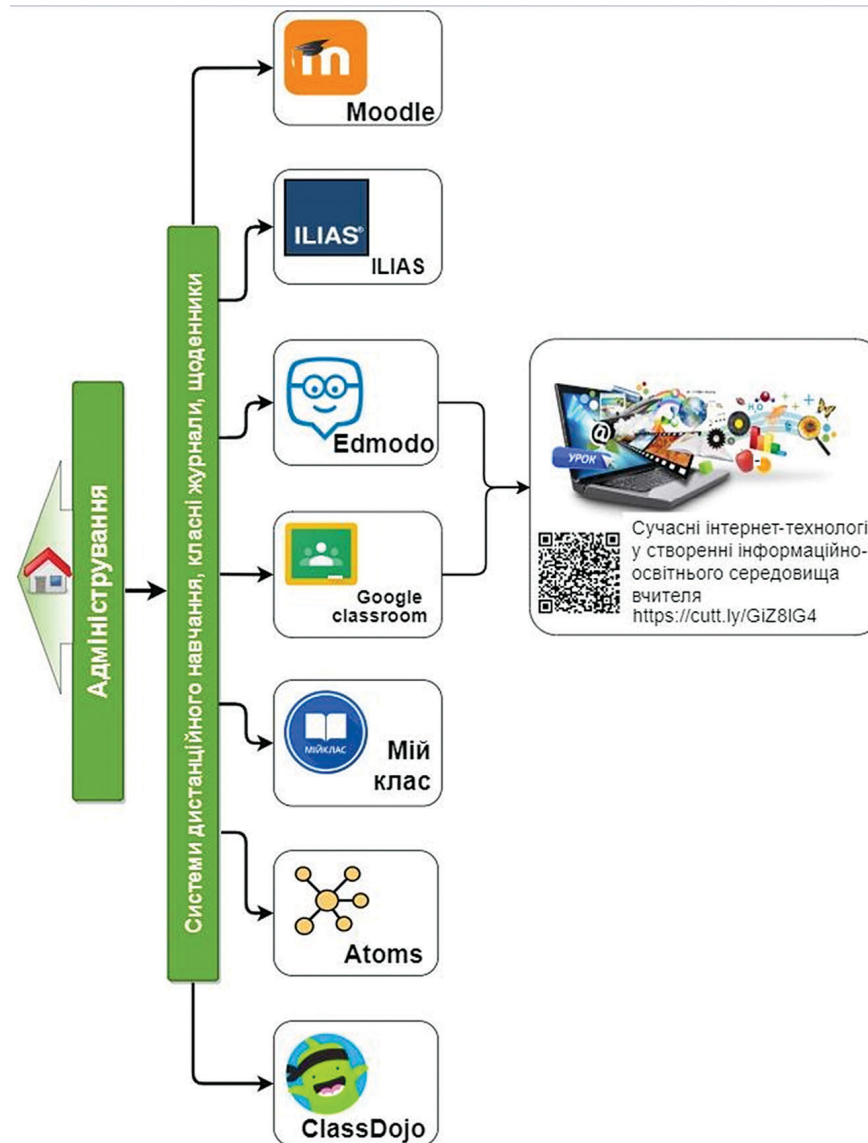

Рис. 1. Перелік модулів кафедри ПМОТ ІПО Університету Грінченка з використання систем підтримки дистанційного навчання

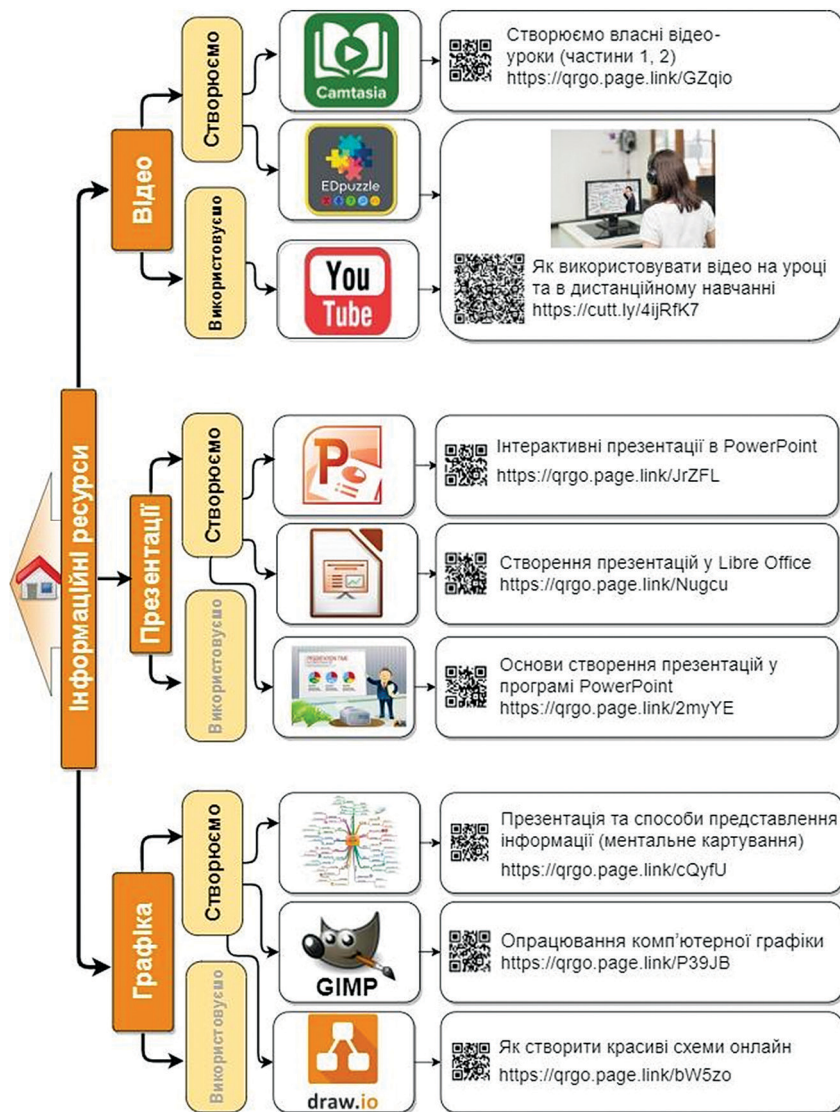

Рис.2. Перелік модулів кафедри ПМОТ ІПО Університету Грінченка з підготовки інтерактивного мультимедійного контенту

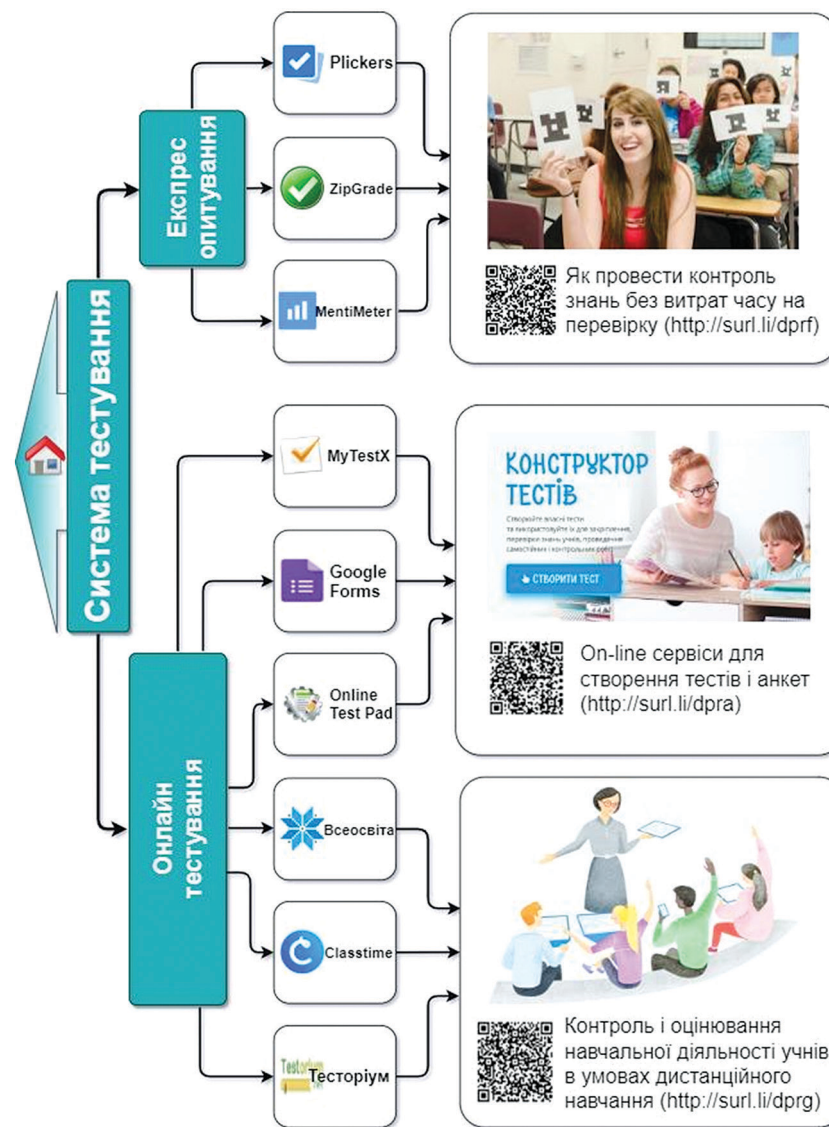

Рис.3. Перелік модулів кафедри ПМОТ ІПО Університету Грінченка з підготовки вчителів до контролю і оцінювання онлайн

6.2. Методичний супровід і поширення досвіду з організації дистанційного навчання

Загальні рекомендації

- Опрацювати нормативно-правову базу з організації дистанційного навчання.
- Провести діагностичний моніторинг методичного та технічного забезпечення готовності закладів освіти до роботи в дистанційному режимі.
- Вивчити можливості доступної бази освітніх онлайн-ресурсів, дистанційних платформ, середовищ тощо.
- Запланувати алгоритм дій з метою методичної підтримки та супроводу педагогічних працівників для роботи в дистанційному режимі.
- Розробити методичні рекомендації щодо організації дистанційного навчання в закладах освіти з навчальних предметів.
- Створити пам'ятки-поради психологічної служби батькам, учням, учителям, вихователям.
- Розробити чіткі покрокові інструкції для ефективного користування онлайн-інструментами.
- Організувати зворотний зв'язок в онлайн форматі для координації та методичної підтримки всіх учасників освітнього процесу.
- Створити мобільні творчі групи в єдиній координаційно-методичній площині з метою обміну та поширення досвіду.
- Запланувати організоване навчання педагогів у форматі онлайн-конференцій, вебінарів.
- Провести на завершальному етапі моніторинг особливостей організації дистанційного навчання в закладах загальної середньої освіти.

- Систематизувати та узагальнити результати завершального моніторингу з метою визначення пріоритетних питань, напрямів роботи практичної діяльності, які потребують детального вивчення та доопрацювання.

*Олена Мігунова,
виконувач обов'язків директора
НМЦ Дарницького району м. Києва*

З досвіду роботи науково-методичного центру Дарницького району м. Києва

Науково-методичний центр (НМЦ) — центр забезпечення координації роботи та методичного супроводу учасників освітнього процесу під час довготривалого карантину.

Одразу після оголошення призупинення освітнього процесу відбулося оновлення роботи науково-методичного центру та була сформована система роботи на період дистанційного навчання. Система роботи науково-методичного центру передбачала 5 основних етапів.

На підготовчому етапі методистами науково-методичного центру було вивчено нормативно-правову базу, проведено діагностичний моніторинг методичного та технічного забезпечення готовності закладів освіти до роботи в дистанційному режимі. Вивчено можливості доступної бази освітніх онлайн-ресурсів, дистанційних платформ, середовищ тощо та сплановано роботу з метою методичної підтримки та супроводу педагогічних працівників для роботи в дистанційному режимі. Актуальна інформація, яка постійно оновлювалася, була розміщена на офіційному сайті Дарницького науково-методичного центру.

На організаційному етапі були створені та розміщені на сайті методичні кейси, до яких увійшли розроблені методистами методичні рекомендації щодо організації дистанційного навчання в закладах освіти з усіх навчальних предметів; психологічною службою створені пам'ятки-поради батькам, учням, учителям, вихователям; розроблено алгоритм дій для вчителів та шкільних бібліотекарів (путівник під час здобуття освіти в дистанційному режимі); запропоновано чіткі покрокові інструкції для ефективного користування онлайн-інструментами, хмарними сервісами тощо (<https://qr.go.page.link/DzkRK>).

Подальшою роботою було створення Гарячої лінії координації та методичної підтримки учасників освітнього процесу (Viber-спільнота), де можна дізнатися про цікаві та корисні повідомлення, ознайомитися з новими документами, актуальними новинами, навіть практиками для зняття емоційної напруги. На сьогодні Viber-спільнота об'єднує близько 1000 учасників, серед них педагоги та науковці Дарниці, міста, батьки й учні (<https://qr.go.page.link/1wWmF>).

Для оперативного інформування та зворотного зв'язку організовано роботу й у Telegram каналі (<https://t.me/DarnytsyaOsvita>).

Нового спрямування набула також робота в соціальних мережах Facebook та Instagram.

- <https://www.facebook.com/drnmc.kiev>,
- <https://www.instagram.com/librarydrnmc/>

Для оперативного реагування на індивідуальні запити учасників освітнього процесу запропоновано формат (<https://qr.go.page.link/H5YH3>).

Учительська спільнота Дарниці була завжди максимальною, тому науково-методичний центр запропонував учителям району долучитися до роботи в спецпроекті «Карантин. Освіта. Дарниця», який стартував 25 березня 2020 року (<http://drnmc.inet.ua/>).

Так розпочався методично-дієвий етап нашої роботи. Були створені мобільні творчі групи в єдиній координаційно-методичній площині: творчі групи по горизонталі (розробка матеріалів по класах); творчі групи по вертикалі (розробка матеріалів за предметами).

Для забезпечення ефективності роботи груп були обрані професійно-компетентні модератори, чітко поставлена мета та визначені пріоритетні питання, які потребували детального обговорення; розроблені основні правила роботи в групі.

Основними перевагами, на наш погляд, таких мобільних творчих груп є:

- розуміння важливості проблеми, необхідності її вирішення;
- розв'язання нагальних проблем за короткий проміжок часу;
- можливість відвертої розмови;
- отримання зворотної інформації;
- мотивація учасників до саморозвитку, самореалізації, інноваційної діяльності;
- створення колективу однодумців.

Саме організація науково-методичним центром роботи вчителів у мобільних творчих групах надала можливість відкрити педагогам світ інших підходів до технологій дистанційного навчання школярів.

Наш колектив постійно працює в системі. З метою обміну досвідом в методичних кейсах періодично розміщуються практичні матеріали учителів-предметників (методичні доробки уроків учителів Дарницького району з конкретних тем, які вивчалися в період карантину, або просто пояснення теми, її відпрацювання та перевірка, тобто матеріал з елементами дистанційного навчання для учнів).

Розроблені матеріали для початкової школи та для 5—11 класів з математики, біології, української мови та літератури, хімії, фізики та астрономії, зарубіжної літератури, інозем-

них мов, історії, основ здоров'я, фізичної культури, мистецтва (<https://qr.go.page.link/4N9gt>).

На четвертому практично-реалізаційному етапі науково-методичний центр продовжив навчання педагогів у форматі онлайн-конференцій та вебінарів. Були проведені онлайн-зустрічі вчителів початкових класів, біології та екології, хімії, фізики та астрономії, української мови та літератури, іноземної мови, вихователів ГПД та заступників директорів. Попередньо визначено напрями таких зустрічей, формат проведення, локації.

Успішно пройшов районний флешмоб «Наші перші кроки. Наші роздуми. Наш перший досвід». На цьому етапі за сприяння науково-методичного центру естафета передавалась «від учителя до вчителя», «від вихователя до вихователя», «від заступника директора до заступника директора», «від закладу освіти до закладу освіти». Учасники флешмобу ділилися своїм першим досвідом використання технологій дистанційного навчання та надавали корисні поради колегам.

Під час проведення спецпроекту «Карантин. Освіта. Дарниця» ми використовували різноманітні форми організації онлайн-зустрічей: онлайн-конференції, педагогічні дайджести, онлайн-воркшоп, педагогічний дайвінг, онлайн-лабораторія, онлайн-педстудія тощо.

У межах реалізації спецпроекту науково-методичний центр визначав цікаві для педагогів теми, вивчав думку вчителів, відповідно до запиту педагогів змінював траєкторію діяльності та тематику онлайн-зустрічей.

Усього в онлайн-заходах взяли участь близько 1500 педагогів, 30 закладів освіти стали локаціями проведення таких зустрічей. Для проведення онлайн-заходів НМЦ підготував понад 40 спікерів.

П'ятий заключний етап ще в роботі. На цьому етапі НМЦ провів моніторинг особливостей організації дистанційного навчання в закладах загальної середньої освіти Дарницького

району. За результатами моніторингу проводимо узагальнення та систематизацію результатів роботи з метою визначення пріоритетних питань, напрямів роботи практичної діяльності, які потребують детального вивчення та доопрацювання.

*Олена Глушаниця,
директор НМЦ Оболонського району
м. Києва*

З досвіду роботи науково-методичного центру Оболонського району м. Києва

12 березня 2020 року ми стали іншими. Але якими? Пріоритети тепер чіткіші, час цінніший, а дистанційна робота стала новою можливістю. Для команди науково-методичного центру та освітянської громади на 100%. Чого ж навчив карантин нашу творчу спільноту?

- Адаптивність

Переконалися, що професійною людиною можна вважати не тільки ту, яка багато знає, а й ту, яка вміє швидко опанувати нові інструменти, навчитися, адаптуватися до змін, проявляти гнучкість, знаходити креативні рішення.

- Позитивне мислення

Ми розуміли, що ситуація невизначеності може стати поштовхом для того, щоб випробувати сили у новому форматі викладання, та знайшли спосіб, як реалізувати традиційні підходи через монітор комп'ютера.

- Опанування нових інструментів

Робота на онлайн-платформах, використання мобільних додатків та корисних інструментів і посилань, аналіз провідного

світового досвіду та його реалізація в роботі — це достатньо прогресивний крок вперед.

- Робота в команді

Навіть до карантину ми знали, що впевнено та ефективно йти до мети можна у тому випадку, коли є злагоджена командна робота, взаємопідтримка та чіткі інструкції. Одним з прикладів командної онлайн-взаємодії Оболонського району були онлайн-конференції, на яких ми ділилися інноваційними інструментами. Завдяки таким зустрічам ми розуміли, що не кожен сам по собі, а кожен для інших.

Більш детальну інформацію про наші напрацювання та взаємодію можна дізнатися на офіційному сайті НМЦ Оболонського району за посиланням <http://nmc-obolon.com.ua/>

*Колективні пропозиції щодо плану дій
під час дистанційної форми навчання*

1. Застосування платформ Skype, Zoom, Microsoft Team, Office 365, Google для організації дистанційного навчання.

2. Використання мобільних додатків Viber, Telegram, WhatsApp, Instagram, Messenger, Quizlet, LearningApps, Liveworksheets, Google Classroom для організації дистанційної форми навчання

3. Створення авторських YouTube каналів та сайтів для використання під час уроків, семінарів тощо.

4. Систематизація, зберігання інформації та оцінювання досягнень учнів.

План надання методичної підтримки

1. Створення сторінки «Дистанційне навчання» на сайті науково-методичного центру з окремими розділами: нормативні документи; методичні рекомендації щодо впровадження дистанційної форми навчання; інструменти та корисні по-

силання для організації роботи онлайн; посилання на сайти прямої трансляції відеоуроків; формування банку авторських розробок уроків та майстер-класів вчителів району.

2. Залучення вчителів-предметників до створення спільних, мотивуючих до навчання відео.

3. Проведення відеоконференцій, вебінарів для надання методичної та психологічної підтримки вчителям.

4. Систематичне проведення анкетування щодо необхідності технічної та методичної допомоги.

*Відстеження цифрових інструментів,
які використовують школи*

1. Перегляд сайтів закладів освіти щодо використання сервісів та інструментів дистанційного навчання.

2. Систематизація інформації від закладів освіти під час онлайн-зустрічей (два рази на місяць).

3. Створення узагальненої інформації (методистами).

*Які форми роботи щодо надання методичної допомоги
використовують методисти*

1. Застосування відеоконференцій для надання методичної допомоги.

2. Використання мобільних додатків та месенджерів для організації методичної допомоги.

3. Надання інформації про корисні посилання.

4. Висвітлення інформації на сайті науково-методичного центру (<http://nmc-obolon.com.ua/>).

ВИСНОВКИ

Діджиталізація освіти є невід’ємною складовою розвитку суспільства в цілому. Використання цифрових технологій, запровадження дистанційного навчання стало випробуванням і для закладів освіти, і для учнів, і для їхніх батьків. Будь-які технології, які приходять в наше життя не надають лише переваги, але й звертають нашу увагу на загрози.

Зміст посібника презентує результати роботи Департаменту освіти і науки, закладів освіти міста Києва, районних управлінь освіти, районних методичних кабінетів, Інституту післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка.

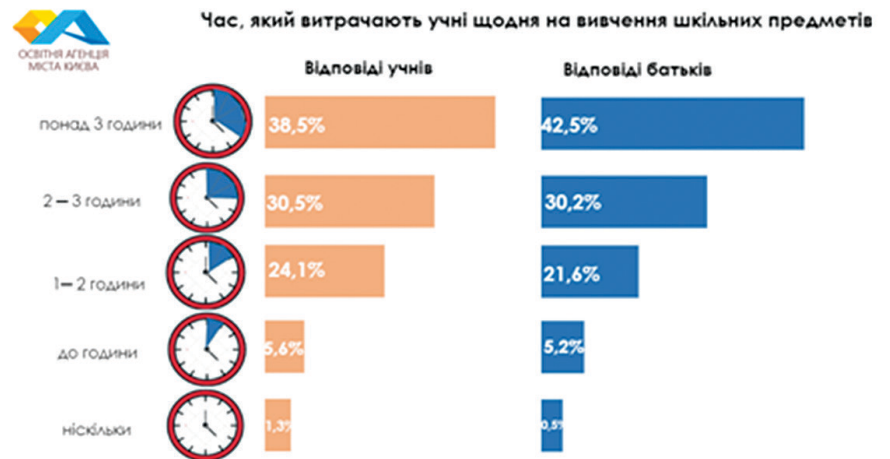
Аналітична довідка Освітньої агенції міста Києва щодо соціологічного дослідження «Вивчення стану дистанційного навчання», в якому взяли участь 60669 учасників, показала велику зацікавленість киян у запровадженні навчання на відстані.

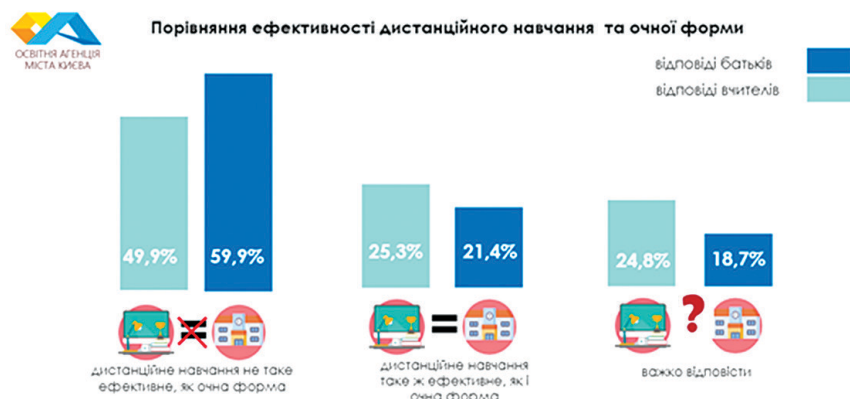
Дистанційне навчання для всіх учнів одночасно стало викликом. Батьки зазначили труднощі, які виникають під час дистанційного навчання, в тому числі перенавантаження учнів. Учителі практично весь свій час витрачають на роботу, працюють понаднормово й взагалі не мають вільного часу. На думку респондентів, ефективність дистанційного навчання проти очної форми є нижчою. Особливо в цьому переконані батьки.

Серед учителів більше, ніж серед учнів, тих, хто налаштований на навчання в школі.

Досвід керівників, вчителів показав, що за умови організації дистанційного навчання у співпраці з батьками, створення сприятливого освітнього середовища взаємопідтримки всіх

Відповіді батьків учнів на відкриту частину запитання:
«Якщо у Вас виникають труднощі з дистанційним навчанням, то з яких причин?», %

учасників освітнього процесу, навчанні вчителів, можна ефективно навчати і за дистанційною формою.

Перелік методичних рекомендацій від вчителів, викладачів і методистів післядипломної освіти, сподіваємось, допоможе використовувати дистанційні технології в інших формах навчання та реалізовувати змішане навчання, обираючи зручні цифрові інструменти, форми й методи, електронні освітні ресурси для надання та отримання якісної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аналіз нормативних документів, які регламентують використання комп'ютерного обладнання та гаджетів у закладах освіти. URL: <https://qrqo.page.link/4BNhG>

2. Биков В.Ю. Мобільний простір і мобільно орієнтоване середовище інтернет-користувача: особливості модельного подання та освітнього застосування. *Інформаційні технології в освіті*, 2013. № 17. С. 937. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/itvo_2013_17_3.pdf

3. Бугайчук К. Модели смешанного обучения [Електронний ресурс]. URL: http://e-lpro.blogspot.com/2014/06/blog-post_3046.html

4. Відкрита післядипломна педагогічна освіта і дистанційне навчання в запитаннях і відповідях : наук.-метод. посіб. / В.В. Олійник; НАПН України; Ун-т менедж. освіти. К.: А.С.К., 2013. 312 с.

5. Воротникова І. Використання додатків GO-LAB для організації дослідження в умовах електронної співпраці вчителів та учнів. *Відкрите освітнє e-середовище сучасного університету: зб. наук. праць*, 2019. Спецвипуск. С. 405—417. URL: <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2019s37>

6. Воротникова І.П., Якубов С.В. Упровадження дистанційних технологій у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів: навч.-метод. посіб. К.: Київ. Ун-т ім. Б. Грінченка, 2017. 140 с.

7. Воротникова І.П. Інформаційно-освітнє середовище для реалізації різних форм навчання у сучасній школі. *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*, 2014. № 6. С. 3—10.

8. *Теорія та практика змішаного навчання: монографія* / В.М. Кухаренко [та ін.]; ред. В.М. Кухаренко; Харківський політехнічний ін-т, Нац. техн. ун-т. Харків: Міськдрук, 2016. 284 с. URL: <https://qrqo.page.link/vWJsb>

9. Методичні рекомендації щодо організації роботи сайту закладу освіти (із фокусом на повагу прав людини в онлайн-новому просторі) / Громко Г., Мельник О., Сокол І., Черних О. Київ: ВАІТЕ, 2020. 20 с. URL: <https://qrqo.page.link/WeCdv>

10. Морзе Н. та ін. Опис цифрової компетентності педагогічного працівника. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*: зб. наук. праць, 2019. Спецвипуск. С.1—53. URL: <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2019s39>

11. Морзе Н.В. Сучасне ДН в середніх навчальних закладах: проблеми та шляхи вирішення. [Електронний ресурс]. URL: <https://qrqo.page.link/vi45y>

12. Мультимедійні системи як засоби інтерактивного навчання: посіб. / М.І. Жалдак, М.І. Шут, Ю.О. Жук, Н.П. Дементієвська, О.П. Пінчук, О.М. Соколюк, П.К. Соколов; за редакцією Ю.О. Жука. К.: Педагогічна думка, 2012. 112 с.

13. Онопрієнко О. Технології створення дистанційного курсу. Навч. посіб., 2008. Відділ початкової освіти Інституту педагогіки НАПН України.

URL: <https://qrqo.page.link/gMсH7>

14. Організація дистанційного навчання в школі методичні рекомендації [Електронний ресурс]. URL: <https://qrqo.page.link/egEbD>

15. Організація середовища дистанційного навчання в середніх загальноосвітніх навчальних закладах : посіб. / Ю.М. Богачков, В.О. Царенко, П.С. Ухань, І.В. Мушка; наук. ред. Ю.М. Богачков. К.: Педагогічна думка, 2012. 160 с. : іл.

16. Основи стандартизації інформаційно-комунікаційних компетентностей в системі освіти України : метод. рекомендації / за заг. ред. В.Ю. Бикова, О.М. Спіріна, О.В. Овчарук. К.: Атіка, 2010. 88 с. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/455/1/zb4.pdf>

17. Патаракін Є.Д. Створення учнівських, студентських і виладацьких спільнот на базі мережевих сервісів Веб 2.0 [Текст]. К.: Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні, 2007. 88 с.

18. Положення про дистанційне навчання : Наказ М-ва освіти і науки України від 13.04.2013 № 466 із змінами [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>

19. Положення про електронні освітні ресурси : Наказ М-ва освіти і науки, молоді та спорту України № 1060 від 01.10.2012 [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1695-12>

20. Рекомендації щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти. [Електронний ресурс]. URL: <https://qrqo.page.link/QP7Cm>

21. Рекомендації ЮНЕСКО щодо політики у сфері мобільної освіти [Електронний ресурс]. URL: <http://iite.unesco.org/pics/publications/ru/files/3214738.pdf>

22. Шевченко В.Л. Основы дидактического проектирования электронных обучающих комплексов для дистанционного. К.: КПИ, 2009. 187 с.

23. Як працювати в Google-клас: покрокова інструкція [Електронний ресурс]. URL: <https://qrqo.page.link/SsD76>

24. Якубов С. Дистанційне навчання. Організація процесу. *Директор школи*. К., 2015. № 1(97). С. 11—17.

25. Якубов С. Інверсне навчання. Нова організація шкільної освіти. *Директор школи*. К., 2015. № 7(103). С. 57—65.

Корисні посилання

Найбільш цитовані посилання авторами посібника

• www.nbu.gov.ua	› Національна бібліотека України ім. І.І. Вернадського
• Wdl.org	› Всесвітня цифрова бібліотека
• www.uk.wikipedia.org	› Україномовна версія онлайн енциклопедії «Вікіпедія»
• http://books.br.com.ua/	› Електронні підручники
• https://qr.go.page.link/jFd31	› Всеукраїнська школа уроків онлайн на YouTube-каналі МОН України
• http://www.uroki.net/index.htm	› Дидактичні матеріали, розробки уроків, документальні джерела та багато інших матеріалів для вчителя
• http://pidruchniki.com.ua/	› Перша українська електронна бібліотека підручників
• http://www.znannya.org/	› Портал знань, відкриті навчальні матеріали, дистанційне навчання, дистанційне тестування знань
• https://qr.go.page.link/6oMnK	› Освітній навігатор (навчальні програми, конспекти уроків, посібники, збірники вправ, науково-дослідні роботи тощо)
• https://lib.imzo.gov.ua	› Електронна бібліотека Інституту модернізації змісту освіти

• https://www.ed-era.com	› EdEra — освітній проєкт із соціальною місією: зробити освіту якісною та доступною. Доступ до матеріалів курсів повністю безкоштовний
• http://lib.iitta.gov.ua	› Електронна бібліотека НАПН України
• http://urok-ua.com	› Освітній портал «UROK-UA»
• https://www.classtime.com/	› У Classtime можна створювати питання на узагальнення, тести, командні ігри й одночасно бачити прогрес кожного учня в класі
• https://quizwhizzer.com/	› Ігри в режимі реального часу, створені вчителями для вчителів середніх шкіл
• https://www.mozaweb.com/uk/	› mozaBook урізноманітнює інструментарій шкільних уроків численними ілюстраційними, анімаційними та творчими презентаційними можливостями
• https://sway.office.com • Padlet (http://ru.padlet.com/)	› Мультимедійні ресурси для створення, спільного редагування та зберігання інформації, універсальна онлайн-дошка (онлайн-стіна), дошка з інтуїтивним інтерфейсом
• https://video.novashkola.ua/	› Агрегатор мультимедійних навчальних матеріалів. На сайті можна знайти освітні YouTube-канали, мультимедійні уроки, інтерактивні тренажери й тести, зібрані в зручні колекції відповідно до шкільної програми
• https://learningapps.org	› Онлайн-сервіс, який дозволяє створювати та використовувати наявну бібліотеку інтерактивних вправ

<ul style="list-style-type: none"> • https://quizizz.com, 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Сервіс для створення вікторин і тестів, у тому числі й музичних
<ul style="list-style-type: none"> • «На Урок» https://naurok.com.ua, • «Всеосвіта» https://vseosvita.ua/library 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Освітні платформи для створення тестів, розміщення презентацій, готових уроків та для користування бібліотекою навчальних матеріалів
<ul style="list-style-type: none"> • http://vo.ippo.kubg.edu.ua/ 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Сайт «Столичний центр відкритої освіти» інституту післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка. Відкриті електронні освітні ресурси для дистанційного навчання учнів і педагогів
<ul style="list-style-type: none"> • https://osvita.diia.gov.ua/ 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Дія. Цифрова освіта. Проект Міністерства цифрової трансформації України. Освітні серіали з цифрової грамотності, розроблені студією онлайн-освіти EdEra за підтримки компаній: Google Україна, Microsoft Ukraine, Академія ДТЕК, Лабораторія інноваційного розвитку ПРООН в Україні, Cisco, CFC Consulting, Освіторія, Global Teacher Prize
<ul style="list-style-type: none"> • https://www.YouTube.com/playlist... 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Відеоінструкції до Google Classroom (безкоштовний сервіс, створений для навчальних закладів та некомерційних організацій)
<ul style="list-style-type: none"> • https://www.palace.kiev.ua/master_online/ 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Київський Палац дітей та юнацтва. Майстер-класи онлайн
<ul style="list-style-type: none"> • https://myownconference.com.ua 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Платформа для проведення вебінарів. У безкоштовному варіанті є можливість підключення до 20 осіб
<ul style="list-style-type: none"> • https://zoom.us/webinar 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Умовно-безкоштовний сервіс для проведення вебінарів

ГЛОСАРІЙ

Асинхронний режим — взаємодія між суб'єктами дистанційного навчання, під час якої учасники взаємодіють між собою із затримкою у часі, застосовуючи при цьому інтерактивні освітні платформи, електронну пошту, форуми, соціальні мережі тощо.

Відділ дистанційної освіти (Distance education Unit) — спеціальний відділ стаціонарного навчального закладу, що займається наданням послуг з дистанційної освіти.

Відеоконференція (Desktop Videoconferencing) — зустріч, методичне засідання або розмова партнерів, які перебувають у різних місцях та використовують відеотехнології як основний канал зв'язку. При цьому надається двосторонній звук та одно- або двостороннє відео.

Віртуальний клас — це співтовариство двох або більшої кількості людей (учнів і вчителів/тьюторів), віртуально присутніх у віртуальному класі, які відповідно до обраних навчальних цілей здійснюють навчальну діяльність (зокрема навчальні комунікації) у середовищі системи віртуального навчання.

Дистанційне навчання — організація освітнього процесу (за дистанційною формою здобуття освіти або шляхом використання технологій дистанційного навчання в різних формах здобуття освіти) в умовах віддаленості один від одного його учасників та їх опосередкованої взаємодії в освітньому середовищі, яке функціонує на базі сучасних освітніх, інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій.

Інформаційне освітнє середовище — сукупність умов навчання, виховання та розвитку учнів, що забезпечуються за до-

помогою сучасних освітніх, інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій.

Електронні освітні ресурси з навчальних предметів (інтегрованих курсів) — засоби навчання на цифрових носіях будь-якого типу або розміщені в інформаційно-телекомунікаційних системах, які відтворюються за допомогою електронних технічних засобів і можуть застосовуватися в освітньому процесі при вивченні окремих навчальних предметів (інтегрованих курсів).

Інформаційно-комунікаційні (цифрові) технології дистанційного навчання — технології створення, накопичення, зберігання та доступу до електронних освітніх ресурсів з навчальних предметів (інтегрованих курсів), а також забезпечення організації та супроводу освітнього процесу за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення та засобів інформаційно-комунікаційного зв'язку, у тому числі Інтернет.

Інформаційно-телекомунікаційна система дистанційного навчання (електронна освітня платформа) програмно-технічний комплекс, що об'єднує систему електронних освітніх ресурсів, програмне забезпечення для створення, накопичення та доступу до таких ресурсів, а також для організації освітнього процесу в умовах дистанційного навчання (у тому числі ефективної взаємодії учасників освітнього процесу та контролю за навчанням).

Онлайн — стан суб'єкта чи об'єкта, який в даний момент має доступ до (чи доступний через) Інтернет в режимі реального часу. Переклад українською: «на лінії», «на зв'язку», «у мережі», «наживо», «вмережно».

Синхронний режим — взаємодія між суб'єктами дистанційного навчання, під час якої учасники одночасно перебувають в електронному освітньому середовищі або спілкуються за допомогою засобів аудіо-, відеоконференції.

Система управління дистанційним навчанням — програмне забезпечення, призначене для організації освітнього

процесу, ефективної взаємодії учасників освітнього процесу та контролю за навчанням через Інтернет (у тому числі електронного розкладу занять, електронних класних журналів/ щоденників).

Суб'єкти дистанційного навчання — особи, які навчаються (учень, вихованець, студент, слухач), та особи, які забезпечують навчальний процес за дистанційною формою навчання (педагогічні та науково-педагогічні працівники, методисти та ін.).

Телеконференція (Teleconference) — конференція, при якій одночасно в кілька місць транслюється звук (за допомогою телефону або іншої апаратури). Супутникові відеоконференції та відеоконференції, засновані на стислому відео, часто також називають «телеконференціями».

Технології дистанційного навчання — комплекс освітніх технологій, включаючи психолого-педагогічні та інформаційно-комунікаційні, що надають можливість реалізувати процес дистанційного навчання у навчальних закладах та наукових установах.

Тьютор (tutor, учитель) — особа, що веде індивідуальні або групові заняття, наставник.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Підготовка проведення педагогічної ради
під час карантину

З досвіду роботи освітян Оболонського району м. Києва

Педагогічна рада — колективний орган управління школою, її головна мета полягає в тому, щоб розв'язувати освітні проблеми, удосконалювати навчально-виховний процес й підвищувати професійну майстерність педагогів.

Основні етапи підготовки до проведення педагогічної ради

Зміст роботи	Терміни	Відповідальний	Ресурси для взаємодії
<ul style="list-style-type: none"> Узгодження теми засідання педагогічної ради, визначення її цільових орієнтирів, форми проведення 	За місяць до проведення педагогічної ради	Адміністрація школи	Спілкування за допомогою телекомунікаційних служб для обміну інформацією за допомогою комп'ютерної техніки або інших пристроїв користувачів через комп'ютерні мережі (текстові повідомлення, електронна пошта, передача файлів, чат)

Зміст роботи	Терміни	Відповідальний	Ресурси для взаємодії
<ul style="list-style-type: none"> Видання наказу по школі «Про підготовку до засідання педагогічної ради» 	За місяць до проведення педагогічної ради	Директор	Сайт школи
<ul style="list-style-type: none"> Засідання методичної ради школи з питань підготовки до засідання педради: <ul style="list-style-type: none"> визначити форму проведення педагогічної ради; скласти план проведення педагогічної ради; розподілити завдання між членами адміністрації, методичної ради 	Після видання наказу «Про підготовку до засідання педагогічної ради»	Голова методичної ради	Провести онлайн-зустріч за допомогою Skype
<ul style="list-style-type: none"> Створення творчої групи. Її завдання: <ul style="list-style-type: none"> визначення завдань; вивчення науково-методичної літератури; вивчення перспективного педагогічного досвіду; 	Протягом підготовчого періоду	Члени творчої групи	— Інформування членів творчої групи та координація їх роботи також здійснюється за допомогою телекомунікаційних служб для обміну інформацією за допомогою комп'ютерної техніки або інших пристроїв кори-

<i>Зміст роботи</i>	<i>Терміни</i>	<i>Відповідальний</i>	<i>Ресурси для взаємодії</i>
<ul style="list-style-type: none"> ▶ розроблення програми дослідження проблеми; ▶ проведення анкетування; ▶ аналіз та оформлення результатів діагностики 			<p>стувачів через комп'ютерні мережі (текстові повідомлення, електронна пошта, передача файлів, чат);</p> <p>— сервіс Google Classroom (https://classroom.google.com), де створюється спільнота творчої групи для спілкування й обміну інформацією</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Залучення до підготовки проведення засідання членів педагогічної ради: ▶ сформулювати робочі групи з підготовки окремих питань, які будуть розглядатися на педагогічній раді ▶ окреслити коло питань для обговорення на педагогічній раді; 	Протягом підготовчого періоду	Члени творчої групи	<p>створення на сервісі Google Classroom (https://classroom.google.com), спільноти членів педагогічної ради (який дає можливість створювати, впорядковувати завдання, коментувати і організувати ефективне спілкування в закритій спільноті)</p>

<i>Зміст роботи</i>	<i>Терміни</i>	<i>Відповідальний</i>	<i>Ресурси для взаємодії</i>
<ul style="list-style-type: none"> ▶ провести інструктаж членів групи про мету, зміст проблеми, яку вони мають дослідити та презентувати на педагогічній раді 			
<ul style="list-style-type: none"> • Ознайомлення з літературою та станом проблеми в педагогічній практиці щодо визначеного питання 	Протягом підготовчого періоду	Члени педагогічної ради	Розмістити на сервісі Google Classroom посилання на інтернет-ресурси щодо даної проблеми
<ul style="list-style-type: none"> • Підготовка доповіді та співдоповіді, презентацій 	За два тижні до проведення педагогічної ради	Члени педагогічної ради, які доповідають на педагогічній раді	<p>— Сервіс Google Classroom (https://classroom.google.com)</p> <p>— Провести онлайн-зустрічі з допомогою Skype</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Систематично організувати спілкування членів педагогічної ради та обговорювати питання, пропозиції, які виникають у процесі підготовки до педагогічної ради 	Протягом підготовчого періоду	Члени педагогічної ради	— Сервіс Google Classroom (https://classroom.google.com)

<i>Зміст роботи</i>	<i>Терміни</i>	<i>Відповідальний</i>	<i>Ресурси для взаємодії</i>
<ul style="list-style-type: none"> Створюємо обліковий запис Zoom 	За 5 днів до проведення педагогічної ради	Відповідальний за організацію проведення педагогічної ради	Zoom (https://zoom.us)
<ul style="list-style-type: none"> Планування педагогічної ради в системі Zoom: <ol style="list-style-type: none"> В особистому кабінеті системи Zoom обираємо опцію «Запланувати конференцію» Заповнюємо необхідні поля для проведення педагогічної ради у Zoom: <ul style="list-style-type: none"> записуємо тему педагогічної ради у поля «Тема»; поле «Опис теми» залишається порожнім; обираємо дату та час проведення педагогічної ради (поле «Коли»); обираємо регламент часу педагогічної ради (поле «Тривалість») 	За 5 днів до проведення педагогічної ради	Відповідальний за організацію проведення педагогічної ради	Zoom (https://zoom.us)

<i>Зміст роботи</i>	<i>Терміни</i>	<i>Відповідальний</i>	<i>Ресурси для взаємодії</i>
<ul style="list-style-type: none"> поля «Часовий пояс», «Повторення», «Ідентифікатор конференції», «Пароль конференції» залишаються за замовчуванням; для демонстрації відео всіх учасників педагогічної ради потрібно увімкнути опції «Відео Організатор» та «Відео Учасник»; поле «Звук» залишається за замовчуванням; у полі «Параметри конференції» обирається опція «Увімкнути зал очікування» 			
<ul style="list-style-type: none"> Розробка проекту рішення 	За 3 дні до проведення педагогічної ради	Члени творчої групи	Сайт школи

Зміст роботи	Терміни	Відповідальний	Ресурси для взаємодії
<ul style="list-style-type: none"> • Запрошення на педагогічну раду: <ul style="list-style-type: none"> ▶ у системі Zoom копіюємо в буфері обміну посилання (URL) запрошення на педагогічну раду; ▶ створюємо та розсилаємо лист електронною поштою всім членам педагогічної ради; ▶ у листі описуємо тему, зазначаємо дату, регламент та електронне посилання на систему Zoom 	За 3 дні до проведення педагогічної ради	Члени педагогічної ради	Телекомунікаційні служби для обміну інформацією, за допомогою комп'ютерної техніки або інших пристроїв комп'ютерної мережі (текстові повідомлення, електронна пошта)
<ul style="list-style-type: none"> ▶ Проведення засідання педагогічної ради в системі Zoom 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Дата проведення педагогічної ради 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Члени педагогічної ради 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Провести онлайн-конференцію за допомогою Zoom (https://zoom.us)

- В призначений час учасники педагогічної ради підключаються до системи Zoom;
- електронне запрошення дублюється на учасника через електронну пошту у випадку не отримання запрошення;
- коли всі учасники педагогічної ради зібралися за регламентом розпочинається засідання;

- голова педагогічної ради оголошує правила проведення педагогічної ради в Zoom.

Правила для всіх учасників під час доповіді:

- має бути увімкнене відео;
- вимкнений звук в усіх, за винятком доповідача й голови педагогічної ради;
- у разі виникнення будь-яких питань, учасник засідання вмикає звук через контрольну панель Zoom та ставить питання доповідачу. При закінченні діалогу звук вимикається, доповідач продовжує свою доповідь.

Правила доповіді для доповідача /співдоповідача:

- у доповідача/співдоповідача під час доповіді має бути увімкнений звук;
- розпочинаючи доповідь, доповідач/співдоповідач має перейти в режим демонстрації екрану, на якому відображаються слайди презентації;
- закінчуючи доповідь, доповідач/співдоповідач має перейти з режиму демонстрації екрану в режим відео через контрольну панель Zoom.

Загальні правила обговорення доповідей:

- в усіх учасників увімкнено звук і відео.

Правила прийняття рішення педагогічної ради:

- в усіх учасників має бути увімкнено звук й відео;
- голосування проводиться поіменно. Голова педагогічної ради звертається до кожного учасника у форматі «за/проти».

Додаток 2

УКРАЇНА
УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ ОБОЛОНСЬКОЇ РАЙОННОЇ В МІСТІ КИЄВІ
ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ КОМПЛЕКС
«ШКОЛА І-ІІ СТУПЕНІВ — ЛІЦЕЙ
«УПРАВЛІНСЬКІ ТЕХНОЛОГІЇ» № 240 «СОЦІУМ»
ОБОЛОНСЬКОГО РАЙОНУ м. КИЄВА
Ідентифікаційний код:22877979

04210, м. Київ, просп. Героїв Сталінграда, 39-г, тел./факс 411-51-12; e-mail: obolon_240@i.ua

ПРОТОКОЛ № 4

11.03.2020

м. Київ

засідання педагогічної ради

на тему: «Призупинення освітнього процесу та організація
дистанційного навчання»

Голова — Гонтар І.М.

Секретар — Івасюк О.П.

Присутні — 72 особи.

Порядок денний:

1. Про призупинення освітнього процесу в НВК № 240 «Соціум» з 12.03.2020р. та ознайомлення з нормативними документами, що регулюють освітній процес у період карантину.

(Доповідач — Гонтар І.М., директор НВК № 240 «Соціум»)

2. Про організацію дистанційного навчання учасників освітнього процесу.

(Доповідач — Гонтар І.М., директор НВК № 240 «Соціум»)

3. Про основні заходи, щодо попередження розповсюдження вірусних захворювань.

(Доповідач — Ржановська С.О., заступник директора з НВР)

СЛУХАЛИ:

1. Директора НВК №240 «Соціум» Гонтар І.М. щодо призупинення освітнього процесу в НВК № 240 «Соціум» з 12.03.2020р. та ознайомлення з нормативними документами, що регулюють освітній процес у період карантину.

Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб» ст. 29 абз. 4 «На цей період можуть змінюватися режими роботи підприємств, установ, організацій, вноситися інші необхідні зміни щодо умов їх виробничої та іншої діяльності.» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14#Text>

Постанова КМУ № 211 п. 2. «...разом з органами місцевого самоврядування забезпечити: організацію виконання та контроль за дотриманням на відповідній території вимог цієї постанови, своєчасним і повним проведенням профілактичних і протиепідемічних заходів»;

Лист МОН №1/9-154 від 11.03.2020 р. п. 5 «Розробити заходи щодо часткового переведення працівників на роботу в дистанційному режимі».

https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/Новини/2020/03/11/1_9-154.pdf

2. Директора НВК № 240 «Соціум» Гонтар І.М. щодо організації дистанційного навчання учасників освітнього процесу.

3. Заступника директора з НВР Ржановську С.О. щодо попередження розповсюдження вірусних захворювань та превентивних заходів.

УХВАЛИЛИ:

1. Призупинити освітній процес в закладі з 12.03.2020 р. на період карантину.

2. Запровадити дистанційне навчання в НВК № 240 «Соціум» на період карантину.

3. Надати можливість педагогічним працівникам пенсійного віку, які добираються до місця роботи громадським транспортом, які мають дітей дошкільного та молодшого шкільно-

го віку працювати дистанційно відповідно до пункту 5 листа Міністерства освіти і науки від 11.03.2020 року №1/9-154.

4. Заступникам директора з НВР надавати методичні рекомендації педагогічним працівникам закладу щодо використання різних освітніх платформ під час організації дистанційного навчання.

5. Головам методичних об'єднань ознайомлювати вчителів з усіма можливими інтернет-ресурсами для організації дистанційного навчання.

6. Педагогічним працівникам:

6.1. Забезпечити проведення навчальних занять в дистанційному режимі відповідно до педагогічного навантаження та розкладу занять в закладі.

6.2. Завести тимчасовий журнал дистанційного навчання на період карантину в паперовому вигляді або здійснювати облік навчальних досягнень здобувачів освіти в електронному вигляді в системі «Єдина Школа».

6.3. Надавати звіт про результати дистанційного навчання головам методичних об'єднань.

7. Класним керівникам:

7.1. Проводити роз'яснювальну роботу з учнями та батьками щодо попередження розповсюдження інфекційних захворювань відповідно до рекомендацій МОЗ України.

7.2. Забезпечити співпрацю з батьками для координації дистанційного навчання.

Голова
Секретар

Інна ГОНТАР
Оксана ІВАСЮК

Додаток 3

Розклад уроків для 5-7 класів (фрагмент). Гімназія 48 м. Києва

час	5 А	час	5 Б	час	6 А	час	6 Б	час	7 А	час	7 Б
9 ⁰⁰	Математика viber	9,00	Укр. мова viber	9,00	Укр. м. viber	9,00	Укр. м. viber	9,00	Алгебра Zoom	9,00	Укр. м. viber
11 ⁰⁰	Укр. м. viber	11,00	Математика viber	10,00	Пол./Фр. google class	10,00	Зарубіжна літ. google class	10,30	Укр. м. viber	10,00	Алгебра Zoom
12 ⁰⁰	Істор. Укр. viber	12,00	Історія Укр. viber	11,00	Зарубіжна літ. google class	11,00	Математика Skype	11,30	Англ. м. viber	11,45	Англ. м. Skype
13 ⁰⁰	Природозн google class	13,00	Природозн google class	12,00	Укр. літ viber	12,15	Пол./Фр. google class	12,30	Заруб. Літ. google class	13,00	Заруб./Літ. google class
				13,00	Географія google class	13,15	Географія Google class	13,30	Пол./Фр. google class	14,00	Пол./Фр. google class
9,00	Укр. мова viber	9,00	Математика viber	9,00	Математика viber	9,00	Інформатика google class	9,00	Фізика Zoom	9,00	Інформатика google class
10,00	Математика viber	10,00	Англ. м. Skype	10,00	Мистецтво Viber	10,00	Математика viber	11,00	Географія google class	10,00	Фізика Zoom
11,00	Англ. м. Skype	11,30	Заруб. Літ. google class	11,30	Біологія Skype	11,30	Біологія Skype	12,30	Геометрія Zoom	11,00	Геометрія Zoom
13,00	Заруб./Літ. google class	13,00	Укр. мова viber	12,30	Трудове навчання viber	13,00	Англ. м. Skype	14,00	Трудове навчання viber	13,00	Географія Google class
				13,30	Фізична культ. Viber	14,00	Фізична культ. Viber	15,00	Фізична культ. Viber	14,00	Фізична культ. Viber
9,00	Математика viber	9,00	Математика viber	9,00	Укр. літ. viber	9,00	Укр. літ. viber	9,00	Пол./Фр. Skype	9,00	Алгебра Zoom
10,00	Інформатика google class	10,00	Інформатик а google class	10,00	Англ. м. Skype	10,00	Математика Skype	10,00	Інформатика google class	10,30	Англ. м. Skype
11,30	Трудове навчання viber	11,30	Трудове навчання viber	11,30	Географія google class	11,30	Географія google class	11,00	Англ. м. Skype	11,30	Всесвітня іст viber
12,30	Англійська м. viber	12,30	Англійська м. viber	12,30	Біологія Skype	13,00	Пол./Фр. Skype	12,30	Укр. літ. viber	12,30	Укр. літ. viber
13,30	Фізична культ. Viber	13,30	Фізична культ. Viber	13,00	Фізична культ. Viber			13,30	Біологія google class	13,30	Біологія google class

Додаток 4

**Індивідуальний план роботи вчителя зарубіжної літератури
Катихіної М.О.**

Дата	День тижня	Зміст роботи	Примітка
06.04.20	понеділок	<p>1. Робота з учнями 6-а,б; 7-а,б; 11-а, б класів із зарубіжної літератури.</p> <p>2. Робота з нормативними документами МОН: Щодо організованого завершення 2019/2020 навчального року та захування до закладів загальної середньої освіти; 6 квітня стартують онлайн-уроки для учнів 5-11 класів на карантині: час та програма занять, де та як приєднатися до навчання.</p> <p>3. Консультативна робота з учнями 8-а,б класів із мистецтва.</p> <p>4. Робота з сайтом «Столичний центр відкритої освіти» Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету ім.Б.Грінченка; опрацювання матеріалів та документів.</p> <p>5. Консультативна робота з учнями та батьками.</p>	<p>Google classroom, Zoom, Viber https://qr.go.page.link/Ti2Fn</p> <p>Google Classroom, Viber</p> <p>http://vo.ippo.kubg.edu.ua Zoom, Viber, Skype</p>

Дата	День тижня	Зміст роботи	Примітка
07.04.20	вівторок	<p>1. Робота з учнями 8-а,б;10-а,б класів із зарубіжної літератури.</p> <p>2. Консультативна робота з учнями 8-а,б класів із мистецтва. Робота над проектами. Обговорення завдань та плану проекту.</p> <p>3. Ознайомлення та опрацювання сайту Університету ім. Б.Грінченка Каталог електронних освітніх ресурсів для учнів та вчителів.</p> <p>4. Перегляд вебінару «Онлайн-тести «На Урок» для дистанційної роботи».</p> <p>5. Косультативна робота з учнями та батьками.</p>	<p>Google Classroom, Zoom, Viber urok.ippo.kubg.edu.ua</p> <p>https://naurok.com.ua/ Zoom, Viber, Skype</p>
08.04.20	середа	<p>1. Прес-конференція з учнями 10-х, 11-х класів, відповіді на запитання за опрацьованою темою, складання плану індивідуального проекту з предмету «Мистецтво».</p> <p>3. Участь у вебінарі «Стресостійкість: як перестати боятися і почати робити».</p> <p>3. Опрацювання розділів книги Даніела Гоулмана «Емоційний інтелект».</p> <p>4. Проходження курсу «Емоційний інтелект» на сайті Освітнього Хабу м. Києва.</p> <p>5. Консультативна робота з учнями та батьками.</p>	<p>Google Classroom Skype, Zoom, Viber https://schooltaro.com/product/</p> <p>http://booksonline.com.ua/view.php?book=51983 https://eduhub.in.ua/courses Zoom, Viber, Skype</p>

**Індивідуальний план роботи під час дистанційного навчання
вчителя початкових класів Вальоси І.Л.**

<i>День тижня, Число</i>	<i>Зміст роботи</i>	<i>Примітки</i>
Понеділок, 30.03.2020	<p>1. На основі освітньої платформи Class Dojo здійснюється опрацювання навч. матеріалу: відео-уроки, завдання дітям, формувальне і вербальне оцінювання учнівських робіт.</p> <p>2. Онлайн-консультації для батьків 2-Б класу у телефонному режимі та Вайбер-групі стосовно дистанційного навчання.</p> <p>3. Самоосвіта. Участь у вебінарі «Проектна діяльність в умовах дистанційного навчання».</p>	<p>Мультфільм на каналі YouTube про Інтернет https://www.YouTube.com/watch?v=X8HyrxqI4lg Весела фізкультура на каналі YouTube</p> <p>https://www.YouTube.com/watch?v=pcLMi59Pqhw https://naurok.com.ua/webinar/proektna-diyalnist-v-umovah-distanciynogo-navchannya-ta-karantinu</p>
Вівторок, 31.03.2020	<p>1. Розробка і розміщення навчальних допоміжних матеріалів для учнів на створеному інтернет-ресурсі Google Діску «Дистанційне навчання 2-Б».</p> <p>2. На основі освітньої платформи Class Dojo відео-уроки, завдання дітям, формувальне і вербальне оцінювання.</p> <p>3. Індивідуальні консультації з батьками класу через електронну пошту, Viber щодо вдосконалення навичок самостійної роботи дітей на освітній платформі.</p>	<p>Відеоролики на каналі YouTube</p> <p>https://www.YouTube.com/playlist?list=PLElG6fwk_0UnUQzb9Y5mM3p0TJ_Tu2Oe Робота на платформі Google Classroom</p>

<i>День тижня, Число</i>	<i>Зміст роботи</i>	<i>Примітки</i>
Середа, 01.04.2020	<p>1. Розробка і розміщення навчальних допоміжних матеріалів для учнів на інтернет-ресурсі Google Діску «Дистанційне навчання 2-Б».</p> <p>2. Аудіокнига дітям «Казка про Оха».</p> <p>3. На основі освітньої платформи Class Dojo відео-уроки, завдання дітям, формувальне і вербальне оцінювання.</p> <p>4. Робота на платформі Google Classroom. Розміщення для учнів навчальних допоміжних матеріалів.</p> <p>5. Самоосвіта. Прослуховування вебінару «Організація дистанційного навчання у кризових умовах».</p>	<p>https://www.YouTube.com/watch?v=6phX-SQIi2k</p> <p>Відеоролик на каналі YouTube</p> <p>https://www.YouTube.com/watch?v=OrNYFm3GYoQ https://naurok.com.ua/webinar/organizaciya-distanciynogo-navchannya-u-krizovih-umovah-za-rezultatami-1-go-tizhnya</p>

Додаток 5

Олена Скорик,
методист РНМЦ управління освіти
Голосіївської районної в місті Києві
державної адміністрації,
голова правління ГО «Київська
тьюторська асоціація»;

Валентин Пиж,
учитель ЗЗСО № 120 Дніпровського
району, член правління ГО «Київська
тьюторська асоціація»;

Тетяна Зима, учителька ЗЗСО
«Школа екстернів»

Робоче місце школяра

Середовище дистанційного навчання вирізняється тим, що учень відділений від очної, безпосередньої взаємодії з педагогами у просторі й часі, і має можливість спілкування тільки за допомогою телекомунікації.

Постійним місцем здійснення навчання є його домівка. Важливо враховувати сімейний розпорядок, можливості родини щодо забезпечення облаштованого комп'ютерною технікою робочого місця, особливо в умовах одночасного перебування вдома дітей і батьків.

Облаштуй своє навчальне середовище

Подивись на фото, де показано, як, орієнтовно, виглядає сучасний навчальний куточок. Він має, перш за все, відповідати правилам щодо розташування у кімнаті, розміру ме-

блів, освітлення, безпеки тощо. Як слідувати цим правилам, порадься з дорослими.

Потурбуватися про облаштування й оформлення тобі під силу.

- Для організації робочого місця, крім наповнення його необхідним приладдям, підручниками й посібниками, дуже важливим є також порядок, особливо в умовах індивідуального навчання.
- Кожний підручник, зошит, інше навчальне та канцелярське приладдя мусять мати своє постійне визначене місце.
- Дотримуйся правила, що предмети, якими ти користуєшся щодня, повинні знаходитися «під рукою», щоб під час роботи не витратити час на пошуки.
- На стіні перед очима варто розмістити невелику дошку з розкладом занять та іншою оперативною інформацією.
- Поедною реальний та цифровий простір в єдине освітнє середовище. Упорядкуй весь програмний продукт, інформаційні бази, ресурси онлайн-спілкування, які використовуються при навчанні.
- У школі з'ясуй, які інструменти й засоби навчання використовуються під час вивчення різних предметів. Упевнись, що в тебе є доступ до необхідних технологій. Якщо ні, домовляйся з учителями про адекватну заміну.
- Зовнішній вигляд також має значення. Акуратний домашній одяг не може змусити вчитися, однак його стиль здатний сприяти зібраності під час роботи, особливо коли ти спілкуєшся з учителем і однокласниками на онлайн-конференції.
- Щоб упорядкований тобою простір з часом не перетворився на звалище непотрібних речей, візьми собі за правило

щовечора прибирати залишки денних занять і готувати стіл і приладдя на завтра.

- ▶ І наостанок. Ти є суб'єктом, тобто головним упорядником, активною, відповідальною особою у своєму навчальному середовищі, тому воно має бути для тебе зручним, оформленим за твоїм смаком, показувати у різних креативних деталях твою індивідуальність.

Пам'ятка щодо організації робочого часу

- Чітко дотримуйся складеного режиму дня, хоч би як непросто це не було. Докладай зусиль, щоб не відхилитися від нього. Через 21 день життя за розпорядком стане нормою, перейде надалі у звичку. А ще допоможе виробити силу волі.
- Складай розклад усіх своїх занять на тиждень у вигляді шаблон-графіка — так ти будеш бачити перспективу. Щоденні заняття сплануй таким чином, щоб тобі було зручно поєднувати самостійне навчання з онлайн-уроками, онлайн-консультаціями, які надають вчителі, іншими активностями.
- Щодня для занять відводь один і той же час, в основному в денні години. Краще виконувати спочатку складні завдання, чередувати інтелектуальні заняття з творчими.
- Не відволікайся під час занять на інші справи, попроси рідних поважати твоє усамітнення.
- Піклуйся про себе. Не перевтомлюйся. Пам'ятай, що вихідні дні та час для відпочинку ніхто не відміняв. Намагайся більше рухатися, робити розминку в перервах між заняттями, після занять здійснювати прогулянки на свіжому повітрі, неухильно дотримуючись усіх рекомендацій лікарів щодо провадження карантину.

Як ефективно працювати зі Scrum-дошкою

Частина 1

(адаптовано для школярів)

Scrum — спосіб управління, який полягає в чіткому постійному контролі процесу й часу виконання робіт з великою кількістю завдань. У школах застосовується, наприклад, у реалізації навчального проєкту, а вдома Scrum може згодитися для контролю тижневого регламенту дистанційних навчальних занять і виконання доручень по дому.

Отже, виконуй послідовно такі дії:

Підготуй заздалегідь Scrum-дошку (або аркуш ватману) й набір різнокольорових стікерів на клейовій основі.

Дошку розділи на 4 рівні частини й зроби заголовки: «Зробити», «У процесі», «Перевірка», «Зроблено». Розмісти дошку в кімнаті на видному місці так, щоби було зручно підходити до неї.

Визнач 3–4 основні справи, які є предметом твоєї відповідальності, наприклад: «Уроки», «Самостійне навчання», «Домашні доручення», «Хобі». За кожною назвою закріплюй свій постійний колір.

Напередодні нового тижня визнач основні завдання (заходи) певного напрямку, які ти плануєш виконувати.

На стікерах відповідного кольору запиши коротко завдання, кожне на окремому стікері. Якщо тобі відома дата проведення, напиши її, інші залишай поки що без дати.

Усі заповнені стікери треба наклеїти на дошку в розділі «Зробити» — у верхній частині ті, що мають дату виконання, нижче ті, що без дати.

Стікери з датою наступного понеділка одразу перенеси в розділ «У процесі», це твої перші справи нового тижня.

Як ефективно працювати зі Scrum-дошкою

Частина 2

(адаптовано для школярів)

Розділ «У процесі» призначений, зазвичай, для справ поточного дня, які мають конкретний термін виконання.

Зауваж, що стікери потрібно оперативно пересувати з поля «Зробити» в поле «У процесі». Краще всього це робити ввечері, щоб знати, чим займатимешся завтра.

Слідкуй за тим, щоб завдання без дати виконання не затримувалися довго на старті — обов'язково знайди їм місце в робочому графіку тижня.

Якщо з певних причин справа перестала бути актуальною, постав її «на паузу» — перенеси стікер у нижню частину поля «Зробити» — і за кілька днів знову повернись до неї.

Коли завдання виконане, робота зроблена, стікер одразу пересувай у поле «Перевірка».

Є роботи, які підлягають перевірці або просто потребують схвалення: наприклад, шкільні уроки, домашні доручення, творчий доробок. Ти знаєш, хто може це робити — батьки, учитель, керівник гуртка, старший брат або сестра, — довіряй їм. Проте захищай і своє право на самоперевірку.

Якщо до результату роботи немає зауважень — відправляй стікер у розділ «Зроблено».

Підсумок тижня, якого ти маєш прагнути, — усі заплановані справи потрапили в поле «Зроблено».

Підведи підсумок твого експерименту, визнач здобутки й прорахунки. Зрозумій, що Scrum-дошка не тільки має бути на виду, з нею потрібно працювати постійно, інакше рано чи пізно якісь завдання опиняться не записаними, стікери не переклеєними, а контроль за станом твоїх справ утраченим.

Якщо проба зі Scrum-дошкою тобі сподобалась, переходь до регулярної роботи. Розширюй спектр задач, додавай справи, які з'являються протягом тижня, залучай до кола прихильників Scrum рідних і друзів.

Додаток 6

Роль практичного психолога в організації дистанційного навчання (Десянський район)

Склад робочої групи з питань розробки та напрацювання методик дистанційного навчання учнів закладів загальної середньої освіти

- Чайковська Ніна Василівна, директор науково-методичного центру управління освіти Голосіївської районної в місті Києві державної адміністрації, голова (за згодою);
- Бошно Олена Василівна, начальник управління дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти Департаменту освіти і науки виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації), заступник голови;
- Федина Таміла Мечиславівна, директор науково-методичного центру управління освіти Деснянської районної в місті Києві державної адміністрації, секретар (за згодою);
- Бондаренко Наталія Василівна, директор спеціальної школи «Надія» Солом'янського району;
- Воротникова Ірина Павлівна, завідувач кафедри природничо-математичної освіти і технологій Інституту післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка (за згодою);
- Горбач Олег Костянтинович, заступник директора спеціалізованої школи № 3 Подільського району, вчитель інформатики (за згодою);
- Гулевич Тетяна Михайлівна, завідувач сектору «Навчально-методичний центр практичної психології» науково-методичного центру управління освіти Деснянської районної в місті Києві державної адміністрації (за згодою);

- Кіньков Юрій Григорович, директор навчально-виховного комплексу № 141 «Освітні ресурси та технологічний тренінг» Дніпровського району;
- Комракова Марина Іванівна, директор спеціалізованої школи I—III ступенів № 220 Голосіївського району;
- Корольово Юрій Володимирович, заступник директора-начальник управління статистики та моніторингу КНП «ОСВІТНЯ АГЕНЦІЯ міста Києва»
- Петрова Олена Юріївна, директор науково-методичного центру управління освіти Шевченківської районної в місті Києві державної адміністрації (за згодою);
- Плевако Ксенія Петрівна, фахівець відділу інформаційних технологій та освітніх ініціатив КНП «ОСВІТНЯ АГЕНЦІЯ міста Києва» (за згодою);
- Рудковська Руслана Андріївна, заступник директора Предславинської гімназії № 56 Печерського району;
- Сидоренко Наталія Анатоліївна, заступник директора науково-методичного центру управління освіти Дніпровської районної в місті Києві державної адміністрації (за згодою);
- Скорик Олена Євгенівна, методист науково-методичного центру управління освіти Голосіївської районної в місті Києві державної адміністрації, секретар (за згодою);
- Спітковська Катерина Василівна, директор гімназії № 107 «Введенська» Подільського району

Навчально-методичне видання

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ: ВИКЛИКИ, РЕЗУЛЬТАТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

ПОРАДНИК. З досвіду роботи освітян міста Києва

Порадник розроблено членами робочої групи за участю Департаменту освіти і науки виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) та Інституту післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка

Упорядники:

Воротникова Ірина Павлівна — завідувач кафедри природничо-математичної освіти і технологій Інституту післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат педагогічних наук, доцент

Чайковська Ніна Василівна — директор районного науково-методичного центру Голосіївського району міста Києва

За зміст і якість поданих матеріалів відповідають упорядники.

Науково-методичний центр видавничої діяльності
Київського університету імені Бориса Грінченка

Завідувач НМЦ видавничої діяльності *М.М. Прядко*

Відповідальна за випуск *А.М. Даниленко*

Над виданням працювали: *О.А. Марюхненко, Т.В. Нестерова, Н.І. Погорєлова*

Підписано до друку 18.08.2020 р. Формат 60x84/16.
Ум. друк. арк. 26,05. Обл.-вид. арк. 22,58. Сигн. прим.

Київський університет імені Бориса Грінченка,
вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, 04053.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4013 від 17.03.2011 р.

Попередження! Згідно із Законом України «Про авторське право і суміжні права» жодна частина цього видання не може бути використана чи відтворена на будь-яких носіях, розміщена в мережі Інтернет без письмового дозволу Київського університету імені Бориса Грінченка й авторів. Порушення закону призводить до адміністративної, кримінальної відповідальності.